

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 797
Παρασκευή
3 Οκτωβρίου 2003
Τιμή: 4 Ευρώ

Όλα στο ξεπούλημα

Α κτές, αυθαίρετα, δάση και δασικές εκτάσεις

Τὸ δάσος πὸν λαχτάριζες
ὥσπου νὰ τὸ περάσης,
τώρα νὰν τὸ ξεχάσης,
διαβάτη ἀποσπερνέ·

μιὰν ἀνγινὴ τὸ κούρσεψαν
ἀνίδρωτοι λοτόμοι,
κ' ἐκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Το ραντεβού
Σημίτη - Κόκκαλη

και οι δωροδοκίες που παρέβλεψε
ο κ. Πουρνάρας

ISSN 1108-9822

9 771108 982000

40

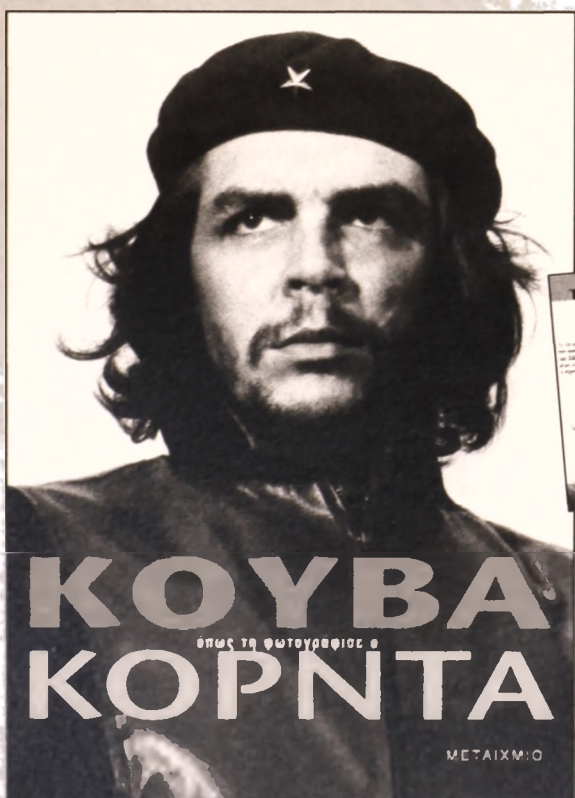
ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

NIKLAS LUHMANN

Η πραγματικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας

Ποια περιγραφή της πραγματικότητας παράγουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τι είδους κοινωνία γεννιέται όταν λαμβάνει αδιάκοπα από τα μέσα πληροφορίες για τον εαυτό της;

ΚΡΙΣΤΟΦ ΛΟΒΙΝΙ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΑ ΣΙΛΒΕΣΤΡΙ-ΛΕΒΙ

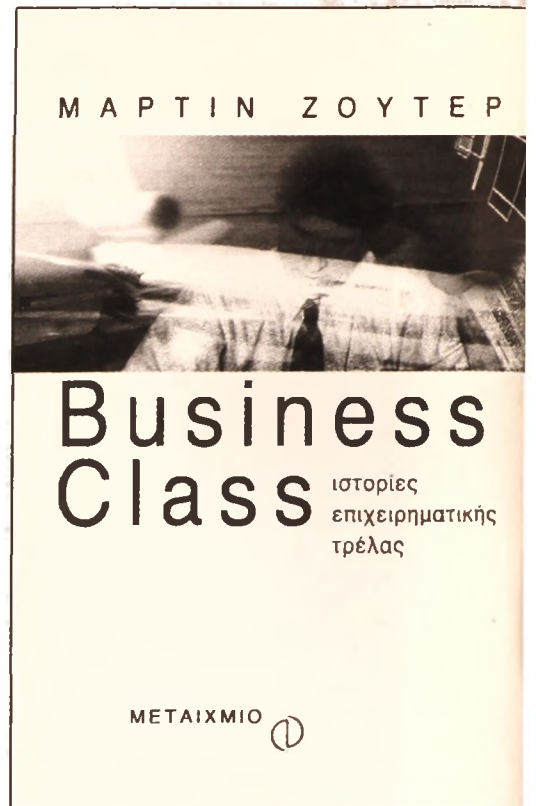
ΚΟΥΒΑ

όπως τη φωτογράφησε ο ΚΟΡΝΤΑ

Αυτό το βιβλίο με άφθονες ανέκδοτες φωτογραφίες, που ολοκληρώθηκε μετά το θάνατο του Κόρντα, είναι η διαθήκη του: είναι η Κούβα του ανθρώπου που αγαπούσε τον Φιντέλ, τον Τσε και... τις γυναίκες.

Κυκλοφορεί και ειδική έκδοση που συνοδεύεται από CD με κουβανέζικη μουσική

MARTIN ZOYTER

Business Class

Ιστορίες επιχειρηματικής τρέλας

Σύντομες σκηνές, γραμμένες με αιχμηρό χιούμορ αλλά και ανθρωπιά, αποτελούν μια έξοχη σάτιρα για τον κόσμο του μάνατζμεντ.

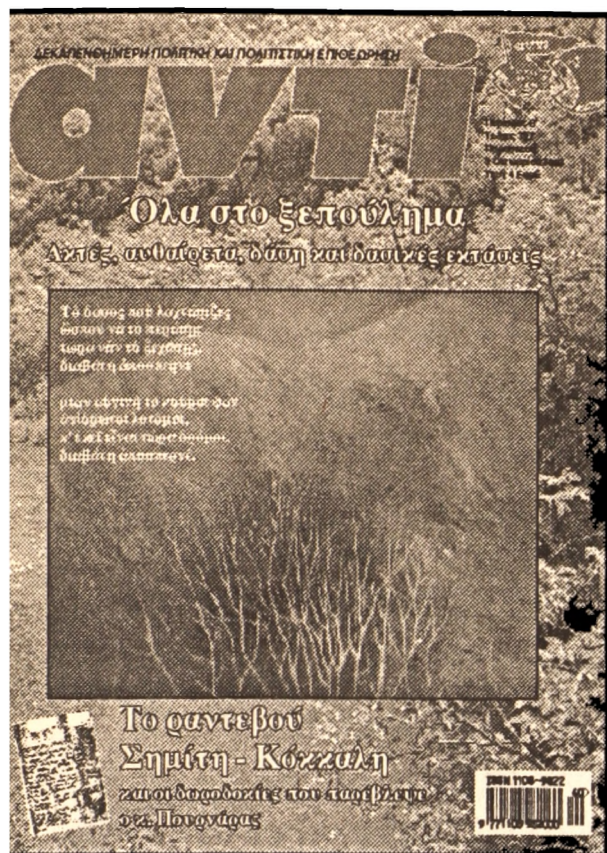
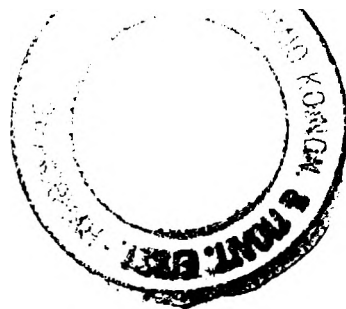

κείμενα: ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ
φωτογραφίες: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣΑΡΗΣ

Λογοτεχνικό Μηνολόγιο

Πεζά και κείμενα που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*, την πρώτη Κυριακή κάθε μήνα του 2001, παρακολουθούν τις εναλλαγές της φύσης, τις ασχολίες και τις έγνοιες των ανθρώπων, τις γιορτές και τις συνήθειες, τα αισθήματα και τα πάθη τους.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Περίοδος Β' • Έτος 30ο • Τεύχος 797

Παρασκευή 3 Οκτωβρίου 2003

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

**ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ήσια συνδρομή: 26 τεύχη, **Εξάμηνη:** 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξ. 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Η Πατρίδα σαν αυθαίρετο	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Η κυβέρνηση δεν ζηλοί δόξαν... Ηροστράτου	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Εφημερολόγια από την Εφήμερη (Όλγα Φωτακοπούλου)	12
• Άγγελος Τσέκερης: «Εκποίηση λόγω διαλύσεως»	14
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	17
• Κ. Τσαλόγλου: Η πολιτική της καμένης γης...	18
• Στρατής Μοσχονήσιος: Η σχέση του ΠΑΣΟΚ με την Αριστερά	20
• Μελίνα Λιγνού: Ο ακατάλληλος υπουργός	22
• Μανόλης Καρέλλης: Τα προεκλογικά τερτίπια και η κλίμακα των αξιών	24
• Ρεπόρτερ: Όταν ο κύριος Σημίτης ξεπληρώνει γραμμάτια	26
• Ράνια Κλουτσινιώτη: Η δημιουργική λογιστική στην υπηρεσία της καταστροφής του περιβάλλοντος	30
• Ηλίας Αποστολίδης: 25% να είναι οι ώρες τους	32
• Όλγα Φωτακοπούλου: Η νέα «φούσκα» στήνεται σε καμένη γη	35
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	37
• Βύρων Αχείμαστος: Τα Πανεπιστήμια παραμένουν κλειστά	38
• Γιάννης Κανάκης: Υπό ίδρυση ένα νέο κουρδικό κόμμα στην Τουρκία	40
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Μνήμη Έντουαρντ Σαϊντ	44
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	47
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	48
• Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος: Ο Παρδαλός Συρικής της Εμλίνης	50
• Ειρήνη Μουντράκη: Ακόλαστες Εσπερίδες	52
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Ευριπίδης σε σμίκρυνση	53
• Θοδωρής Τσαπακίδης: Συνέντευξη στην Ειρήνη Μουντράκη	54
• Δημήτρης Χαρίτος: 26ο Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας	56
• Μάνος Στεφανίδης: Εικονο-γραφές και γκράφιτι	58
• Μάνος Στεφανίδης: Τα βραβεία ΔΕΣΤΕ 2003	60
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Ο Ταντίν στην ακροθαλασσιά	61
• Όλγα Φωτακοπούλου: Τα παλαιόν κηροπλαστείον	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Η ελαιογραφία στο εξώφυλλο είναι του ζωγράφου Γιάννη Αντωνόπουλου (βλ. και σελ. 49).

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΑΝ ΑΥΘΑΙΡΕΤΟ

Η ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ της γης στη νεολληνική κοινωνία υπήρξε ανέκαθεν μεγίστη αξία, έννοια σχεδόν ιερή, ταυτισμένη με την ασφάλεια, την ευτυχία, την υπεροχή. Άρα η κτήση γης έγινε γρήγορα αυτοσκοπός, διακαής πόθος εμπρός στον οποίο δεν ίσχυε καμία άλλη επιθυμία. Ένας τέτοιος πόθος, μια τέτοια ιδεολογία, σχεδόν μεταφυσική, συχνά παραβίαζε νόμους και θέσφατα προκειμένου να υλοποιηθεί. Έτσι δημιουργήθηκε ένα τεράστιο κεφάλαιο παραβατικότητας, μια άνομη πραγματικότητα μέσα στην έννομη και εν πολλοίς ισόκυρη προς αυτή.

ΤΗΝ ΙΕΡΟΤΗΤΑ της ιδιοκτησίας ήταν φυσικό να ευλογήσει η τότε δεξιά εκπροσωπώντας τον μετεμφυλιακό Νόμο. Ήταν όμως εξίσου φυσικό το λαϊκιστικό ΠΑΣΟΚ αργότερα, «πονώντας» για τα δίκαια των αδικημένων, να νομιμοποιήσει τις παραβατικότητες απομυζώντας τα ποικίλα εκλογικά οφέλη που προσπόριζαν τέτοιες πρωτοβουλίες. Απ' την άλλη πλευρά το Εθνικό Κτηματολόγιο, η καταγραφή των δασών σε πανελλαδική κλίμακα παρέμενε μια ύποπτη όσο και επικίνδυνη εκκρεμότητα επί επτά δεκαετίες. Για να μην αναφέρουμε την κατάχρηση των 24 δισ. της κοινοτικής επιδότησης για το καθυστερημένο κτηματολόγιο.

ΣΥΧΝΑ-ΠΥΚΝΑ νόμοι και διατάγματα ως και άρθρα του Συντάγματος –θυμηθείτε τις δασοκτόνες πρωτοβουλίες του ανεπανάληπτου κ. Βενιζέλου και το άρθρο 24– επιστρατεύτηκαν για να διατηρείται το θεολογικό ερώτημα «τι είναι δάσος και πώς δεν το προφυλάσσουμε;».

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, η άλλοτε εξωνημένη, άλλοτε ανίκανη κι άλλοτε υποκριτική κρατική μηχανή απ' τη μια κυνηγούσε τα αυθαίρετα και τους παραβάτες και απ' την άλλη συνέδεε με φως, νερό και τηλέφωνο τα παράνομά τους σ' ένα όργιο παραλογισμού.

ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ και η εφορία με τα πρόστιμα αλλά και τις... ελπίδες που καλλιεργούσε και, τέλος, οι πολιτικές του τύπου «Αν το δηλώσεις, μπορείς να το σώσεις». Εν τω μεταξύ βιβλικές πυρκαγιές κατέκαιαν τα πάντα από τον Άθω ως τον Ταΰγετο, ο κ. Ράλλης επέπληττε τις κουκουνάρες γι' αυτό το κακό κι άλλοι πιο πονηροί τον τουρκικό δάκτυλο. Το ίδιο το κράτος κατ' ουσίαν όπλιζε το χέρι των εμπρηστών και παράλληλα νομιμοποιούσε το έργο τους. Γνωστά και λίαν μελαγχολικά πράγματα όλα αυτά.

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ οι εκσυγχρονιστές έρχονται, καθαρά για προεκλογική ψηφοθηρία και μόνο, ν' αποτελειώσουν ό,τι η δεξιά και ο σοσιαλισμός δεν κατάφεραν να επιτύχουν «στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη», δηλαδή στην πατρίδα μας. Ο κ. Σημίτης, χάνοντας και το τελευταίο ίχνος αξιοπιστίας, αναδεικνύεται σε φθηνό λαοπλάνο, καθώς εκμαυλίζει με παροχές ενάντια στο νόμο και το εθνικό συμφέρον έναν κόσμο που για τους κρατούντες είναι απλώς αγέλη που άγεται και φέρεται.

ΜΟΝΟ ΚΑΙ ΜΟΝΟ γι' αυτό το έγκλημα εναντίον του μέλλοντός μας, μόνο και μόνο γι' αυτή τη φαύλη αντίληψη που ταυτίζει την πατρίδα με το αυθαίρετο, και την κοινωνική παροχή με την ατιμία, ο κ. Σημίτης πρέπει να καταψηφιστεί.

Η κυβέρνηση δεν ζηλοί δόξαν... Ηρόστρατου

...ΚΑΙ ΑΦΟΥ μοίρασε η κυβέρνηση λογής «δώρα» (πακέτα, χάρτες, συγκλίσεις, αυθαίρετα, δάση, κ.λπ. – όλα επί χάρτου, φυσικά...) ξαφνικά απεφάνθη ότι «ουδείς δικαιούται να θέτει σε ομηρία την κοινωνία»! Πλην, επειδή το κύμα των απεργιών στο δημόσιο συνεχιζόταν, ο υπουργός Οικονομίας Ν. Χριστοδουλάκης έσπευσε να δηλώσει ότι οι διαβουλεύσεις για τα μισθολογικά του 2004 έκλεισαν – άρα τέρμα το κουβεντολόι με τους επιστήμονες που εργάζονται στην εκπαίδευση, στα νοσοκομεία, στη δικαιοσύνη, στο διπλωματικό σώμα, κ.λπ.

ΩΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ Οικονομίας μπορείς, βέβαια, να εξαγγέλνεις τα πλαφόν που θέλεις – ακριβέστερα τα πλαφόν που όρισε η κυβέρνηση. [Όπως είναι γνωστό, οι μέσες αυξήσεις μισθών, για το 2004, κυμαίνονται μεταξύ 3% και 9,8% – κατά τους κυβερνητικούς υπολογισμούς, πάντοτε.] Οι κυβερνητικές ανακοινώσεις, όμως, αντί να αμβλύνουν, αντίθετα ενίσχυσαν –ενισχύουν– το απεργιακό κύμα. Έτσι: Οι πανεπιστημιακοί αποφάσισαν να συνεχίσουν την αποχή, οι καθηγητές προκήρυξαν 48ωρη απεργία για την ερχόμενη Δευτέρα και Τρίτη, οι δάσκαλοι απεργούν τη Δευτέρα, οι νοσοκομειακοί γιατροί από Δευτέρα έως Τετάρτη. Και έπεται συνέχεια.

«ΑΛΛΟ Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΟ Η ΔΟΞΑ ΤΟΥ ΗΡΟΣΤΡΑΤΟΥ»

ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ παράγοντες (και όχι μόνο της Αριστεράς) διαμήνυσαν στην κυβέρνηση ότι η περίφημη «κοινωνική χάρτα», για σύγκλιση μέχρι το 2008, είναι εξαιρετικά αόριστη – «κάτι σαν χύμα». Και ο υπουργός Οικονομίας απάντησε, επικαλούμενος τη φορά αυτή,

όχι τον Εκκλησιαστή, αλλά τον... Ηρόστρατο! *Εν πρώτοις, είπε κρίναμε πως δεν πρέπει να δεσμευθεί η επόμενη κυβέρνηση από συγκεκριμένα μέτρα της παρούσης. (Εξ ου και το «χύμα» των μέτρων). Αυτό, όμως, πρόσθεσε, δεν σημαίνει ότι πρέπει να ζηλέψουμε τη δόξα του Ηρόστρατου και ν' αφήσουμε πίσω μας συντρίμια...*

Φαίνεται ότι τον Ηρόστρατο, που πυρπόλησε, όπως είναι γνωστό, τον ονομαστό ναό της Αρτέμιδος, στην Έφεσο, άρχισαν να θυμούνται τώρα ακόμα και κυβερνήσεις που απέρχονται (ή που κάνουν το παν για να μην απέλθουν...), ενώ η μεταπολιτευτική μας «παράδοση» λέει το αντίθετο. Θυμάσθε το περίφημο «Κληρονομήσαμε καμένη γη» του Ανδρέα Παπανδρέου, έτους 1981, αλλά και 1993; Όπως και αν έχει το πράγμα, σημασία δεν έχει το τι λες, αλλά το ποια πολιτική κάνεις πράξη. Και ο προεκλογικός αμοραλισμός οπωσδήποτε δεν συμβάλλει σε μια πολιτική ανακατανομής εισοδημάτων!

«ΕΠΑΝΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ» Ή Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΑΛΑ ΚΡΑΤΕΙ...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η Νέα Δημοκρατία έδωσε στη δημοσιότητα το κυβερνητικό της πρόγραμμα για τη Δημόσια Διοίκηση. Το πρόγραμμα που βλέπει, μεταξύ άλλων, «ακομμάτιστο και μικρότερο σε μέγεθος κράτος (διάβαζε περιορισμό υπουργείων και δημοσίων υπηρεσιών), προώθηση των αποκρατικοποιήσεων (με εξαίρεση τα φυσικά μονοπώλια), συν απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών». Κατά τον πρόεδρο του κόμματος, Κ. Καραμανλή, η Νέα Δημοκρατία «είναι πανέτοιμη να αναλάβει τη μεγάλη ευθύνη για μια νέα

πολιτική», διαβεβαιώνοντας ότι «στο αυριανό Δημόσιο δεν θα έχουν καμιά απολύτως θέση οι κομματικές σημαίες». Όσο γι' αυτή καθεαυτή τη Δημόσια Διοίκηση, θα είναι «λιτή, ευφυής και αποκεντρωμένη».

ΚΑΙ ΠΡΟΤΟΥ αλέκτωρ λαλήσαι, ο υπουργός Εσωτερικών Κ. Σκανδαλίδης αισθάνθηκε την ανάγκη να δηλώσει ότι η πρόταση της Ν.Δ. είναι φτωχή, χωρίς έρμα, στόχο ή έμπνευση, η οποία –μεταξύ άλλων– «αποτελεί το άκρον άωτον του μιμητισμού». Με άλλα λόγια: Ενώ η Νέα Δημοκρατία μιμείται την πολιτική του κυβερνώντος κόμματος, ταυτόχρονα «ανοίγει παραθυράκια για να καταστρέψει το κράτος διαφάνειας και αξιοκρατίας που θεμελίωσε το ΠΑΣΟΚ». Από την πλευρά του, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Χρ. Πρωτόπαπας έκρινε ότι αν υιοθετηθεί το πρόγραμμα της Νέας Δημοκρατίας, τότε η χώρα «θα επιστρέψει στην εποχή του Τζουμπέ», διάβαζε στο καθεστώς των «πελατειακών σχέσεων» και της «επανίδρυσης του κράτους της Δεξιάς». [Το περίεργο είναι ότι ούτε ο Κ. Σκανδαλίδης, ούτε ο Χρ. Πρωτόπαπας είπαν οτιδήποτε για «συγκλίσεις» ή «ομοιότητες» μεταξύ ΠΑΣΟΚ-Ν.Δ.]

ΣΤΟΧΟΣ: ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΓΙΑ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ εφημερίδες (ή «κανάλια» ή ραδιοφωνικούς σταθμούς) μοναδικός άξονας της πολυκύμαντης ζωής μας είναι ο δικομματισμός. Και, όμως, υπάρχει η Αριστερά, η ανανεωτική Αριστερά, που μπορεί να δώσει «νέα ορμή στο όραμα του σοσιαλισμού» για μια «σύγχρονη απάντηση στον νεοφιλελευθερισμό». Η μετάλλαξη

νυ ΠΑΣΟΚ είναι δεδομένη. Και με άση το στοιχείο αυτό, ο πρόεδρος του ΥΝ, Ν. Κωνσταντόπουλος, μιλώντας, νη περασμένη Κυριακή, στο Φεστιβάλ εολαίας του Συνασπισμού, προσδιό- ισε το «πολιτικό κοινό» στο οποίο ευθύνεται σήμερα ο ΣΥΝ.

ΣΤΟΧΟΣ: Η ευρύτερη συσπείρωση λων των δυνάμεων του πολυκερματι- μένου χώρου της Αριστεράς, ακριβέ- τερα η συσπείρωση όλων των δυνάμε- ν που συναντήθηκαν στο πλαίσιο του ώρου Διαλόγου και Κοινής Δράσης ις Αριστεράς ή στο πλαίσιο του Κοι- νικού Φόρουμ ή στις κινητοποιήσεις ου έγιναν στο Πόρτο Αλέγκρε ή τη Γέ- ρβα ή τη Φλωρεντία. Οι γενικεύσεις, λως, επιτρέπουν ασάφειες. Και ο ρόεδρος του ΣΥΝ υπήρξε ιδιαίτερα ροσδιοριστικός: «Όλοι εμείς –είπε- ν, όχι τυχαία, δεν έχουμε καμιά σχέ- η με την νοσταλγία του υπαρκτού σο- αλισμού και του σταλινισμού, όλοι ιείς που αναζητούμε τη σύγχρονη τάντηση στον νεοφιλελευθερισμό, ορούμε να εργασθούμε για τη συ- τείρωση και ανασυγκρότηση της Αρι- εράς».

ΟΣΟ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΤΕΡΟΣ» ΚΛΑΡΚ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΠΟΥΣ;

ΤΕΡΑ ΑΠΟ τα «δικά μας» (τα ελλη- κά), δεν είναι λίγα τα άλλα θέματα νυ επικεντρώνουν την προσοχή κάθε αίσθητου πολίτη: Ο Μπους μπορεί ι περνά δύσκολες ώρες (κάθε τόσο λλαμβάνεται ψευδόμενος, με αφορ- ή τα «όπλα μαζικής καταστροφής» νυ διέθετε ο Σαντάμ, κ.λπ.), πλην οι ηροφορίες λένουν ότι αν οι Δημο- ρατικοί δεν κατορθώσουν να αναδεί- νυν έναν «σοβαρό, πειστικό και φιλε- υθέρων αρχών υποψήφιο», για τις λογές του Νοεμβρίου 2004, τότε, εν- χεται ο Μπους να επανεκλεγεί! πως είναι γνωστό, πρώτος στις λαϊ- ς προτιμήσεις, από τους –μέχρι στιγ- ς– δέκα υποψηφίους του Δημοκρατι- ύ Κόμματος, εμφανίζεται ο γνωστός ρατηγός Γουέσλι Κλαρκ, ο οποίος, ταξύ άλλων, υποστηρίζει ότι δύο μή- ς μετά την επίθεση στους Δίδυμους ύργους, το Πεντάγωνο είχε κατα- ρώσει σχέδια για το «καθάρισμα των

του Τάσου Αναστασίου

βαλτόνερων» όχι μόνο στο Ιράκ, αλλά και στη Συρία, τον Λίβανο, την Λιβύη, το Ιράν, τη Σομαλία και το Σουδάν. Ο στρατηγός μέμφεται τον Μπους επί τω ότι στα σχέδια του Πενταγώνου δεν περιελήφθησαν και χώρες όπως η Αίγυπτος, το Πακιστάν και η Σαουδική Αραβία. Συμπέρασμα: Ο καθείς αντιλαμβάνεται τι είδους «δημοκρατικός υποψήφιος» θα είναι ο στρατηγός Κλαρκ, αν, τελικά, προκριθεί από τους εκλέκτορες του Δημοκρατικού Κόμμα- τος.

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛΙΝΟ «ΤΕΙΧΟΣ ΤΟΥ ΑΙΣΧΟΥΣ» ΠΡΟΣΑΡΤΑ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΑ ΕΔΑΦΗ

ΚΑΙ ΕΝΩ το Ισραήλ συνεχίζει (ανε- νόχλητο) την ανέγερση του νεότερου «τείχους του αίσχους», ο ειδικός ειση- γητής του ΟΗΕ για τα κατεχόμενα πα- λαιστινιακά εδάφη, Τζον Ντάγκαρντ, αναφέρει ότι η ανέγερση του τείχους αυτού, (κατά μήκος της Δυτικής Όχθης), θα οδηγήσει σε μια ντε φάκτο

προσάρτηση ενός τμήματος των παλαι- στινιακών εδαφών. Η «λεπτομέρεια» αυτή, όμως, όπως και ο συνεχιζόμενος «κύκλος των φόνων, της βίας, και της καταστροφής», δεν φαίνεται να ανα- τρέπει τον «οδικό χάρτη», στο όνομα του οποίου εξακολουθούν να ομνύουν ο Μπους και οι περί τον Μπους.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Είναι κανείς που μετρά την εκατόμβη των θυμάτων και από τις δυο πλευρές; Κατά την «Διεθνή Αμνη- στία», από την αρχή της παλαιστινια- κής εξέγερσης (29 Σεπτεμβρίου 2000) μέχρι σήμερα, ο ισραηλινός στρατός σκότωσε πάνω από 2.200 Παλαιστίνι- ους (στον αριθμό περιλαμβάνονται και 400 παιδιά), ενώ οι παλαιστινιακές ένοπλες δυνάμεις σκότωσαν 800 Ισραηλινούς, συμπεριλαμβανομένων και 100 παιδιών. Τελικά, ποιος θα θέ- σει τέρμα στον βιασμό της ανθρώπινης ζωής, στο όνομα της πάταξης της τρο- μοκρατίας;

ANTHNSP

ΤΟ «ΛΑΟΣ» ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Μην πονοκεφαλιάζετε με τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων. Για το ποιο θα είναι πρώτο κόμμα και ποιο δεύτερο. Κανένας δεν θα έχει αυτοδυναμία και, σύμφωνα με τον κ. Γ. Καρατζαφέρη, «το ΛΑΟΣ θα κληθεί να βοηθήσει με δικούς του υπουργούς για τον σχηματισμό κυβέρνησης». Μπρρρ!

ΣΩ.ΛΕ.

LOCOMOTIVA

Με ατμομηχανή του εκσυγχρονισμού παραλλήλισε ο Νίκος Μπίστης τον Κώστα Σημίτη στην εκδήλωση που διοργάνωσε την περασμένη Δευτέρα η ΑΕΚΑ με θέμα ακριβώς τον εκσυγχρονισμό. Τι να την κάνεις την ατμομηχανή όμως όταν τα βαγόνια εγκαταλείπουν ένα-ένα το τρένο λίγο πριν από τον εκτροχιασμό...

Σ.Λ.

ΑΓΕΝΕΙΕΣ

Δυσареστημένη εμφανίσθηκε η Ντόρα Μπακογιάννη επειδή δεν ζητήθηκε η γνώμη της για το σχεδιασμό του προγράμματος της ΝΔ που ανακοίνωσε ο αρχηγός του κόμματος Κώστας Καραμανλής. Μα καλά, ούτε για τα θέματα της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν την συμβουλευθήκαν;

Σ.Λ.

Η ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΣΤΑ ΑΕΙ

Το ηθικό όμως ζήτημα που δημιουργείται είναι τεράστιο. Απ' την άλλη, το κράτος ευτελίζει τους καθηγητές με το να επιτρέπει αυτές τις διακρίσεις και να διαιωνίζει αυτόν τον εμφύλιο στην καρδιά του καθηγητικού σώματος. Τέλος, αρκετά μισθώματα ισχύουν και στον χώρο των πανεπιστημιακών μελετών που επιχορηγούνται αδρά από την ΕΕ και που στην πραγματικότητα είναι ευφυνείς φάμπρικες εύκολου πλουτισμού. Το θέμα είναι τεράστιο. Το μόνο που θα μπορούσα τώρα να πω είναι ότι άλλο «μελέτη» κι άλλο «έρευνα» και ότι οι πλείστες όσες μελέτες των πανεπιστημιακών θα έπρεπε να ανατεθούν σε πτυχιούχους, εφόσον αυτό επιτάσ-

σουν και η δεοντολογία και λογική.

Αντιθέτως, το καθηγητικό κτεστημένο μονοπωλεί τη δυνατότητα ανάθεσης τέτοιων εργασιών, κατ' ουσίαν παραπλανά τον αναθέτη, δηλαδή τη Ευρωπαϊκή Ένωση, και αδικεί τον πτυχιούχο, ο οποίος απλώς μεγαλώνει με την παρουσία του το ήδη τεράστιο επιστημονικό προλεταριάτο της χώρας. Μετά τον καταστροφικό Νόμο-Πλαίσιο, την κομματικοποίηση και τον νεκραναστημένο νεποτισμό των πανεπιστημίων, η νυν απεργία που δίνει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τη χαριστική βολή, δεν είναι απλώς προφάσεις εν αμαρτίαις. Είναι εθνικό άλγος.

Στέφανος Προτεστάκης

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ... ΤΟΥΡΛΟΥ

Όπου κι αν πηγαίνω, Ομόνοια ή Σύνταγμα, εμπρός μου είναι ένα φορτηγό ή μια μπουλντόζα ή ένα ανατρεπόμενο ή ένας ερπυστριόφορος εκσκαφέας. Τόσα πολλά ερπυστριόφορα εμπρός στον Άγνωστο Στρατιώτη από την εποχή της Εθνοσωτηρίας είχαμε να δούμε. Τώρα πάλι οι μπετονιέρες παίρνουν τη ρεβάνς. Εκατοντάδες μπετονιέρες χτίζουν, στολίζουν, νοικοκυ-

ρεύουν τη νέα Ελλάδα. Η επανάσταση των εργαλάβων, θα μπορούσαμε να πούμε: 1821, 1910, 1967, διάφορες επαναστάσεις τουρλού-τουρλού! Ένα μπετόν αρμέ από χρονολογίες, συνθήματα σύμβολα. Ο τόπος αυτός πέφτει να ζήσει και θα ζήσει γιατί έχει την επανάσταση ψωμοτύρι...

Μ.Σ

ΨΗΦΟ ΣΤΑ ΔΕΝΤΡΑ... ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ

«Ψήφισαν ακόμα και τα δέντρα»... Το είπε τότε –πριν από σαράντα περίπου χρόνια– ο αείμνηστος Γεώργιος Παπανδρέου, για να καταδείξει έτσι πα-
ραστατικά το όργιο της εκλογικής βίας και νοθείας που είχε υποστεί η Ένωση Κέντρου από το κράτος της Δεξιάς. Μια –ολίγον μεταφυσική– υπερβολή, που όμως έγινε σύνθημα και στήριξε έναν ολόκληρο αγώνα, η συνέχεια του οποίου οδήγησε στον πε-
ρίφημο «ανένδοτο», που ανέδειξε τον ίδιο τον Πα-
πανδρέου σε σημαντική πολιτική προσωπικότητα.

Να όμως που το σενάριο... των δέντρων επανα-
λαμβάνεται. Και μάλιστα από το ΠΑΣΟΚ, το κόμ-
μα που ίδρυσε ο υιός του «γέρου της δημοκρα-
τίας». Μόνο που εδώ δεν υπάρχει καμία υπερφυσι-
κή διάσταση. Διότι δεν πρόκειται βεβαίως να ψη-
φίσουν τα ίδια τα δέντρα. Αλλά θα ψηφίσουν
–υπέρ του ΠΑΣΟΚ, όπως ευελπιστούν στη Χαρι-
λάου Τρικούπη – όσοι με διάφορους τρόπους ευ-
νοούνται από τη νέα «κομπίνα» του ξεπουλήματος
των δασών. Και δεν είναι λίγοι, ε;
ΤΚΔ

ΤΣΙΜΕΝΤΟ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Μπορεί η πολιτεία να θεωρεί το ακίνητό σας αυθαίρε-
το, άρα παράνομο, άρα εκτός τιμής και αξίας, η εφο-
ρία όμως το φορολογεί ως και 6,5 εκατ. δρχ. Πέραν
της απίστευτης εγκληματικής ολιγωρίας για τη σύνταξη δα-
σολογίου, ο νέος νόμος ανατρέπει το ισχύον μέχρι σήμερα
ποσοστό 15% των δασοπονικών περιοχών για να χαρακτη-
ρισθεί μια περιοχή δάσος και το ανεβάζει στο 25%. Επίσης
4,8 εκατ. στρέμματα «απελευθερώνονται» στα νησιά όπου
και το τεράστιο ενδιαφέρον της αγοράς. Αντιλαμβάνεται
κανείς τι οικοδομικός οργασμός περιμένει τα ούτως ή άλ-
λως δοκιμαζόμενα από την πυκνή δόμηση νησιά του Αιγαί-
ου. Η Τήνος θα γίνει προέκταση της Βάρκιζας όπως έγινε η
Μύκονος. Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί περιμένουν να
επιπέσουν στη λεία που τους προσφέρει το εκσυγχρονιστι-
κό νομοσχέδιο. Η καψαλισμένη και πυκνοδομημένη πια
Πεντέλη είναι ένα φρικαλέο παράδειγμα του τρόπου σκέ-
πτεσθαι (τρόπος του λέγειν) των κρατούντων. Ο κ. Δρυς
έχει ήδη έτοιμο το δασικό νομοσχέδιο. Επίσης ανακοινώ-
θηκε ότι οι δικαιούχοι εκτάσεων των οικοδομικών συνεται-
ρισμών ανέρχονται σε 500.000 (!!!). Αστρονομικός αριθ-
μός αν πολλαπλασιαστεί με τ' ανάλογα στρέμματα. Το πρό-
σφατα αναθεωρηθέν πάντως Σύνταγμα έλυσε τα χέρια
πολλών αετονύχηδων της κυβέρνησης, ενώ οι διαγραφόμε-
νες εξελίξεις δεν περιποιούν τιμή ούτε στην πολιτική ηγε-
σία ούτε στο Κοινοβούλιο. Η δήωση της ελληνικής γης που
ξεκίνησε μετεμφυλιακά από τους μαυραγορίτες και συνε-
χίστηκε με τις αντιπαροχές και την κοντόφθαλμη αστυφι-
λία του '60, ολοκληρώνεται τώρα με το μεταμοντέρνο νομο-
σχέδιο των εκσυγχρονιστών.

Τσιμέντο να γίνει.

Στέφανος Προτεστάκις

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΥΡΟ ΚΑΙ ΤΖΙΑ...

Κάποτε φύτευε μικρή νερατζιά. Σήμερα οι εκσυγχρο-
νιστές και οι πάτρωνές τους στις Η.Π.Α. και τις Βρυξέλλες
έχουν φυτέψει ένα τουρκικό πεδίο βολής. Κι όχι μόνον
εκεί. Αλλά και ανάμεσα στη Χίο και τη Λέσβο, τη Σκύρο και τη
Λήμνο, την Εύβοια και τη Σάμο –εδώ μπερδεύεται κι ελληνικό
πεδίο βολής, δηλαδή ο Θεός και ο Αλλάχ να βάλουν το χέρι
τους– και, τέλος, προς βορράν Σάμου και Ικαρίας.

Όπως διαβάζω στην Ελευθεροτυπία της 27/9, οι αεροδιάδρο-
μοι J-60 και L-609, που με το όνομα PEREN «άνοιγαν» πάνω
από την Χαλκιδική και τον Άθω, τώρα αντικαθίστανται από
τους N127 και N128 και «ανοίγουν» στα 14.000 πόδια, φθάνο-
ντας ως τη Θεσσαλονίκη. Προς ώρας η Κρήτη και η Πελοπόν-
νησος γλυτώνουν. Ποιος ξέρει όμως τι θα γίνει αύριο; Οι εκλο-
γές αργούν ακόμη και η κυβέρνηση φαίνεται αποφασισμένη
για όλα. Κυριολεκτικά για όλα...

Στην άσκηση «Φερτίνα 2003» οι Τούρκοι ζήτησαν και πήραν
από την Υ.Π.Α. άδεια για τον αεροδιάδρομο της Λήμνου! Επί-
σης καταργείται το πεδίο βολής Ψαθούρας για τις ελληνικές
δυνάμεις, όπως κατά πάγιο τρόπο ζητούσε η τουρκική αεροπο-
ρία. Τα ζειμπέκικα τώρα δικαιώνονται. Δυστυχώς μπήκαμε
ήδη πλησίον στην εποχή των τσιφτετελιών και του χορού της
κοιλιάς. Η συνδιαχείριση του Αιγαίου και η de jure –μετά την
de facto– κατάργηση του F.I.R. Αθηνών είναι πλέον γεγονός.
Λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, λένε και δεν ντρέπονται. Κύ-
ριε Κώστα Σημίτη, κύριε Γιώργο Παπανδρέου, ιδού οι πολιτι-
κές σας, ιδού ο χώρος των αεροδιαδρόμων, ιδού ο χορός σας.

Μ. Στεφανίδης

ΥΓ. Οι Τούρκοι θα περίμεναν και 150 χρόνια για να βρουν
τους μοιραίους ανθρώπους. Ιστορικά...48 παραβιάσεις ημερη-
σίως γαρ.

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ;...

Τα τελευταία χρόνια παρακολουθώ τις «ξένες δημοσιεύσεις» -τις ρεκλάμες- των ιδιωτικών σχολών «δημοσιογραφίας» και ειδικότερα τις φήμες που διδάσκουν σ' αυτές κι αναρωτιέμαι: Τι μπορούν να διδάξουν αυτοί οι άνθρωποι τη στιγμή που δεν κατέχουν τα στοιχειώδη της δημοσιογραφίας; Μήπως ισχύει κι εδώ το «δάσκαλε που δίδασκες»; Γιατί στην καθημερινή πρακτική τους -από τηλεοράσεως κυρίως- η θεωρία τινάζεται στον αέρα...

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ...

Αυτοί που διαφημίζουν από τη μια μεριά κάθε λογής οργανισμούς, προϊόντα, τράπεζες, απορρυπαντικά, αλλαντικά κ.λπ., και από την άλλη ασκούν το «λειτουργήμα» της δημοσιογραφίας, τι θα κάνουν αν η επικαιρότητα τους φέρει εμπρός τους ως υπόλογους τους εν λόγω οργανισμούς; Θα τα κάνουν όλα γαργάρα; Γιατί από κει εξασφαλίζουν το ούισκι τους, όπως έλεγε κάποιος παλιός δικός μας. Παράδειγμα: Έχεις ας πούμε τις δημόσιες σχέσεις του Λάτση; αν πάρει φωτιά η Πετρόλα τι θα κάνεις; Θα στραφείς εναντίον του εργοδότη σου;

Βασίλης Καρβαθός

ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ελοιπόν ο κ. Χρυσόχοϊδης είναι υπεράξιος διάδοχος του κ. Λαλιώτη. Αφομοιώθηκε τόσο γρήγορα στη νοοτροπία του προκατόχου του, ώστε πλέον λαλεί όπως εκείνος! Απολαύστε ένα απόσπασμα:

«Μέσω λοιπόν των νέων υποψηφιοτήτων, θεραπεύεται αυτή η διάσταση, υπαρχόντων βεβαίως αυτών των προδιαγραφών λειτουργίας των νέων υποψηφίων». Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς; «Θεραπεύεται η διάσταση»; [Αλλά, δυστυχώς, δεν θεραπεύονται και χτυπάνε στο κεφάλι.] «Υπαρχόντων των προδιαγραφών»!! [Το... πασόκειο σχήμα της αρσενικο-θήλυκης μετοχής απολύτου. Τι τα θέλεις τα δύσκολα, σύντροφε;] Και το καλύτερο: «Οι προδιαγραφές λειτουργίας των νέων υποψηφίων»!!! [Υποψήφιοι

με προδιαγραφές λειτουργίας: σαν μίξερ ή τοστιέρες ένα πράγμα.]

Ό,τι και να πει κανείς το ΠΑΣΟΚ έχει τεράστια αφομοιωτική δύναμη. Δεν υπάρχουν σ' αυτό έξυπνοι ή ηλίθιοι, εγγράμματοι ή τούβλα, ηθικοί ή ανήθικοι. Είναι όλοι ένα. Ένα ξύλινο-τσιμεντένιο μάγμα που δεν διαφοροποιεί κανέναν. Αρκεί βεβαίως ν' ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές λειτουργίας.

Αλλά και το όλο ύφος του κειμένου του κ. Χρυσόχοϊδη αποπνέει παλαιομπασκίνικη αισθητική. Ε, θα μου πείτε, από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης προέρχεται ο Γενικός Γραμματέας τους. Άρα έχει τις ανάλογες προδιαγραφές λειτουργίας.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΟΙ ΠΑΡΕΕΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Ανανεωτική, Εκσυγχρονιστική Κίνηση της Αριστεράς
Τηλ.: 210 3236168 - 210 3237661 Fax: 210 3227302 e-mail: info@aecka.gr

Η ΑΕΚΑ σας προσκαλεί στη ΓΙΟΡΤΗ της

Δευτέρα 29 Σεπτεμβρίου, ώρα 7.00 μ.μ., Θέατρο ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΑΝ, Λεωφ. Αλεξάνδρου 16

Πολιτική Συζήτηση

Κεντροαριστερά και Προοδευτική Διακυβέρνηση

Μιχάλης Χρυσόχοϊδης, Γραμματέας της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ

Πάνος Σκοτινιώτης, Στέλεχος του ΣΥΝ

Συμμετέχουν: Πέτρος Κουνάλης, πρώην Βουλευτής

Μιχάλης Μοδινός, Πρόεδρος Ελλην. Κέντρου Περιβάλλοντος

Νίκος Μπίστης, Επικεφαλής της ΑΕΚΑ

Και μετά...

Συναυλία του Διονύση Σαββόπουλου

γιατί... "Ιστορία φτιάχνουν οι παρέες" που μεγάλωσαν με τα τραγούδια του

Η πρόσκληση, τέλος, αναφέρει πως μετά τη συζήτηση θ' ακολουθήσει συναυλία του Διονύση Σαββόπουλου γιατί «Ιστορία φτιάχνουν οι παρέες». Εμείς πάντως τον τελευταίο καιρό βλέπουμε τις παρέες να διαλύουν την ιστορία, επίσημη και ανεπίσημη, εις τα εξ' ων συνετέθη. Και κατά σύμπτωση να είναι εκεί κι ο Νιόνιος, χωρίς όμως το παλιό φορτηγό του, αλλά με τσερόκι που φθάνηγε χά-

ρη στην κοινωνική πολιτική του σοσιαλιστή πρωθυπουργού.

ΥΓ. Και κάτι ευχάριστο: Ο Σασάκης που ενοχλήθηκε από την υπουργοποίηση Μπίστη, πήρε ωριαία εκπομπή λόγου στη ΝΕΤ προς αποκατάσταση της αδικίας. Κάθε Παρασκευή, 12-1 το μεσημέρι, τίτλος: «Μεγεθύνσεις». Είδατε πώς μεγεθύνθηκαν τα στελέχη της ΑΕΚΑ.

Τζιμ Μπούκης

ΚΡΙΤΣΙ-ΚΡΙΤΣΙ ΜΑΝΑ ΜΟΥ

Και τα κριτσίνια ακρίβηναν, κύριε Κουλούρη μου. Κάντε κάτι, κύριε Κίμων Κριτσίνη μου.

Σία Τσαχπινόγλου

ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Μειοψηφία αποτελούν στο Ισραήλ όσοι αντιτίθενται στον πόλεμο σε βάρος του παλαιστινιακού πληθυσμού, αλλά μια μειοψηφία του δυναμώνει συνεχώς τη φωνή της. Επειδή σίγουρα απαιτεί πρωτόγνωρο θάρρος να συγκεπρώνεται μια ομάδα αξιωματικών της ισραηλινής αεροπορίας και να δηλώνει την άρνησή της να βομβαρδίσει παλαιστινιακούς οικισμούς, γνωρίζοντας τις συνέπειες αυτής της πράξης.

Κάτι παρόμοιο είχε συμβεί και πριν από μερικά χρόνια, όταν νεαροί Παλαιστίνιοι είχαν αρνηθεί να καταταγούν για να υπηρετήσουν τη θητεία τους στα κατεχόμενα. Τι Περιθώρια υπάρχουν για ν' αλλάξει η πορεία του αδιάλλακτου κλίματος στο Ισραήλ;

Απλώς επιβεβαιώνεται ότι την ισραηλινή κοινωνία διαπερνά, έντονα πλέον, ένα τραύμα που δεν λέει να κλείσει, οδηγώντας συχνά σε λανθασμένες επιλογές, οι οποίες παράγουν νέα πολιτικά αδιέξοδα και ουσιαστικά κλονίζουν περισσότερο την εύθραυστη ισραηλινή οικονομία.

Μήπως άραγε το ισραηλινό έθνος, καλλιεργώντας την πεποίθηση ότι αποτελεί το αιώνιο θύμα της Ιστορίας, έφτασε στο σημείο να προβαίνει σε οποιαδήποτε πράξη παραγνωρίζοντας την ευθύνη των δικών του ενεργειών, ή ακόμα και να επιβάλλει ως ορθές τις όποιες επιλογές του;

Σ.Λέτσιος

ΑΝΑΖΗΤΕΙΤΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΑ

Κάλλιο αργά παρά ποτέ. Αυτό θα μπορούσε να αναφωνήσει κάποιος μετά την ανακοίνωση ότι η μονάδα για την χορήγηση μεθαδόνης σε εξαρτημένα άτομα, που καθυπερεί εδώ και πολύ καιρό, θα εγκατασταθεί τελικά σε κτήριο του Λιμένα Θεσσαλονίκης στο αμέσως επόμενο διάστημα. Η πραγματικότητα όμως σπεύδει να «χλωμιάσει» την οποια αισιοδοξία με τον πιο τραγικό τρόπο: ήδη 40 άτομα έχουν χάσει τη ζωή τους εξαιτίας αυτής της καθυστέρησης.

Εδώ και αρκετούς μήνες, οι κάτοικοι της Θεσσαλονίκης αντιρρούσαν στην εγκατάσταση, γι' αυτό και είχαν καταλάβει το κτήριο αυτό, συνεπικουρούμενοι μάλιστα από τις εξαλλοσύνες και πολιτικών προσώπων, όπως ο νομάρχης Θεσσαλονίκης κ. Βωμιάδης, ο οποίος δήλωνε με περίσσιο στόμφο: «Όποιος θέλει να κάνει τέτοια μονάδα, να την κάνει στο σπίτι του».

Και ασφαλώς χιλιάδες Νεοέλληνες με ευχαρίστηση θα συτάσσονταν με αυτή την άποψη, όντας πρόθυμοι να υποστηρίξουν οτιδήποτε επωφελές για το σύνολο, αρκεί αυτό να γίνει μακριά από την αυλή τους. Ακόμα κι αν δεν το ομολογεί άποιος, οι εστίες ενός κρυμμένου φασισμού επηρεάζουν την οποιαδήποτε κοινωνική έκφραση, είτε αυτή είναι δομημένη σε σοβαρό επιχείρημα, είτε εκτοξεύεται εν είδη καταγεγραμμένου συναισθήματος, όπου απουσιάζει η αίσθηση της κοινωνικής ευθύνης.

Σπαρμένη η χώρα, από άκρη σ' άκρη, από ανικανοποίητους ανθρώπους που ευελπιστούν ότι οι φορείς του πολιτικού λόγου –που οι ίδιοι πλέον απεχθάνονται– θα αναλάβουν να μεταμορφώσουν τα επιβαρημένα δεδομένα της προσωπικής τους ζωής. Ο εξαρτημένος από τα ναρκωτικά όμως αντιπροσωπεύει ένα πρόβλημα που η κοινωνία συνήθως θέλει να αγνοεί. Οι πολιτικοί από την άλλη πλευρά αποσπούν τη συναίνεση των ψηφοφόρων εφόσον έχουν να εγγυηθούν μεσοπρόθεσμα προγράμματα για την επίλυση βασικών βιοτικών προβλημάτων.

Ποιος είπε ωστόσο ότι τα άτομα επιλέγουν πολιτικούς που θα αναθερμάνουν την προοπτική της ουτοπίας; Προτιμούν αυτούς που θα παραμείνουν πιστοί στις αρχές του παμπάλαιου πελατειακού συστήματος του «βόλεψε εμένα κι ας τον γείτονα απ' έξω»... Πόσο αγγίζει τον χρονικό ορίζοντα του εφικτού το θέμα της αντιμετώπισης του προβλήματος των ναρκωτικών; Και τι μας νοιάζει κατά πόσο είναι επιτυχημένη η μέθοδος της μεθαδόνης από τη στιγμή που δεν βρίσκουμε δουλειές, ή δεν φτάνουν τα λεφτά για καινούριο αυτοκίνητο; Εξάλλου, με χορτάτο στομάχι θα έχουμε την ευκαιρία να προβούμε και σε κάποια πράξη φιλανθρωπίας, αν μας δοθεί η ευκαιρία. Ο «ριζοσπαστισμός» μας ως κοινωνίας μικροαστών έως εκεί φτάνει και όχι παραπέρα.

Σ. Λέτσιος

Εφημερολόγιο

ΠΕΜΠΤΗ

18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Ανήσυχα κινείται σήμερα ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Χριστοδουλάκης. Είναι αυτά τα... υπόλοιπα από τις μετοχές των Τραπεζών, και ειδικότερα της Γενικής, που θέλει να ξεφορτωθεί και δεν τον χωράει ο τόπος.
- Και μια και μιλάμε για τράπεζες υπάρχει και κάτι καλό, που όμως δεν απορρέει από αυτές. Από 0% έως 3,48% θα κυμανθούν τα νέα επιτόκια για τα στεγαστικά δάνεια των δικαιούχων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας. Τα νέα επιτόκια είναι, τουλάχιστον, κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το μέσο στεγαστικό τραπεζικό επιτόκιο.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Ορίστε και τα άσχημα νέα: Στην ετήσια έκθεσή του, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο επισημαίνει ότι «η ελληνική οικονομία κινδυνεύει από απώλεια ανταγωνιστικότητας». Αλίμονο! Τι να την κάνει η ελληνική οικονομία την ανταγωνιστικότητα. Αρκεί που θα κάνουμε «τα έργα στην ώρα τους» και «τους καλύτερους Ολυμπιακούς Αγώνες».

ΣΑΒΒΑΤΟ

20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Ο διεθνής Τύπος βοά για την αναγγελθείσα πρόθεση εξόντωσης του Γιασέρ Αραφάτ. «Μαύρος Σεπτέμβρης για την Μέση Ανατολή» είναι ο εύστοχος τίτλος της *Καθημερινής*.
- Τα Νέα -δηλαδή ο Λαμπράκης- ξαναγράφουν την ιστορία; Καιρός να ξαναδιαβάσω τις πηγές...

ΚΥΡΙΑΚΗ

21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Μια ωραία φράση από τον Κάρλος Φουέντες, τον

συγγραφέα από το Μεξικό, είναι ό,τι πρέπει για την κυριακάτικη ραστώνη, που το μυαλό δουλεύει αλλιώς: «Στην εποχή μας ο μόνος τρόπος για να επιβιώσουμε είναι η μνήμη».

Και άλλη μια: «...όμως οι άνθρωποι δεν είπαν ακόμα την τελευταία τους λέξη». Εννοείται, οι άνθρωποι που ασχολούνται και λίγο «με τα υψηλά νοήματα», που θα 'λεγε κι ο πατέρας μου...

- Τα παραπάνω ήταν μια καλή εισαγωγή για τα επόμενα. Ο πρώην επικεφαλής των Επιθεωρητών Όπλων του ΟΗΕ, διάσημος από τον πόλεμο στο Ιράκ, Χανς Μπλιξ, χαρακτήρισε την κυβέρνηση Μπους «αμφίβολης τιμιότητας». Φαντάζομαι ότι «οι Φάκελοι» θα έχουν την -μη διασταυρωμένη- πληροφορία ότι οι υπάλληλοι του Λευκού Οίκου, μετά απ' αυτή τη δήλωση έτρεξαν και εξαφάνισαν όλα τα μικ ξυραφάκια από τον περιβάλλοντα χώρο του Πρόεδρου, μη τυχόν και κόψει καμιά φλέβα. Υπάρχει και μια ελληνική παροιμία που μου ήρθε στο μυαλό (ως συνήθως δεν ξέρω με ποια αφορμή): «σιγά μη στάξει η ουρά του γαιδάρου»...

ΔΕΥΤΕΡΑ

22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Καλά έλεγε ο δάσκαλός μου στο Δημοτικό, ότι το φθινόπωρο στην Ελλάδα είναι μια δεύτερη άνοιξη. Ήδη «ευωδιάζουν» οι επερχόμενες εκλογές. Ο Φώτης Κουβέλης ζητά την άμεση σύγκληση της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας, παρουσία και του προέδρου του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, «για την ισότιμη μεταχείριση των πολιτικών δυνάμεων από τα δημόσια και ιδιωτικά Μέσα Μαζικής

Ενημέρωσης».

- «Κλειστόν επ' αόριστον». Με εξαίρεση τρία περιφερειακά πανεπιστήμια, οι διδάσκοντες όλων των άλλων ΑΕΙ μπήκαν στον δεύτερο γύρο των κινητοποιήσεών τους, ξεκινώντας αποχή διαρκείας.

- Καιρός να «σκοτώσω» τα -χρυσά- μπιζού μου. Στα υψηλότερα επίπεδα της επταετίας έφτασε σήμερα η τιμή του χρυσού. Αυτό είναι αποτέλεσμα της δολαριακής αναταραχής στις αγορές. Οι G7 αποφάσισαν να ταχθούν υπέρ «της μεγαλύτερης ελαστικότητας στην αγορά του συναλλάγματος». Το οποίο σημαίνει «αφήστε το δολάριο σε ελεύθερη πτώση». Η κόντρα είναι βεβαίως με την ευρωπαϊκή οικονομία. Με το ιαπωνικό γιεν ως μπαλαντέρ, η οργουελικού τύπου τριπολική οικονομία είναι εδώ και καιρό γεγονός.

ΤΡΙΤΗ

23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Η κυβέρνηση δεν μπορεί να βρει τρόπο να επιλέξει «μνηστήρα» για την «Νέα Ολυμπιακή». Η Πηνελόπη πριν από μερικές χιλιάδες χρόνια είχε βρει τον καλύτερο. Την ημέρα ύφαινε, το βράδυ ξήλωνε. Μέχρι που με... μια φωτογραφική διάταξη, ο Οδυσσέας κατέφθασε τελικά στην Ιθάκη...
- «Ό,τι πρέπει» για τα αυθαίρετα «το αυθαίρετο και επικίνδυνο» -κατά το ΤΕΕ- νομοσχέδιο του ΥΠΕΧΩΔΕ...

ΤΕΤΑΡΤΗ

24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Απανωτά ραντεβού και διάλογος της κυβέρνησης με τους πανεπιστημιακούς για τα οικονομικά του κλάδου. Εντωμεταξύ ο υπουργός Ευθυμίου αναρωτιέται «γιατί οι πανεπιστημιακοί να

πληρώνονται, αφού 'δεν δουλεύουν»; Έλα ντε! Αν δεν ξέρει ο ίδιος, τότε ποιος ξέρει;

- Αντικαθιστούν τα δέντρα με αυθαίρετα. Καθότι ως γνωστόν τα δέντρα δεν ψηφίζουν από τη Μεταπολίτευση και μετά. Ψηφίζουν όμως τα αυθαίρετα. «Δι' αντιπροσώπων» τους βεβαίως. Ο Τύπος γνωρίζει από σήμερα τι θα συζητηθεί αύριο στο Υπουργικό Συμβούλιο σε σχέση με το δασικό νομοσχέδιο. Υπολείπεται και το τυπικό «ο.κ.», των υπουργών...

ΠΕΜΠΤΗ

25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Επιτέλους! Η κυβέρνηση επείσθη ότι πρέπει να πέσουν τα όρια συνταξιοδότησης! Αυτό τουλάχιστον προκύπτει από τις πληροφορίες που διέρρευσαν στον Τύπο. Και ξεκινά από τους πιο σκληρά εργαζόμενους βέβαια. Διαβάζω ότι είναι υπό κατάθεση τροπολογία που μειώνει το όριο συνταξιοδότησης των βουλευτών από τα 65 στα 60 χρόνια... Μπράβο! Και σ' ανώτερα!

- Όμως όντως δεν υπάρχουν όρια για «μπράβο» προς την κυβέρνηση... Διαβάζω στην *Καθημερινή* ότι κυβερνητική τροπολογία που κατατίθεται στη Βουλή, ανοίγει παράθυρο στις off shore εταιρείες για την αποφυγή φορολογίας στα ακίνητα. Και για όσους δεν γνωρίζουν -αν υπάρχουν πια τέτοιοι έλληνες- οι off shore εταιρείες κατά κύριο λόγο υπάρχουν για να ξεπλένουν χρήμα... Βρόμικο εννοείται...

- Μετά απ' όλες αυτές τις θαυμαστές προσπάθειες της κυβέρνησης, απορώ πώς απεργούν σήμερα τα ταξί, οι γεωτεχνίτες, οι γιατροί και οι εργαζόμενοι στα

σοκομεία από αύριο, και
τό τον Οκτώβριο οι καθη-
γτές και οι δάσκαλοι! Αυ-
ς οι... συντεχνίες -που θα
εγε και ο πρωθυπουργός
μίτης- δεν έχουν τσίπα
λικά, αφού δεν αναγνωρί-
ουν τις προσπάθειες της
κυβέρνησης. Τς, τς, αίσχος!
Και ο Προκόπης Παυλό-
πουλος δηλώνει σε συνέ-
λευξή του στην *Ελευθερο-
πία*: «Θα καταργήσουμε
ένα βράδυ τους νόμους
της διαπλοκής». Μια ανα-
ρχία -μεγάλη- διέτρεξε
οικονομικά την ραχοκοκκαλιά
της. Ξέρετε ποιων... Έχει
αρχίσει και η ψυχρούλα βλέ-
τε...

ΑΡΑΣΚΕΥΗ

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Μετά τα χθεσινά πήρα τη
μεγάλη απόφαση να βγω
από την απάθειά μου και να
γίνω ενεργός πολίτης. Δη-
λαδή να ενταχθώ στους
πολιτικούς της ελευθερίας
και στην πάπια», οι οποίοι
έσωσαν 4 πάπιες που θα
πρόδωσαν φουά-γκρα σε
επιτελές εστιατόριο της
επιβόρνιας, ολοκληρώνο-
ντας έτσι επιτυχώς την επι-
χείρησή «Υπόγειος σιδηρό-
δρομος για τις πάπιες». Στις
ΠΑ -όπου συμβαίνουν αυ-
τές οι πρωτοπορίες- υπάρ-
χουν επίσης δύο οργανώ-
σεις, οι «Επαναστατικοί Πυ-
λόνες» και το «Απελευθε-
ρωτικό Μέτωπο των Ζώων»,
οποίες ανέλαβαν και την
αυθύνη για έκρηξη στις 28
Ιουλίου σε φαρμακευτι-
κή εταιρεία που χρησιμο-
ποιεί πειραματόζωα. Φα-
ντάζομαι ο στόχος θα είναι
να αρπάζουν απελευθερώσουν τα
ζώα, σειρά να έχουν και οι
άνθρωποι...

Ενώ αυτά συμβαίνουν στη
Γαλλία, στη Νιγηρία, σημειώ-
θηκε μια νίκη των ανθρωπί-
νων δικαιωμάτων. Στην Αμί-
νι Λαουάλ δεν επιβλήθηκε
ποινή της Σαρία, και δεν

λιθοβολήθηκε για το παιδί
που απέκτησε εκτός γάμου.
Εκεί δεν έχουν ακούσει τί-
ποτα για τον αναμάρτητο
που μπορεί να ρίξει τον
πρώτο λίθο ή υπάρχουν
πολλοί αναμάρτητοι...

ΣΑΒΒΑΤΟ

27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Θα τρελαθώ μ' αυτά τα
γκάλοπ! Σύμφωνα με δημο-
σκόπηση της εταιρείας
RASS, η οποία δημοσιεύε-
ται σήμερα, «είναι αξεπέρα-
στο εμπόδιο για το ΠΑΣΟΚ
η μακρόχρονη παραμονή
στην εξουσία». Δηλαδή εί-
ναι ο χρόνος το πρόβλημα
και όχι τι έπραξε κατά τη
διάρκειά του η κυβέρνηση!..

- Με το σύστημα των «προ-
σφορών», οι φορολογούμε-
νοι θα κληθούν να πληρώ-
σουν φόρους για την περαιί-
ωση εκκρεμών υποθέσεων
και ληξιπρόθεσμα χρέη στο
δημόσιο, με δωράκι την
προσαύξηση. Δηλαδή κα-
λείται αυθορμητώς ο φορο-
λογούμενος να δώσει «ό,τι
μπορεί», διότι πρέπει να
κλείσει και προϋπολογισμό
με πιεστικές ανάγκες ο
υπουργός Νίκος. Φυσικά
στη Βουλή κατατέθηκε και
το σχετικό νομοσχέδιο.

- Είναι απίστευτη αυτή η
δημιουργική λογιστική! Δια-
βάζω στον οικονομικό Τύπο,
ότι -με μυστική συμφωνία-
όμιλος ξένων και ελληνικών
τραπεζών «έχει αναλάβει
την εξυπηρέτηση του στρα-
τιωτικού χρέους της χώ-
ρας». Και μετά τρία έτη, το
-αφανές- αυτό χρέος του
δημοσίου θα ζητηθεί από
τις τράπεζες συνολικά. Με
τον τρόπο αυτό η κυβέρνη-
ση εξωραίζει τη δημοσιονο-
μική της εικόνα. Το... ασπρι-
σματάκι της αυτό, δεν έχει
προσδιορισθεί ακριβώς πό-
σα επιπλέον θα μας κοστί-
σει, καθώς οι τράπεζες δεν
το έκαναν για την ψυχή της
μάννας τους.

ΚΥΡΙΑΚΗ

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Τελικά οι άνδρες δεν
έχουν πάψει να είναι ευγε-
νοί και αβρόφρονες, σκέ-
φτομαι διαβάζοντας τον Τύ-
πο. Πρώτα τής έστειλε μια
εντυπωσιακή ανθοδέσμη με
την κάρτα του! «Άλεξ Περά-
κης». Δεν τον γνώριζε. Ακο-
λούθησε μια δεύτερη, εντυ-
πωσιακότερη της πρώτης,
ανθοδέσμη, συνοδευόμενη
με ένα φακελάκι με 80 χιλιά-
δικα (δραχμές). Το ραντε-
βού έδόθη. Εκείνη πήγε. Με
ή άνευ τρόπους, οι άντρες
ραγίζουν καμιά φορά τις
καρδιές των γυναικών. Ο
Άλεξ ζήτησε από την Ειρήνη
Αθανασάκη -έγκλειστη πια
στον Κορυδαλλό για την
υπόθεση του ΕΛΑ- να καρ-
φώσει τον Αγαπίου. Εκείνη
τού αρνήθηκε. Τι κρίμα που
ήταν πράκτορας...

- Τι έχουν πάθει οι εφημε-
ρίδες τις Κυριακές; Θυμί-
ζουν όλο και πιο πολύ
Άρλεκιν. Διαβάζω στο «Κ»
της *Καθημερινής*: «Εκείνος
φάνταζε σαν πατρική φι-
γούρα στα μάτια της και
ασκούσε ανάλογη επιρροή.
Όταν τον συνάντησε για
πρώτη φορά τής είπε ότι
ψάχνει μια γραμματέα που
"δεν θα μου φύγει για να
πάει να παντρευτεί". Η Γι-
ούνγκε απάντησε αυθόρ-
μητα "δεν πρέπει να ανησυ-
χείτε. Εγώ 22 χρόνια τώρα
ζω χωρίς άντρα". Ήταν μό-
λις 22 ετών...». Ό,τι περί-
που θα απαντούσε μια
22χρονη υποψήφια γραμ-
ματέας, που απέτυχε να γί-
νει χορεύτρια, και σήμερα.
Τι κρίμα όμως που η Γιούν-
γκε Τράουντλ ήταν η γραμ-
ματέας του Αδόλφου Χίτ-
λερ...

ΔΕΥΤΕΡΑ

29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Εικοσιμία αλλαγές για την
δημόσια διοίκηση από την
ΝΔ. Τις εξήγγειλαν σήμερα

Καραμανλής και Σουφλιάς.
Ανάμεσά τους και η κατάρ-
γηση και συγχώνευση νομι-
κών προσώπων, η δημιουρ-
γία Ταμείου Συνοχής ΟΤΑ,
αλλαγή εκλογικού νόμου
για ΟΤΑ (εκλογή από την
πρώτη Κυριακή με 42%
πλειοψηφία), επιτροπή
ελέγχου του πολιτικού χρή-
ματος, «πόθεν έσχες» για
στελέχη του κρατικού μηχαν-
ισμού, επιτροπή ελέγχου
των συμβάσεων δημοσίων
έργων και προμηθειών και
περιορισμός των μορίων
στις προσλήψεις στο δημό-
σιο. Αναρωτιέμαι όμως,
όλες αυτές οι επιτροπές
πού θα δίνουν λόγο; Κοι-
νώς, ποιος θα τις ελέγχει;
Διότι η Επιτροπή Κεφαλαια-
γοράς, για παράδειγμα, δεν
απέδωσε και πολλά για τη
διαφάνεια όσων έγιναν στο
Χρηματιστήριο πριν μερικά
χρόνια.

ΤΡΙΤΗ

30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

- Τέρμα το δωρεάν πάρκιν-
γκ στο μετρό από το Νοέμ-
βριο. Οι οδηγοί θα πληρώ-
νουν για να παρκάρουν το
αυτοκίνητό τους σε μια από
τις 1850 θέσεις, σε τέσσερις
σταθμούς. Έτσι για να θυ-
μόμαστε ότι οι εξαγγελίες
πληρώνονται στο τέλος.

ΤΕΤΑΡΤΗ

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

- Το μεγαλύτερο πρόγραμ-
μα χρηματοδότησης οδικών
και σιδηροδρομικών δι-
κτύων, καθώς και προγραμ-
μάτων έρευνας, αποφασίζει
σήμερα η Ευρωπαϊκή Επι-
τροπή. Μεταξύ των πανευ-
ρωπαϊκών δικτύων είναι και
η... περίφημη Ιόνια Οδός,
δηλαδή ο άξονας Αθήνα-
Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Σόφια-
Βουδαπέστη, που θα πρέπει
να έχει ολοκληρωθεί ως το
2015.

Εφημερίδα

«Εκποίηση λόγω διαλύσεως»

Ο εκσυγχρονισμός σε προεκλογικό πανικό

του Άγγελου Τσέκερη

Την εποχή που ο Κώστας Σημίτης αναδεικνυόταν πρωθυπουργός της χώρας και πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, το αίτημα του εκσυγχρονισμού ήταν ήδη ώριμο στην ελληνική κοινωνία. Όριμο αλλά ασαφές: ως «εκσυγχρονισμό» οι άνθρωποι εννοούσαν την αισθητική αναβάθμιση του δημόσιου πολιτικού λόγου και την εξάλειψη διαφόρων καταλοίπων της τουρκοκρατίας από τις σχέσεις του πολίτη με το κράτος. Έχοντας το ιστορικό μιας άτυπης σύγκρουσης με τον Ανδρέα Παπανδρέου επί εντελώς αδιευκρίνιστου ζητήματος, ο νέος ηγέτης κατάφερε να εμφανιστεί στο προσκήνιο ως ο Άγιος Γεώργιος ο Εκσυγχρονιστής, που καβάλα στην Κεντροαριστερά θα εξουδετέρωνε τον δράκο του λαϊκισμού. Πολλοί τον ακολούθησαν, λίγοι τον πήραν τοις μετρητοίς.

Γρήγορα έγινε αντιληπτό ότι το νέο περιβάλλον που είχε αναλάβει την εξουσία, αντιλαμβανόταν διαφορετικά τα εκσυγχρονιστικά οράματα. Η νέα Μεγάλη Ιδέα περιοριζόταν στη διανομή του δημόσιου πλούτου προς όφελος των μεγάλων ιδιωτικών συμφερόντων. Σ' αυτά τα μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα συμπεριλαμβάναν τον εαυτό τους και εκατοντάδες χιλιάδες αφελείς που τσίμπησαν το κόλπο του Χρηματιστηρίου, χάνοντας 8 τρισεκατομμύρια δραχμές τη διετία 1999-2000. Το κλίμα νεοφιλελεύθερου Ταλιμπανισμού που επικρατούσε εκείνη την περίοδο, έδωσε, μετά την κατάρρευση του Γενικού Δείκτη, τη θέση του σε μια αντίληψη ευπρεπούς ασυδοσίας και κόσμιας οικονομικής διαφθοράς, ευρωπαϊκού στιλ. Η αμέριστη συμπαράσταση των ΜΜΕ, που φρόντιζαν να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον του κοινού πότε στους παπαροκάδες και πότε στην σέξι οδοντίατρο, συνέβαλε στο να περάσουν απαρατήρητα δευτερεύοντα ζητήματα, όπως ο σταδιακός τετραπλασιασμός του προϋπολογισμού των Ολυμπιακών Αγώνων, η στήριξη του ΧΑΑ με 250 δισ. από τα ασφαλιστικά ταμεία,

η εκποίηση ακτών και σπηλαίων κοψοχρονιά, το τρίπτυχο μίζες-υπερβάσεις-απ' ευθείας αναθέσεις στα δημόσια έργα, η κατάχρηση κοινοτικών κονδυλίων που προορίζονταν για κτηματολόγια, οι αδιευκρίνιστες δοσοληψίες του ΟΤΕ, οι βρετανοί μάνατζερ στην Ολυμπιακή, το Καραϊσκάκη, ο ΟΠΑΠ, η ΕΤΒΑ, ο ΟΣΕ και πάει λέγοντας. Ο τέως εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Κρουσταλάκης, ανέφερε 2153 υποθέσεις δημόσιας διαφθοράς, που αν αφορούν 223 εκατομμύρια δραχμές κάθε μία κατά μέσον όρο, πράγμα υπερβολικά αισιόδοξο, ανέρχονται συνολικά σε 480 δισ., δηλαδή όσο το πρόσφατα διατυμπανισθέν Κοινωνικό Πακέτο.

Υπό τέτοιες συνθήκες, δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολο να κυβερνάς. Για να κυβερνήσεις όμως, πρέπει να κερδίσεις τις εκλογές και αυτό είναι το πρόβλημα. Ο κόσμος έχει μάθει ν' αδιαφορεί για το δημόσιο χρήμα, και αγνοεί πώς είναι το τρισεκατομμύριο, ώστε να τον αφορά αν στην Ολυμπιάδα θα χρειαστούν τρία ή τέσσερα, αλλά στο μεγάλο φαγοπότης Σοφοκλέους προσήλθε με ψυχολογία προσκεκλημένου και συνειδητοποίησε ότι αποτελούσε μέρος του φαγητού.

Αυτό τον έχει πειράξει βαθύτατα. Η θυσία των Νεονάκη-Μανίκα δεν ήταν αρκετή για να κατευνάσει το τσαντισμένο πλήθος και να εξαγνίσει το Σημιτικό μπλοκ εξουσίας: τα μαντάτα των δημοσκοπήσεων παραμένουν μαύρα και άραχλα και η απειλή ότι θα ξανανοίξει ο Κουρής το στόμα του πλανάται σαν φάντασμα πάνω από το γερασμένο Μαξίμου. Έτσι επιστρατεύεται το τελευταίο όπλο δημόσιας εξαπάτησης, η νεοφιλελεύθερη λαϊκιστική παροχολογία, του τύπου «δεν τρώμε μόνο εμείς, κάτι δικαιούστε να φάτε κι εσείς».

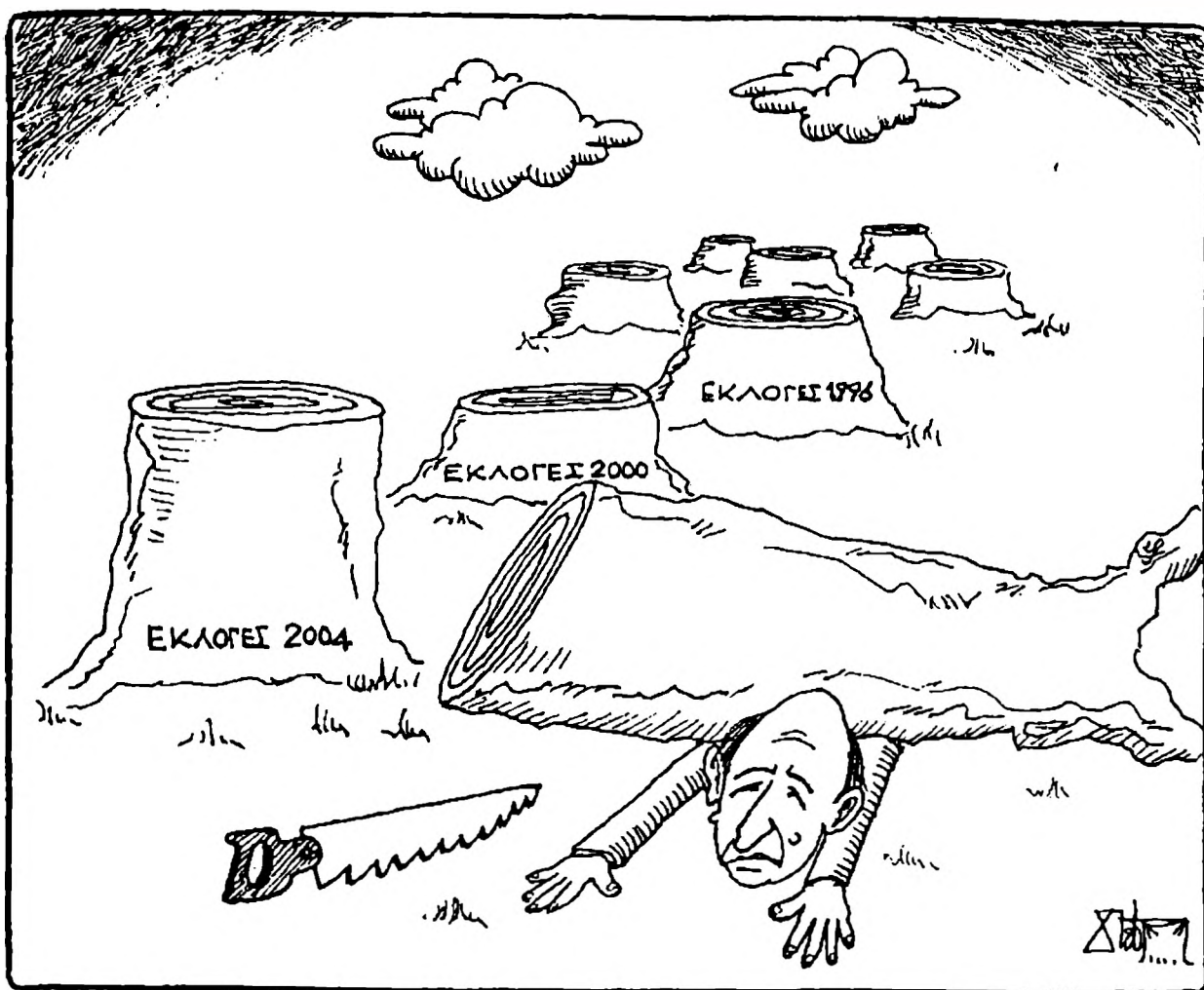
ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΑΚΕΤΟ ΚΑΙ Η ΧΑΡΤΑ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ

Στις αρχές Σεπτεμβρίου, επ' ευκαιρία της επίσκεψης του Πρωθυπουργού στην ΔΕΘ, ανακοινώθηκε το «Κοινωνικό Πακέτο», που σύμφωνα με την εντατική ιδεολογικοπολιτική ζύμωση των ΜΜΕ, επρόκειτο να αναστρέψει το αρνητικό πολιτικό κλίμα. Υπήρχαν πράγματι σοβαρές αξιώσεις για κάτι τέτοιο: είναι συγκινητική η απαλλαγή φόρου για επιχειρήσεις με ετήσιο τζίρο 10000 ευρώ, έναντι των 8400 ευρώ που ίσχυε μέχρι σήμερα και που φτάνει στα 10400 ευρώ για ένα παιδί. Εξίσου συγκινητική είναι η αύξηση του επιδόματος ανεργίας, παρά το γεγονός ότι η υπολείπεται σημαντικά της κατηγορηματικής δέσμευσης της κυβέρνησης για επίδομα στα 2/3 του μισθού. Κανείς δεν πρόσεξε ότι οι εξαγγελθείσες αυξήσεις των μισθών του δημοσίου προβλέπονται ήδη από το νέο μισθολόγιο, και ότι ένα μέρος των εισφορών επιδοτεί τους εργοδότες προκειμένου να καταβάλλουν τις νόμιμες υποχρεώσεις τους, όπως άδειες μητρότητας και εγκυμοσύνης. Λίγοι ήξεραν ότι η μεταβίβαση μικρών εκτάσεων αγροτικής γης είναι ήδη αφορολόγητη, ή ότι οι αγρότες παίρνουν ήδη επιστροφή φόρου της τά-

της του 50 με 80% από το πετρέλαιο και επομένως άλλοι είναι οι κατεξοχήν υφελημένοι από τις σχετικές απαλλαγές. Όσο για τη μηνιαία αύξηση των 30 ευρώ στους δικαιούχους του ΕΚΑΣ, μπορεί να εξανεμιστεί σε ενάμιση μήνα από τον πληθωρισμό, αλλά επέτρεψε το πλατύ τηλεοπτικό κοινό να εκτιμήσει την κοινωνική ευαισθησία της κυβέρνησης, τουλάχιστον όσο και στην περίπτωση της γριάς Εαμίτισσας του Ζίμωνος Κουλούρη.

Η ναυαρχίδα όμως του Κοινωνικού Πακέτου δεν ήταν τα ψευτοεπιδόματα και οι εξυπηρετήσεις στις εταιρείες καισίμων. Ήταν η κατάργηση του τέλους ταξινόμησης στα αυτοκίνητα, γεγονός που καθιστά πολύ πιο προσιτό το δρώδες του μεγάλου κυβισμού από τα κνερχόμενα κοινωνικά στρώματα. Ερχεται λοιπόν το κράτος να επιδοτήσει το εμπόριο αυτοκινήτων πολυτελείας, σε μια περίοδο που το κυκλοφοριακό (όπως και το «παρκαριστικό») έχει ρτάσει σε οριακά σημεία, η ατμοσφαιρική ρύπανση σε ακόμα οριακότερα και η Ελλάδα στο ευρωπαϊκό δικαστήριο, για τη μη συμμόρφωσή της με τις σχετικές κοινοτικές οδηγίες. Στην πραγματικότητα πρόκειται για επιδότηση του κρετινισμού: όπου ο κρετινισμός, για να εξηγούμεθα, δεν είναι να πάρεις καλό αυτοκίνητο εφόσον μπορείς, αλλά να ψηφίσεις ΠΑΣΟΚ γι' αυτό τον λόγο. Ενισχύονται έτσι οι σχέσεις πολιτικής αναξιοπρέπειας μεταξύ κυβέρνησης και εκλογικού σώματος, του είχαν κλονιστεί με τον θάνατο της Ξοφοκλέους. Ή είμαστε σοβαροί εκσυγχρονιστές ή δεν είμαστε.

Μια εβδομάδα μετά το Κοινωνικό Πακέτο και πριν προλάβουμε να εμπεδώσουμε την πλύση εγκεφάλου περί ινατροπής του πολιτικού κλίματος, ήρθε απανωτά η Χάρτα Σύγκλισης. Εδώ δεν χρειαζόταν να ασχοληθούμε καν με το περιεχόμενο, που προβλέπει την ισφάλιση με την ώρα, ώστε να είναι φικτή η καθιέρωση της ελαστικής απαρχώλησης, την εισαγωγή των μεταλλαγμένων στην αγροτική καλλιέργεια και φυσικά το κτηματολόγιο που εξακολουθεί να παραμένει κοινωνικό αίτημα, αφού τα σχετικά κονδύλια πρώτα τα κάγαμε και εν συνεχεία τα επιστρέψαμε στα κοινοτικά ταμεία. Χάρτα να 'ναι, ο,τι να 'ναι. Εκ λάθους μάλιστα βγή-

καν από το συρτάρι και μέτρα του αντι-κοινωνικού πακέτου, όπως η μείωση κατά 30% της εργοδοτικής εισφοράς στο ΙΚΑ και η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ασφαλισμένων στα φάρμακα. Την επόμενη τα μαζέψανε πίσω, ως «κείμενα εργασίας» και «δέσμες σκέψεων», που η κυβέρνηση δεν σκέφτεται να εφαρμόσει πριν κάνουμε το λάθος και την ξαναψηφίσουμε, αλλά και να μην τα μαζεύανε, ελάχιστη σημασία θα είχε. Ο κόσμος επαναλάμβανε στις τηλεφωνικές σφυγμομετρήσεις ότι οι εξαγγελίες Σημίτη είναι σε θετική κατεύθυνση, διότι αυτό άκουγε στην τηλεόραση και διότι σε τελική ανάλυση οτιδήποτε εξαγγέλλεται με προφανή στόχο την προσέλκυση ψήφων, όλο και κάποια θετική κατεύθυνση θα έχει.

ΤΑ ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Την ίδια ακριβώς περίοδο ανακοινώθηκε και η υδροδότηση, ηλεκτροδότηση και τηλεφωνική σύνδεση 300000 αυθαιρέτων κτισμάτων ανά την επικράτεια. Το μέτρο δεν εντάχθηκε ούτε στο Πακέτο ούτε στη Χάρτα, προφανώς διότι κρίθηκε ότι απέχει από το εκσυγχρονιστικό μοντέλο Σημίτη και προσεγγίζει περισσότερο το εκσυγχρονιστικό μοντέλο Μαυρογιαλούρου. Τα κανάλια προέβαλαν συστηματικά την κοινωνική διάσταση της εξαγγελίας,

καλλιεργώντας την εσφαλμένη εντύπωση ότι όλα τα αυθαίρετα είναι του ίδιου τύπου, ενός δωματίου με υπαίθρια τουαλέτα στην άκρη του Περάματος, χτισμένα από γριές Εαμίτισσες. Η κοινωνική διάσταση ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο από την ίδια την υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, που ξεκαθάρισε κλείνοντας το μάτι, ότι ως αυθαίρετα νοούνται όσα θα έχουν χτιστεί μέχρι την έναρξη ισχύος του σχετικού νόμου, και μέχρι τότε μπορούσαν όλοι να πέσουν με τα μούτρα στα πανωσηκώματα, ξεκαλουπώματα και σοβαντίσματα. Έτσι η αγορά κινείται, το κράτος βγάζει ένα σωρό λεφτά από παράβολα, και οι ψηφοφόροι είναι ευχαριστημένοι που έχοντας φως, νερό, τηλέφωνο και ένα προαίσθημα μελλοντικής οριστικής νομιμοποίησης βλέπουν το ΠΑΣΟΚ με καλύτερο μάτι. Δύο υπουργοί όρθωσαν μερικώς το ανάστημά τους απέναντι στις κυβερνητικές προθέσεις: ο Νίκος Σηφουνάκης, που επενδύει ακόμα στο προφίλ του αριστερού εκσυγχρονιστή, και ο Ευάγγελος Βενιζέλος για κάποιον αδιευκρίνιστο λόγο, πιθανώς επειδή θίγονται τίποτα συμφέροντα του ΠΑΟΚ που μας διαφεύγουν.

Και εκεί που όλοι αναρωτιόντουσαν πόσο πιο χαμηλά θα πέσει η κυβέρνηση των εκσυγχρονιστών, ήρθε και η ώρα του αποχαρακτηρισμού των δασών και

των δασικών εκτάσεων. Σύμφωνα με μια νέα θαρραλέα αντιμετώπιση, ενάντια σε κατεστημένες οπισθοδρομικές αντιλήψεις, δάσος πλέον θεωρείται η έκταση που περιέχει φυτά δασοπονικού χαρακτήρα (δηλαδή που είναι δάσος στην πραγματικότητα) εφόσον όμως είναι μεγαλύτερη από τρία στρέμματα, ή καλύπτεται σε ποσοστό μεγαλύτερο του 25%. Οτιδήποτε είναι 2,999 στρέμματα, ή ανεξαρτήτως έκτασης περιέχει δέντρα σε πυκνότητα 24,999% θεωρείται οικόπεδο. Οικόπεδο θεωρείται επίσης ό,τι περιέχει θάμνους, επιτρέπεται επομένως η αποψίλωση τεράστιων εκτάσεων ανοίγοντας λαμπρές προοπτικές στον τομέα των κατολισθήσεων. Το δημόσιο παραιτείται από τις διαμφισβητούμενες δασικές εκτάσεις και όπου αυτό δεν είναι δυνατόν, οι συνεταιρισμοί καταπατητών θα αποζημιωθούν με

άλλες εκτάσεις εξίσου δασικές. Το γεγονός ότι όλα αυτά παραμένουν αντισυνταγματικά, ακόμα και μετά την πρόσφατη εξοργιστική συνταγματική αναθεώρηση, καθιστά ακόμα πιο εκτιμητέα την αποφασιστικότητα της κυβέρνησης να επιλύσει χρόνια λαϊκά αιτήματα, αγνοώντας τις αντιδράσεις των παρακεντρων κοινωνικής οπισθοδρόμησης, όπως είναι το Συμβούλιο της Επικρατείας και οι οικολογικές οργανώσεις.

ΤΙ ΑΛΛΟ ΘΑ ΔΟΥΜΕ;

Η ενασχόληση της κυβέρνησης με αυτοκίνητα, αυθαίρετα και δάση, συνιστά έναν κατήφορο, εντελώς μάταιο και, επιπροσθέτως, μη αναστρέψιμο. Μάταιο, γιατί παρά το εντυπωσιακό των εκσυγχρονιστικών τομών που αναφέρθηκαν παραπάνω, η πρόθεση ψήφου των πολιτών παραμένει ως έχει. Μη

αναστρέψιμο, γιατί η αντίδραση της ΝΔ σε όλα αυτά, περιορίζεται σε διαμαρτυρίες ότι της αντιγράφουν το πρόγραμμα, και δεσμεύσεις ότι θα εφαρμόσει όλα όσα υπόσχεται το ΠΑΣΟΚ. Ακόμα χειρότερα, η επικοινωνιακή αναποτελεσματικότητα των μέτρων φέρνει πίσω της και άλλα μέτρα, με άμεσο κίνδυνο να μην έχει μείνει τίποτα όρθιο μέχρι τις εκλογές. Αυτό που σίγουρα δεν έχει μείνει όρθιο, είναι το πολιτικό φιλότιμο του εκσυγχρονιστικού μπλοκ εξουσίας, που μοιράζει απλόχερα δάση και οικόπεδα στον λαουτζικό, έναντι της λεηλασίας του δημόσιου πλούτου που το ίδιο διαπράττει, και μάλιστα την ώρα που αρνείται να συζητήσει την πραγματική οικονομική κατάσταση και την ποιότητα ζωής ευρύτατων κοινωνικών στρωμάτων. Ο Μαυρογιαλούρος μπροστά τους ήτανε πρόσκοπος.

εναλλακτικές εκδόσεις

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΙΜΗΤΡΙΟΥ
ΜΑΖΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ
ΤΟΥ ΣΙΩΝΙΣΜΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
ΧΙΛΙΑΕΝΝΙΑΚΟΣΙΑΕΙΚΟΣΙΔΥΟ
ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ

κ. Πρετεντέρης του Βήματος ισχυρίζεται πως όσοι δεν ψηφίζουν Σημίτη είναι φτωχοί και χωριάτες. Μια φορά, που λέτε, χτυπάνε κάποιιο την πόρτα του Κωσταντάρ. Πάει ν' ανοίξει η υπηρέτρια. Έρχεται πίσω. «Ποιος είναι μωρή...», τη ρωτάει ο Κωσταντάρης; «...Δεν ξέρω κύριε...», του απαντάει αυτή, «...είναι δυο και σας ζητάνε, σαν χωριάτες μου φαίνονται». Ο Κωσταντάρης την κοιτάζει αηδιασμένος. «...Πώς σου φαίνονται λέει; Σαν χωριάτες; Ορίστε, η μαντάμ ντε Πομπαντούρ. Άντε να χαθείς από δω πέρα».

ΟΥΛΟΥΡΙΑ

ιστεύω να συμφωνείτε πως γελοιωδέστερη κυβέρνηση δεν γνώρισε ποτέ η Ελλάς. Φτάσανε μέχρι του σημείου ν' αγοράζουν σεμεδάκια από τις γριές. Δεν αξίζει πλέον τον κόπο ούτε καν η άσκηση κριτικής. Περιττόν.

Ο ΚΟΡΔΕΛΑΣ

Χρειάζεται όμως λίγη κομψή κριτική. Ο κ. Σημίτης κόβει συνεχώς αθλητικές κορδέλες. Σαν τον Ασλανίδη της Χούντας. Λες και τα έργα τα έκανε με τα λεφτά του. Λες και δεν έγιναν με τα λεφτά που μας κλέβουν καθημερινά και με τα λεφτά που πήρανε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα οποία αφού τα ξεκοκκάλισαν πρώτα, έρχονται τώρα να μας τα πασάρουν σαν έργα.

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Στο μεταξύ η Αθήνα, λόγω της αρπαχτής και των καθυστερήσεων, έχει γίνει γιαπί. Σαν κατασκήνωση, που έλεγε και ο μακαρίτης ο Προβελέγγιος. Και προφανώς έτσι θα μείνει και μετά τους Αγώνες. Αυτοί θα πίνουν στην υγεία μας, εις υγείαν του κορόιδου, κι εμείς θα κοιτάζουμε σα χάνοι στο Κυψέλη-Παγκράτι.

ΒΛΑΞ

Ας προσέχαμε κι εμείς. Ας γραφόμασταν στο

Σ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ε

Η

Υ

Ι

Τ

Ο

Ο φίλος μου, ο ποιητής Μιχάλης Μήτρας, μου ταχυδρόμησε ένα απόκομμα από το Αθηνόραμα της 25ης Σεπτεμβρίου, το οποίο υπογράφει η Μάρω Βούλγαρη. Έχει τίτλο «Αγιασθήτω», το αναδημοσιεύω εν περιλήψει εδώ άνευ σχολίων και ευχαριστώ το Μιχάλη που επιμένει ακόμη να αγνοεί τα τηλέφωνα.

«Με καινούριο ταγιέρ για τις δασκάλες και υπό τη στεντόρεια φωνή του διευθυντή, η τελετή του αγιασμού στα σχολεία άρχισε... Ξύλινοι και άκαμπτοι οι δάσκαλοι, πολύ «διευθυντής» ο διευθυντής, πολύ προεκλογικός ο Δήμαρχος, πολύ βαριεστημένα τα παιδιά, πολύ μικρόφωνο, πολλά ανάλατα λογύδρια: «Αγαπητέ κύριε Δήμαρχε, Αγαπητοί γονείς, Αγαπημένα μας παιδιά». Σαν αμήχανοι γυφτοπρόξενοι, στημένοι κάτω από τη σημαία, χωρίς δυο λόγια ζεστά για τα πρωτάκια... με γλώσσα παρωχημένη... Μόνη καθυσυχαστική φιγούρα ο παπάς, σταθερός, προσηνής, βυζαντινός, με το βασιλικό και το καλυμμαύκι του, για να ακουμπήσεις γλυκά το βλέμμα σου και να αφήσεις λιγάκι χαλαρά τα αυτιά σου.» Θυμήθηκα κι εγώ τώρα το δικό μου σχολείο. Τότε δεν είχαμε γλυκανάλατους λόγους την πρώτη μέρα, ούτε Δημάρχους, ούτε τίποτα. Αυτά είναι καινούργια κόλπα, να γλείφουμε δηλαδή τους γονείς και τα παιδιά. Δήθεν. Μόνον ο παπάς ήταν και τότε ο ίδιος, διότι μερικά πράγματα δεν αλλάζουν ποτέ. Εις τους αιώνες των αιώνων που λέμε.

ΠΑΣΟΚ όσο ήταν καιρός και ας μην τρέχαμε στις κόβες. Είδατε ο Μπίστης που πρόκοψε; Έχει μυαλό το παιδί. Η μάνα μου η σοφή μου τότελεγε: θα σου δώσει να φας ο Φλωράκης.

ΡΗΤΟ

Βεβαίως εγώ πρόκοψα και με τον Φλωράκη, τακτοποιήθηκα δόξα τω Θεώ. Και μπορώ τώρα με την άνεση του ευκατάστατου ν' αναφωνήσω: Από την εποχή της Αλώσεως είχαμε να δούμε τέτοιο καραγκιοζλίκι!

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ

Δεν καταλαβαίνω γιατί δεν δίνει ο Χριστόδουλος τις μητροπόλεις της Μακεδονίας στον Βαρθολομαίο. Δικές του είναι. Τις έχει από την εποχή του '21, από τότε που αφορίζε τον Ρήγα και την Επανάσταση. Και από την Άλωση της Πόλης, από τότε που έβριζε τους Δυτικούς και παρακαλούσε τον Σουλτάνο να την καταλάβει.

ΕΡΧΕΤΑΙ

Όλοι απεργούν. Αλλά δυστυχώς για τον Σημίτη υπάρχει και ένας κλάδος που δεν απεργεί. Οι γκαλοπατζήδες. Δουλεύουν νυχθημερόν. Και τον πηγαίνουν όλοι μαζί στο ικρίωμα, ενώ την μπάντα του Δήμου διευθύνει ο κ. Λαλιώτης. Τι μουσική παίζουν; Θα σας γελάσω. Κάτι γκαρίσματα ακούω και την κραυγή *za ira, za ira!*

Η πολιτική της καμένης γης και η ευθύνη της αντιπολίτευσης

του Κ. Τσαλόγλου

Αφ' ότου ανέλαβε το ΠΑΣΟΚ την εξουσία, η θεμελιακή πολιτική απόφασή του και πράξη ήταν να τεθεί η εθνική οικονομία στην υπηρεσία του προοδευτικά κρατικοποιούμενου κόμματος, με το άλλοθι της «σοσιαλιστικής αλλαγής». Χαρακτηρίζοντας «αντίπαλα στρατόπεδα» τη δημόσια και την ιδιωτική οικονομία, αφαίρεσε από το ιδιωτικό κεφάλαιο κάθε διάθεση επιχειρηματικής ανάπτυξης, ενώ οι κρατικοποιούμενες επιχειρήσεις παράλληλα με τον κομματικοποιημένο κρατικό μηχανισμό, μεταλλάχθηκαν σε εκτροφεία υποχρεωτικών ψηφοφόρων, που έπαυσαν να έχουν την παραμικρή διάθεση παραγωγικής επίδοσης. Τελικό και αναπόφευκτο αποτέλεσμα της ανατρεπτικής αυτής διαχείρισης η πλήρης εγκατάλειψη της υποχρέωσης ολόπλευρης ανάπτυξης του τόπου. Ανάπτυξης εξαιρετικά προβληματικής για ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο, εξαιτίας των αποσυνθετικών μετεμφυλιακών εντάσεων και της έλλειψης κεφαλαίων. Και όλα αυτά όταν η ιστορική εξέλιξη προωθούσε τους τεχνολογικούς, χρηματοπιστωτικούς, εμπορικούς ανταγωνισμούς στον δυτικό κόσμο, στον οποίο, υποτίθεται, ανήκαμε και εμείς.

Η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», με όσα συμπαρέσυρε στις παγκόσμιες πολιτικές και οικονομικές αλληλοεξαρτήσεις και συσχετισμούς, επηρέαζε και την εσωτερική πολιτική σκηνή. Διακόπτεται για μία τριετία η διακυβέρνηση της χώρας από το ΠΑΣΟΚ, το οποίο επανέρχεται στα κυβερνητικά έδρανα υπό την ηγεσία του κ. Κ. Σημίτη. Ο διάδοχος του κ. Α. Παπανδρέου «εμπνέει» την μετατροπή του «κινήματος» σε ιδεολογικό «παλίμψηστο», με απόξυση των αντι-καπιταλιστικών, αντι-ευρωπαϊκών διακηρύξεων της «3ης Σεπτεμβρίου» και αναγραφή των νέων, των «εκσυγχρονιστικών» οραμάτων του «κόμματος», πλέον. Των οραμάτων που θα υλοποιούντο με την πλήρη αποκρατικοποίηση του εμπορικού και παραγωγικού τομέα της οικονομίας, και του προικισμένου από τους

ιδεολογικούς του αγώνες κόμματος, για την ανάδειξή του σε μοναδικό παράγοντα γρήγορης και επιτυχούς ενσωμάτωσης της χώρας στους μηχανισμούς της... καπιταλιστικής και ΝΑΤΟ-κρατούμενης «Ευρώπης»!

Η ΑΔΡΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΝΔ

Η φιλοευρωπαϊκή μεταστροφή του ΠΑΣΟΚ, εκτός από τους καταναγκασμούς των ιστορικών εξελίξεων που την υπαγόρευσαν, λειτούργησε, εσκεμμένα, και ως η αποτελεσματικότερη ενέργεια αδρανοποίησης της αξιωματικής αντιπολίτευσης σε ό,τι αφορά το έδαφος στο οποίο επρόκειτο να οικοδομηθεί η οικονομική και η, κατά προτεραιότητα, πολιτική διεθνών σχέσεων και προσανατολισμού. Η ΝΔ δεν ήταν δυνατό να θέσει υπό αμφισβήτηση, ύστερα από αυτό, τις βάσεις της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής, αφού η

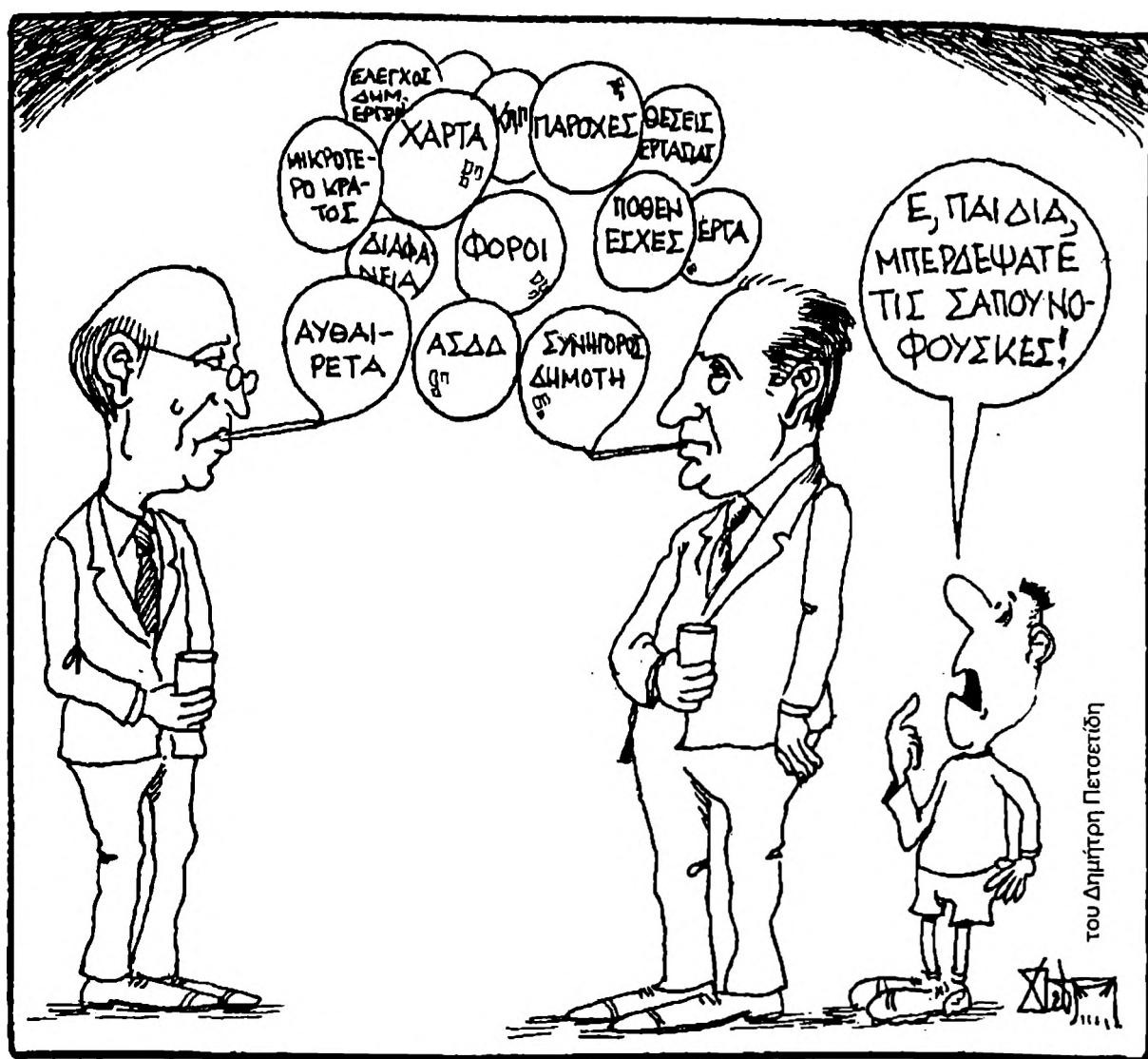
χωρίς αντιρρήσεις και καθυστερήσεις ένταξη στην «Ευρώπη» συνιστούσε την ιστορική προσφορά της παράταξης στο Έθνος! Η αντιπολιτευτική πρακτική περιορίστηκε έτσι σε κριτική αποσπασματικών κάθε φορά κυβερνητικών επιλογών, που πραγμάτων, υποτίθεται, την αποδοτική για τα πολύμορφα εθνικά συμφέροντα οργανική σύνδεση με την ΟΝΕ, την Οικονομική και Νομισματική Ένωση, και τη ζώνη του ευρώ.

Οι αντιπολιτευτικές επικριτικές παρεμβάσεις διόλου δεν ενοχλούσαν ωστόσο την κυβέρνηση, η οποία τις απέρριπτε μονίμως ως κακόπιστες, καθησυχασμένη από την έλλειψη αντιδράσεων εκ μέρους της κοινής γνώμης, που δεν είχε ούτε τη δυνατότητα, ούτε την προθυμία να ελέγξει ποιος είχε δίκιο. Ο παράγοντας κοινωνία έχει πάψει δυστυχώς να ενοχλείται από την καλλιεργούμενη κονιορτοποίηση των κοινωνικών δεσμών και την ουσιαστική αχρήστευση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του πολίτη. Έμεινε λοιπόν έξω από τον παραγωγικό αντιπολιτευτικό αντίλογο το μέγα θέμα της ανάπτυξης, υπέρ του οποίου η αντιπολίτευση όφειλε να κινητοποιήσει ολόκληρη την κοινωνία, απαιτώντας την εγκατάλειψη της πολιτικής που έβαζε «το κάρο μπροστά από το άλογο». Που υποστήριζε δηλαδή πως είναι δυνατή η πραγματική σύγκλιση προς το «ευρωπαϊκό» παραγωγικό και ανταγωνιστικό επίπεδο, μιας φθίνουσας οικονομίας η οποία αναζητούσε στις δολιότητες της «δημιουργικής λογιστικής» τον σχηματισμό των προϋποθέσεων που έθετε η οικονομική και νομισματική ενσωμάτωση, και όχι στην αναπτυξιακή προπαρασκευή. Συντριπτική επαλήθευση του λάθους η πλήρης αποτυχία της σύγκλισης, παρά την προσφορά τεραστίων κεφαλαίων από τα Κοινοτικά Ταμεία γι' αυτόν ακριβώς το σκοπό. Προκαλεί δικαιολογημένους καγχασμούς η προε-

κλογική διαβεβαίωση του κ. Σημίτη ότι η ουσιαστική σύγκλιση θα πραγματοποιηθεί κατά την προσεχή τετραετία, αν ξανακερδίσει το κόμμα τις εκλογές: Όταν, με δεδομένη την πλήρως αρνητική συγκυρία, οι οφειλές και τα ελλείμματα του Δημοσίου θα έχουν διογκωθεί και η οικονομία θα προσπαθεί να συνέλθει από το εξουθενωτικό «σοκ» που υπέστη με τις σπατάλες της διαπλοκής και των δαπανών για το δεκαπενθήμερο των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η δεύτερη κυβερνητική ενέργεια για αδρανοποίηση της αντιπολίτευσης, αναγκαία όσο πλησίαζε ο χρόνος λήξης των αντι-αναπτυξιακών διαδικασιών για συμμετοχή στη ζώνη του ευρώ, ήταν η ανάληψη των πολυδάπανων Ολυμπιακών Αγώνων. Είχε προηγηθεί στο αίτημα η κυβέρνηση του κ. Κ. Μητσοτάκη. Πώς να καταγγείλει τώρα ο κ. Κ. Καραμανλής την ανεύθυνη αυτή πράξη, «χαριστική βολή» στην πραγματικότητα για την εθνική οικονομία, όταν τα δημόσια οικονομικά έχουν γονατίσει λόγω ανεπαρκών εσόδων, το δημόσιο χρέος διογκώνεται και οι όροι χορήγησης κοινοτικού χρήματος σκληραίνουν, απαγορεύοντας τη σπατάλη κάθε διαθέσιμου χρήματος, πέραν των προτεραιοτήτων για παραγωγική και κοινωνική αναβάθμιση του τόπου. Άνετη, και εδώ, η απόρριψη των καταγγελιών για σπατάλες, από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο, ο οποίος χαρακτηρίζει την αντιπολίτευση ως υπονομευτική μιας εθνικής προσπάθειας, που δεν είχε τη δυνατότητα να οργανώσει η ίδια.

Γεννιέται ασφαλώς το ερώτημα γιατί οι κυβερνήσεις του κ. Σημίτη ακολουθούν την αποδεδειγμένα καταστροφική οικονομική αυτή πολιτική. Στο ερώτημα μία μόνον απάντηση μπορεί να δοθεί: Γιατί δεν είναι σε θέση το εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ να ακολουθήσει οποιαδήποτε άλλη πολιτική προκειμένου να τερματίσει τις «ιδεολογικές» εχθρότητες με το ιδιωτικό κεφάλαιο, να αποσπάσει τον επιχειρηματικό κόσμο από τη δικαιολογημένη συνοδοιτορία του με τη «Δεξιά», καθιστώντας τον «έταιρο» της «αποκρατικοποίησης», να αναγνωριστεί από τις Βρυξέλλες ως υπάκουος αποδέκτης των εντολών της ΕΕ. Οι εκτεταμένες αυτές αλ-

λαγές ιδεολογικού κλίματος στην οικονομία συνεπάγονται ασφαλώς και την υποχρέωση... βράβευσης των νέων στηριγμάτων της πασοκικής εξουσίας, με τη διαδικασία της «δημιουργικής αδιαφάνειας». Αυτό όμως κάθε άλλο παρά μπορεί να μειώσει την εικόνα του κ. Κ. Σημίτη ως του πλέον προικισμένου για πρωθυπουργικά καθήκοντα! Έπρεπε να επέμβουν οι αρμόδιοι των Βρυξελλών για να βεβαιωθεί ότι οι υπερβάσεις, εντελώς αδικαιολόγητες, στο κόστος προμηθειών και εκτέλεσης δημοσίων έργων, δεν συνιστούσαν απλές αντιπολιτευτικές κακοπιστίες.

«ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ»

Έφθασε έτσι η πολιτική ζωή της Ελλάδας ν' αναζητεί τις σωστικές διεξόδους της στη φραστική διαμάχη για το ποιος είναι καταλληλότερος για πρωθυπουργός: ο κ. Κ. Σημίτης ή ο κ. Κ. Καραμανλής; Όσαν να πρόκειται για τη μέτρηση αθλητικών επιδόσεων δύο μεμονωμένων ατόμων που ανταγωνίζονται για την προσωπική τους επιτυχία. Καμιά κοινωνική κινητοποίηση με καθαρά πολιτικό, εθνικό περιε-

χόμενο δεν μπόρεσε να οργανωθεί από την αντιπολίτευση, διακόπτοντας τις συντεχνιακές διεκδικήσεις αυξημένου εισοδήματος – οι οποίες ικανοποιούνται ή απορρίπτονται από την κυβέρνηση ανάλογα με το πλήθος των διεκδικητών, ανάλογα δηλαδή με τον αριθμό των ψηφοφόρων που μπορεί να κερδηθούν. Η αδρανοποίηση της αντιπολίτευσης αδρανοποιεί και τους πολίτες, τα ενδιαφέροντα των οποίων κατακερματίζονται, ατομικοποιούνται, προς μέγιστη εθνική βλάβη. Γιατί, όπως τόνιζε ο Θουκυδίδης: «Πιστεύουμε πως ένας πολίτης που δεν ενδιαφέρεται για την πολιτική, δεν είναι ένας πολίτης ήσυχος, αλλά ένας πολίτης άχρηστος».

Γεννιέται ένα δεύτερο κρίσιμο ερώτημα. Δεν γνωρίζει άραγε η κυβέρνηση την πραγματική οικονομική κατάσταση της χώρας και τις προσφερόμενες δυνατότητες βελτίωσής της, ώστε να υποσχεθεί παροχές που είναι αδύνατο να πραγματοποιήσει; Το πιθανότερο είναι πως η κυβέρνηση έχει σαφέτατη αντίληψη μιας οικονομίας που βυθίζεται, όσο και αν αυτό δεν είναι έντονα αισθητό χάρις στη συνεχιζόμενη παρο-

χή κοινοτικού χρήματος. Όπως επίσης διαβλέπει εκλογική ήττα – όχι ίσως ανεπιθύμητη. Και αυτό ακριβώς το εκλογικό ενδεχόμενο την ωθεί σε λήψη μέτρων τόσο τραυματικών για τα οικονομικά και τα γενικότερα κοινωνικά συμφέροντα, ώστε να είναι προδιαγεγραμμένη η αποτυχία της διάδοχής κυβερνητικής διαχείρισης: Η αποτυχία δηλαδή της ΝΔ να αποδειχτεί καλύτερη από το ΠΑΣΟΚ και ο κ. Κ. Καραμανλής καλύτερος πρωθυπουργός από τον κ. Κ. Σημίτη.

Αν η ηγεσία της ΝΔ δεν εκυριαρχείτο από την ευνόητη σπουδή επανόδου στην εξουσία, θα μπορούσε να προχωρήσει σε μια βαθιά τομή του πολιτικού μας «γίγνεσθαι» δηλώνοντας ΑΠΟΧΗ από τις προσεχείς εκλογές. Αποχή, παρά τη βεβαιότητα νίκης, για να θέσει τον κ. Σημίτη και το «εκσυγχρονιστικό» κόμμα του αποκλειστικά υπεύθυνους για την αντιμετώπιση των ζημιών που σώρεψε στον τόπο η πασοκική εικασαετία. Να μην επαναληφθεί το προηγούμενο της τριετίας 1991-93, όταν η τότε κυβέρνηση της ΝΔ κατέρρευσε στην εκτίμηση των ψηφοφόρων, δικαιολογημένα, ανίκανη να αποφύγει πολιτική αusterής λιτότητας, μετά την εντολή του Α. Παπανδρέου προς τον υπουργό Οικονομικών κατά την προεκλογική περίοδο να αδειάσει τα ταμεία του κράτους για να κερδίσουν ψήφους. Είναι περισσότερο από βέβαιη η αποτυχία της πιθανής κυβέρνησης του κ. Καραμανλή να επιτύχει στη γρήγορη ανόρθωση της οικονομίας, όταν δεν γνωρίζει καν πόσο είναι το δημόσιο χρέος, και πόσο έχει δεσμευτεί το κράτος για εκτελεσθέντα ή εκτελούμενα έργα για λογαριασμό των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο κ. Σημίτης πρέπει αυτή τη φορά να τεθεί «ενώπιος ενωπίω» με αυτή την ίδια την κοινωνία, χωρίς το προστατευτικό τείχος των αμήχανων καταγγελιών της αξιωματικής αντιπολίτευσης για κακοδιαχειρίσεις πολιτικών και οικονομικών επιλογών, με τις οποίες το κόμμα του, στα βασικά τους στοιχεία, δεν διαφωνούσε.

Είναι μια καλή ευκαιρία ώστε να επανέλθει ο έλληνας πολίτης στον ξεχασμένο, δυστυχώς, ρόλο του, του «χρήσιμου πολίτη».

Η σχέση του ΠΑΣΟΚ με την

του Στρατή Μοσχονήσιου

Εδώ και 30 σχεδόν χρόνια, από ιδρύσεώς του δηλαδή, (και 22 αφότου αναρριχήθηκε στην εξουσία), το ΠΑΣΟΚ έχει αναλώσει πολλή ενέργεια, τόσο των ηγετών όσο και μιας σειράς σημαντικών (μεταξύ αυτών και ορισμένων αξιόλογων) στελεχών του, για να πείσει ότι είναι ένα αριστερό κόμμα, με κυρίαρχο μάλιστα ρόλο στην Αριστερά γενικώς, και με κατάληξη, πρόσφατα, να προβάλλεται ως ο κύριος πόλος της λεγόμενης Κεντροαριστεράς.

Φυσικά, ο ρόλος που το ΠΑΣΟΚ επεφύλασσε για τον εαυτό του, στηριζόταν στη δυναμική που του έδινε η εκλογική του δύναμη, την οποία βεβαίως εξασφάλιζε πάντα –και ιδιαίτερα σε προεκλογικές περιόδους– με μια αριστερή συνθηματολογία, δανεισμένη αρχικά από την παραδοσιακή Αριστερά, που στη συνέχεια αναπαρήγαγε το ίδιο, παρουσιασμένη ωστόσο με αρκετές υπεραπλουστεύσεις που σε συνδυασμό με τα γνωστά προεκλογικά «τρικ» κάλυπταν τις εγγενείς αντιφάσεις της.

Η τακτική αυτή κατέστησε το ΠΑΣΟΚ ένα καθαρά ποπουλίστικο κόμμα, το οποίο, στις συνθήκες που δημιουργήθηκαν και από την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άλλοτε επάρατης ΕΟΚ), ακροβατούσε πάντα μεταξύ της ικανοποίησης από τη μία κάποιων βασικών κοινωνικών αιτημάτων και από την άλλη των αποφάσεων των Βρυξελλών και άλλων κέντρων, μεγεθύνοντας απλώς τις αντιφάσεις μεταξύ των διακηρύξεων και των πρακτικών των εκάστοτε κυβερνήσεών του.

Με την πολύχρονη παρουσία του στην εξουσία όμως, αλλά και με τις σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στην ηγεσία του, το ΠΑΣΟΚ άμβλυνε αρκετά την αριστερή συνθηματολογία –την οποία πλέον θυμάται επιλεκτικά– προσανατολιζόμενο σε μια ξεκάθαρα (νεο)φιλελεύθερη πολιτική, την οποία μάλιστα κανοναρχούν από τη μία πλευ-

ρά οι αναπόφευκτες ντιρεκτίβες των Βρυξελλών και οι πιέσεις των διαφόρων ξένων πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, και από την άλλη τα τοπικά μεγάλα συμφέροντα, τα οποία, είτε απευθείας είτε μέσω των μηχανισμών της διαπλοκής και της διαφθοράς που έχουν δημιουργήσει, σε συνδυασμό με τα στενά κομματικά συμφέροντα ή ακόμα και με ατομικά συμφέροντα στελεχών του ΠΑΣΟΚ, ασκούν τεράστιες πιέσεις με τελικό στόχο τη συρρίκνωση κάθε κοινωνικής ή φιλολαϊκής πολιτικής που θα ήθελε να ασκήσει –έστω και για την τιμή των όπλων– η κυβέρνηση.

Το τελευταίο διάστημα ωστόσο, το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται ν' αντιμετωπίζει μια έντονη κρίση ταυτότητας, όπως δείχνουν τόσο οι διακηρύξεις της ηγεσίας περί ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του κόμματος (του κινήματος) ή δημιουργίας ενός «νέου» ΠΑΣΟΚ, όσο και οι προβληματισμοί μιας σημαντικής μερίδας στελεχών που αναζητούν τις χαμένες αριστερές ρίζες του.

Τι σημαίνει όμως η ανανέωση και η δημιουργία ενός νέου ΠΑΣΟΚ των μεν και τι η αναζήτηση της αριστερής φυσιογνωμίας του κόμματος των δε; Ακόμα, πόσο ειλικρινείς είναι αυτές οι αναζητήσεις και οι προβληματισμοί, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά την ξαφνική στροφή προς την Αριστερά; Και τέλος, ποια είναι η πραγματική σχέση του ΠΑΣΟΚ με την Αριστερά;

Βεβαίως κανείς δεν αμφισβητεί το αριστερό παρελθόν μια μεγάλης κατηγορίας αγωνιστών της Δημοκρατίας, οι οποίοι κάποια στιγμή στελέχωσαν το ΠΑΣΟΚ, θεωρώντας ότι μες απ' αυτό θα γινόταν επιτέλους πραγματικότητα το όνειρο που έθρεψε τόσες γενιές πριν, να αναλάβει δηλαδή ο ίδιος ο λαός την τύχη του στα χέρια του. Όπως δεν μπορεί να αμφισβητήσει και τον ρόλο τους στη διαμόρφωση των πολιτικών επιλογών που υιοθετήθηκαν στα

Αριστερά

πρώτα χρόνια διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, και των μέτρων που πάρθηκαν και άλλαξαν ριζικά το πολιτικό και κοινωνικό τοπίο στην Ελλάδα, ανεξάρτητα αν ορισμένες από αυτές τις πολιτικές επιλογές και αποφάσεις αναιρέθηκαν αργότερα, στο πλαίσιο της μετάλαξης του κόμματος.

Παρ' όλα αυτά, η κρίση ταυτότητας που δείχνει ν' αντιμετωπίζει σήμερα το ΠΑΣΟΚ είναι κάθε άλλο παρά καινούργια, ανεξάρτητα αν έχει αναχθεί σε μία από τις πρώτες προτεραιότητες της ηγεσίας του, σε βαθμό μάλιστα που η έκβασή της να θεωρείται ως καθοριστικής σημασίας για μια ενδεχόμενη νίκη, ή ήττα αντίστοιχα, στις επικείμενες εκλογές.

Έτσι κι αλλιώς από τη σύστασή του το ΠΑΣΟΚ, ως σοσιαλιστικό κόμμα, με την αντιδεξιά στάση που υιοθέτησε και την ανάλογη συνθηματολογία που χρησιμοποίησε, στην ουσία έθεσε ως πρωταρχικό στόχο του την άλωση των ψήφων της Αριστεράς, ώστε να αντικαταστήσει τη Δεξιά στην εξουσία, πράγμα που, κάτω από τις συγκυρίες της εποχής εκείνης, πέτυχε χωρίς πολλή δυσκολία. Στην πορεία όμως, ως κόμμα εξουσίας πλέον, μεταβλήθηκε σε ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα, σε μία πολιτική ομπρέλα, κάτω από την οποία βρήκαν στέγη ομάδες πολιτών από διάφορους πολιτικούς χώρους, είτε λόγω απογοήτευσης από τις πολιτικές ηγεσίες τους, είτε επειδή έλκονταν από τα συνθήματα για μια νέα -επιτέλους σοσιαλιστική- μορφή διακυβέρνησης, είτε επειδή ήθελαν να βρίσκονται με την πλευρά των σίγουρων νικητών, είτε για άλλους λόγους.

Έτσι κατάφερε, είναι αλήθεια, να συγκεντρώσει πρώην οπαδούς και στελέχη της Αριστεράς και του Κέντρου, αλλά και της Δεξιάς, οι οποίοι από κάποια στιγμή και μετά αντιλήφθηκαν ότι το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν ο «μπαμπούλας», ο ταραξίας που θα 'φερνε τα πάνω κάτω στον δυτικό προσανατολισμό της

χώρας και στις σχέσεις της με το ΝΑΤΟ και την Ευρώπη, όπως διατείνονταν οι αντίπαλοί του. Και βεβαίως, η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, ακόμα και όσο κυριαρχούσε η μορφή του ιδρυτή του Ανδρέα Παπανδρέου, δεν τους απογοήτευσε. Αντίθετα, έκανε πάντα ό,τι ήταν δυνατό για να απαλλαγεί από τα «αριστερά σύνδρομα» που είχε καλλιεργήσει, και στη θέση τους να ρίξει γέφυρες και να τηρήσει ισορροπίες προς όλες τις κατευθύνσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, οι διακηρύξεις περί ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του κόμματος, θα μπορούσαν να είναι μία συνεπής ενέργεια, αν στόχος της ήταν να μπει μια τάξη και να ξεκαθαρίσει το τοπίο σχετικά με τους πολιτικούς προσανατολισμούς του κόμματος, με βάση τις διαπιστώσεις περί μετάλλαξής του σ' ένα ευρωπαϊκού τύπου κεντροαριστερό κόμμα, αντίστοιχο εκείνου των Εργατικών της Βρετανίας ή των Σοσιαλδημοκρατών της Γερμανίας, καθώς και τις διεργασίες για την αναζήτηση ενός... νέου Τρίτου Δρόμου της Αριστεράς που μεθοδεύουν ο Τόνι Μπλερ και ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον - για να μη μένουμε μακριά από την υπερατλαντική υπερδύναμη.

Εδώ όμως μπαίνει ο παράγοντας των αριστερών αναζητήσεων που εκφράζονται από ορισμένα στελέχη. Ήδη από την αρχή της σύστασής του, το ΠΑΣΟΚ έχει δείξει ότι, τόσο για λόγους επικοινωνιακούς όσο και για λόγους ουσίας, δεν αντέχει μια αντιπολιτευτική κριτική προερχόμενη από την Αριστερά, η οποία ωστόσο, παρά τις συνεχείς προσπάθειες άλωσής της και τα παιχνίδια που παίζονται σε βάρος της, πέρα και από τα δικά της λάθη, εξακολουθεί να παραμένει ορθή. Από την άλλη πλευρά, οι αναζητούντες τις αριστερές ρίζες αντιπροσωπεύουν ένα όχι αμελητέο κομμάτι του ΠΑΣΟΚ, το οποίο μάλιστα αποτελείται κυρίως από στελέχη και οπαδούς που εμφανίζονται δυσανεστήσιμοι από τις αποφάσεις που λαμβάνονται ερήμην τους από την ηγεσία του κόμματος.

Κατόπιν όλων αυτών και εν όψει εκλογών, ήταν αναπόφευκτο η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ να επανέλθει στη γνωστή τακτική της έντονης αριστερής συνθη-

ματολογίας, στόχος της οποίας είναι να «ηρεμήσουν» τα αριστερή προέλευσης δυσαρεστημένα στελέχη του και παράλληλα να προσελκυσθούν ψήφοι της Αριστεράς, απόλυτα αναγκαίες στην αγωνιώδη προσπάθεια που καταβάλλεται για την παραμονή του κόμματος στην εξουσία.

Η διελκυστίνδα όμως αυτή, της δυσανεξίας των στελεχών του και της αφαίμαξης αριστερών ψήφων, είναι τελικά η μόνη σχέση που υπάρχει πλέον ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και την Αριστερά: σχέση που περιορίζεται σε μια βαρύγδουπη ρητορική, αντίστοιχη με την, απαράλλαχτη από την εποχή της μεταπολίτευσης, αντιδεξιά ρητορική, που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα ευκαιριακά, παραπέμποντας στις γνωστές ιστορίες με τα κυνηγητά, τις συλλήψεις, τις φυλακίσεις και τα ξερονήσια σε βάρος των αριστερών από τους μηχανισμούς του κράτους και του παρακράτους της προδικτατορικής Δεξιάς.

Διότι, πέρα από αυτά, η αντιλαϊκή και αντεργατική πολιτική, παράλληλα με την τακτική του εμπαιγμού που ακολουθείται από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ιδιαίτερα κατά την τελευταία οκταετία, βρίσκεται πολύ μακριά από το να ικανοποιεί τις θέσεις ακόμα και αυτών των αριστερής προέλευσης στελεχών της, πόσο μάλλον τα θεμελιώδη πάγια αιτήματα της ίδιας της Αριστεράς. Κάτι αντίστοιχο δηλαδή με αυτό που ισχύει και για τη σχέση του ΠΑΣΟΚ με την οικολογία, που τελικά περιορίζεται μόνο στο πράσινο χρώμα του εμβλήματός του, καθώς η ίδια η πολιτική του όχι μόνο αγνοεί αλλά και αντιστρατεύεται κάθε έννοια προστασίας του περιβάλλοντος.

Ο ακατάλληλος Υπουργός

της Μελίνας Λιγνού, Cultural Manager, Dr. του Πανεπιστημίου της Ιάβας

Βαρέθηκα να μορφώνω
υπουργούς Πολιτισμού
Μάνος Χατζιδάκις

Ο κύριος Ευάγγελος Βενιζέλος, καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Α.Π.Θ. και εκ των προβεβλημένων δελφίνων του Πασόκ, Θεσσαλονικάρης και απαξοπαντάρχης γενικώς, επιβαίνει του ΥΠ.ΠΟ. ήδη πέντε χρόνια, σφραγίζοντας με τις επιλογές του τον πολύπαθο χώρο της τέχνης και του πολιτισμού στην πατρίδα μας. Οι καθημερινές δηλώσεις του, η πληθωρική του παρουσία στα Μ.Μ.Ε., ο ακατάσχετος λόγος του –που δεν διστάζει να συνενώνει το μοντέρνο με το μεταμοντέρνο, όπως συνέβη πρόσφατα στην απονομή των βραβείων ΔΕΣΤΕ– δεσπόζουν στην επιφάνεια της πολιτικής και πολιτιστικής μας αγοράς. Τι γίνεται όμως στο βάθος;

Κατά τη γνώμη μας και κατά τη γνώμη των πλείστων όσων ειδημόνων, δημιουργών και πνευματικών ανθρώπων που είχαν την «τύχη» να συνεργαστούν με τον πληθωρικό υπουργό, αλλά και κατά την κρίση έγκυρων πολιτικών αναλυτών, δηλαδή ανθρώπων που δεν εξαντλούν τις δραστηριότητές τους στη σπέκουλα και τη σκοτεινή συναλλαγή, ο κύριος Βενιζέλος υπήρξε ένας ολετήρας για το Υπουργείο Πολιτισμού, ο άξιος εκφραστής του κυρίαρχου, εκσυγχρονιστικού λαϊκισμού και της μικροπολιτικής διαπλοκής στον τόσο ευαίσθητο χώρο της τέχνης και των στρατηγικών της.

Αν χαρακτηρίζαμε με δύο κουβέντες τον βίο και την πολιτεία του, θα λέγαμε: «Λόγια αντί έργων, ανώφελα έργα αντί ουσιαστικών παρεμβάσε-

ων, ψεύδη αντί συστηματικής μελέτης και αντιμετώπισης των προβλημάτων». Ο κύριος Βενιζέλος μοιράζει κονδύλια στη Θεσσαλονίκη –από ποδοσφαιρικούς συλλόγους ως σωματεία οικοπεδούχων–, δηλαδή υπάρχει αποκλειστικά για την εκλογική του περιφέρεια, και στη συνέχεια πολιτεύεται αυτοσχεδιάζοντας βάσει των κομματικών εισηγήσεων και των σκοπιμολογικών προτάσεων που του υποβάλλουν οι «σύμβουλοί» του. Έτσι σε γενικές γραμμές ακολουθείται το συναισθηματικό mélange της Μελίνας: Λίγα μάρμαρα, λίγος Ζορμπάς, λίγο εθνικό φιλότιμο, λίγα έργα για τους «ημετέρους» σε συνδυασμό μ' έναν μαξιμαλισμό ανακοινώσεων.

Στην πράξη το ΥΠ.ΠΟ. είναι φέουδο του κυρίου Χρήστου Λαμπράκη και ο κύριος Βενιζέλος, γαμβρός του κυρίου Μπακατσέλου, συνεταίρου του ΔΟΛ, ο πλέον ευπειθής υπάλληλος (με την καλή έννοια) του άρχοντα του Μεγάρου. Μετρήστε εκκρεμότητες, λάθη, παραλείψεις, αμετροέπειες, γκάφες, οϊηματικά παραληρήματα:

α) Ο κ. Βενιζέλος ιδρύει ή ανακατασκευάζει παντού μουσεία (στον ύπνο του), αλλά η πραγματικότητα είναι οδυνηρή. Το Αρχαιολογικό Μουσείο δεν θα είναι έτοιμο το 2004 (βασανίζεται ακόμη από την καθυστερημένη και προβληματική εγκατάσταση κλιματισμού), όπως βέβαια δεν θα είναι και το Μουσείο της Ακρόπολης. Κάποιες αφέλειες περί «μίας αίθουσας για τα Ελγίνεια» είναι μάλλον επικίνδυνες, γιατί λησμονούν την αλγεινή εντύπωση που θα δημιουργήσει ο τεμαχισμένος, ελλιπής χώρος, ενώ συγχρόνως θα επισημο-

ποιήσει τη βρετανική άρνηση λόγω του ανέτοιμου, δίνοντας στο British Museum το τελεσίδικο επιχείρημα. Ύστερα, η μεταφορά των μοναδικών γλυπτικών συνόλων του 6ου και 5ου αι. π.Χ. από τον Ιερό Βράχο στο νέο Μουσείο είναι μια διαδικασία που ως μελέτη και πραγματοποίηση απαιτεί τουλάχιστον δύο χρόνια. Τα μουσεία δεν είναι θεατρικά σκηνικά για να στήνονται σε μια νύχτα. Πόσο μάλλον τα αρχαιολογικά τσιμπίδια, τα οποία απαιτούν ιδιαίτερα πολύμοχθη και λεπτεπίλεπτη μεταχείριση. Έχουμε και λέμε λοιπόν: Ο κ. Ρονγκ δεν θα εγκαινιάσει το Μουσείο της Ακρόπολης. Καλύτερα. Αρκετά εγκληματικά λάθη έχουν γίνει με την όλη μεθόδευση, ας μην θρηνήσουμε και καταστροφές λόγω της πίεσης του χρόνου και των πολιτικών σκοπιμοτήτων.

β) Θα μπορούσε κανείς να γράψει βιβλίο για τη μεγάλη πομφολύγα που ονομάστηκε «Πολιτιστική Ολυμπιάδα», τα προγράμματα που δεν υλο-

ποιήθηκαν, τα ποσά που δαπανήθηκαν, τους ανίδεους που την στελέχωσαν, τις αερολογίες του κατ' έτος σχεδιασμού της (θυμάστε τον... Άνθρωπο και το Διάστημα;). Αντί όλων αυτών των υψιπετών, διεθνών γεγονότων, η «Πολιτιστική» τσιμπολόγησε κάποιες εκδηλώσεις από δω κι από κει, προγραμματισμένες από άλλους φορείς, έφτιαξε και κάνα δύο στο γόνατο και έτσι πορεύθηκε εν μέσω ψευδών, διαψεύσεων και γενικής θυμωδίας. Θα λογοδοτήσει κανείς για όλο αυτό το μπάχαλο; Θ' αστείευεστε βέβαια. Ο κ. Βενιζέλος έχει απάντηση για όλα και καλύπτει τα πάντα: υπερβάσεις δαπανών, σπατάλες, ευήθειες συλλήψεις, π.χ. το φιάσκο Νταλάρα στη Μετροπόλιταν Όπερα της Νέας Υόρκης. Σ' έναν τόπο συζητήσιμης ευαισθησίας και πολιτικού αμοραλισμού οι τύψεις για τη μελαγχολία του πολιτισμού μοιάζουν ψύλλοι στ' άχυρα...

γ) Θέλετε κι άλλα; Αν ξεχάσατε ήδη τον Μαραθώνα,

τους λεονταρισμούς με τη Γιάννα ή τον Όσβαλντ, τις απαράδεκτες αναμείξεις υπέρ Μπατατούδη, το χάος στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο, τις «χάρες» υπέρ σωματείων της Θεσσαλονίκης, επιτρέψτε μου να σας θυμίσω το κλειστό Εθνικό Θέατρο –ούτε του χρόνου προβλέπεται να λειτουργήσει–, το μπάχαλο με τα εικαστικά και τις ρουσφετολογικές επιλογές στην Biennale Βενετίας, το Φιξ, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης δηλαδή, που ακόμη δεν έχει αρχίσει ν' ανεγείρεται, και τελευταία τις παλινωδίες με τα «Ολύμπια» και την Εθνική Λυρική Σκηνή:

Κατ' αρχάς προηγήθηκε η εσπευσμένη απόφαση του ΚΑΣ περί διατηρητέου μνημείου. Ο ίδιος ο υπουργός σε συνέντευξη τύπου λίγες μέρες μετά παραδέχθηκε ότι τα σημερινά «Ολύμπια» είναι κατασκευή του 1957, έργο του αρχιτέκτονα Πάνου Τσοκάλη – άνευρο και άνευ στίλ, θα συμπληρώναμε. Από πού κι ως πού λοιπόν διατηρητέο;

Ο κ. υπουργός υιοθετεί τώρα –και εσπευσμένα– την εμβολωματική λύση της ανακαίνισης του ανεπαρκούς κτίσματος, ενώ το ΚΑΣ το έχει

ανακηρύξει διατηρητέο. Αυτό το μέτριο και ξεπερασμένο οικοδόμημα που επ' ουδενί επαρκεί για τις ανάγκες μιας σύγχρονης όπερας σκέφτεται ο υπουργός να συντηρήσει μ' ένα κόστος που ξεπερνά τα 30 δισ. δρχ. (Αν η Όπερα χτιζόταν στο Γκάζι θα στοίχιζε 50 δισ.) Και να σκεφτεί κανείς ότι το κτήριο δεν έχει καν εξαγοραστεί –ανήκει στο Μετοχικό Ταμείο Υπαλλήλων της Τράπεζας της Ελλάδος–, ούτε βέβαια και το οικόπεδο επί της οδού Χαρ. Τρικούπη. Ο κ. υπουργός δίνει συνέντευξη τύπου και ανακοινώνει τη «σωτηρία» της Ε.Λ.Σ., χωρίς να έχει δίπλα του τον διευθυντή της Λουκά Καρυτινό, ούτε τον πρόεδρό της Σπ. Ευαγγελάτο. Ενός ανδρός αρχή βλέπετε. Ή αποφασίζομεν και διατάσσομεν εκσυγχρονιστικά. Κι ας είναι όλοι οι μελοτραφείς αυτού του τόπου εναντίον αυτής της προχειρολόγου διευθέτησης. Ο ελιγμός μέσω της εσπευσμένης «αναβάθμισης» της Ε.Λ.Σ. προφανής. Η περιφρόνηση προς το λαϊκό αίσθημα και προς το αίτημα για μια νέα εθνική όπερα αντάξια της νέας χιλιετίας, προφανέστερη. Ο αμο-

ραλισμός του μινίστρου προφανέστατος – και τα σκυλιά δεμένα: ο κ. υπουργός δεν κάνει διάλογο.

Ο κ. υπουργός έχει δώσει γην και ύδωρ στο ουσιαστικό αφεντικό του. Τι εννοώ; Η Όπερα του κ. Λαμπράκη, αυτή η φαραωνική υπέργεια κατασκευή που ξεκίνησε ως υπόγειο πάρκινγκ, είναι πλέον γεγονός. Και βέβαια ο σκοτεινός ανήρ της μεταπολεμικής Ελλάδος, ο κόντρα τενόρος της Χρήστου Λαδά, δεν θ' αφήσει άλλη όπερα ν' αντιπαρατεθεί προς τη δική του. Ο κ. υπουργός το δήλωσε ήδη: «Θα χρειαστούν δύο-τρία χρόνια για την ανακατασκευή των "Ολυμπίων"». Ως τότε η Ε.Λ.Σ. θα φιλοξενηθεί στο Μέγαρο Μουσικής. Και το έμψυχο δυναμικό της ομοίως». Άρα το σχέδιο είναι η απορρόφηση ενός Εθνικού Ιδρύματος από την μεγαλομανία των μεγαλούχων. Και δεν είναι μόνο αυτό. Επειδή και το Φιξ έχει κλείσει για «έργα», οι εκδηλώσεις του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης θα φιλοξενοούνται κι αυτές στο Μέγαρο! Αυτή τη σύγχρονη Κιβωτό του Πολιτισμού των Πολιτισμών (τους). Είπατε τίποτε;

Ο κ. Βενιζέλος για όλα έχει προνοήσει. Πατάσσοντας κάθε διαφωνούντα, κάθε αντιρρηση. «Εμβολωματικό» αποκάλυψε δημοσιογράφο που παρατήρησε ότι είναι «εμβολωματική» η λύση της ανακαίνισης των «Ολυμπίων». Σιγά μη στάξει του γαϊδάρου η ουρά. Ο κ. Βενιζέλος δεν ορρωδεί προ του κεραμεού και του φαύλου. Οι στόχοι του είναι πολιτικοί και εξόφθαλμοι. Η πρωτιά στη Θεσσαλονίκη, το πλάσαρισμά του ως αντιπάλου του Γιωργάκη, η μετακίνηση –οψόποτε– στο Μέγαρο Μαξίμου, η εξουσία με κάθε κόστος και πάνω απ' όλα. Είναι δυνατόν λοιπόν ένας άνθρωπος που έχει στόχο ένα τέτοιο Μέγαρο να κολλήσει σ' άλλα Μέγαρα, πολιτισμού τύπου;

Αν σας προβλημάτισαν τ' ανωτέρω συλλογιστείτε πως για τους ανθρώπους της εξουσίας ο πολιτισμός δεν είναι σκοπός αλλά μέσον. Και μάλιστα καθόλου άγιο. Σε απλά ελληνικά, ο βαθύνους συνταγματολόγος είναι, δυστυχώς, ένας πολιτικός χωρίς πίστη και όραμα, εντελώς ακατάλληλος για τη θέση που η συγκυρία της κομματικής καραμπόλας τον έφερε.

Αποσπάσματα από τη συνέντευξη τύπου του κ. Ευάγγελου Βενιζέλου με θέμα «Κτιριολογικό Πρόγραμμα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής». Πέμπτη 25 Σεπτεμβρίου 2003.

Ευ. Βενιζέλος: Καλημέρα. Το Υπουργείο Πολιτισμού θέλει να ανακοινώσει σήμερα μια σημαντική πρωτοβουλία του, που δίνει μία οριστική και μακροπρόθεσμη λύση στο γνωστό και χρονίζον ζήτημα της μόνιμης, αξιοπρεπούς, λειτουργικής και επάξιας στέγης της Εθνικής Λυρικής Σκηνής.

Έχουμε καταβάλει πολύ μεγάλες προσπάθειες. Έχουμε διερευνήσει όλα τα ενδεχόμενα, όλες τις πιθανές λύσεις, ακόμη και αυτές που είχαν κατατεθεί στο δημόσιο διάλογο χωρίς ιδιαίτερη τεκμηρίωση και χωρίς να είναι συγκεντρωμένη η αναγκαία πληροφόρηση απ' αυτούς που υιοθετούν και προβάλλουν κάποια ιδέα... [Εννοεί την κίνηση της Βάσως Παπαντωνίου, του μόνου πνευματικού ανθρώπου που τόλμησε να του εναντιωθεί δημόσια.]

Κάναμε την προσπάθεια αυτή, με δεδομένο ότι στο χώρο της μουσικής της μεγάλης φόρμας και στον χώρο του λυρικού θεάτρου γενικότερα, πραγματοποιούμε ούτως ή άλλως ως χώρα, μία πάρα πολύ μεγάλη επένδυση, σε συνδυασμό βέβαια και με άλλες λειτουργίες, συνεδριακού και πολιτιστικού χαρακτήρα, με την επέκταση του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, που είναι ένα πολυδύναμο συνεδριακό και πολιτιστικό κέντρο...

Το γεγονός ότι υπάρχει το Μέγαρο Μουσικής στην Αθήνα και το γεγονός ότι επεκτείνεται ως δημόσιος χώρος, με μία πολύ σημαντική δημόσια δαπάνη και με τεράστιες θεατρικές δυνατότητες, πέρα των συνεδριακών του δυνατοτήτων, δεν δίνει απάντηση στο πρόβλημα της μόνιμης στέγης της

Λυρικής Σκηνής.

Έχουμε πει κατ' επανάληψη και το επιβεβαιώσαμε προσφάτως κατά την επίσημη παρουσίαση της νέας λαμπρής αίθουσας του Μεγάρου, ότι η Εθνική Λυρική Σκηνή συνεργάζεται και θα συνεργάζεται πιο έντονα με το Μέγαρο, θα παρουσιάζει εκεί συμπαραγωγές ή και δικές της παραγωγές, εφόσον θέλει να δώσει κάποια ιδιαίτερη έμφαση ή χρειάζεται αίθουσα μεγαλύτερης χωρητικότητας, αλλά αυτό δεν μπορεί να γίνεται διαρκώς, δεν μπορεί να είναι η μόνιμη έδρα της Λυρικής Σκηνής...

Δημοσιογράφος: Καταρχάς θα περιμέναμε να δούμε την παρουσία του κ. Καρυτινού. Δεν θα έπρεπε σε μια τέτοια εκδήλωση να παρευρίσκεται ο Διευθυντής της Λυρικής;

Ευ. Βενιζέλος: Ο κ. Καρυτινός διευθύνει στο Σάλτσμπουργκ και μας παρακάλεσε να μην τον αναστατώσουμε...

Δημοσιογράφος: Η πολιτεία μας θεωρεί αυτή την εμβολωματική λύση ως αξία για ένα κράτος σύγχρονο να αποκτήσει την πρώτη του όπερα;

Ευ. Βενιζέλος: Γιατί είναι εμβολωματική; Αρνούμαι και επιστρέφω τον χαρακτηρισμό.

Δημοσιογράφος: Τον επιστρέφετε πού;

Ευ. Βενιζέλος: Σε εσάς. Εμβολωματικός είστε όταν κάνετε τόσο βιαστικά τέτοια αξιολόγηση, χωρίς να έχετε τον φάκελο. Έρχεται το κράτος και σας λέει εδώ ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, έχουμε δουλέψει σε βάθος, έχουμε μελετήσει τα πάντα, έχουμε διαμορφώσει μία λύση πληρέστατη και κάνετε ερώτηση αυτού του τύπου βάζοντας την απαξία μέσα στη διατύπωση της ερώτησής σας;

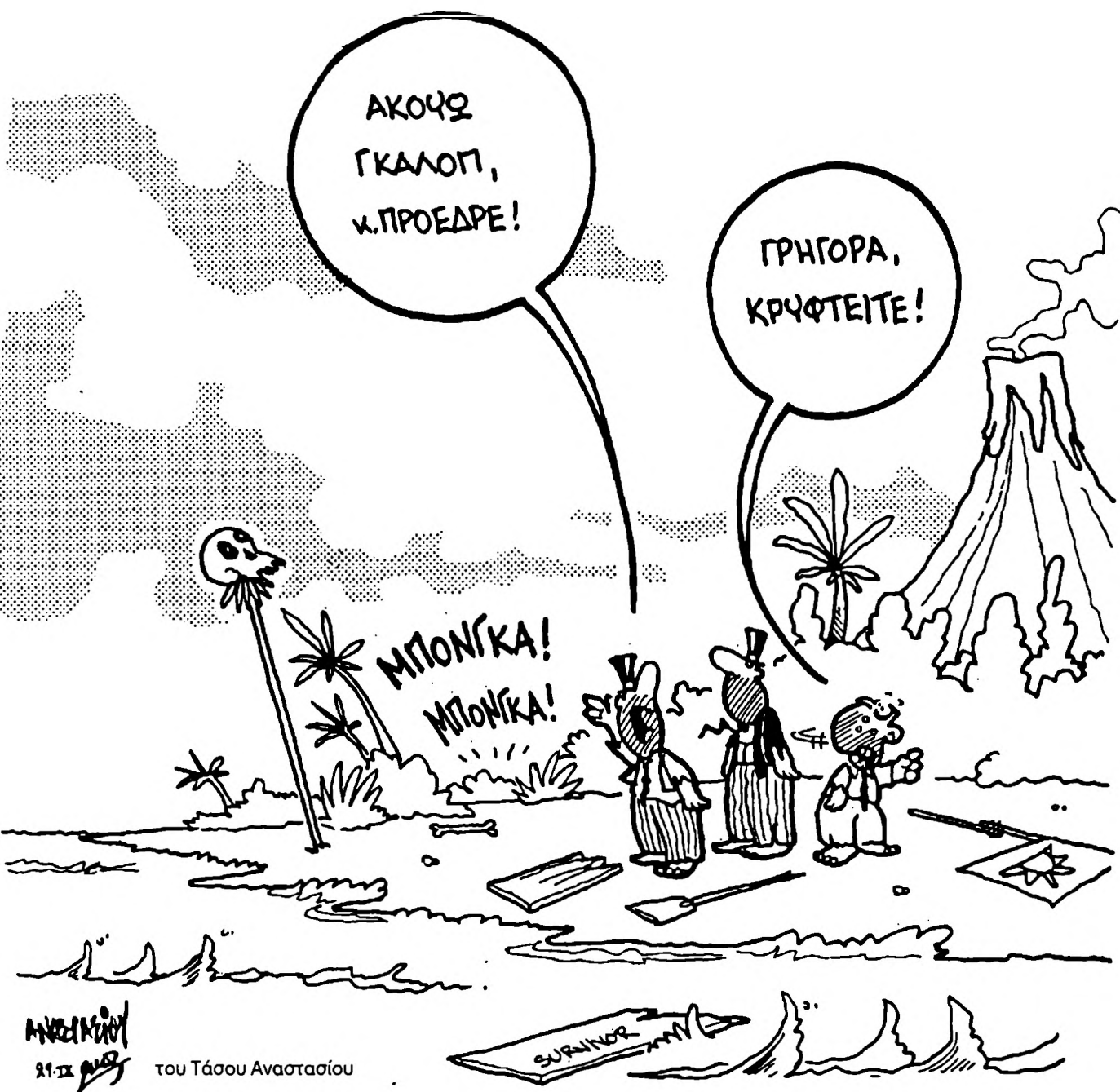
Τα προεκλογικά τερτίπια και η κλίμακα των αξιών

του Μανόλη Καρέλλη

Είναι απόλυτα νόμιμο και θεμιτό για ένα πολιτικό κόμμα να επιδιώκει με όλες τις δυνάμεις του την κατάκτηση ή την διατήρηση της εξουσίας. Για το σκοπό, άλλωστε, αυτό συνιστώνται κυρίως τα κόμματα: Για την εξουσία. (Ή, αν προτιμάτε μια άλλη διατύπωση, περισσότερο προσεγγιστική της πραγματικότητας, και για το σκοπό αυτόν, μιας και υπάρχουν και τα κόμματα διαμαρτυρίας ή εκείνα που οι πραγματικές φιλοδοξίες των φθάνουν μέχρι την έκφραση μιας μειοψηφίας ή, ακόμα, και μιας τάσης).

Απόλυτα νόμιμα, κατά συνήθεια, ενεργεί και το ΠΑΣΟΚ προσπαθώντας να συγκεντρώσει εκείνους τους ψηφοφόρους που του λείπουν για να συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία των μελών του Κοινοβουλίου και να σχηματίσει κυβέρνηση, οποτεδήποτε γίνουν οι εκλογές, είτε το Νοέμβριο είτε την Άνοιξη του 2004. Και κανένας δεν θα μπορούσε να το κατηγορήσει γι' αυτή τη δράση του, ούτε καν εκείνοι που επιμένουν ότι ένας ορισμός της Δημοκρατίας τη θέλει να είναι το **πολίτευμα της εναλλαγής των κομμάτων στην εξουσία**. Γιατί ο ορισμός αυτός ισχύει αναμφίβολα, αλλά θέλει την εναλλαγή να γίνεται ομαλά και όχι με «εγκατάλειψη» ή «αυτοχειρισμό».

Υπάρχουν όμως όρια στον

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
21.11.03

του Τάσου Αναστασίου

αγώνα στον οποίο επιδίδεται ένα κόμμα για να κατακτήσει ή να διατηρήσει την εξουσία, όπως είναι η περίπτωση του ΠΑΣΟΚ, που νέμεται, περίπου ανεμπόδιστα, την εξουσία τα τελευταία 22-23 χρόνια, με εξαίρεση μιας ολιγόχρονης παρένθεσης; Και ποια είναι αυτά τα όρια, αν υπάρχουν; Και ποιος τα θεσπίζει; Και ποιοι ελέγχουν την παραβίασή των;

Η απάντηση είναι θετική: υπάρχουν όρια. Και τα έχει θεσπίσει η ηθική, η ευθύτητα, η λογική, η ίδια η φύση του δημοκρατικού μας πολι-

τεύματος. Και η υπέρβαση των ορίων αποτελεί αυτό που οι αρχαίοι Έλληνες αποκαλούσαν **ύβρη**, που τιμωρείται αναπόφευκτα, αργά ή γρήγορα δεν έχει καμιά απολύτως σημασία.

Για να βρούμε αυτά τα όρια πρέπει να ανατρέξουμε στην **κλίμακα των αξιών** που έχει μπροστά του ο κάθε σωστός πολίτης, εκείνος που προβληματίζεται και αποποιείται το ρόλο του υπηκόου, του χειροκροτητή ή του λιβανιστή και του κόλακα, στον οποίο επιθυμούν να τον περιορίσουν κάποιοι.

Στην κλίμακα αυτή έχουν

τοποθετηθεί, στην κορυφή, στο ίδιο επίπεδο, περίπου, η **Δικαιοσύνη** και η **ηθική**, πιο κάτω η **πατρίδα** και τα πραγματικά συμφέροντά της, αργετά χαμηλότερα το **κόμμα** και ό,τι αυτό αντιπροσωπεύει και προς το τέλος το άτομο και οι επιδιώξεις του, η άνοδος, η ευημερία, ο πλουτισμός, ο εγωισμός του.

Και σημαίνει αυτή η κατάταξη των αξιών της κλίμακας ότι, αν υπάρχει μια σύγκρουση μεταξύ των, υπερσχύει αυτόματα και χωρίς δισταγμό η ανώτερη. Αν δηλαδή συγκρουσθεί το κόμμα και ό,τι το αποτελεί, η κομματική

ελίτ, οι επαγγελματίες του, οι παρατρεχάμενοί του, τα συμφέροντά του, η αγωνία για την με κάθε τρόπο επικράτησή του, με τις ανώτερες αξίες, τη Δικαιοσύνη, την ηθική, την πατρίδα και τα καλώς εννοούμενα συμφέροντά της, θα υπερισχύσουν οι αξίες που βρίσκονται πιο ψηλά, το κόμμα θα παραμεριστεί.

Ας επανέλθουμε όμως στην ελληνική πραγματικότητα, αυτή που μας έδωσε την ευκαιρία γι' αυτές τις, απλοϊκές ενδεχομένως, σκέψεις.

Το κυβερνητικό κόμμα (στο οποίο, ας λεχθεί εν παρόδω, ανήκω από την ίδρυσή του, αλλά κατορθώνω την ίδια ώρα να διατηρώ την κριτική μου σκέψη, αποδεχόμενος το όποιο κόστος γι' αυτήν την «αποκοτιά») μας παρουσίασε μια δέσμη παροχών και μια «χάρτα» για προεκλογική χρήση.

Τη δουλειά του έκανε ασφαλώς, μέρες που έρχονται. Μια δουλειά όμως που ελέγχεται, μιας και οι μεν παροχές ήσαν οφειλόμενες με κάποιον τρόπο αν δεχθούμε ότι η Ελλάδα κατέχει μια ακόμα «πρωτιά», εκείνη της πολύ μεγάλης διαφοράς μεταξύ των προνομιούχων και των πληβείων, ενώ η «χάρτα» ήταν περισσότερο ένα επικοινωνιακό τέχνασμα και η εφαρμογή της εξαρτάται από τόσες προϋποθέσεις ώστε να μοιάζει περισσότερο με τον πρώτο αριθμό του λόττο ή του τζόκερ.

Μας λένε, πράγματι, οι ευρωπαϊκές στατιστικές ότι το 20% του πληθυσμού της Ελλάδας που βρίσκεται στην κορυφή της οικονομίας έχει εισοδήματα που είναι 6,2 φορές ανώτερα από τα εισοδήματα του 20% του πληθυ-

σμού που βρίσκεται στον πυθμένα, η δε επίδοση αυτή είναι η 14η χειρότερη στην Ευρώπη των 15 και η 23η στην Ευρώπη των 25.

Αποτελεί κατά συνέπεια χρέος της πολιτείας η κάλυψη, ή έστω η σμίκρυνση, αυτής της διαφοράς (αν υποθέσουμε ότι καλύπτεται με 1 ευρώ την ημέρα, όπως θα έλεγε ο κ. Κώστας Λαλιώτης) και δεν θα έπρεπε να προβάλλεται ως «επίτευγμα», άξιο επιβράβευσης μάλιστα, η πακετοποίηση των προσφορών, αλλά να μας εξηγήσουν πειστικά το πώς και το γιατί της δημιουργίας της.

Υπάρχουν όμως και δύο άλλα πακέτα, εκείνα των αυθαιρέτων και των δασών και της νομιμοποίησης των καταπατήσεων των πολεοδομικών διατάξεων που έχει θεσπίσει η πολιτεία ή η εξαφάνιση των -όσων απόμειναν- δασικών εκτάσεων,

που εμφανίσθηκαν αυτές τις «πονηρές» μέρες.

Και εδώ εμφανίζεται η σύγκρουση στην οποία αναφέρθηκα ήδη, μεταξύ της πατρίδας μας και των καλών νοουμένων συμφερόντων της και του κόμματος που επιδιώκει την με κάθε τρόπο διατήρηση της εξουσίας του.

Μια νέα γενιά αυθαιρέτων, η 17η όπως θα την ονόμαζε ο κ. Νίκος Σηφουνάκης, θα δημιουργηθεί εξαιτίας των σημερινών «ελευθεριοτήτων», ενώ θα μειωθεί ακόμα περισσότερο η ανάσα που μας δίνουν τα δάση σε πείσμα της συνταγματικής προστασίας των.

Βοηθούν δε όλα αυτά, παροχές, χάρτα, αυθαίρετα και δασικές (από)ρυθμίσεις, να σχηματισθεί και μια μεταλλαγμένη εικόνα του πρωθυπουργού και προέδρου του ΠΑΣΟΚ κ. Κώστα Σημίτη.

Τον είχαμε, πράγματι, γνωρίσει σοβαρό, μετρημένο,

αντιλαϊκιστή και εκφραστή της αντιδημαγωγίας. Και σαν τέτοιο τον ψηφίσαμε στα συνέδρια. Και κινδυνεύει να τοποθετηθεί στην αντίπερα όχθη ή, το πιο σωστό, να βρεθεί σε πορεία προς την αντίπερα όχθη, εξαιτίας της συμμόρφωσής του προς τις «σκληρές» κομματικές επισηγήσεις που αποβλέπουν στην πάση θυσία επικράτηση.

Το παρήγορο, το άκρως παρήγορο, πάντως είναι τούτο και πρέπει να το σημειώσουμε: απ' ό,τι δείχνουν οι δημοσκοπήσεις οι Έλληνες στο σύνολό των φαίνεται ότι δεν πείθονται από τις επικοινωνιακές πρακτικές (άλλοι χρησιμοποιούν την πιο κακόχη λέξη, εκείνη της προπαγάνδας).

Και είναι απόδειξη αυτή η μη υποταγή των στα κελεύσματα των επικοινωνιολόγων ότι υπάρχει ευτυχώς αντίσταση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ANTOINE BASBOUS

Δ/ντής του Κέντρου Ερευνών των Αραβικών χωρών

Ο ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

ΜΙΑ ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ;

Μετάφραση Σταύρου Βλοντάκη

Ο Ισλαμισμός είναι μια αποτυχημένη Επανάσταση; Το κίνημα του Ισλάμ βρίσκεται σε παρακμή; Είναι σήμερα νικημένο μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου;

Ο διακεκριμένος συγγραφέας Antoine Basbous, ειδικός σε θέματα του Ισλαμικού κόσμου και στα προβλήματα των αραβικών χωρών γενικότερα, θεωρεί πως το δυναμικό του κινήματος παραμένει τεράστιο γιατί εκφράζει την εξέγερση του μουσουλμανικού κόσμου ενάντια στην υποανάπτυξη, στη δικτατορία, στη φτώχεια, την ανεργία και τη διαφθορά των ανώτερων τάξεων· το κίνημα μπορεί να ξαναγεννηθεί και να ενσαρκώσει τη λαϊκή δυσανεμία του αραβικού κόσμου -εξαιτίας της ταπείνωσής του από το κράτος του Ισραήλ- και την αδυναμία των αραβικών λαών να αποδεχτούν την πρόκληση του εκσυγχρονισμού, του εκδημοκρατισμού και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και την Παιδεία
Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

Είσαι Έλληνας πολίτης. Κάτοικος και υπήκοος αυτής της χώρας, όπου όλοι διαπλέκονται και κανείς δεν ερυθριά για τίποτα. Και φτάνεις τελικά

σε απόγνωση. Τι κάνεις τότε; Χτυπάς το κεφάλι σου στον τοίχο. Αλλά αυτό δεν σπάει... Ούτε και ο τοίχος. Αυτό είναι αδιέξοδο...

'Όταν ο κ. Σημίτης ξεπληρώνει γραμμάτια

του Ρεπόρτερ

«Όσοι ασχολούνται με την πολιτική, είναι επιχειρηματίες, κατέχουν θέσεις κλειδιά σε θεσμούς ή στα ΜΜΕ και εργάστηκαν στο παρελθόν για λογαριασμό της Στάζι, πρέπει να αποβληθούν το γρηγορότερο δυνατόν από τη δημόσια ζωή», δήλωνε την Κυριακή 14/9 στην εφημερίδα *Die Zeit* ο πρώην Καγκελάριος της Γερμανίας Χέλμουτ Κολ.

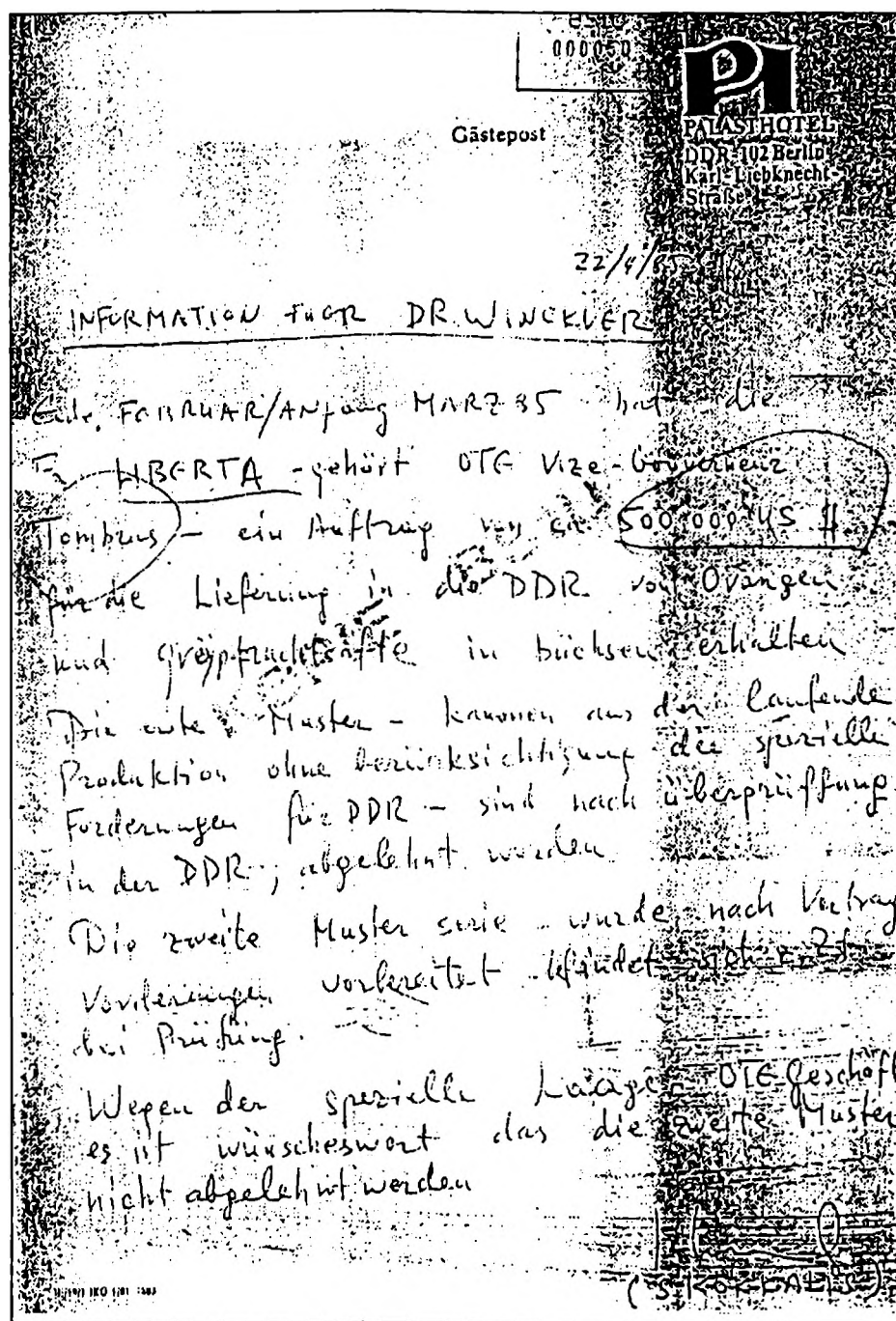
Η δήλωση του Κολ έγινε με αφορμή την απόφαση ενός δικαστηρίου του Βερολίνου που ανέτρεψε προηγούμενη δικαστική απόφαση του 2002 και επιτρέπει πλέον να δοθούν στη δημοσιότητα οι φάκελοι από το αρχειακό υλικό της Στάζι που αφορούν τον πρώην Καγκελάριο. Ως γνωστόν η γνωστοποίηση του περιεχομένου του φακέλου της Στάζι για τον Κολ ήταν η αφορμή να αποκαλυφθούν κάποιες παράνομες χρηματοδοτήσεις προς το Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα, να ξεσπάσει το περίφημο «σκάνδαλο Κολ» και να αναγκαστεί σε παραίτηση ο επί χρόνια Καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας και αρχιτέκτονας της επανένωσης των δύο Γερμανιών.

Παρά το γεγονός ότι οι δικηγόροι του έδωσαν πραγματική μάχη για να μην επιτραπεί η δημοσίευση των αρχείων, σεβόμενος τον εαυτό του, αλλά κυρίως την ιστορία, ο Χέλμουτ Κολ έκανε τη δήλωση που προτάσσεται στο κείμενο αυτό, φωτογραφίζοντας πολλούς – μεταξύ αυτών και τον Κόκκαλη, για τον οποίο μπορεί να πει κανείς ότι η δήλωση είναι «κομμένη και ραμμένη» στα μέτρα του. Είναι γεγονός άλλωστε ότι ο Κολ γνωρίζει πολλά για το παρελθόν του Κόκκαλη, όπως και ο φίλος του ο Μητσοτάκης, με τον οποίο συζήτησε επανειλημμένως την περίπτωση του πρώην πράκτορα της Στάζι.

Η δήλωση του Κολ προκάλεσε, όπως ήταν φυσικό, σάλο στη Γερμανία. Στην Ελλάδα όμως, όπου το περιεχόμενο των αρχείων της Στάζι ταλαιπωρεί από το 1994 τη δημόσια ζωή και τη δικαιοσύνη, καμία εφημερίδα δεν αναδημοσίευσε τη δήλωση, παρεκτός της *Καθημερινής*. Και όχι μόνον. Λίγα μόλις εικοσιτετράωρα μετά τη δήλωση Κολ, στις 16/9/2003, ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης δεχόταν ανερυθρίαστα, σε μακρά συνάντηση, τον Κόκκαλη και συζήτησε μάλιστα μαζί του (σύμφωνα με τα ρεπορτάζ των εφημερίδων) τις «δικαστικές εκκρεμότητες» του πρώην πράκτορα της Στάζι.

Πριν αναλύσουμε τη σημασία της συνάντησης Σημίτη-Κόκκαλη για τη δικαιοσύνη στον τόπο αυτό, ας κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στο παρελθόν, προκειμένου να γίνουν καλύτερα κατανοητά όσα θα πούμε στη συνέχεια.

Τον Φεβρουάριο του 2002 ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών Δ. Παπαγγελόπουλος ολοκλήρωσε την πολύμηνη έρευνά του στα αρχεία της Στάζι και ζήτησε την ποινική δίωξη του Κόκκαλη για τέσσερα σοβαρότατα κακουργήματα (μεταξύ των οποίων

εκείνα της κατασκοπίας και της δωροδοκίας) και άλλα τόσα πλημμελήματα. Η τακτική ανάκριση της υπόθεσης ανετέθη στη συνέχεια στον κ. Πουρνάρα, ο οποίος αφού την κράτησε ανενεργή επί μήνες στο γραφείο του ζήτησε τελικά να κλείσει η υπόθεση και να τεθεί στο αρχείο, επειδή δεν βρήκε... κανένα ενοχοποιητικό στοιχείο. Ενώπιον της διαφωνίας εισαγγελέως-ανακριτού τη λύση ανέλαβε να δώσει η Ολομέλεια Εφετών, η οποία, μέσα σ' ένα όργιο παρεμβάσεων και επιβουλών αποφάσισε κι αυτή να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο για καθαρά δικονομικούς λόγους, χωρίς να υπεισέλθει στην ουσία της υπόθεσης.

Ερώτημα Πρώτον: Ποιος ήταν ο ρόλος του στην εδραίωση και ανάπτυξη της αυτοκρατορίας Κόκκαλη στην Ελλάδα; Για την ιστορία υπενθυμίζουμε ένα γεγονός καθοριστικό στην εξέλιξη αυτής της αυτοκρατορίας. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1986, επί Ανδρέα Παπανδρέου, το ΚΥΣΥΜ αποφάσισε να ανατεθεί η προμήθεια των ψηφιακών παροχών στις εταιρείες SIEMENS και ERICSSON με την προϋπόθεση να συνεργαστούν με ελληνικές εταιρείες. Εισηγήτρια ήταν φυσικά η κ. Βάσω Παπανδρέου, η οποία ήταν τότε υφυπουργός Βιομηχανίας. Αντιγράφουμε από τη σχετική απόφαση του ΚΥΣΥΜ: «Οι εταιρείες αυτές θα πρέπει να συνεργαστούν με αντίστοιχες ελληνικές. Η SIEMENS έχει εργοστάσιο στην Ελλάδα, ενώ η ERICSSON είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα συνεργαστεί με την INTRAKOM που έχει το μεγαλύτερο εργοστάσιο και την πιο άρτια υποδομή».

Όμως «το μεγαλύτερο εργοστάσιο» και η «άρτια υποδομή» ήταν φούμαρα. Στην πραγματικότητα, την εποχή εκείνη ο Κόκκαλης ήταν μόνο αντιπρόσωπος ανατολικογερμανικών οίκων και δεν διέθετε καμία αξία λόγου τεχνική υποδομή. Όμως με την εισήγηση της Β. Παπανδρέου και τον «ετσιθελισμό» (φυσικά με ανταλλάγματα) της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ η Ιντρακόμ χρίστηκε «ελληνική βιομηχανία» και ο Κόκκαλης μπήκε από το παράθυρο στη μεγαλύτερη «μπίζνα» της σύγχρονης Ελλάδας. Τις συνέπειες τις πληρώνουμε ακόμα.

Στο σημείο αυτό έχει κάποια σημασία (για τους μετέπειτα συσχετισμούς δυνάμεων) να καταγράψουμε ποια ήταν η στάση των άλλων μελών του ΚΥΣΥΜ:

Ο μακαρίτης Μένιος Κουτσόγιωργας διαφώνησε και ήρθε σε αντιπαράθεση με τη Βάσω Παπανδρέου. Παρενέβη όμως ο

Προβατάρης - Πουρνάρας στη σέντρα

Το Αντί όδευε προς το τυπογραφείο, όταν ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών Ιωάννης Προβατάρης άσκησε σε βάρος του Σ. Κόκκαλη ποινική δίωξη για τέσσερα αδικήματα, που αφορούν την υπόθεση του ρωσικού Lotto, «The russian connection of a former agent of Stasi», όπως θα έλεγε και ο John Le Carre, ο οποίος, δεν γίνεται, θα γράψει όπου να 'ναι βιβλίο για τον πρώην πράκτορα της Στάζι. Τα αδικήματα είναι απάτη ιδιαιτέρως μεγάλης αξίας, άνω των 15 εκατομμυρίων δολαρίων, απάτη επί δικαστηρίου, πλαστογραφία εγγράφου μετά χρήσεως και ξέπλυμα βρόμικου χρήματος.

Η σημασία της νέας αυτής εξέλιξης είναι προφανής: «Αδειάζει» στην κυριολεξία την βιαστική κίνηση του 4ου Εδικού Ανακριτή κ. Πουρνάρα, να θέσει για μια ακόμα φορά στο αρχείο τον φάκελο Κόκκαλη, στον οποίο συμπεριλαμβάνεται και η ρωσική υπόθεση. Έτσι ο δημόσιος βίος βρίσκεται πλέον ενώπιον ενός τεράστιου ηθικού και όχι μόνον διλήμματος: Πώς γίνεται ένας Εισαγγελέας να ζητά την δίωξη του Κόκκαλη για σοβαρότατα κακουργήματα και την ίδια στιγμή ένας Ανακριτής να ζητά την απαλλαγή του για τα ίδια και απαράλλακτα αδικήματα; Ποιος άλλος εκτός του κ. Σαραντίτη και ασφαλώς τον Κακαουνάκη γνωρίζει την αλήθεια;

Δεν θα πούμε τίποτα άλλο για την ώρα. Θα επισημάνουμε μόνο ότι με αφορμή την υπόθεση Κόκκαλη και τις παρεμβάσεις ξένων παραγόντων στο έργο της Δικαιοσύνης, σοβεί σ' αυτήν μια πρωτοφανής στα χρονικά της κρίση. Οι αρμόδιοι δεν μπορούν πλέον να προσποιούνται ότι δεν την βλέπουν. Δεν είναι δυνατόν τέσσερις πλήρως καταξιωμένοι εισαγγελικοί λειτουργοί από όλες τις βαθμίδες της Δικαιοσύνης, να διαπιστώνουν βαρύτατα αδικήματα πίσω από τις πολυποίκιλες δραστηριότητες του μεγαλοεπιχειρηματία Σ. Κόκκαλη και ένας πέμπτος, ο 4ος Ειδικός Ανακριτής να διεκπεραιώνει με τυπικές κρίσεις την ανάκριση, θεωρώντας περιττό να καλέσει τον κατηγορούμενο σε ανάκριση και ακόμα περισσότερο ν' ανοίξει τους επίμαχους λογαριασμούς:

Επιτέλους, πού θα πάει και πόσο θα τραβήξει η προδικασία στην υπόθεση αυτή; Η Δικαιοσύνη θα ασχοληθεί με την υπόθεση; Άλλοι θα την θεωρούν ως εξαιρετικής σημασίας και ως συνταράσσουσα την κοινή γνώμη –Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου το είπε– και άλλοι θα κόβουν τυπικές κλήσεις για να σταματήσει η υπόθεση στην προδικασία και να μην αντιμετωπισθεί επί της ουσίας;

Κάτι πρέπει να γίνει τέλος πάντων. Γιατί ο νόμος είτε είναι ίδιος για όλους, είτε δεν υπάρχει.

Ανδρέας Παπανδρέου και υποστήριξε τη Βάσω απέναντι στο Μένιο. Και για να καθησυχάσει τους άλλους, είπε ότι «η επιλογή των δύο τεχνολογιών δεν συνεπάγεται και την οριστική υπογραφή συμβολαίων, αλλά την έναρξη της διαδικασίας για την τελική συμφωνία». Παραμύθια της Χαλιμάς, όπως απέδειξε η συνέχεια. Ο τότε υπουργός Οικονομικών Δημήτρης Τσοβόλας ζήτησε να γίνει διαγωνισμός, αλλά οι κ.κ. Παπαντωνίου και Τζουμάκας σιώπησαν. Ο μόνος που σπήριξε ανοικτά την πρόταση της κας Παπανδρέου ήταν ο τότε υπουργός Εθνικής Οικονομίας και σημερινός πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης.

Ερώτημα Δεύτερον: Την ίδια περίοδο, σύμφωνα με πολυάριθμα αποδεικτικά έγγραφα που βρέθηκαν στα αρχεία της Στάζι, ο Κόκκαλης εξαπέλυσε στην Ελλάδα ένα όργιο δωροδοκιών προκειμένου να εξασφαλίσει την είσοδό του στον ΟΤΕ. Μεταξύ των εγγράφων αυτών, που κατατέθηκαν όλα ενόρκως στην ελληνική δικαιοσύνη, επισημαίνουμε προς το παρόν τα εξής:

Πρώτον: Απόφαση από 13/10/00 της γερμανικής Βουλής στην οποία αναφέρονται μεταξύ άλλων τα εξής για την εξαγορά του ΠΑΣΟΚ και τις δωροδοκίες προς άλωση του ΟΤΕ: «Ο έλεγχος του λογαριασμού 709 του Σ. Κόκκαλη στη Γερμανική Εμπορική Τράπεζα από την UKPV απέδειξε ότι κατά τα έτη 1986 έως 1991 εισέπραξε προμήθειες, χρήματα από υπερτιμολογήσεις και πριμ επιτυχίας ύψους 1,7 εκατομμυρίων DM και 11 εκατομμυρίων USD. Το περισσότερο μέρος του συνολικού ποσού, δηλαδή 1,7 εκατομμύρια DM και 10,7 εκατομμύρια USD διέρρευσε ακολούθως σε λογαριασμούς στην Ελβετία... Δεν προορίζονταν όλα αυτά τα χρήματα για τον ίδιο τον Κόκκαλη. Κατά ένα μέρος χρησιμοποιούνταν και ως "μέσα φροντίδας αγοράς" μέσα στην Ελλάδα, για να επηρεάσουν δηλαδή θετικά την προσκύρωση δημοσίων παραγγελιών, επειδή η πεπαλαιωμένη επικοινωνιακή τεχνική της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας δεν θα ήταν δεκτική συναγωνισμού κάτω από κανονικούς όρους αγοράς σε μία δυτική χώρα. Όπως προκύπτει από έγγραφο της HA [Κεντρικού Τμήματος] XVIII/8 του MfS [Υπουργείου Ασφαλείας] τον Ιανουάριο του 1985 ο Δόκτορας Winckler πήρε εντολή από τον τότε υφυπουργό στο Υπουργείο Εξωτερικού Εμπορίου, Δόκτορα Gerhard Beil, να εξετάσει τις δυνατότητες για οικονομική υποστήριξη του τότε κυβερνώντος Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΠΑΣΟΚ). Ο Δόκτορας Winckler έκανε επ' αυτού την πρόταση να "κόψουν" γι' αυτό τον σκοπό από την αξία της συμβάσεως των συναλλαγών με την Ελλάδα κάθε φορά 2%. Αυτή την πρόταση την επιβεβαιώνει και ο μάρτυρας Willy Koch στις ανακρίσεις του...»

Δεύτερον: Έγγραφο της 14/6/1985 του αντιστράτηγου Κλάινε, αρχηγού επιχειρήσεων τότε της Στάζι, στο οποίο καταγράφεται ανάμεσα σε άλλα ότι ο Κόκκαλης κατά την προεκλογική περίοδο τότε, διέθεσε στο ΠΑΣΟΚ 25 εκατομμύρια και άλλα 10 εκατομμύρια σε διάφορα στελέχη του. Ποια ήταν αυτά τα στελέχη ΠΑΣΟΚ, κ. Σημίτη;

Τρίτον: Στις 22/4/1985 με έγγραφη υπόδειξή του, την οποία αναδημοσιεύουμε σήμερα, με την υπογραφή του μάλιστα, ο ίδιος ο Κόκκαλης ζήτησε από την Στάζι να δωροδοκήσει τον τότε διοικητή του ΟΤΕ με 500.000 αμερικανικά δολάρια.

Όλα αυτά θέτουν την ελληνική πολιτεία και κυρίως τη δικαιοσύνη ενώπιον τεράστιων ηθικών και ουσιαστικών ερωτημάτων. Στην περίπτωση του Τόμπρα, αίφνης, η ενεργητική δωροδοκία και δωροληψία είναι περισσότερο από θεμελιωμένη

και ο μεν Τόμπρας απέθανε, το δε αδίκημα έχει παραγραφεί. Στην περίπτωση αυτή όμως όφειλαν να πουν ότι βρέθηκαν ουσιαστικά αποδεικτικά στοιχεία για τη δωροδοκία, να παραδεχτούν ότι όντως ο Κόκκαλης λάδωσε για να μπει στον ΟΤΕ και να προσθέσουν ότι δυστυχώς δεν μπορούν να κάνουν τίποτα επειδή το αδίκημα παραγράφηκε και όχι να τον βγάζουν αθώο και άμεμπτο.

Ωστόσο ο κ. Πουρνάρας γράφει, μεταξύ άλλων, τα εξής στη σελίδα 16 του περίφημου απαλλακτικού πορίσματός του: «Από τη διενεργηθείσα ανακριτική έρευνα ουδόλως προέκυψε συγκεκριμένη και σαφώς καθορισμένη περίπτωση υπαλλήλου κάποιας δημόσιας υπηρεσίας ή νομικού προσώπου του άρθρου 263 Α' ΠΚ στο οποίο να έγινε υπόσχεση η παροχή δώρων από τον κατηγορούμενο». Η περίπτωση Τόμπρα όμως τι είναι, κ. Ανακριτά;

Στη συνέχεια ο κ. Πουρνάρας ισχυρίζεται ότι οι καταγγελίες περί δωροδοκίας είναι δήθεν αόριστες και η δικαιοσύνη οφείλει να προστατεύει τους καταγγελλόμενους από «αόριστες καταγγελίες για το άνοιγμα των λογαριασμών οποιουδήποτε άλλου πολίτη προκειμένου να διερευνηθεί αν έχουν υπάρξει περιπτώσεις δωροδοκίας».

Όμως οι καταγγελίες για τον Τόμπρα και τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, στις οποίες μόνον αναφερόμαστε εδώ λόγω χώρου, είναι περισσότερο από σαφείς και δικαιολογημένες. Υπάρχουν τα πραγματικά περιστατικά, υπάρχει και η αιτιολογία. Το μόνο που όφειλε να κάνει ο δικαστής ήταν να ζητήσει το άνοιγμα των λογαριασμών. Αλλά δεν το τόλμησαν.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.),
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (EFPF) και
της Εθνικής Έταιρείας Ψυχοθεραπείας Ελλάδος (ΕΕΨΕ) (Μέλος της ΕΑΡ)

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

Όμαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχόδραμα
Ψυχολογική Αξιολόγηση
Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες - Έγγραφοί

Αθήνα: Γραμματεία του Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Γεωργία Μοιραπούλου 0651 75487, Τζένη Τόλη 0651 21782,
Ιωάννινα: Φραντζέσκα Μπασιδά 031/455.331, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ.
Θεσσαλονίκη: Άσπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη: 6.00-8.00 μ.μ.
Κατερίνη: Λάμπης Σιδηρόπουλος 0351/ 38465, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
Λάρισα: Στέλα Ί. Λαμπρούλη 041 / 253108
Βόλος: Μαρία Άποστολίδου 0421 / 50349

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr - www.opc.gr

Η δημιουργική λογιστική στην υπηρεσία της καταστροφής του περιβάλλοντος

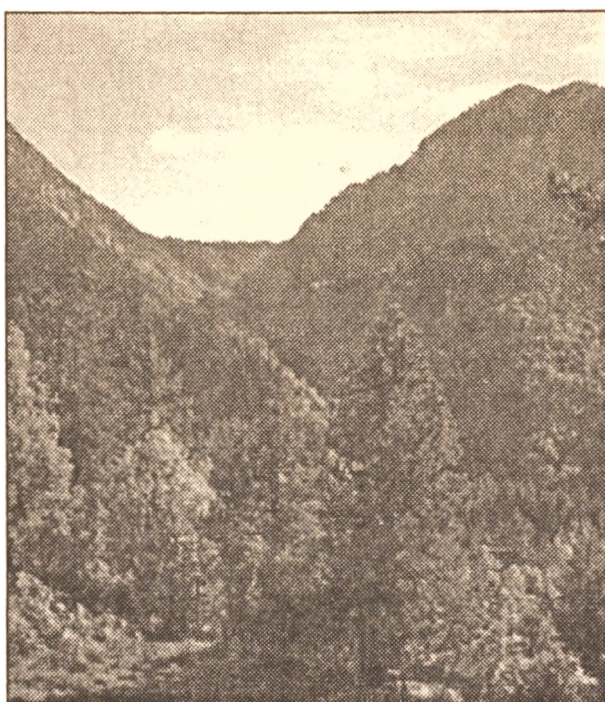
Της Ράνιας Κλουτσινιώτη

Το γεγονός ότι στη χώρα μας δεν δίδεται καμία προτεραιότητα, από τους αρμοδίους, στα θέματα της ποιότητας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, παρά τα αντιθέτως λεγόμενα, δεν πιστεύω να χρειάζεται τεκμηρίωση. Όποιος ακόμη διαθέτει στοιχειώδη μνήμη, διαπιστώνει την καθημερινή ραγδαία υποβάθμισή του.

Αντιθέτως, η κυβέρνηση διατυμπανίζει ένθεν κακείθεν πως η δομική εξυγίανση της οικονομίας αποτελεί προτεραιότητά της. Δεν είμαι φυσικά ειδικός για να ασχοληθώ με αυτό το θέμα. Κατανοώ προφανώς, όπως όλοι οι Έλληνες, πως το ζήτημα δεν έγκειται στους εντέχνως προβαλλόμενους καλούς μέσους στατιστικούς «δείκτες και ποσοστά», που ενδεχομένως διαθέτουμε, και πως τα πράγματα και σ' αυτόν τον τομέα κάθε άλλο παρά ρόδινα είναι.

Έχει επομένως ενδιαφέρον να αναδειχθεί η συμπληρωματική πτυχή των προωθούμενων μέτρων και ρυθμίσεων για το περιβάλλον, η σχετιζόμενη με την στενά οικονομική τους διάσταση. Πέραν δηλαδή απ' όλες τις άλλες καταστροφικές συνέπειες που θα έχουν στην περαιτέρω υποβάθμιση των δασών, καθώς και στις δασικές και αγροτικές εκτάσεις, από την αναλυτική θεώρηση των μέτρων προκύπτει ότι στο σύνολό τους ανήκουν στη σφαίρα της φοροεισπρακτικής λογικής και της δημιουργικής λογιστικής του οικονομικού επιτελείου της κυβέρνησης.

Για παράδειγμα, την κυβέρνηση δεν ενδιαφέρει να διασφαλιστούν για τους πολίτες της χώρας οι στοιχειώδεις προϋποθέσεις απόκτησης νόμιμης και ασφαλούς κατοικίας, σε κατάλληλες προς τον σκοπό τούτο περιοχές, που θα

διαθέτουν ή πρόκειται σε ορατό μέλλον να αποκτήσουν έργα κοινωνικής και τεχνικής υποδομής. Την ενδιαφέρει άμεσα να εισπράξει χρήματα. Νομιμοποιεί επομένως τις αυθαίρετες κατασκευές, που πληρούν κάποιες προϋποθέσεις και ο παράνομος πολίτης προσκαλείται να καταβάλει εδώ και τώρα σημαντικά ποσά, έστω και εάν τα πρόστιμα είναι μειωμένα, πράγμα το οποίο και θα πράξει οπωσδήποτε, προκειμένου να καταστεί νόμιμος.

Συγχρόνως παρέχει σε άλλη κατηγορία παρανομούντων φως, νερό, τηλέφωνο, όπου κι αν βρίσκεται το αυθαίρετο κτίσμα τους, με άμεσο στόχο την είσπραξη διόλου ασήμαντων χρηματικών ποσών. Ως γνωστόν, η σύνδεση με τα ανύπαρκτα, στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, δίκτυα των Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας συνιστά σημαντική δαπάνη, η οποία επίσης θα καταβληθεί άμεσα από όλους τους ενεχόμενους. Το ότι την κυβέρνηση δεν ενδιαφέρει το μέλλον, αλλά μόνον η ευκαιριακή και πρόσκαιρη είσπραξη χρημάτων, προκειμέ-

νου να βελτιωθούν οι οικονομικοί δείκτες, προκύπτει από το κόστος το οποίο θα κληθεί κάποτε να πληρώσει το κοινωνικό σύνολο, που περιλαμβάνει και νόμιμους πολίτες, για την κατασκευή δικτύων υποδομής που θα φθάνουν στην πόρτα οποιουδήποτε αυθαιρετούντα, ας πούμε έως την κορυφή ενός βουνού.

Η κυβέρνηση δηλώνει ότι επιθυμεί διακαώς να πατάξει την παραοικονομία, σημαντικό τμήμα της οποίας καλύπτει η παραγωγή αυθαιρέτων, την οποία όμως με τα λαμβανόμενα μέτρα ενθαρρύνει. Είναι παγκοίμως γνωστό ότι το κόστος των αυθαίρετων κατασκευών καταλήγει να είναι πολλαπλάσιο των κανονικών, δίχως μάλιστα στο τελικό τίμημα να ενσωματώνεται συγκριτικά η παρεχόμενη ποιότητα διαβίωσης από το κτίσμα και το περιβάλλον του. Η κυβέρνηση επιθυμεί, όπως η ίδια δηλώνει, να συμπιέσει μονομερώς το κόστος των μελετών, η πληρότητα και η αρτιότητα των οποίων αποτελεί τον μοναδικό παράγοντα δια του οποίου είναι δυνατό να μειωθεί το κόστος των κατασκευών.

Στην πραγματικότητα η κυβέρνηση επιθυμεί να συντηρήσει το κύκλωμα της παραοικονομίας στην οικοδομική δραστηριότητα, διότι έχει αποφασίσει συνειδητά ότι στην Ελλάδα δεν χρειάζονται πλέον οι μικρομεσαίοι μελετητές και κατασκευαστές, οι οποίοι πρέπει να συντριβούν. Έρθε η ώρα των μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες δεν έχουν καταφέρει έως σήμερα να αλώσουν ικανοποιητικά το κύκλωμα της παραγωγής δομημένου περιβάλλοντος και ιδιαίτερα αυτό της παραγωγής κατοικίας.

Όμως όλα τα προηγούμενα δεν αρκούν να βελτιώσουν ικανοποιητικά τους δείκτες. Αποφασίζεται λοιπόν να πουληθούν γη και υποδομές. Δεν είναι

άλλωστε η πρώτη φορά που γίνεται αυτό στη χώρα μας. Τις προάλλες, που συζητάγαμε για όλα αυτά με τον Νικόλα, μου υπενθύμισε ότι, όταν ενσωματώθηκαν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα, δημιουργήθηκε αμέσως ο «Οργανισμός Εκποίησης Δημόσιας Περιουσίας». Να θυμηθούμε ότι τότε τα Δωδεκάνησα διέθεταν κτηματολόγιο και μεγάλο ποσοστό δημόσιας γης και ότι σήμερα δεν διαθέτουν ούτε το ένα ούτε το άλλο, δεδομένου ότι κανένας δημόσιος οργανισμός δεν κατέγραψε ποτέ τις διαδοχικές αγοραπωλησίες.

Αυτή τη φορά η αρχή έγινε με τη δημιουργία της Εταιρείας «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.», στην ιδιοκτησία της οποίας μεταβιβάστηκε η σημαντικότητα περιουσία του ελληνικού δημοσίου, την οποία έως τότε διαχειριζόταν, για λογαριασμό του, ο ΕΟΤ. Να θυμηθούμε πως τα συγκεκριμένα ακίνητα αποτελούν «φιλέτα» και βρίσκονται όλα στις δυναμικές τουριστικές ζώνες, τις αστικές, τις παραλιακές, τις παραποτάμιες, τα ιστορικά κέντρα, τα κάστρα κ.λπ. Η ΕΤΑ Α.Ε. έχει δικαίωμα να τα μισθώσει σε ιδιώτες ή και να τα εκποιήσει, προκειμένου να εισρεύσουν στο δημόσιο ταμείο ζεστά χρήματα. Στην εταιρεία αυτήν άλλωστε προβλέπεται να ανατεθεί και το έργο της μίσθωσης ή της εκποίησης των σημαντικών εκτάσεων και των αθλητικών ή συνοδευτικών εγκαταστάσεων που κατασκευάζονται εντός τους, μετά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στη συνέχεια επιχειρείται, μάλιστα με επιμονή, ο αποχαρακτηρισμός δασικών και χορτολιβαδικών εκτάσεων, 30 με 40 εκατομμύρια στρέμματα, οι περισσότερες εκ των οποίων βρίσκονται ακόμη στην κυριότητα του δημοσίου, προκει-

μένου να καταστεί δυνατή η πώλησή τους σε ιδιώτες και να προσελκυστούν στην Ελλάδα σημαντικές επενδυτικές δραστηριότητες, κυρίως τουριστικού χαρακτήρα. Να σημειωθεί ότι με «υποβαθμισμένες δασικές εκτάσεις, φρύγανα και βραχώδη» καλύπτεται το σύνολο των μικρών νησιών και μεγάλο ποσοστό των παραλιακών εκτάσεων της χώρας, εκτάσεις στις οποίες διάφοροι αμφιβόλου ποιότητας επενδυτές ονειρεύονται να εγκαταστήσουν ξενοδοχειακές και τουριστικές μονάδες πολυτελείας. Η προσπάθεια για άμεση εισροή χρημάτων στο δημόσιο ταμείο είναι και εδώ εμφανής.

Η επιμονή συνίσταται στο ότι οι προτάσεις έρχονται και επανέρχονται. Θυμίζω την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001, όπου επιχειρήθηκε η αλλαγή του ορισμού του δάσους και της δασικής έκτασης, με την αποτυχημένη, λόγω καθολικής αντίδρασης, προσπάθεια να τροποποιηθεί το άρθρο 24 με την εισαγωγή της φράσης «ως νόμος ορίζει». Το επιχείρημα πως τα μικρά νησιά και οι δυναμικές παραλιακές ζώνες προστατεύονται από άλλους νόμους δεν ευσταθεί, διότι και εκεί δεν θεσμοθετήθηκε καμία προστατευτική εξειδίκευση. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι περιοχές του δικτύου «Φύση 2000», στις οποίες περιλαμβάνονται τα μικρά νησιά και μεγάλο ποσοστό παραλιακών εκτάσεων, εντός των οποίων δίδονται προεγκρίσεις χωροθέτησης για τουριστικές δραστηριότητες μεγάλης κλίμακας, όπως για παράδειγμα η πρόσφατη στην «προστατευόμενη» έκταση της Μονής Τοπλού στην Κρήτη.

Το δημόσιο έχει στο μεταξύ διάστημα αναγνωρίσει κυριότητα, δηλαδή ιδιωτικά δικαιώματα σε δημόσια δάση, σε διά-

φορους προβαλλόμενους ως ιδιοκτήτες, ενώ πρόκειται για καταπατητές, μεταξύ των οποίων και διάφοροι Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί. Είναι χαρακτηριστικός ο τεράστιος αριθμός ενστάσεων εναντίον ιδιοκτητών που υποβάλλεται από τις δασικές υπηρεσίες, στις περιοχές όπου καταρτίζεται κτηματολόγιο. Η αναγνώριση της κυριότητας συνεπάγεται με τη σειρά της τόνωση της οικοδομικής δραστηριότητας, είσπραξη φόρων, τελών σύνδεσης και ούτω καθεξής.

Και ολοκληρώνω με το καινοφανές, που έως αυτήν την στιγμή δεν μπορώ να το συνδέσω με τα φοροεισπρακτικά. Ενδεχομένως να αποτελεί το μοναδικό «κοινωνικού» χαρακτήρα μέτρο, μετατρέποντας άκριτα δασωμένες περιοχές σε οικόπεδα. Υπάρχουν, λει, γεωργοί στην Ελλάδα που επιθυμούν να επιστρέψουν στην αρχική τους δραστηριότητα, από την οποία είχαν απομακρυνθεί κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου και στις αεροφωτογραφίες του 1945(!) τα κτήματά τους φαίνεται να είναι δασωμένα. Οι δασωμένοι λοιπόν αυτοί αγροί πρέπει να αποχαρακτηριστούν, δίχως φυσικά να διευκρινίζεται από τις προωθούμενες διατάξεις εάν απελευθερώνονται μόνον για αγροτική εκμετάλλευση, η οποία και θα ασκηθεί προφανώς από αγρότες που σήμερα είναι άνω των 65 ετών!!! Αυτό θυμίζει κάτι σαν τον Κίμωνα με την Εαμίτισσα!!!

Είναι ελπίζω αντιληπτό ότι, παρά το επιχειρούμενο εμπόριο ελπίδων και την προπαγάνδα παραπλάνησης από την πλευρά της κυβέρνησης, η δομική εξυγίανση της οικονομίας επιτυγχάνεται με την αυθαίρετη δόμηση, την τόνωση της παραοικονομίας, την πώληση των δασικών εκτάσεων και των νησιών και την ιδιωτικοποίηση των πάντων.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΛΑΟΣ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΗΧΑΝΙΚΗ

Με Εφαρμογές στις Αγορές Ξένου Συναλλάγματος και Τίτλων Σταθερού Εισοδήματος

ΔΙΑΥΛΟΣ

βιβλιοθήκη
του
ναυτίλου

Χαρ. Τρικούπη 28
106 79 Αθήνα

Τηλ.: 210 36 16 204
Fax: 210 36 16 369

25% να είναι οι ώρες τους

Το Σύνταγμα και οι Αγράμματοι (Ασύντακτοι)

του Ηλία Αποστολίδη

Η Φελλόδρυς (*Quercus suber*) είναι ένα φυτό που ευδοκimeί στην νότια Ευρώπη, κυρίως στην Πορτογαλία. Από την Δρυ αυτή παράγεται ο φελλός, που χρησιμοποιείται για το κλείσιμο των γυάλινων φιαλών που περιέχουν ποτά. Το είδος αυτό δεν καλλιεργείται στη χώρα μας, όμως κυκλοφορούν ελεύθερα πολλά από τα παράγωγά του. Ένα εξαιρετικό δείγμα φελλού που υπάρχει, και χρειάζεται ειδική διαχείριση, βρίσκεται στην οδό Αχαρνών 2 στην Αθήνα.

Η ψήφιση του νέου Συντάγματος, με την αναφορά σε αυτό του ορισμού του δάσους και της δασικής έκτασης, που δέχτηκε προηγούμενα το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, δημιούργησε ορισμένες απόψεις, σχετικά με το εάν η νέα διατύπωση είναι καλύτερη ή χειρότερη από την παλαιά.

Η ανάλυση του ορισμού είναι μια σύνθετη διαδικασία που απαιτεί γνώσεις νομικές, δασολογικές, οικολογικές, αλλά και πολιτικές. Μια τέτοια ανάλυση είναι πολύ χρήσιμη, ιδιαίτερα σήμερα που κάποιοι διακινούν νομοσχέδια, επισείοντας Δαμόκλειο σπάθη επί των δασών, προετοιμάζοντας την κοινή γνώμη για νέες άμυνες επιθέσεις κατά της ελληνικής φύσης. Ακόμη θα είναι χρήσιμη και γι' αυτούς που ψήφισαν την τροποποίηση του άρθρου 24 του Συντάγματος, ώστε να μάθουν οι άθλιοι τι ψήφισαν.

Ο ορισμός που καθιέρωσε το ΑΕΔ και περιελήφθη ως *Ερμηνευτική Δήλωση*, σχεδόν ακέραιος, στο Σύνταγμα είναι:

«Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.»

Ο ορισμός αρχικά του *οικοσυστήματος*, ως μιας νέας έννοιας που αναφέρεται στο Σύνταγμα, είναι μια πολύ θετική εξέλιξη, αφού εμφανίζεται πλέον και σε νομικό κείμενο κάτι που η Δασολογική Επιστήμη είχε υιοθετήσει πολλές δεκάδες χρόνια προηγούμενα.

Το οικοσύστημα είναι μια έννοια που περιλαμβάνει τον Οικότοπο, τον Βιότοπο και τις Σχέσεις μεταξύ των δύο συστατικών μερών, αλλά και μεταξύ των στοιχείων τους. Ο οικότοπος, πολύ απλά, είναι ο χώρος πάνω στον οποίο αναπτύσσο-

νται τα φυτά και ζουν τα ζώα. Είναι το έδαφος το νερό και το κλίμα, δηλαδή οι παράγοντες που επηρεάζουν τις συνθήκες διαβίωσης της χλωρίδας και της πανίδας. Ο βιότοπος, ή βιοκοινότητα, είναι η βιομάζα (φυτά και ζώα) που αναπτύσσεται πάνω στον οικότοπο, ο οποίος αποτελεί και την αναπαραγωγική βάση. Ο βιότοπος αποτελείται από την φυτοκοινότητα και την ζωοκοινότητα. Ανάμεσα στα στοιχεία της ζωοκοινότητας, αλλά και της φυτοκοινότητας, αναπτύσσονται ορισμένες σχέσεις, άλλοτε συναγωνιστικές και άλλοτε ανταγωνιστικές. Επίσης σχέσεις αναπτύσσονται και μεταξύ φυτοκοινότητας και ζωοκοινότητας, μεταξύ οικότοπου και βιοτόπου, αλλά και μεταξύ επιμέρους στοιχείων τους.

Ο οικότοπος, ο βιότοπος, αλλά και οι σχέσεις που περιγράφθηκαν με τον πιο απλό τρόπο, αποτελούν την Βιογεωκοινότητα, ή Φυσικό Οικοσύστημα. Όταν στην βλάστηση του βιοτόπου κυριαρχούν τα ξυλώδη φυτά ή τα δέντρα, τότε έχουμε αναφορά σε δασική έκταση ή δάσος (δασικό οικοσύστημα).

Η έννοια του δασικού οικοσυστήματος, έχει άλλη σημασία εάν την εξετάζουμε από οικολογική σκοπιά, άλλη εάν την

εξετάζουμε από άποψη δασοκομική (διαχειριστική) και άλλη εάν την εξετάζουμε από άποψη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Από άποψη οικολογική, κάθε χώρος που συγκεντρώνει ορισμένα ελάχιστα από τα απαιτούμενα για τον ορισμό του ως οικοσυστήματος (έχει δηλαδή έδαφος, ή φυτά, ή ζώα), θα πρέπει να ορίζεται ως τέτοιος (οικοσύστημα), με μόνο ζητούμενο τον καθορισμό των ορίων του. Με βάση αυτήν την προσέγγιση, κάθε χώρος που περιλαμβάνει φυτά οποιασδήποτε διάπλασης, ύψους ή πυκνότητας θα πρέπει να χαρακτηρίζεται ως δάσος.

Από άποψη δασοκομική, «Για δάσος μιλάμε μόνο τότε, όταν τα δένδρα και οι θάμνοι συζούν πάνω σε μια μεγάλη επιφάνεια, σε στενή κοινωνική σχέση μεταξύ τους και σε τόση απόσταση, ώστε με την συγκόμωσή τους να δημιουργούν ένα ξεχωριστό περιβάλλον –το δασογενές περιβάλλον– και όταν μαζί με άλλα είδη από το φυτικό και ζωικό βασίλειο δημιουργούν μια ξεχωριστή βιοκοινότητα την οποία ονομάζουμε δασοβιοκοινότητα και αν λάβουμε υπ' όψη μας και τον βióτοπο, την ονομάζουμε δασική βιογεωκοινότητα, ή δασικό οικοσύστημα» (Σπ. Ντάφης). Ο δασοκομικός ορισμός του δάσους εξυπηρετεί μόνο την διαχείρισή του, επιζητώντας μεγάλες εκτατικά μονάδες, για να μπορεί να αποδίδει και οικονομικά αποτελέσματα.

Από άποψη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, ως δασικό οικοσύστημα μπορούμε να χαρακτηρίσουμε κάθε χώρο, ο οποίος έχει στοιχεία φυσικού οικοσυστήματος και χρειάζεται προστασία και ειδική διαχείριση, λόγω της θέσης του, της σύνθεσης των στοιχείων του, της σπουδαιότητάς του στην διατήρηση της φυσικής ισορροπίας. Μέχρι σήμερα, πρακτικά ισχύει η τελευταία εκδοχή του φυσικού - δασικού οικοσυστήματος, με αρκετά θετικά αποτελέσματα.

Προσπαθώντας να αναλύσουμε τον ορισμό του δάσους που περιέλαβε το Σύνταγμα, μπορούμε να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις :

- Αρχικά έχουμε την ταυτοποίηση της έννοιας του δάσους με το δασικό οικοσύστημα, γεγονός που αλλάζει δραματικά την αντιμετώπισή του. Έτσι, ενώ παλαιότερα το δάσος ήταν ταυτισμένο με την βλάστηση, τώρα πλέον συνδέεται και με τον οικότοπο (έδαφος, νερό, κλίμα), την βιοκοινότητα (χλωρίδα και πανίδα), αλλά και τις μεταξύ τους σχέσεις. Η ποιοτική αυτή αλλαγή σημαίνει προστασία και διαχείριση, όχι μόνο των φυτών αλλά και των άλλων στοιχείων που συναποτελούν το δασικό οικοσύστημα.

- Η διατύπωση «οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό» που αναφέρεται σαν συστατικό στοιχείο για την ύπαρξη δάσους, υπήρχε και στον προηγούμενο ορισμό και αναφέρεται στα είδη των φυτών που χαρακτηρίζουν μια έκταση σαν δάσος ή δασική.

- Το δάσος και η δασική έκταση (δασικό οικοσύστημα) αντιμετωπίζονται ακριβώς με τον ίδιο τρόπο, αφού η μόνη διάκριση που γίνεται μεταξύ τους είναι μόνο όσον αφορά την πυκνότητα της βλάστησης.

- Η προσθήκη που έγινε στον ορισμό του ΑΕΔ, δηλαδή ότι δάσος υπάρχει μόνο στην «αναγκαία επιφάνεια του εδάφους», είναι μια πονηρή ενέργεια, που έγινε για να αποδε-

σμεύσει κάποια δασικά εδάφη από την συνταγματική προστασία και την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας.

- Στην έννοια του δάσους, με την διατύπωση «μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα», προστίθεται και *όλη η βλάστηση* που δεν αποτελείται από ξυλώδη φυτά, αλλά απλά φυτρώνει σε δασικό περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο, στην Συνταγματική προστασία προστίθεται και *όλη η βλάστηση* που αποτελείται από *φρυγανώδη ή χορτολιβαδικά φυτά*.

- Η προσθήκη της *πανίδας* στην έννοια του δασικού οικοσυστήματος, είναι μια πολύ σημαντική καινοτομία, αφού εντάσσει στην Συνταγματική προστασία το σύνολο της πανίδας του δάσους.

- Ο όρος «αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους» εισάγει στην έννοια του δασικού οικοσυστήματος και τις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του. Αυτό σημαίνει μια ιδιαίτερη προστασία και αυτών των σχέσεων, οι οποίες πολλές φορές είναι καθοριστικές για την ισορροπία του οικοσυστήματος.

- Η αναφορά στον ορισμό σε «ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές)», ξεχωρίζει μεν το δάσος από το υπόλοιπο φυσικό περιβάλλον, του οποίου είναι τμήμα, όμως του αναγνωρίζει ακόμη μια φορά την υπόστασή του ως *οικοσυστήματος* (δασοβιοκοινότητα).

Ο αναλυθείς ορισμός του δάσους συμπληρώνεται από το άρθρο 117 παρ. 3, το οποίο στην έννοια του δάσους προσθέ-

Άριστομένης Καλυδιώτης

ΣΜΥΡΝΗ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΖΩΗ 1900-1922

Η διασκέδαση, τὰ μουσικά καταστήματα,
οί ήχογραφήσεις δίσκων

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Νίκος Διονυσόπουλος

Music Corner & Τήνελλα

τει όλες τις εκτάσεις οι οποίες καταστράφηκαν πριν από την ψήφιση του Συντάγματος. Επίσης προστίθενται και οι εκτάσεις που πριν την ψήφισή του ήταν δάση ή δασικές, δηλαδή και όλες οι χορτολιβαδικές εκτάσεις, οι οποίες στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι έντονα υποβαθμισμένα ή δυνάμει δάση.

Επομένως στην έννοια του δάσους περιλαμβάνονται υπο-

χρεωτικά και με Συνταγματική επιταγή, όσα δάση καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται. Το όριο προς το παρελθόν είναι χωρίς χρονικό προσδιορισμό, αρκεί κάποιος να μπορεί να αποδείξει την παρουσία δάσους στο δεδομένο χώρο.

Σαν συμπέρασμα, μπορούμε να αναφέρουμε ότι ο νέος ορισμός του δάσους, που συνέταξε το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και δέχτηκε και περιέλαβε το νέο Σύνταγμα, με μια αυθαίρετη και πονηρή προσθήκη, είναι μια βαθιά θετική καινοτομία, που πρέπει να υποστηριχθεί από το νέο νομοθετικό πλαίσιο που θα ψηφιστεί. Τα διαρρέοντα Νομοσχέδια δεν έχουν καμιά σχέση με αυτή την προσδοκία. Αντίθετα αποτελούν κακογραμμένα σενάρια καταστροφής του δάσους, συνταγμένα από αγράμματους και ανήθικους συμπολίτες μας.

Τελευταίο επεισόδιο στην επίθεση του κυβερνητικού θιάσου κατά των δασών και της νοημοσύνης μας, είναι το κυβερνητικό συμβούλιο και οι ανακοινώσεις του κ. Δρυ στις 25 Σεπτεμβρίου, ο οποίος με λίγα λόγια μάς είπε ότι θα αλλάξει ο ορισμός του δάσους που επικρατεί τα τελευταία 100 τουλάχιστον χρόνια, θα αποδεσμευτούν από την δασική νομοθεσία αρκετά εκατομμύρια στρέμματα δάσους και θα δοθούν στον κ. Γιωτάκη, πρόεδρο της εταιρείας ΑΓΡΟΓΗ, η οποία θα τα ξεπουλήσει, όπως η αντίστοιχη εταιρεία του ΕΟΤ, η Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα.

Ο κ. Δρυς, επειδή κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί πως είναι φελλός, προσπαθεί με το ξεπούλημα των δασών στην χειρότερη αλητεία της ελληνικής κοινωνίας, στις συμμορίες γης, να γλυτώσει την εκσυγχρονιστική κυβέρνηση του κ. Σημίτη από την κατάρρευση. Προσπαθεί να ξεπλύνει όλες τις αμαρτίες των οικοδομικών συνεταιρισμών που έχουν παραβάσεις όσες και τα άρθρα του Ποινικού Κώδικα, να δώσει φτηνή γη σε μεγάλους αγωνιστές του ΠΑΣΟΚ όπως ο Βαρδινογιάννης, ο Μητσοτάκης, ο Λαμπράκης, ο Χριστόδουλος. Προσπαθεί να λύσει με σοσιαλιστικά εργαλεία το πρόβλημα των καταπατητών, των εμπρηστών και των άλλων συμμοριών, ώστε όλοι μαζί να προχωρήσουν σε μια δημοκρατική και σοσιαλιστική κοινωνία.

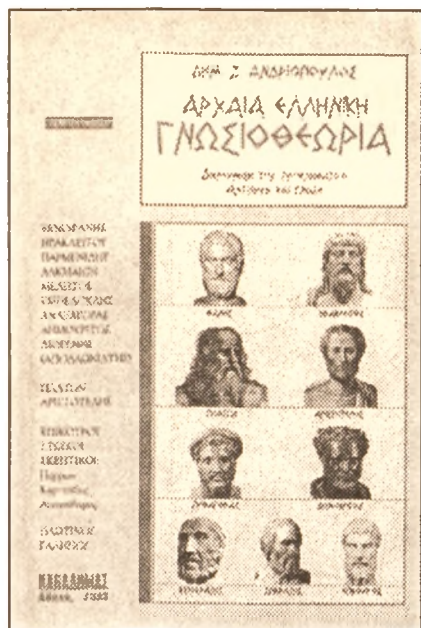
Επειδή ο κ. Δρυς, ο κ. Σημίτης, ο κ. Βενιζέλος και όλη η υπόλοιπη σοσιαλιστική παρέα, μαζί με τον αγαπημένο τους σύντροφο Κ. Μητσοτάκη και την κα Βάσω Παπανδρέου, έχουν στήσει μια μεγάλη κομπίνα σε βάρος της Δημόσιας Δασικής γης, η απάντηση σ' αυτούς πρέπει να είναι ανάλογη του ήθους τους και της αξιοπρέπειάς τους.

Η ελληνική κοινωνία, δεν μπορεί σήμερα και δεν θα μπορέσει και στο μέλλον να χαρίσει την αναπνοή των παιδιών της σε άθλιους πολιτικούς, σε μικρόνοες αλιείς ψήφων, σε γελοίους κατασκευαστές τέτοιων τερατουργημάτων όπως αυτό που προανήγγειλε ο αξιότιμος σοσιαλιστής κ. Δρυς, που σίγουρα δεν καταλαβαίνει το μέγεθος της απάτης που καλείται από τη θέση του να φέρει σε πέρας.

Η λύση των προβλημάτων που υπάρχουν στο δασικό χώρο μπορεί να δοθεί μόνο μέσα από τον διάλογο με τους γνώστες, τους ενδιαφερόμενους και τους ειδικούς και όχι από εκθέσεις ιδεών διεστραμμένων εγκεφάλων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

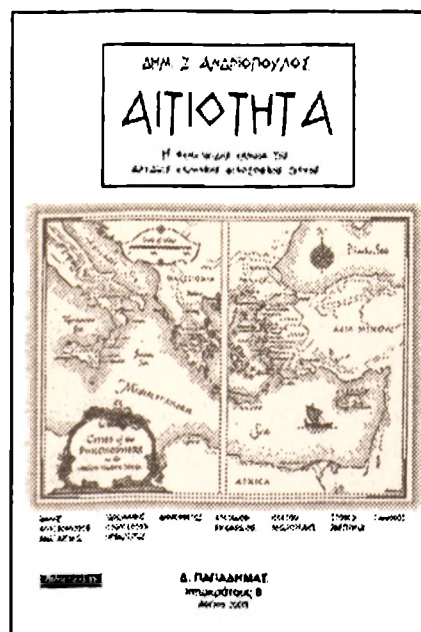
ΔΗΜ. Ζ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΝΩΣΙΟΘΕΩΡΙΑ

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να καλύψει μια πραγματική ανάγκη όσων ενδιαφέρονται για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Είναι εργασία που καλύπτει την έννοια της αίσθησης ειδικά στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Ταυτόχρονα όμως λαμβάνει υπόψη της τι έχει προσφέρει η φιλολογική και φιλοσο-

φική εργασία στο χώρο αυτό τις τελευταίες δεκαετίες και δίνει νέες ερμηνείες που αποσαφηνίζουν τις φιλοσοφικές προεκτάσεις.

ΔΗΜ. Ζ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΙΤΙΟΤΗΤΑ

Η αιτιότητα ως θεμελιώδης έννοια και αρχή για την κατανόηση της αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας και ειδικότερα της οντολογίας, της επιστημολογίας, της κοσμολογίας, αλλά και της ηθικής, της πολιτικής θεωρίας και της αισθητικής, είναι αναπόφευκτη και αναγκαία...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

Η νέα «φούσκα» στήνεται σε καμένη γη

Η νομιμοποίηση των αυθαιρέτων και ο αποχαρακτηρισμός δασικών εκτάσεων αλλάζουν τον χάρτη της χώρας

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Χαρακτηρίζεται ως «νομοσχέδιο τομή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της χώρας». Το νέο νομοσχέδιο που ήδη ενέκρινε το Υπουργικό Συμβούλιο, «διευθετεί» το ένα τρίτο της έκτασης της Ελλάδας και 50 εκ.

στρέμματα «βγαίνουν» από τις προστατευτικές διατάξεις της δασικής νομοθεσίας και «δίνονται» για κάθε μορφής «αξιοποίηση».

Όλοι σχεδόν οι έλληνες μεγαλοεπιχειρηματίες, τα περισσότερα κυβερνητικά και κρατικά στελέχη, όλοι οι καταπατητές-οικοπεδοφάγοι, έμποροι γης, εργολάβοι, αλλά και μεγάλη πλειονότητα αγροτών, μικροϊδιοκτητών-μέλων οικοδομικών συνεταιρισμών, παρακολουθούν με ενδιαφέρον την εξέλιξη της έκτης κατά σειρά απόπειρας αποχαρακτηρισμού δασικών εκτάσεων. Η προσπάθεια για τους δασικούς αποχαρακτηρισμούς ξεκίνησε το 1983, όταν ο σημερινός πρωθυπουργός Κ. Σημίτης ήταν υπουργός Γεωργίας. Η τωρινή είναι η έκτη προσπάθεια...

Ο αποχαρακτηρισμός των δασικών εκτάσεων σε συνδυασμό με τον αποχαρακτηρισμό των αυθαιρέτων αλλάζει τον χάρτη της χώρας. Ήδη διατυπώνονται αιχμές για «νέο Χρηματιστήριο», που βρίσκεται σε εξέλιξη. Μέσω του «παλιού Χρηματιστηρίου» «τα λεφτά άλλαξαν χέρια»... Φαίνεται ότι ήρθε η ώρα και η γη ν' αλλάξει χέρια...

ΤΟ ΔΑΣΟΚΤΟΝΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ

Ο μεγαλύτερος αποχαρακτηρισμός εκατομμυρίων στρεμμάτων δασικών και χορτολιβαδικών εκτάσεων που έγινε ποτέ (από αυτά τα 5-7 εκ. είναι καθαρά δασικές) πρόκειται να οδηγήσει σε τεράστια ανακατανομή πλούτου.

Ο Μιχάλης Δεκλερής (επίτιμος αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας), σε δηλώσεις του προς τον τύπο, ήταν ακριβής. «Το άρθρο 24 του Συντάγματος είναι σαφές και ορίζει επακριβώς κατά τρόπο επιστημονικό τι είναι δάσος. Κάθε περαιτέρω εξειδίκευση είναι αντισυνταγματική», ήταν ένα

πρώτο του σχόλιο μετά τη δημοσιοποίηση των προθέσεων της κυβέρνησης.

«Διαφώνησε» μαζί του ο υπουργός Πολιτισμού, συνταγματολόγος Ευάγγελος Βενιζέλος. Με τον Μ. Δεκλερή και με... το άρθρο 24 του Συντάγματος όμως διαφώνησε και ο υπουργός Γεωργίας Γ. Δρυς, ο οποίος δήλωσε ότι «τα φρύγανα δεν είναι δάσος». Τι χρειάζονταν έρχομεν περαιτέρω... μαρτύρων λοιπόν; Η φράση αυτή τα λέει όλα...

Με το δεδομένο ότι δεν προηγήθηκε το Κτηματολόγιο για να ξέρουμε τι και σε ποιον ανήκει, με το νέο νομοσχέδιο διευκολύνεται ο «επαναχαρακτηρι-

σμός» εκτάσεων, αφού αυξάνεται η αναγκαία δασοκάλυψη μιας έκτασης για να θεωρηθεί δασική από το 15% στο 25%, και καθορίζεται ότι η έκταση πρέπει να καταλαμβάνει τουλάχιστον 3 στρέμματα.

Παράλληλα με τη χρήση αεροφωτογραφιών του 1960 –αντί του 1945– για τον εντοπισμό δασών και εκτάσεων, αλλά και με το δημόσιο να μην προβάλλει παντού τεκμήριο κυριότητας, ανοίγει ο δρόμος για όσα προαναφέρθηκαν. Μόνο η αγορά διακατεχόμενου δάσους από τον χρήστη που προβλέπεται από το νομοσχέδιο, αφορά 11 εκατομμύρια στρέμματα. Την εικόνα συμπληρώνει η άρση των προστίμων για καταπατημένες αναδασωτέες εκτάσεις.

Σύσσωμη η αντιπολίτευση μιλάει για προεκλογικής σκοπιμότητας κυβερνητικό έγκλημα. Μαζί τους συμφωνούν συνταγματολόγοι, δασολόγοι, περιβαλλοντολόγοι και όλοι όσοι δεν έχουν μικρό (ή μεγάλο) συμφέρον από το νομοσχέδιο.

ΦΩΣ, ΝΕΡΟ, ΤΗΛΕΦΩΝΟ

Ο Πρόεδρος του ΤΕΕ Γιάννης Αλαβάνος σε συνέντευξη τύπου ανέλυσε τις περαιτέρω «προθέσεις» του σχεδίου νόμου «περί αδειών δόμησης και αυθαιρέτων». Χαρακτηρίζεται ως «απαράδεκτο, επικίνδυνο, αντιφατικό και εν τέλει αντισυνταγματικό», ως ένα νομοσχέδιο «ψηφοθηρικής και ειςπρακτικής σκοπιμότητας».

Είναι απαράδεκτο και επικίνδυνο γιατί:

- «Η κατάργηση του ελέγχου των μελετών και η υποκατάστασή του από ένα σύστημα δειγματοληπτικού, εκ των υστέρων ελέγχου ολοκληρωμένων έρ-

γων, δεν κατοχυρώνει κανέναν σε περίπτωση λάθους του μελετητή ή των ελεγκτών, αλλά αντιθέτως εγκυμονεί κινδύνους να βρεθούν ιδιοκτήτες ή ένοικοι ακινήτων, ουσιαστικά χωρίς ακίνητο ή και με κατεδαφιστέο ακίνητο»!

- Παρεμφερείς λογικές –ολιγοπώλησης και των ιδιωτικών έργων– έχει επισημάνει το ΤΕΕ «στις διατάξεις των νόμων για τα δημόσια έργα, τις μελέτες και το σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος για το Μητρώο Κατασκευαστικών Ιδιωτικών Έργων». Το ΤΕΕ «προειδοποίησε» ότι θα παρέμβει, εάν ισχύσουν οι σχετικές διατάξεις του Σχεδίου Νόμου, ώστε «να μην υπάρξει εξοβελισμός των χιλιάδων μηχανικών που δραστηριοποιούνται σε αυτό το αντικείμενο. Δεν θα συμβάλει το ΤΕΕ στο να γίνει ο μελετητικός και κατασκευαστικός χώρος των ιδιωτικών έργων, χώρος ολιγοπώλησης, χωρίς ανταγωνισμό».

- «Συνιστά κακουργηματική πράξη με ενδεχόμενο δόλο η νομιμοποίηση των αυθαιρέτων, καθώς γίνεται χωρίς κανένα στατικό έλεγχο της οικοδομής».

- Νομιμοποιούνται όλες οι περιπτώσεις έκδοσης αδειών χωρίς μελέτη, επεκτείνονται σε εργασίες δόμησης μικρής κλίμακας, που το μέγεθός της δεν προσδιορίζεται, με τη δικαιολογία της «συμπίεσης του κόστους έκδοσης της άδειας δόμησης στο ελάχιστο». Κάτι

που το ΤΕΕ δεν αποδέχεται, αφού ένας «σωστός προϋπολογισμός, ένας πλήρης χρονικός προγραμματισμός και βέβαια μια καλή και εξειδικευμένη στις συνθήκες δόμησης μελέτη θα μειώσουν στο πολλαπλάσιο το κόστος κατασκευής και συντήρησης».

- «Οδηγεί βάσιμα σε εντυπωσιακή αύξηση του κόστους απόκτησης της κατοικίας καθώς παραπέμπει στις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες τα μειζονοσημασίας ζητήματα της ασφάλειας, της ποιότητας των υλικών και της κατασκευής, αλλά και της μελλοντικής λειτουργίας της οικοδομής».

- Είναι εισπρακτικής σκοπιμότητας. «Η αποτροπή των μελλοντικών αυθαιρέτων δεν μπορεί και δεν πρέπει να βασίζεται στη λογική των προστίμων, καθώς αυτά οδηγούν σε ιδιότυπη ομηρία χιλιάδες Έλληνες πολίτες, η “απελευθέρωση” από την οποία αξιοποιείται από την εκάστοτε κυβέρνηση –κατά κανόνα προεκλογικά– με βάση μια πελατειακή, επικαιρική αντίληψη. Αντίθετα θα πρέπει να στηρίζεται σε ισχυρό, σταθερό και μόνιμο καθεστώς, με μηχανισμούς άμεσης κατεδάφισης κάθε αυθαίρετης κατασκευής, χωρίς “παράθυρα” διαφυγής και χρονοβόρες διαδικασίες».

- «Ανατρέπει όλους τους νόμους που ψηφίστηκαν τα προηγούμενα χρόνια με στόχο να προστατευθεί το περιβάλλον».

Από τα παραπάνω μπορεί να συμπεράνει εύκολα κανείς ότι πρόκειται για μια σύγχρονη –ή καλύτερα... εκσυγχρονισμένη– προσπάθεια επανάληψης όσων συνέβησαν τη δεκαετία του πενήντα και τη δεκαετία του εξήντα, με την... οικοδομική «ανάπτυξη», στα κέντρα των πόλεων. Άναρχη δόμηση, ασέβεια προς το περιβάλλον και αντιπαροχή. Αυτό φαίνεται ότι θα επαναληφθεί πλέον με ό,τι έχει απομείνει σήμερα εκτός πόλεων. Μεγάλες οικοδομικές εταιρείες θα χτίζουν σε διάφορες περιοχές κατά... το δοκούν και κατόπιν θα πουλάνε.

Με το ΤΕΕ συμφωνούν συλλογικοί φορείς των μηχανικών, ο Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας, το Ινστιτούτο Οικονομίας και Κατασκευών και βέβαια σύσσωμη η αντιπολίτευση.

Παρά το γεγονός ότι η ισχύς του νομοσχεδίου που προβλέπει την ηλεκτροδότηση των αυθαιρέτων ορίζει σαφώς ότι η ισχύς του ξεκινά μετά τη δημοσίευσή του, ήδη η υπουργός ΠΕΧΩΔΕ δήλωσε ότι «μέσα σε μια εβδομάδα θα βγάλουμε εγκύκλιο για τα δικαιολογητικά που χρειάζονται αλλά και τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί».

Η δήλωση είναι ενδεικτική των –προεκλογικών– προθέσεων.

Η νομιμοποίηση των αυθαιρέτων δεν θα μπορούσε να μη συνοδεύεται από τον αποχαρκτηρισμό των δασικών εκτάσεων.

Και των δύο αυτών προάγγελος ήταν το άλλο νομοσχέδιο που ψηφίστηκε πέρυσι για την εκποίηση των μέχρι τότε δημοσίων ακτών, σπηλαίων και δασών, μέρους του εθνικού πλούτου της χώρας.

Μετά το κραχ του χρηματιστηρίου το 1999 και αφού... μάζεψαν το ρευστό, παρατηρήθηκε ότι το επιχειρηματικό ενδιαφέρον «των κερδισμένων» στρέφεται τα τελευταία χρόνια προς τη γη. Τα Real Estate την τελευταία πενταετία πλήθυναν (μόνο η απλή ανάγνωση των μικρών αγγελιών των εφημερίδων το καταδειχνει περίτρανα). Και επιχειρηματίες μεγάλου... διαμετρήματος άρχισαν να επενδύουν τα κέρδη τους από το χρηματιστήριο σε γη. Το μέλλον του δάσους έχει ήδη σχεδιαστεί...

δια λογος αναγνωστών

Στο θέμα του τραμ επανέρχεται ο αναγνώστης μας Βλάσης Βέλλιος:

Αξιότιμε κ. Διευθυντά,

Για κάθε μεγάλο έργο είναι λογικό να επιδιώκεται η συναίνεση του πολιτικού κόσμου αφ' ενός και της κοινής γνώμης αφ' ετέρου. Όταν οι διάφοροι λόγοι κατασκευής ενός μεγάλου έργου πολύ υψηλούς κόστους είναι ισχυρότεροι της κοινής ωφέλειας, τότε οι έχοντες την ευθύνη για την απόφαση επιστρατεύουν διάφορα μέσα, κυρίως για να αποφύγουν τις αντιδράσεις.

Στην περίπτωση του τραμ της Αθήνας, έργου που όχι μόνο δεν προσφέρει τίποτα αλλά επιβαρύνει ακόμα περισσότερο την κυκλοφορία, φαίνεται να αναπτύχθηκε ένας παρόμοιος μηχανισμός με την προετοιμασία και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Έτσι ακούσαμε και διάβασαμε διάφορα μεταξύ των οποίων και ότι επιτέλους το «όραμα» του Αντώνη Τρίτση γίνεται πραγματικότητα. Ο λαός εύκολα ευαισθητοποιείται όταν του αναφέρεις το «όραμα» ενός αγνού πολιτικού που πέθανε νέος.

Αν ήμουν ο υπεύθυνος μάρκετινγκ του τραμ της Αθήνας θα πρότεινα ως ιδιαίτερα χρήσιμη τη δημιουργία και ενός συλλόγου «οι φίλοι του τραμ», που θα παρενέβαινε κάθε φορά που θα εμφανίζονταν διαφορετικές απόψεις, για να τις αντικρούει και να αναδεικνύει τη χρησιμότητά του τραμ, παραθέτοντας όποια υπερβολικά ή και παραπλανητικά στοιχεία χρειάζονται για την περίπτωση.

Ένας ιδιωτικός φορέας, σύλλογος πολιτών, μπορεί να εκφράζεται όπως θέλει και να παραθέτει ό,τι θέλει χωρίς ευθύνη.

Με κάτι τέτοιο θα έλεγα ότι μοιάζει ο σύλλογος «οι φίλοι του σιδηροδρόμου» με τα εξακόσια μέλη, όπως δηλώ-

νουν ο πρόεδρος του και ο γενικός γραμματέας, που έσπευσαν να αντικρούσουν την επιστολή μου που δημοσιεύθηκε στο τεύχος 790 του Αντί. [Για να είμαι ειλικρινής, δεν επιβεβαίωσα την ύπαρξη του σωματείου.]

Πάντως είναι η δεύτερη φορά που σπεύδουν να απαντήσουν σε αντιρρήσεις μου για τη χρησιμότητα του τραμ της Αθήνας. Η πρώτη ήταν λίγο πριν ξεκινήσει η κατασκευή του έργου, όταν σε ειδική στήλη της *Ελευθεροτυπίας* είχα εκφράσει τους λόγους για τους οποίους θεωρούσα το τραμ άχρηστο και επιβαρυντικό για την κυκλοφορία.

Επί μία εβδομάδα προσπαθούσαν να με βρουν τηλεφωνώντας στο γραφείο μου, ζητώντας εξηγήσεις από συνεργάτες μου, και όταν τους τηλεφώνησα ζήτησαν επίμονα να ανασκευάσω όσα έγραψα, μέσα από την ίδια εφημερίδα, προβάλλοντάς μου τη θέση τους για τη χρησιμότητα του τραμ και αφήνοντας αιχμές για την περίπτωση που δεν θα το έκανα, τις οποίες θα μπορούσα να εκλάβω και ως απειλές.

Τους εξήγησα ότι η εφημερίδα αποτελεί ένα ελεύθερο βήμα αναγνωστών και υποθέτω πως πρόθυμα θα φιλοξενούσε και τις δικές τους απόψεις.

Μετά από λίγο καιρό στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύθηκε άρθρο ενός πολιτικού μηχανικού ο οποίος περιέγραφε τη χρησιμότητα του τραμ και κατέθετε την απογοήτευσή του για την επιλογή του μετρό αντί της επέκτασης του τραμ, αφού όπως ισχυριζόταν με τη δαπάνη για ένα χιλιόμετρο του μετρό θα μπορούσαν να γίνουν οκτώ χιλιόμετρα τραμ (αν είναι δυνατόν να συγκρίνουμε το τραμ με το μετρό).

Για να μην αδικήσω όμως τους κυρίους που μου έκαναν την τιμή να μου απαντήσουν με την επιστολή τους που δη-

μοσιεύτηκε στο τεύχος 795 του Αντί, και επειδή τίποτα δεν πρέπει να αποκλείει κανείς στον σημερινό μας κόσμο, δεν αποκλείω την περίπτωση εξαιρέσεων σοβαροί άνθρωποι, με κοινά ενδιαφέροντα, να αποφάσισαν μόνοι τους τη δημιουργία ενός συλλόγου προκειμένου να μαζεύονται και να συζητούν για το πόσο ωραίος είναι ο σιδηρόδρομος.

Όσον αφορά στο περιεχόμενο της επιστολής τους, τα επιχειρήματα που παραθέτουν είναι σαθρά και παραπλανητικά. Δεν έχει παρά να επισκεφθεί ο καθένας την ιστοσελίδα του τραμ της Αθήνας για να το διαπιστώσει. Αναφέρει λοιπόν η εταιρεία κατασκευής του τραμ τα εξής αποκαλυπτικά:

1. Έχουν παραγγελθεί και θα παραληφθούν 35 οχήματα 50 θέσεων καθισμένων επιβατών το καθένα.

Σημειώστε ότι τα σύνθετα λεωφορεία που ήδη κυκλοφορούν διαθέτουν 45 θέσεις τα παλαιότερα και 32 τα πιο σύγχρονα, προβλέποντας περισσότερο χώρο για όρθιους επιβάτες. Τα λεωφορεία που κινούνται με υγραέριο και δεν ρυπαίνουν έχουν 32 καθίσματα επιβατών.

2. Το μήκος του οχήματος του τραμ είναι 31,9μ. έναντι 18μ. του σύνθετου λεωφορείου.

3. Όπως αναφέρεται στην ίδια πάντα ιστοσελίδα όταν αναπτυχθούν και τα τριάντα πέντε οχήματα σε ολόκληρη τη διαδρομή από Σύνταγμα μέχρι Νέο Φάληρο και Βούλα, θα βρίσκονται σε απόσταση μεταξύ τους πεντακοσίων περίπου μέτρων.

Αυτό σημαίνει ότι με μια μέση ωριαία ταχύτητα 20 χιλιομέτρων την ώρα υπολογιζόμενων και των στάσεων (αυτή είναι η σημερινή μέγιστη ταχύτητα ενός επίγειου συγκοινωνιακού μέσου) η ωριαία μεταφορά σε κάθε στάση θα είναι 250 άτομα αντί 225 έως 160

του σύνθετου λεωφορείου.

Και όλα αυτά με την προϋπόθεση ότι θα κινούνται συνεχώς όλα τα οχήματα και θα έχουν σε κάθε διαδρομή πληρότητα, πράγμα εντελώς αμφίβολο.

Αυτές λοιπόν οι διαφορές θεωρούνται αρκετές να δικαιολογήσουν:

1. Το τεράστιο κόστος κατασκευής (κοστίζει το 25% του κόστους του μετρό).

2. Τον αποκλεισμό μιας λωρίδας του δρόμου με φυσικό επακόλουθο την επιβάρυνση της κυκλοφορίας στο υπόλοιπο τμήμα του δρόμου.

3. Τη διαίρεση της πόλης στα κλειστά σημεία της διαδρομής του τραμ.

4. Και βεβαίως το κόστος της απομάκρυνσης των σιδηροτροχιών και αποκατάστασης του οδοστρώματος όταν κάποτε οι κυκλοφοριακές συνθήκες το απαιτήσουν.

Βρέθηκα πριν λίγες ημέρες στη Ρώμη και τη Φλωρεντία. Χάρηκα τα μικρά και ευέλικτα λεωφορεία των οκτώ θέσεων, με χώρο ανάμεσά τους για αρκετούς όρθιους επιβάτες, που κινούνται στο κέντρο της πόλης και εξυπηρετούν θαυμάσια στις μικρές διαδρομές.

Αντίθετα είδα τα βαριά οχήματα του τραμ που λειτουργεί σε κάποιες περιφερειακές γραμμές της Ρώμης, να περιμένουν στην αφετηρία τους αρκετά λεπτά της ώρας πριν ξεκινήσουν – σχεδόν πάντα με λίγους επιβάτες.

Μετά από όλα αυτά προβάλλει το ερώτημα αν σε εποχή λιτότητας για ολόκληρη την Ελλάδα έχουμε την πολυτέλεια να δαπανούμε με ευκολία τέτοια κονδύλια για έργα που δεν εξυπηρετούν κανένα σκοπό. Εκτός αν εξαργυρώσουμε γραμμάτια που μας επιβάλλουν άλλες χώρες μέσα από διακρατικές πιέσεις. Αυτά και ευχαριστώ για την φιλοξενία.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση
Βλάσης Βέλλιος MA, DUniv

Τα Πανεπιστήμια παραμένουν κλειστά

Μύρων Αχείμαστος
Συσπείρωση Πανεπιστημιακών

Την περίοδο αυτή επικρατεί μεγάλη ένταση στην κοινωνία, επειδή η κυβέρνηση, μετά την ψηφοθηρική ανακοίνωση των μέτρων «υπέρ πτωχών και αδυνάτων», αποφάσισε ότι πρέπει να δείξει αφενός την πυγμή της εξουσίας και αφετέρου «το αυστηρό της πρόσωπο» στις κριτικές για «παροχολογία» που εισπράττει από τη μεριά της ΝΔ.

Στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής, ο πρωθυπουργός ανέλαβε αυτοπροσώπως την ευθύνη να υποδείξει τους παρεκκλίνοντες από τα όρια που βάζει η κυβέρνηση, και ανέθεσε το βάρος της αντιπαράθεσης στον κύριο Χριστοδουλάκη και στους κατά χαρτοφυλάκιο υπόλογους υπουργούς. Για το ζήτημα που μας απασχολεί εδώ, ο κύριος Ευθυμίου επωμίστηκε ως υπουργός Παιδείας το βάρος, επιχειρώντας να συμμαζέψει τα ασυμμάζευτα. Μια σύντομη αναδρομή επιτρέπει στον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα την κρίση που μαστίζει τα πανεπιστήμια.

Υπάρχουν δύο κομβικά σημεία από τα οποία πρέπει να ξεκινήσει κανείς για να εξηγήσει τη σημερινή κατάσταση: το 1999 ως προς τον ρόλο που καλείται να παίξει το πανεπιστήμιο στην Ευρώπη της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας και το 1997 σε ό,τι αφορά το μισθολόγιο των πανεπιστημιακών. Τα δύο αυτά ζητήματα, παρά τα φαινόμενα, συνδέονται στενά μεταξύ τους. Η κινητοποίηση των πανεπιστημιακών ορίζεται από το είδος του πανεπιστημίου που οικοδομείται εδώ και κάποια χρόνια.

Το 1999 υπογράφεται από 29 υπουργούς Παιδείας της Ευρώπης η γνωστή πλέον Διακήρυξη της Μπολόνια για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Το περιεχόμενο της επιβεβαιώθηκε και έγινε αντικείμενο συστηματικότερων επεξεργασιών σε διασκέψεις που έγιναν έκτοτε στη Λισαβόνα, στην Πράγα και πολύ

πρόσφατα, το Σεπτέμβριο, στο Βερολίνο. Το κεντρικό πρόβλημα σε όλες αυτές τις συζητήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το πώς η πολιτική εξουσία θα διαχειριστεί τη σύνδεση της Παιδείας γενικά και των σπουδών ειδικότερα με τη ζήτηση των επιχειρήσεων για εξειδικευμένο προσωπικό. Προς τα πού δηλαδή πρέπει η τελευταία να προσανατολίζει το μαζικό πανεπιστήμιο το οποίο δημιουργήθηκε με την πάροδο του χρόνου, εκτός των άλλων, και μέσα από την κοινωνική πίεση. Η Μπολόνια και ό,τι την ακολούθησε αποτελούν την πρακτική εφαρμογή όσων ευαγγελίζεται εδώ και αρκετό καιρό η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, είναι δηλαδή μια έτοιμη συνταγή η οποία διευθετεί, με ένα τρόπο, την κρίση που υπόφωσκε στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Κατ' αρχάς, η διακήρυξη της Μπολόνια οδηγεί σε έναν σκληρό καταμερισμό της εργασίας των ιδίων των πανεπιστημιακών και ταυτόχρονα ωθεί σε μια εξειδίκευση των γνωστικών αντικειμένων με στόχο τον κατακερματισμό των σπουδών οι οποίες οφείλουν να γίνουν συμβατές με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

Έτσι, για να μπορέσει ένας πανεπιστημιακός δάσκαλος να ανταπεξέλθει στα νέα του καθήκοντα, πρέπει να χάσει από τον ορίζοντά του τα γνωστικά αντικείμενα όπως τα είχε διαμορφώσει ιστορικά η πορεία των πανεπιστημίων και να προσαρμόσει τις μελέτες του σε έρευνες οι οποίες σχετίζονται

αποκλειστικά με δεξιότητες που απαιτεί η αγορά εργασίας. Το αποτέλεσμα αυτής της μεταστροφής ήταν να στεγνώσει, εάν μου επιτρέπεται η έκφραση, τις θεωρητικές του αναζητήσεις, παραχωρώντας αυτή τη μέριμνα –αναγκαία για να υπάρξει η ίδια η επιστήμη– σε μια ελίτ που διαμορφωνόταν σε ελάχιστα μέρη μέσα στις μητροπόλεις του καπιταλιστικού συστήματος. Η έλλειψη θεωρητικής σκευής μεταλλάσσει σταδιακά τον πανεπιστημιακό σε «διαχειριστή προγραμμάτων». Ο δάσκαλος παίρνει διαζύγιο από τον διανοούμενο και μετατρέπεται σε ανάδοχο και εκτελεστή συγκεκριμένων παραγγελιών.

Παράλληλα, οι διδάσκοντες απομακρύνονται από το πανεπιστήμιο. Παραδοσιακά, ήταν ριζωμένοι στον πανεπιστημιακό χώρο και τους ένωναν άρρηκτοι δεσμοί με τους φοιτητές τους, όλοι μαζί αποτελούσαν δηλαδή μια κοινότητα. Ο διαχειριστής προγραμμάτων όμως δεν έχει ανάγκη τη σύνδεση με τον χώρο του πανεπιστημίου, αφού η κοινότητα δεν αποτελεί πλέον αναγκαία συνθήκη της εργασίας του. Απομονωμένος, με γνώσεις σκόρπιες, εξυπηρετεί το σχέδιο της γρήγορης κατάρτισης των φοιτητών του, ενώ πολιτικά δεν ανακινεί προβλήματα που θα απασχολούσαν την εξουσία. Για το λόγο αυτό η πολιτική εξουσία δεν φοβάται, απεναντίας προωθεί την αύξηση των πανεπιστημίων. Στην Ελλάδα για παράδειγμα, πολλαπλασιάζει τα πανεπιστημιακά τμήματα, το περιεχόμενο σπουδών των οποίων δεν αντιστοιχεί σε καμία επιστήμη, τα φτιάχνει όμως με σκοπό την κατάρτιση των φοιτητών, ενώ επιπλέον βολεύει τη σχέση της με τους τοπικούς παράγοντες.

Από την άλλη μεριά, οι φοιτητές καλούνται να αποκτήσουν γνώσεις τις οποίες σχηματίζουν όχι από μαθήματα

ενταγμένα σε ένα συγκροτημένο πρόγραμμα σπουδών, αλλά από «διδασκικές μονάδες» τις οποίες μπορούν να πάρουν από οπουδήποτε. Ο χρόνος των σπουδών τους χρειάζεται να μειωθεί. Η μαζική τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να διαρκεί μόνο τρία χρόνια προκειμένου να τους προωθήσει γρήγορα στην αγορά εργασίας. Η αντι-μεταρρύθμιση της Μπολόνια δεν σταματά εδώ. Επειδή οι μεταπτυχιακές σπουδές παύουν να εξυπηρετούν τις ανάγκες της μελέτης σε βάθος ενός γνωστικού αντικείμενου, γίνονται κι αυτές ειδικά «μεταπτυχιακά προγράμματα» τα οποία εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό: παράγουν εξειδικευμένους σε αντικείμενα που ζητούν οι επιχειρήσεις.

Έχοντας παραχωρήσει τα δικαιώματά του στην αγορά, το ίδιο το κράτος απεμπολεί την υποχρέωσή του να χρηματοδοτεί τα πανεπιστήμια. Σ' αυτή την κατεύθυνση, πρώτο βήμα είναι η περιφημη αξιολόγηση των πανεπιστημίων και η συνάρτησή της με τα κονδύλια που κατανέμονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει κανένας άλλος λόγος να προωθήσει το Υπουργείο Παιδείας το νομοσχέδιο «περί αξιολόγησης και διαβίου εκπαίδευσης». Ο λόγος περί έλλειψης αξιολόγησης των πανεπιστημίων είναι προσχηματικός. Ο νόμος πλαίσιο του 1982 που ψήφισε το ΠΑΣΟΚ περιέχει διατάξεις που προβλέπουν: κάθε Απρίλιο την αξιολόγηση και τη μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών από τις Γενικές Συνελεύσεις των Τμημάτων, την αξιολόγηση –και μάλιστα πάμπολλες φορές– του έργου και της διδακτικής ικανότητας των διδασκόντων, μέσω της εκλογής και εξέλιξής τους, από τα εκλεκτορικά σώματα που ορίζει ο νόμος. Ακόμη και η συμμετοχή των φοιτητών στην οποία υποτίθεται ότι καινοτομεί το νομοσχέδιο που ετοιμάζεται εμπεριέχεται ήδη στον νόμο πλαίσιο.

Να λοιπόν το νεοφιλελεύθερο όραμα που προωθεί με συνέπεια η παρούσα κυβέρνηση: πανεπιστημιακός δάσκαλος που δεν είναι διανοούμενος αλλά τεχνοκράτης, φοιτητής που δεν είναι συγκροτημένος σε μια επιστήμη αλλά εξειδικευμένος «απασχολήσιμος», πανεπιστήμια που συνδέονται με την αγο-

ρά εργασίας και εξαρτώνται πλήρως από τη χρηματοδότησή της.

Το 1997 ο τότε υπουργός Παιδείας Γ. Αρσένης αναθεώρησε το μισθολόγιο των πανεπιστημιακών. Ο νόμος προέβλεπε αύξηση περίπου 25% στον ήδη υπάρχοντα μισθό, αλλά και αύξηση κατά 25% των ωρών διδασκαλίας και επομένως της αντίστοιχης εργασίας. Έτσι, το Δημόσιο κέρδιζε χρήματα από τους διδάσκοντες που δεν προσλάμβανε, αφού τα κενά καλύπτονταν από την αύξηση της εργασίας των ήδη υπηρετούντων. Το σημαντικότερο όμως ήταν η δομή του μισθολογίου: πάνω από το 50% του μισθού ήταν πάγια επιδόματα. Αυτό σήμαινε ότι δεν υπολογίζονταν ούτε στη σύνταξη, ούτε στα δώρα, ούτε στις αυξήσεις που θα δίνονταν τα επόμενα χρόνια. Ήταν μαθηματικά βέβαιο ότι η δομή αυτή οδηγούσε σε συνεχή μείωση των μισθών και ήταν εξίσου βέβαιο ότι κάποια στιγμή θα ξεσπούσε η κρίση. Δεν είναι τυχαίο ότι σήμερα η κυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με τα ίδια της τα έργα.

Το σημερινό πανεπιστήμιο δεν έγινε μαζικό μόνο γιατί φοιτούν περισσότεροι απ' ό,τι τις προηγούμενες δεκαετίες, αλλά είναι μαζικό γιατί πολλαπλασιάζονται επίσης οι διδάσκοντες. Αυτό που δεν μπορούσε να προβλέψει –ως όφειλε– η πολιτική εξουσία είναι ότι οι τελευταίοι δεν αποτελούν πλέον μια ελίτ που δεν ενδιαφέρεται για το πόσο αμείβεται, αλλά ότι είναι εργαζόμενοι όπως όλοι. Κυρίως δεν κατάλαβε ότι μια κρίσιμη μάζα πανεπιστημιακών δασκάλων δεν έχει και δεν μπορεί να έχει άλλους πόρους για να ζήσει: πολλοί έχουν από τα πράγματα αποκλειστική εργασία μέσα στο δημόσιο πανεπιστήμιο. Εδώ νομίζω είναι το κρίσιμο σημείο για να κατανοήσει κανείς πώς συνδέεται το μισθολόγιο των πανεπιστημιακών με το μοντέλο του νεοφιλελεύθερου πανεπιστημίου που χτίζεται μπροστά στα μάτια μας. Ενώ η πολιτική εξουσία ωθεί απεγνωσμένα τους πανεπιστημιακούς δασκάλους έξω από τα πανεπιστήμια, πολλοί απλώς θέλουν να βελτιώσουν τη θέση τους μέσα στα πανεπιστήμια, αρνούνται δηλαδή το πανεπιστήμιο-επιχείρηση γιατί απλούστατα αυτό θα τους οδη-

γούσε στην πλήρη περιθωριοποίηση και την απαξίωση της ίδιας της εργασίας τους. Η αποφασιστικότητα με την οποία διεκδικούν σήμερα τα αιτήματά τους δεν είναι επομένως κεραυνός εν αιθρία. Ανεξάρτητα με το πως θα λήξει η απεργία των πανεπιστημιακών, το σίγουρο είναι ότι η αντίφαση που φτιάχνει η νεοφιλελεύθερη πολιτική θα βρίσκεται συνεχώς εμπόδιο που θα μπλέκεται στα πόδια της εκάστοτε κυβέρνησης.

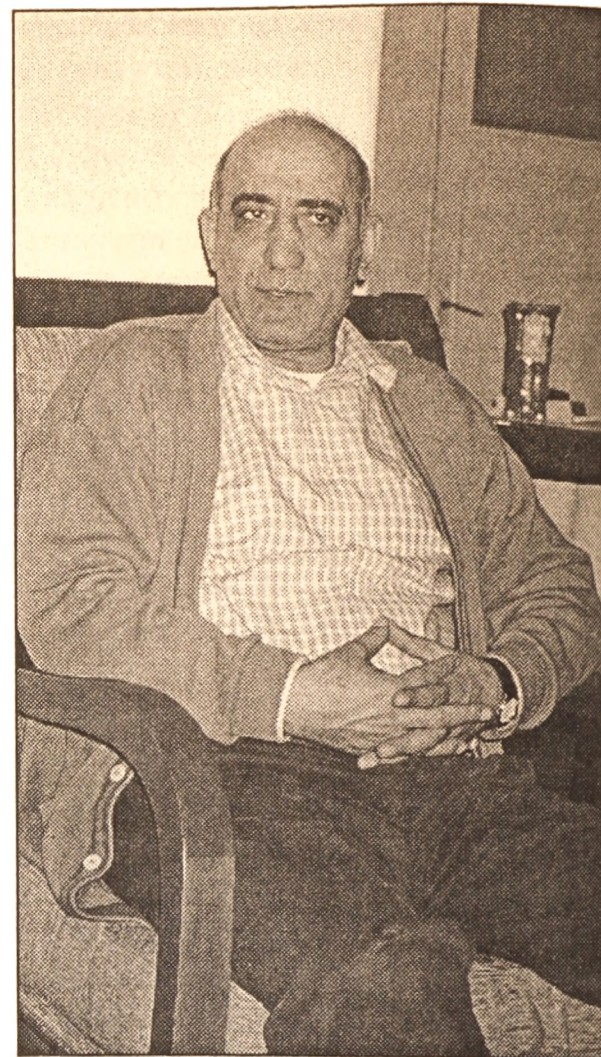
Είναι απλό νομίζω: οι κυβερνώντες δεν θέλουν τον εκπαιδευτικό καλοπληρωμένο, ανεξάρτητα μάλιστα από βαθμίδα. Και δεν τον θέλουν γιατί έτσι κινδυνεύει το οικοδόμημα που χτίζουν –με κόπο οφείλουμε να το αναγνωρίσουμε– τόσα χρόνια τώρα. Επιπλέον, δεν θέλουν έναν εκπαιδευτικό αυτόνομο. Κανείς όμως δεν αντέχει ιδεολογικά να ακυρώνει εκουσίως την εργασία του, να αμαυρώνει δηλαδή σημαντικό κομμάτι της υπόστασής του, γιατί κανείς δεν είναι διατεθειμένος να εκχωρήσει την αυτονομία του στην οποιαδήποτε πολιτική εξουσία. Αυτό το θεμελιώδες ένας νεοφιλελεύθερος ιδεολόγος δεν το κατανοεί, γιατί οι κατηγορίες με τις οποίες σκέπτεται το προσπερνούν. Οι λογιστές της κυβέρνησης, ή να το πούμε καλύτερα και ακριβέστερα, αυτή η κυβέρνηση λογιστών δεν μπορεί να χωνέψει ότι η αξιοπρέπεια ενός εργαζομένου δεν μετριέται μόνο με το πόσα ευρώ πληρώνεται. Οι σημερινοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να παρασταθούν με το μοντέλο των μπακάληδων της δεκαετίας του '60. Δεν πωλούν και, πριν απ' όλα, δεν πωλούνται ούτε τοις μετρητοίς ούτε επί πιστώσει. Κι αυτό θα ισχύει όσο η εργασία διατηρεί τα κοινωνικά της χαρακτηριστικά.

Τα αιτήματα της ΠΟΣΔΕΠ δεν είναι επομένως τυχαία. Υπάρχει ένας σύνδεσμος, ένας αρμός που τα ενώνει, συμπυκνώνοντας έτσι σε ένα ενιαίο διεκδικητικό πλαίσιο την ταυτότητα του σημερινού πανεπιστημιακού. Ο μισθός είναι απλώς ένα κομμάτι της. Ουσιαστικά αυτή η ταυτότητα είναι το διακύβευμα των σημερινών κινητοποιήσεων, αυτήν αρνείται να δεχτεί η σημερινή κυβέρνηση, και γι' αυτό η σύγκρουση οξύνεται και διαρκεί, και δυστυχώς για τους κυβερνώντες θα συνεχιστεί.

Υπό ίδρυση νέο κουρδικό κόμμα στην Τουρκία

του Γιάννη Κανάκη

«Ο Αμπντουλλά Οτζαλάν έχει καταντήσει φερέφωνο του τουρκικού κράτους», υποστηρίζει το νέο, υπό ίδρυση κουρδικό κόμμα που φιλοδοξεί να αλλάξει το τουρκικό πολιτικό σκηνικό. Μια συζήτηση με δύο από τα ηγετικά του στελέχη αποκαλύπτει το πού βρίσκεται σήμερα το «κουρδικό κίνημα» στην Τουρκία, σχεδόν τέσσερα χρόνια μετά τη σύλληψη του Άπο. Αντίθετα, μια τελείως διαφορετική πραγματικότητα φανερώνουν τα λεγόμενα ενός υψηλόβαθμου μέλους του DEHAP, του ισχυρότερου κουρδικού κόμματος της Τουρκίας, που θεωρεί τον Οτζαλάν ηγέτη όχι μόνο των Κούρδων, αλλά και ολόκληρης της Μέσης Ανατολής... Μαζί με κάποιες γενικότερες εντυπώσεις μας μετά από σχεδόν δύο μήνες παραμονής στην Τουρκία (εκ των οποίων ο ένας στο Ντιγιάρμακ, το Μπατμάν, και άλλες, «κουρδικές» κατά πλειοψηφία περιοχές της Νοτιοανατολικής Τουρκίας), παραθέτουμε τις δυο συνεντεύξεις «αντιστικτικά», θεωρώντας ότι η σύγκριση των –πολύ διαφορετικών– θέσεων που εκφράζει ο καθένας από τους δυο πολιτικούς χώρους είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, και μπορεί να δώσει μια γεύση του κουρδικού πολιτικού σκηνικού στην Τουρκία σήμερα.

Νιζαμεττίν Μπαρίς: Ένας από τους ισχυρότερους αρχηγούς του τουρκικού συνδικαλιστικού κινήματος κατά τη δεκαετία του '80.

«Η Ελλάδα μάς πρόδωσε: ενώ σας θεωρούσαμε φίλους, συνεργαστήκατε με την Τουρκία για τη σύλληψη του ηγέτη μας»... Δεν είναι η μόνη φράση που θα εκπλήξει τον έλληνα επισκέπτη στη Νοτιοανατολική Τουρκία. Σχεδόν εξίσου συχνά, θα ακούσει τους ίδιους Κούρδους συνομιλητές του να εκθειάζουν τη στρατιωτική επιχείρηση στο Ιράκ: «Ο Μπους είναι ένας ελευθερωτής των λαών από την τυραννία». Ακόμα μια ένδειξη ότι διαφορετική οπτική γωνία σημαίνει διαφορετική Ιστορία. Ή μήπως όχι; Τα δυο μεγαλύτερα κόμματα που εκφράζουν πολιτικά τους Κούρδους της Τουρκίας, το DEHAP (Δημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα) και το HADEP (Λαϊκό Δημοκρατικό Κόμμα), αν και σοσιαλιστικών τάσεων και δηλωμένα «αντιαμερικανικά», δεν μπορούν να αγνοήσουν ότι η αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ ανοίγει νέους δρό-

μους για το κουρδικό ζήτημα. Όπως δεν αγνοούν την αξία των τακτικών ελιγμών. Το DEHAP ιδρύθηκε το 1997, ουσιαστικά με πρωτοβουλία του ίδιου του HADEP, ώστε να υπάρχει έτοιμη εναλλακτική λύση σε περίπτωση που οι συγκρούσεις του τελευταίου με το τουρκικό πολιτικό κατεστημένο δημιουργούσαν προβλήματα στη λειτουργία του. Προέβλεψαν σωστά: η τουρκική Δικαιοσύνη αποφάσισε την απαγόρευση του HADEP πριν από μερικούς μήνες. Το DEHAP ελέγχει πολλούς δήμους στην Νοτιοανατολική Τουρκία, όπου οι Κούρδοι αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού. Από την άλλη μεριά, δεν κατάφερε να συσπειρώσει τους Κούρδους ψηφοφόρους στις τελευταίες κοινοβουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 2002. Πολλοί από αυτούς ψήφισαν το ισλαμικό κόμμα (AKP), που τελικά έγινε κυβέρνηση,

ενώ το DEHAP δεν κατάφερε να συγκεντρώσει το 10% του συνόλου των ψήφων που θα του έδινε μια θέση στη Βουλή.

Παρ' όλα αυτά, το DEHAP παραμένει με διαφορά ο ισχυρότερος κουρδικός πολιτικός φορέας στην Τουρκία. Η δύναμή του είναι ένα μόνο από τα προβλήματα που θα κληθεί να αντιμετωπίσει το νέο, σοσιαλδημοκρατικό κουρδικό κόμμα, που θα επιδιώξει να καταλύσει τη μονοκρατορία του DEHAP στο κοντινό μέλλον. Τα στελέχη του καινούργιου φορέα, όλοι έμπειροι πολιτικοί με μεγάλη ιστορία στην τουρκική πολιτική «αρένα», προαναγγέλλουν «ρήξη με το παρελθόν». Πράγμα δύσκολο, γιατί κατ' ουσίαν σημαίνει σύγκρουση με τον Αμπντουλλά Οτζαλάν, τον οποίο η μεγάλη πλειοψηφία των Κούρδων της Τουρκίας λατρεύει σαν θεό – και ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω,

όχι απλώς στηρίζει, αλλά σε αρκετά μεγάλο βαθμό ελέγχει το DEHAP, παρότι φυλακισμένος. Είναι όμως γεγονός ότι, παρά τις δυσκολίες, η πολιτική διαδρομή των περισσότερων στελεχών του εγγυάται ότι ο νέος σχηματισμός έχει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα εχέγγυα για να κάνει αισθητή την παρουσία του στην τουρκική πολιτική σκηνή.

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΡΗΞΗΣ

Με αυτές τις σκέψεις συναντήσαμε τον Φερντιντίν Γιαζάρ και τον Νιζαμεττίν Μπαρίς, δύο από τους ηγέτες του νέου, «αβάφτιστου» ακόμη πολιτικού σχηματισμού, στο δικηγορικό γραφείο του πρώτου στην Άγκυρα. Ο Φερντιντίν Γιαζάρ, πρόεδρος του κόμματος, διετέλεσε για ένα διάστημα και πρόεδρος του HEP, παλαιού ισχυρού «κουρδικού» συνασπισμού που έπαιξε σημαντικό ρόλο στα πολιτικά πράγματα της Τουρκίας – ας θυμίσουμε ότι και η Λεϊλά Ζανά, η κούρδισσα πρώτην βουλευτής που κρατείται στη φυλακή και που έχει πολύ απασχολήσει τον παγκόσμιο τύπο τελευταία με αφορμή τη νέα δίκη της, ήταν μέλος του HEP. Ο Νιζαμεττίν Μπαρίς υπήρξε από τους ισχυρότερους αρχηγούς του τουρκικού συνδικαλιστικού κινήματος κατά τη δεκαετία του '80. Έχοντας και οι δυο φυλακιστεί και βασανιστεί αρκετές φορές στο παρελθόν, μοιάζουν σήμερα αποφασισμένοι να αναλάβουν το κόστος της ρήξης, που δεν αποκλείεται να είναι υψηλό...

Ν.Μπ.: Τι θα πει πολιτικό κόστος; Έχουμε υποχρέωση να επιχειρήσουμε την ανανέωση του κουρδικού κινήματος, διότι σήμερα βρίσκεται σε αποκαρδιωτικό σημείο. Το σκηνικό στη Μέση Ανατολή αλλάζει ραγδαία, δεν μπορούμε εμείς να παραμένουμε απλοί θεατές.

• *Ναι, αλλά δεν θα μειωθεί, με τη δημιουργία του νέου κόμματος, η συνοχή του κουρδικού κινήματος;*

Φ.Γ.: Σε καμία περίπτωση. Τα σημερινά κουρδικά κόμματα υπηρετούν με τον χειρότερο τρόπο τα συμφέροντα αυτών για τους οποίους υποτίθεται ότι μάχονται. Συζητούν μέρα νύχτα τις διακυρήξεις του Οτζαλάν και αγνοούν

πλήρως τα πραγματικά –και υπερεπείγοντα– προβλήματα των Κούρδων, όπως το τεράστο ποσοστό ανεργίας, την εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας, την έλλειψη ακόμη και στοιχειώδους παιδείας...

• *Τι καλύτερο μπορούν να κάνουν; Ο έλεγχος του τουρκικού κράτους και του στρατού είναι ασφυκτικός, τα περισσότερα ηγετικά τους στελέχη έχουν διαρκή προβλήματα με τη Δικαιοσύνη ή και μπαινοβγαίνουν στις φυλακές...*

Φ.Γ.: Τα προβλήματα αυτά είναι κοινά για όλους μας. Γι' αυτό πρέπει να κάνουμε έναν προσεκτικό πολιτικό σχεδιασμό, και να επιδιώξουμε στενή συνεργασία με πολιτικούς φορείς της Ευρώπης. Είναι η ώρα να εξηγήσουμε πως τα μέτρα που υποτίθεται ότι πήρε πρόσφατα η Τουρκία υπέρ των Κούρδων είναι μια βιτρίνα για να ικανοποιηθούν εκείνοι οι Ευρωπαίοι που αναζητούν προσχήματα ώστε να συνεχίσουν να υποστηρίζουν τις τουρκικές θέσεις. Θα έχουμε στο προσεχές μέλλον επαφές με το Ευρωκοινοβούλιο, καθώς και με διάφορες πολιτικές δυνάμεις σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ν.Μπ.: Έχουμε φτάσει στο σημείο να μην συζητάει πια κανείς για τους Κούρδους της Τουρκίας. Μας έχουν εξαφανίσει από τη δημόσια συζήτηση. Μέρος της ευθύνης ανήκει στο DEHAP που, ακολουθώντας τις υποδείξεις του Οτζαλάν, μιλάει περισσότερο για μια κάποια αόριστη δικαιοσύνη και αδελφοσύνη των λαών, παρά για τους Κούρδους και τα προβλήματά τους. Αποφεύγουν ακόμα και τη χρήση της λέξης «Κούρδος» όταν κάνουν δημόσιες δηλώσεις.

• *Πόση επιτυχία μπορείτε να περιμένετε όταν ο Οτζαλάν στηρίζει επίσημα το DEHAP;*

Φ.Γ.: Ο Οτζαλάν έχει καταντήσει φερέφωνο του τουρκικού πολιτικού κατεστημένου, γιατί το μόνο που θέλει είναι να προστατέψει τον εαυτό του. Είναι θλιβερό το ότι οι Κούρδοι τον θεωρούν ακόμα ηγέτη τους. Αυτό δείχνει πόσο μας λείπει η πολιτική εμπειρία. Πληρώνουμε όλοι τα σοβαρότατα λάθη του Οτζαλάν, αλλά δυστυχώς

ελάχιστοι το συνειδητοποιούν. Εμείς επιδιώκουμε να απευθυνθούμε σε αυτούς που βαρέθηκαν τη γκρίνια και θέλουν να δουν συγκεκριμένες, ρεαλιστικές προτάσεις. Πρόκειται σύντομα να ξεκινήσουμε μια μεγάλη περιοδεία σε ολόκληρη την Τουρκία για να μιλήσουμε πρόσωπο με πρόσωπο με όλες τις δυνάμεις που επιθυμούν να δουν το κουρδικό κίνημα να γυρνάει σελίδα και να αποκτή τη φωνή που δικαιούται. Δεν θα διστάσουμε να μπήξουμε το μαχαίρι ως το κόκκαλο, αλλά δεν θα κάνουμε βεβιασμένες κινήσεις. Γι' αυτό υπολογίζουμε ότι χρειαζόμαστε ακόμα λίγους μήνες μέχρι την επίσημη ανακοίνωση της ίδρυσης του κόμματός μας.

• *Ορισμένοι κούρδοι διανοούμενοι και πολιτικοί, ενώ μεν κατ' ιδίαν εκφράζονται αρνητικά για τον Οτζαλάν και τα υπάρχοντα κουρδικά κόμματα, δεν τολμούν να διατυπώσουν δημόσια την κριτική τους...*

Ν.Μπ.: Ο Οτζαλάν είναι αυτός που ενέπνευσε τους Κούρδους, που τους έδωσε αυτοπεποίθηση, έτσι ώστε να πάρουν τα όπλα ενάντια στην τουρκική καταπίεση. Όλες οι κουρδικές οικογένειες έχουν χάσει τουλάχιστον ένα ή δύο παιδιά στον πόλεμο ανάμεσα στον τουρκικό στρατό και το PKK. Γι' αυτούς ο Οτζαλάν δεν είναι μόνο ηγέτης, είναι και ένας άνθρωπος τον οποίο αισθάνονται δικό τους. Γι' αυτό πολλοί φοβούνται ότι, αν ασκήσουν κριτική δημοσίως, θα χάσουν την όποια απήχηση έχουν...

• *Παρ' όλη τη λατρεία τους για τον Οτζαλάν, ένα μεγάλο ποσοστό των Κούρδων της Τουρκίας ψήφισε τους ισλαμιστές του Ερντογάν. Πώς το εξηγείτε;*

Φ.Γ.: Οφείλεται σε κάποιο βαθμό στο ότι οι Κούρδοι παραμένουν πολύ πιστοί μουσουλμάνοι, αλλά εν μέρει φταίει και ο ίδιος ο Οτζαλάν, ο οποίος όπως σας είπα βρίσκεται σε άμεση συνεννόηση με το πολιτικό και στρατιωτικό κατεστημένο. Αντί το DEHAP να επιδιώξει συνεργασία με άλλα μεγάλα κόμματα, θέτοντας ταυτόχρονα επί τάπητος τα κουρδικά αιτήματα, ακολούθησε την «εντολή» του Οτζαλάν και συ-

νεργάστηκε με περιθωριακούς και πολιτικά εξτρεμιστικούς σχηματισμούς, με ολέθρια βέβαια αποτελέσματα για το κουρδικό κίνημα. Αν είχαν αποφύγει τέτοιου είδους λάθη και αν είχαν εργαστεί σοβαρά, σήμερα θα μπορούσε ο κούρδος ψηφηφόρος να εκπροσωπείται στη Βουλή...

• *Εσείς θέλετε τη συνεργασία με άλλα κόμματα;*

Φ.Γ.: Κατά τον πόλεμο στο Ιράκ είδαμε τις δυνάμεις της τουρκικής Αριστεράς να υιοθετούν ακραίες εθνικιστικές απόψεις. Ζήτησαν ευθέως την εισβολή του τουρκικού στρατού στο ιρακινό Κουρδιστάν, και τη συντριβή των δυνάμεων των Κούρδων του Ιράκ. Παραδόξως, ψύχραιμη στάση κράτησαν οι Φιλελεύθεροι κεντροδεξιοί. Το πολιτικό τοπίο παραμένει θολό. Πρέπει να περιμένουμε να ξεκαθαρίσει κάπως πριν να μιλήσουμε για συνεργασίες.

• *Στο Ιράκ οι Αμερικανοί δείχνουν να προκρίνουν μια λύση ομοσπονδιακού τύπου, και έτσι οι Κούρδοι εκεί θα έχουν μια διευρυμένη αυτονομία. Εσείς τι πολιτική φόρμουλα συνύπαρξης με τους Τούρκους επιδιώκετε;*

Φ.Γ.: Ζητάμε ένα παρόμοιο ομοσπονδιακού τύπου μοντέλο, κάτι σαν το Βέλγιο ας πούμε. Θα θέλαμε να δούμε, στις περιοχές με κουρδική πλειοψηφία, να καθιερώνονται τα κουρδικά ως πρώτη γλώσσα, και τα τουρκικά να είναι η δεύτερη γλώσσα. Το αντίστροφο θα μπορούσε να ισχύει στις περιοχές όπου πλειοψηφούν οι Τούρκοι.

Ν.Μπ.: Θα ήθελα να συμπληρώσω ότι οι Κούρδοι της Τουρκίας διαφέρουν από τους Κούρδους της Συρίας, του Ιράκ και του Ιράν. Αυτό οφείλεται στο ότι, αντίθετα από τους άλλους, οι Κούρδοι της Τουρκίας έχουν αναμειχθεί σε μεγάλο βαθμό με τους Τούρκους και τους υπόλοιπους μουσουλμανικούς πληθυσμούς της Τουρκίας...

Φ.Γ.: Γι' αυτό λέμε ότι δεν θέλουμε ένα κομμάτι της Τουρκίας, τη θέλουμε ολόκληρη... Πέρα όμως από τα αστεία, η κατάσταση στη Μέση Ανατολή είναι θετική για τους Κούρδους. Αν συνεχιστεί η αμερικανική πίεση στα αντιδημοκρατικά καθεστώτα της περιοχής, ή και αν υπάρξει στρατιωτική εμπλοκή

Φεριντούν Γιαζάρ: Ο πρόεδρος του κόμματος.

στο Ιράν ή τη Συρία, η καταπίεση που υφίστανται οι Κούρδοι των χωρών αυτών θα μειωθεί. Αυτό θα υποχρεώσει και την Τουρκία να αλλάξει τη στάση της απέναντι στους Κούρδους.

Ν.Μπ.: Εφόσον οι Τούρκοι θέλουν να μπουν στην ΕΕ (αν και το στρατιωτικό κατεστημένο δείχνει να αμφιταλαντεύεται), η ίδια η Ένωση θα μπορούσε να ασκήσει αποτελεσματικότερες πιέσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία. Η κατάσταση παραμένει άθλια. Οι Κούρδοι της Τουρκίας έχουν ανάγκη τη βοήθεια της Ευρώπης.

Φ.Γ.: Κι εσείς στην Ελλάδα, μην μας αγαπάτε μόνο γιατί είμαστε εχθροί των Τούρκων, αγαπήστε μας λιγάκι και για μας τους ίδιους. Δεν φαντάζεστε πόσο έχουμε υποφέρει...

ΥΠΟ ΜΟΝΙΜΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Χίλια χιλιόμετρα ανατολικότερα, στο Ντιγιάρμπακιρ, είναι αμέσως φανερό το πόσο έχουν υποφέρει, και το πόσο ακόμα υποφέρουν οι Κούρδοι της Τουρκίας. Η μυστική αστυνομία βρίσκεται σε κάθε καφεενείο, σε κάθε γραφείο, τα πάντα καταγράφονται. Η «ειδική» νομοθεσία (ουσιαστικά μια κάπως ελαφρύτερη εκδοχή του στρατιωτικού νόμου που ίσχυε στην περιοχή μέχρι πριν από μερικά χρόνια) έληξε τον

Νοέμβριο του 2002, και αυτό δίνει μια κάποια ανάσα στους πολίτες. Όμως τα πολιτιστικά κέντρα που ιδρύουν, προσπαθώντας να περισώσουν ό,τι μπορούν από τη γλώσσα και την κουλτούρα τους, βρίσκονται διαρκώς στο στόχαστρο των αρχών. Για παράδειγμα, το νέο μεγάλο «Πολιτιστικό Κέντρο Τίγρη και Ευφράτη» που εγκαινιάσθηκε τον Απρίλιο, είχε προηγουμένως κλείσει από τις δικαστικές αρχές που θεώρησαν ότι το παλαιότερο όνομά του («Πολιτιστικό κέντρο Μεσοποταμίας») είχε αυτονομιστική χροιά. Η επιλογή πάντως και εκείνου του ονόματος είχε γίνει μετά την απαγόρευση του ακόμη παλαιότερου... Αλλά και ο φοιτητικός σύλλογος των (14000) φοιτητών του πανεπιστημίου του Ντιγιάρμπακιρ, έχει υποχρεωθεί να κλείσει δώδεκα φορές τους τελευταίους μήνες.

Με τη διστακτικότητα και την καχυποψία να συνοδεύουν σχεδόν μόνιμα τις επαφές μας στην περιοχή, καταφέραμε να συναντήσουμε ένα από τα υψηλότερα στελέχη του DEHAP, που βρέθηκε στο Ντιγιάρμπακιρ για την διοργάνωση του ετήσιου, μαγιάτικου κουρδικού φεστιβάλ. Μας παρακάλεσε να μην δημοσιεύσουμε το όνομά του ή φωτογραφίες του, καθώς εκκρεμούν εις βάρος του πέντε ή έξι δίκες για «εν-

ίρρυνση της τρομοκρατίας» οι οποίες μπορούσαν να τον οδηγήσουν στη γιλακή για αρκετά χρόνια, και που ρεϊλονται στο ότι έχει επανειλημμένα ποθετηθεί δημόσια υπέρ του Οτζα-ίν.

Μιλώντας με απλούς πολίτες, αλλά με μέλη της τοπικής οργάνωσης για ανθρώπινα δικαιώματα, απιστώσαμε ότι ο κόσμος έχει χάσει από το DEHAP. Ακούσαμε συχνά ότι λέτε πολλά, αλλά κάνετε λίγα...

Πρέπει να κάνουμε την αυτοκριτική μας. Οι παραλείψεις μας είναι σημαντικές, αλλά μην ξεχνάτε ότι βρισκόμαστε σε συνεχή σύγκρουση με τις τουρκικές αρχές. Επίσης, το καπιταλιστικό σύστημα βάζει διαρκώς εμπόδια στο δρόμο μας.

Ποια είναι λοιπόν τα λάθη σας;

Το κυριότερο λάθος είναι το ότι δεν τορέσαμε να καταλάβουμε το βάθος της σκέψης του Οτζαλάν, ο οποίος είναι ένα πραγματικό «εργοστάσιο» πολιτικής ανάλυσης. Τον θεωρήσαμε ηγέτη των Κούρδων, ενώ είναι «παγκόμιος» ηγέτης με διεθνή ακτινοβολία.

Κάτι πιο πρακτικό;

Η ερώτησή σας δείχνει πως κι εσείς δεν έχετε συνειδητοποιήσει το ότι οι κοί της Μέσης Ανατολής θεωρούν τον Οτζαλάν σημαντικότερο πολιτικό ηγέτη. Πριν από αυτόν, δεν γνωρίζαμε τίποτε για τα σχέδια των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή μας. Αυτός όμως τα ροέβλεψε όλα, και μας τα είπε εδώ κι χρόνια. Πρέπει να μελετήσουμε περισσότερο τα όσα έγραψε, θα αποφύγουμε ίσως έτσι τις δυσάρεστες εκπλήξεις που μας επιφυλάσσουν οι ΗΠΑ.

Όμως πολλοί Κούρδοι βλέπουν επικράτη την επέμβαση των Αμερικανών στο Ιράκ...

Είναι αλήθεια ότι οι εξελίξεις μοιάζουν να ευνοούν τους Κούρδους. Όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι ΗΠΑ είναι ιμπεριαλιστική δύναμη. Μπορούμε να δεχθούμε την κατάσταση που τώρα αμορφώνεται ως ένα ενδιάμεσο στάδιο που θα οδηγήσει σε μια αρμονική συμβίωση των λαών της περιοχής, σύμφωνα με το μοντέλο που περιέγραψε ο

Οτζαλάν.

• *Μιλώντας τόσο με εσάς, όσο και με άλλα στελέχη του κόμματός σας, έχει κανείς την εντύπωση ότι η μορφή του Οτζαλάν παίρνει μέσα στη συλλογιστική σας διαστάσεις σχεδόν μυθικές...*

— Δεν τον θεοποιούμε, ούτε παραβλέπουμε τα λάθη του — ο ίδιος είναι μάλιστα ο αυστηρότερος κριτής του εαυτού του. Ήταν λάθος του, για παράδειγμα, το ότι πίστεψε αρχικά στη Σοβιετική Ένωση, όπως και το ότι επεδίωξε τη δημιουργία ανεξάρτητου κουρδικού κράτους. Δείτε όμως ότι έχουμε πέσει θύματα μιας διεθνούς συνωμοσίας, όπου χώρες σαν τις ΗΠΑ, την Ελλάδα, το Ισραήλ και τη Ρωσία επεδίωξαν να χρησιμοποιήσουν τον Οτζαλάν (προδίδοντάς τον τελικά) για να επιτύχουν διαφορετικούς στόχους η κάθε μία. Ήταν η οξυδέρκεια του Οτζαλάν που απέτρεψε χειρότερες εξελίξεις. Ακόμα και μέσα από τη φυλακή, κέρδισε τους συνωμότες.

• *Πώς βλέπετε το μέλλον των Κούρδων της Τουρκίας;*

— Είναι αδύνατο να κάνω προβλέψεις. Ξέρετε, στην Τουρκία, ότι θεωρεί κανείς δεδομένο μπορεί να ανατραπεί από τη μια στιγμή στην άλλη. Πάνε τώρα να μας ρίξουν στάχτη στα μάτια με μέτρα όπως το εβδομαδιαίο δώρο εκπομπής στην κουρδική γλώσσα, που υποτίθεται ότι θέλουν κάποια στιγμή να εντάξουν στο τηλεοπτικό πρόγραμμα του κρατικού σταθμού. Γνωρίζουμε ακριβώς τι θα κάνουν, το έχουν άλλωστε ξανακάνει στο ραδιόφωνο: επί δύο ώρες κάθε εβδομάδα θα κάνουν τουρκική προπαγάνδα στα κουρδικά. Κοιτάξτε γύρω σας βγαίνοντας από το γραφείο... Σε ολόκληρο το τουρκικό Κουρδιστάν [σ.σ.: όχι όμως μόνο εκεί] θα δείτε παντού, εκτός από αστυνομικούς και στρατιώτες, ένα πλήθος από τεράστιες επιγραφές με τις φράσεις του Ατατούρκ που λένε πόσο ευτυχείς πρέπει να αισθανόμαστε που είμαστε Τούρκοι, τεράστιους σκαλιστούς χάρτες της Τουρκίας, πελώριες τουρκικές σημαίες, αγάλματα του Ατατούρκ... Νομίζετε ότι ένα τέτοιο κράτος μπορεί εύκολα να αλλάξει νοοτροπία;

- Ζήσης Σαρίκας, *Το όραμα του Υπερανθρώπου* (μια ερμηνεία του «Ζαρατούστρα» του Νίτσε)
- Άρθουρ Κάιολερ, *Το μηδέν και το άπειρο*
- Πετρ Κροπότκιν, *Αναμνήσεις ενός επαναστάτη*
- Αλφρέ Ζαρύ, *Υμνύ δεσμώτης*
- Ζιλ Λιποβετσκί, *Η εποχή του κενού, Δοκίμια για τον σύγχρονο ατομικισμό*
- Πωλ Βιριλιό, *Καθαρός Πόλεμος*
- Κρίστοφερ Λας, *Η κουλτούρα του ναρκισσισμού*
- Περικλής Π. Βασιλόπουλος, *Δοκίμιο για το κοινωνικό Είναι* (εισαγωγή Κωνσταντίνου Πρέβε)
- Χριστίνα Γ. Φλόκα, *Εγώ, ο Αμάραντος* (τα βότανα στο δημοτικό τραγούδι)
- Φούλα Λαμπιλέ, *Διακοπή Ταξιδιού*
- Άλντους Χάξλεϋ, *Θαυμαστός καινούργιος κόσμος*
- Απόστολος Λυκεσάς, *Στυμφαλίδες όρνιθες*
- Αργύρης Παυλιώτης, *Ο φόνος θέλει τέχνη*

Τα έργα του Φρ. Νίτσε σε καινούργιες μεταφράσεις του Ζήση Σαρίκα:

- Γενεαλογία της ηθικής
- Η θέληση για δύναμη
- Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
- Πέρα από το καλό και το κακό
- Το λυκόφως των ειδώλων - Ίδε ο άνθρωπος - Αντίχριστος
- Γέννηση της τραγωδίας
- Κείμενα για την Ελλάδα
- Πωλ Βιριλιό, *Η διαδικασία της σιωπής*
- Η πληροφορική βόμβα
- Ζαν Μπωντριγιάρ, *Συνθήματα*
- Η καταναλωτική κοινωνία
- Τσβετάν Τόντοροφ, *Απέναντι στο ακραίο*
- Άσγκερ Γιορν, *Περί μορφής*
- Νταϊνβιντ Ρήσμαν, *Το μοναχικό πλήθος*
- Καρλ Πολάνυι, *Ο μεγάλος μετασχηματισμός*
- Λιούις Μάμφορντ, *Η ιστορία των ουτοπιών*
- Χρίστος Τσολάκης, *Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική* (δύο τόμοι)
- Ν. Μουτσόπουλος, *Συναισθηματική τοπογραφία*
- Διαδρομή αυτογνωσίας (δύο τόμοι)
- Γιώργος Χουρμουζιάδης, *Λόγια από χώμα*
- Θωμάς Κοροβίνης, *Ο Μάρκος στο χαρέμι*
- Φούλα Λαμπιλέ, *Ίο* (διηγήματα)
- Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου, *Επιλογές και σύνολα* (ποιήματα 1965-95)

- Αργύρης Παυλιώτης, *Ολέθριος δεσμός*
- Στέφανος Μπαλής, *Μαθηματικά και ποίηση*
- Χριστίνα Φλόκα, *Η φαρμακογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη*
- Εντουάρ Ντουζαρντέν, *Έδρεψε δάφνες*
- Ετέλ Αντινάν, *Περί πόλεων και γυναικών*
- Άνα Νάβακ, *Οι ατυχίες της ψυχής*
- Λώρενς Στερν, *Αισθηματικό ταξίδι*
- Τάμας Μπέρνχαρντ, *Οι φτηνοφαγάδες*
- Γιαν Νέρουντα, *Ιστορίες από την παλιά Πράγα*
- Πιέρ-Πάολο Παζολίνι, *Μυθοπλασία*
- Φ. Ντοστογιέφσκι, *Ο σωσίας*

• Μ. Μπουρλός, *Έλληνας, Εβραίος και αριστερός*

- Ιβάν Ίλλιτς, *Για τις ανάγκες του ανθρώπου*
- Τζέρι Μπράουν, *Η άλλη Αμερική*
- Ν. Κον, *Αγώνες για την έλευση της χιλιετούς βασιλείας του Θεού*
- Π. Μπράντλιτς, *Άρτος και θεάματα*
- Μαρία Λουίζα Μπερνέρι, *Περιήγηση στην Ουτοπία*

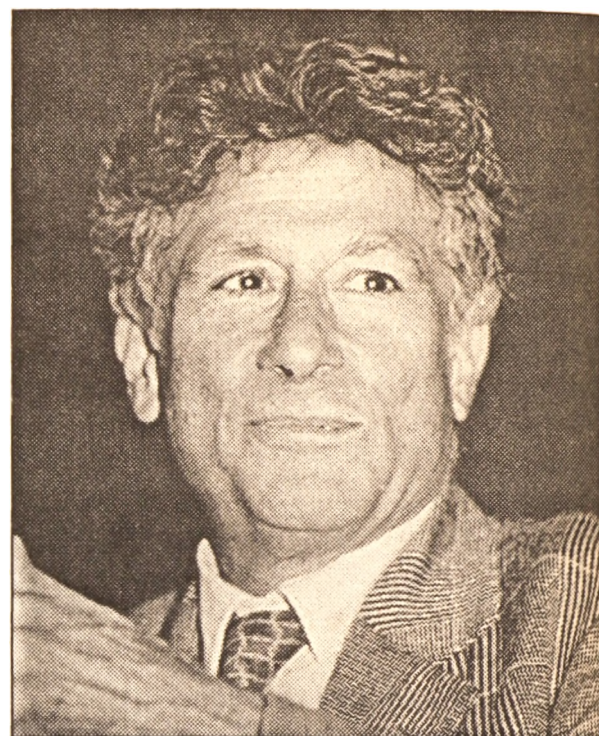
Τα βιβλία του Κώστα Τομανά για τη Θεσσαλονίκη

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

37003 Σκόπελος Τηλ. 24240-23277, 23283
www.nissides.gr 2310-263363

Οι αναπαραστάσεις ενός εκπατρισμένου διανοούμενου

Ύστερα από δωδεκαετή πάλη με τη λευχαιμία, στη διάρκεια της οποίας έγραψε τα ωραιότερα βιβλία του, πέθανε στις 25 Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη ο διάσημος παλαιστίνιος συγγραφέας του *Οριενταλισμού*. Γνωστότερος ίσως ως κορυφαίος εκπρόσωπος του αγώνα της ανεξαρτησίας του λαού του, ο Έντουαρντ Σαϊντ υπήρξε συνάμα ο πιο πρωτότυπος, ευρυμαθής και πολύπλευρος διανοούμενος της γενιάς του, ένας ιδιόμορφος αλλά αντιπροσωπευτικός σταθμός στην ιστορία των ιδεών του τελευταίου τετάρτου του εικοστού αιώνα. Το σύνθετο και ποικίλο έργο του, με αφετηρία την ανάλυση του ευρωπαϊκού αποικιακού μυθιστορήματος, εισήγαγε μια νέα σχολή στην ερμηνεία του σύγχρονου πολιτισμού, γνωστή με τ' όνομα «μετα-αποικιακή κριτική». Μέχρι το θάνατό του αγωνίστηκε για την οικοδόμηση ενός νέου ανθρωπισμού, εδραιωμένου σε μια διαπολιτισμική πολυφωνία που να σέβεται τις διαφορετικές ταυτότητες «των άλλων». Είδε τον κόσμο ως μια κακόηχη μονωδία υπαγορευμένη από την άγνοια της εξουσίας, και πάλεψε μ' αυτόν, πασχίζοντας να επαναφέρει στο πεδίο της γνώσης τις αναπαραστάσεις κάθε φωνής που η εξουσία εξόριζε πίσω απ' το φράγμα της σιωπής.

Ο εκπατρισμός και η αποστέρηση της ταυτότητας ήταν οι κεντρικές εμπειρίες μέσα από τις οποίες ο Σαϊντ προσπάθησε να ερμηνεύσει τον σύγχρονο πολιτισμό. Ποιος εκπατριζέται και γιατί, αλλά και τι μπορεί να κάνει ο εκπατρισμένος για ν' αποκαταστήσει την απώλεια της ταυτότητάς του, ήταν τα κεντρικά ερωτήματα που επανέρχονταν διαρκώς σ' όλο το φάσμα του έργου του. Στη βάση του προβλήματος αυτού, ο Σαϊντ όριζε την ταυτότητα ως τη σχέση που δημιουργεί, που «εφευρίσκει», έγραφε, ο άνθρωπος με τον τόπο. «Ένα μεγάλο μέρος του έργου μου έχει αυτήν την ισχυρή γεωγραφική... διάσταση», έλεγε συχνά. Κι ο εκπατρισμός –η κεντρική εμπειρία της ζωής του που τον έστειλε από την Ιερουσαλήμ στο Κάιρο κι ύστερα στη Νέα Υόρκη– ήταν κατά τον Σαϊντ το κατεξοχήν δημιουργήμα της εξουσίας.

Εκείνο που προσέδωσε στον εκπατρισμό του μια διάσταση καθολική ήταν η γενική εφαρμογή που έδωσε στην έννοια του «τόπου». Ο τόπος για τον Σαϊντ δεν ήταν μόνο η Παλαιστίνη, αλλά καθετί το σταθερό και χειροπιαστό με το οποίο δένεται ο άνθρωπος για να οικο-

δομήσει την ταυτότητά του: η γλώσσα, η οικογένεια, η θρησκεία, το σπίτι του, η ιδιοκτησία του, όλα αυτά που οι στρουκτουραλιστές φιλόσοφοι της δεκαετίας του 1960 αποκαλούσαν «δομές». Άλλωστε από εδώ πήγαζε το νήμα της σκέψης του που τον συνέδεε ως το τέλος της ζωής του με τον διαλεκτικό υλισμό του Μαρξ, του Βάλτερ Μπένζαμιν, και προπαντός του Γκράμσι. «Για το Γκράμσι», είχε πει σε μια συνέντευξη του 1999, «υπάρχει μια εδαφική, γεωγραφική και υλική βάση... που εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους: τις μαρτυρίες θυμάτων, τους πρόσφυγες που ακόμη κρατούν τα κλειδιά των σπιτιών απ' τα οποία διώχτηκαν». Ο εκπατρισμός όμως για τον Σαϊντ ήταν ταυτόχρονα και «μία μεταφορική κατάσταση... μια άβολη θέση στην κοινωνία... απέναντι στα προνόμια, στην εξουσία και στις τιμές», όπως είχε πει σε μία από τις ραδιοφωνικές διαλέξεις του στο BBC το 1993, το αμήχανο αίσθημα που είχε και ο ίδιος από παιδί απέναντι στον αυταρχικό πατέρα του, «πως πάντοτε βρισκόταν “εκτός τόπου”» [*Out of place - A memoir*, Λονδίνο 1999· ελληνική έκδοση: *Χωρίς Πατρίδα*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 2003].

Ο «αποξενωμένος εξόριστος» ήταν ο

άνθρωπος για τον οποίο νοιάστηκε και στον οποίο ήλπιζε πάντα ο Σαϊντ. Μια τέτοια προσωπικότητα ήταν ο πολωνός συγγραφέας της *Καρδιάς του σκότους*, στον οποίο αφιέρωσε το πρώτο του βιβλίο, *Τζόζεφ Κόνραντ και η μυθοπλασία της αυτοβιογραφίας* (1966), προσπαθώντας να ερμηνεύσει την ιδιομορφία της γλώσσας του και τους υπαρκτά ταλαιπωρημένους χαρακτήρες του ως δραματικές εκδηλώσεις του οδυνηρού αγώνα του να υπερβεί «την εναντίωσή του προς τον κόσμο». Άλλη μια τέτοια προσωπικότητα ήταν ο γερμανοεβραίος φιλόσοφος Τέοντορ Αντόρνο, ο «κατεξοχήν διανοούμενος» κατά τον Σαϊντ, που ανήγαγε την αποξένωση σε ηθικό χρέος κάθε ανθρώπου: «Είναι μέρος της ηθικής», είχε γράψει κάποτε ο Αντόρνο, «να μη νιώθει κανείς οικεία μέσα στην οικεία του». Με τον ίδιο τρόπο μού είχε μιλήσει ο Σαϊντ το 1993 και για τον Κωνσταντίνο Καβάφη, τον οποίο έβλεπε ως έναν εκπατρισμένο Έλληνα που εφηύρε την Αλεξάνδρεια για να μπορέσει να γράψει την ποίησή του. Στο τελευταίο βιβλίο του, *Ο Φρόντ και ο μη-Ευρωπαίος* (2003), ο Σαϊντ πρόβαλε τον πατέρα της σύγχρονης ψυχολογίας ως το πρότυπο του κοσμοπολίτη εκπατρισμένου Εβραίο-

ου που θέλησε να καταργήσει ο ισραηλινός Σιωνισμός. Αυτή η μελέτη είχε ιδιαίτερη πολιτική σημασία διότι, όπως είχε ήδη ισχυριστεί στο *Ζήτημα της Παλαιστίνης* (1979), το ηθικό εμπόδιο στην απελευθέρωση του λαού του έγκειται στο ότι οι ισραηλινοί αποικιοκράτες, σε αντίθεση με τους ευρωπαίους, είναι κι αυτοί εκπατρισμένοι, γεγονός που μετατρέπει τους Παλαιστινίους σε «θύματα θυμάτων».

Η υπαρξιακή αμηχανία και η αποξένωση του εκπατρισμένου, συνέδεσε τον Σαϊντ με μία δεύτερη παράδοση στη σκέψη του εικοστού αιώνα, τον υπαρξισμό. Παρ' όλο που εγκατέλειψε από νωρίς τη φαινομενολογία του Χουσσέρλ, του Μερλώ-Ποντύ και των φιλολόγων της σχολής της Γενεύης, ο Σαϊντ συνέχισε να αντλεί ένα μεγάλο μέρος της σκέψης του απ' τον χριστιανικό υπαρξισμό του Κίρκεγκορντ και τον αθεϊστικό υπαρξισμό του Ζαν-Πωλ Σαρτρ, τον οποίο άλλωστε παρουσίασε στις *Αναπαραστάσεις του διανοούμενου* (1994) ως το υπόδειγμα του «στρατευμένου διανοούμενου». Ο Σάρτρ παρείχε επίσης στον προβληματισμό του μία ελπιδοφόρα λύση που πήγαζε από την πεποίθηση ότι ο ξεριζωμός του «αποξενωμένου εξορίστου» συνάμα τον απελευθερώνει και τον ανάγει σε έναν κοσμοπολίτη και οικουμενικό άνθρωπο: «Οι περισσότεροι άνθρωποι», είχε γράψει το 1994 ο Σαϊντ, «γνωρίζουν κυρίως μία κουλτούρα, ένα σκηνικό, μία πατρίδα· οι εξόριστοι γνωρίζουν τουλάχιστον δύο, και αυτός ο πλουραλισμός οραμάτων δημιουργεί τη συνείδηση συγχρονικών διαστάσεων... που υποβαθμίζουν την ορθόδοξη άποψη και επιφέρουν μια συμπάσχουσα κατανόηση». Και συμπλήρωνε: «Υπάρχει ένα ιδιαίτερο αίσθημα επιτυχίας στο να μπορεί να δρα κανείς οπουδήποτε σαν να ήταν ακριβώς στον τόπο του».

Η ξεχωριστή συμβολή του Σαϊντ ωστόσο προήρθε από εκείνη την πλευρά του έργου του που στράφηκε κατά των μηχανισμών που επιφέρουν τον εκπατρισμό και την αποξένωση. Το βαρύτατο διανοητικό πλήγμα που επέφερε στο δυτικό πολιτισμό η λεγόμενη «σειρά του Οριενταλισμού» [*Οριενταλισμός*, 1978 (ελληνική έκδοση: Εκδόσεις Νεφέλη)· *Καλύπτοντας το Ισλάμ*, 1981· *Κουλτούρα και Ιμπεριαλισμός*, 1993 (ελληνική

έκδοση: Εκδόσεις Νεφέλη)] πήγαζε από μια τρίτη παράδοση σκέψης που συνέτρεχε στο έργο του, τον μεταστρουκτουραλισμό του Ρολάν Μπαρτ και κυρίως του Μισέλ Φουκώ. Χωρίς να εγκαταλείψει τη στρουκτουραλιστική θέση πως η εξουσία έχει «υλική βάση και αποσκοπεί στην εκμετάλλευση» [οι αναφορές του εδώ ήταν στον Νίκο Πουλαντζά, βλ. *Το κείμενο, ο κόσμος και ο κριτικός* (1983)], ο Σαϊντ υιοθέτησε συνάμα το νικητικό αξίωμα του Φουκώ ότι «η γνώση είναι εξουσία». Βάσει αυτού, η έννοια της γνώσης ορίζεται ως ένας «λόγος» (discourse) που αρθρώνεται μέσα από μια σειρά «αναπαραστάσεων» της πραγματικότητας, αφού κατά το Φουκώ η πραγματικότητα δε μπορεί να κατακτηθεί αλλά μόνο να αναπαρασταθεί υποκειμενικά. Έτσι, όταν ο Φουκώ, και μαζί μ' αυτόν ο Σαϊντ, αποδέχονταν το αξίωμα ότι «η γνώση είναι εξουσία», εννοούσαν ότι ο υποκειμενικός λόγος που επιβάλλεται ως αντικειμενική «γνώση», είναι ο λόγος της εξουσίας και όχι απαραιτήτως της αλήθειας.

Πριν τον Σαϊντ ο οριενταλισμός ήταν ένας ακαδημαϊκός κυρίως κλάδος γνώσης, που θεμελιώθηκε τον 18ο αιώνα στη Δύση για τη μελέτη των κοινωνιών και των πολιτισμών της «Ανατολής». Από τον Σαϊντ και μετά όμως, ο κλάδος αυτός άρχισε πλέον να αντιμετωπίζεται καχύποπτα ως το εργαστήρι της στρεβλής αναπαραστάσης των αποικιοκρατούμενων από τον εξουσιαστικό λόγο των ιμπεριαλιστών. Ο πασίγνωστος *Οριενταλισμός* του 1978 δεν ήταν κατά βάθος παρά μία κριτική μελέτη που ήθελε ν' αποδείξει ότι ο λόγος των βρετανών, γάλλων και αμερικανών μελετητών της «Ανατολής» υπήρξε, παρά τις διαφορές τους, ένας ουσιαστικά ενιαίος λόγος που πήγαζε από, κι αποσκοπούσε στον πολιτικό στόχο της καθυπόταξης των μη-δυτικών πολιτισμών από τη Δύση.

Τα κεντρικά επιχειρήματα με τα οποία στηριξε τον ισχυρισμό αυτό ο Σαϊντ ήταν, αρχικά, ότι η «Ανατολή» ως ενιαίος πολιτισμός που εκτείνεται από τη Βόρειο Αφρική (Εγγύς Ανατολή) μέχρι την Ιαπωνία (Απώ Ανατολή) ουσιαστικά δεν υφίσταται, αφού πρόκειται για ένα σύνολο διαφορετικών πολιτισμών που μόνο από άγνοια μπορεί κανείς να τους ενιαιοποιήσει. Αυτή η απλουστευτική

γενίκευση, κατά τον Σαϊντ, απέβλεπε ωστόσο στην «κατασκευή ενός οντολογικού και επιστημολογικού διαχωρισμού μεταξύ “Δύσης” και “Ανατολής”» προκειμένου να αιτιολογήσει την κυριαρχία της πρώτης πάνω στη δεύτερη. Το δεύτερο επιχείρημά του ήταν ότι ο οριενταλισμός, είτε με τη ναπολεόντεια και ρομαντική μορφή του, είτε με την «Ισλαμοφοβία» του Χόλλυγουντ και των αμερικανικών ΜΜΕ σήμερα, υποθέτει πάντα την οντολογική κατωτερότητα της «Ανατολής» ως εξ ορισμού ανορθολογικής, τεμπέλικης, σκοτεινής, απατηλής, μυστικής, βάρβαρης, λάγνας και αισθησιακής, σχεδόν σα μια γυναίκα που πρέπει «να κατακτηθεί». Το τρίτο επιχείρημά του ήταν ότι ο οριενταλισμός οικοδομήθηκε από επισκέπτες και εξερευνητές που αντλούσαν πάντα το κύρος να μιλούν, και συχνά να διαφιλονικούν για τη φύση του «ανατολίτη», χωρίς όμως ποτέ ν' αφήνουν τους ίδιους τους «ανατολίτες» αυτούς «να ακουστούν μέσ' από τη δίκη τους τη φωνή».

Ο αντίκτυπος του βιβλίου αυτού και οι διαφορετικές ερμηνείες που εξέλαβε ξεπέρασαν τόσο πολύ τους αρχικούς σκοπούς του, ώστε στην «Υστερολογία» που συνόδευε την επανέκδοσή του το 1995, ο Σαϊντ είπε αστεειευόμενος πως δεν πρόκειται πλέον για ένα, αλλά «για πολλά βιβλία»! Η αλήθεια είναι πως μερικά από αυτά τα είχε γράψει και ο ίδιος, με προεξέχον ίσως το *Κουλτούρα και Ιμπεριαλισμός* (1993). Εκεί, σε μια πολύκροτη κριτική του μυθιστορήματος *Πάρκο του Μάνσφελντ* (1814) της αγγλίδας Τζέιν Όστεν, το επιχείρημα του *Οριενταλισμού* επεκτάθηκε στον ισχυρισμό ότι η κατασκευή της «Ανατολής» υπήρξε απαραίτητη όχι μόνο για την εδραίωση της δυτικής αποικιοκρατίας, αλλά και για την οικοδόμηση μιας εκσυγχρονιστικής κοινωνίας στο εσωτερικό της Δύσης. Αυτό που παρατήρησε ο Σαϊντ στο μυθιστόρημα της Όστεν ήταν ότι το *Πάρκο του Μάνσφελντ*, ο μικρόκοσμος της νέας αστικής και φιλελεύθερης Αγγλίας των αρχών του 19ου αιώνα, χρηματοδοτείται από κάποιες αόριστες «επιχειρήσεις» ενός δευτερεύοντα χαρακτήρα, του Σερ Τόμας, στην Αντίγκουα της Καραϊβικής. Εκείνο που έδειξε η κριτική του ήταν ότι η Όστεν, παρ' όλο που δείχνει να το γνώριζε, συ-

νάμα αποσιώπησε επιμελώς και συγκάλυψε το γεγονός ότι οι βρετανικές «επιχειρήσεις» την εποχή εκείνη στην Αντίγκουα χρησιμοποιούσαν σκλάβους.

Η θέση που κατέλαβε ο Οριενταλισμός στο σύστημα της σκέψης του Σαϊντ ήταν από κάθε άποψη κεντρική. Μέσω της θεωρίας του βιβλίου αυτού μπόρεσε ν' αποδείξει ότι το κυρίαρχο σύστημα εξουσίας στη νεότερη εποχή, ο δυτικός ιμπεριαλισμός, χρειάζεται και προωθεί έναν ιδεολογικό μηχανισμό αποστέρησης της ταυτότητας των λαών που εκπατρίζει γεωγραφικά και υλικά. Ο ίδιος ο Σαϊντ συχνά ισχυριζόταν ότι η συμβολή του δεν ήταν τόσο πρωτότυπη και παρέπεμπε στο έργο ενός άλλου, επίσης πρόωρα χαμένου από τη λευχαιμία εξορίστου, του νεαρού ψυχιάτρου από τη Μαρτινίκη, Φρανς Φανόν, που είχε ήδη αποδομήσει τους μηχανισμούς της ψυχολογικής κυριαρχίας του ιμπεριαλισμού δύο δεκαετίες νωρίτερα στους *Αθλιούς της γης* (1961). Παρά την αλήθεια που αναγνώριζε με τη γνήσια μετριοφροσύνη που τον χαρακτήριζε, ο Σαϊντ ωστόσο επέκτεινε την κριτική του Φανόν σε ένα έργο πολύ ευρύτερης εμβέλειας, υψηλότερης και πιο εκπλεπτισμένης θεωρητικής κατάρτισης και προπαντός βαθιάς εμπέδωσης στα ισχυρότερα ρεύματα σκέψης του τέλους του εικοστού αιώνα.

Τις μέρες αυτές ο θάνατος του Σαϊντ θρηνείται σε δεκάδες επικήδειες τελετές σ' όλο τον κόσμο, αλλά προπάντων μέσα στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη όπου, από το 1994 και μετά, ο λαός του υποχρεώθηκε να διαβάξει τα άρθρα και τα βιβλία του λαθραία, εξαιτίας της ανόητης λογοκρισίας που του επέβαλε ο Αραφάτ. Αυτή η δημοτικότητα που απέκτησε οφείλεται εν πολλοίς στην πολιτική του σταδιοδρομία ως μέλους του Παλαιστινιακού Εθνικού Συμβουλίου από το 1975 μέχρι το 1991, μια στρατευση που υπήρξε αναπόσπαστο μέρος της θεωρητικής του μάχης του κατά του εκπατρισμού που προκαλεί η αποικιοκρατία. Η ένταξή του στον αγώνα της ανεξαρτησίας του λαού του, όπως ο ίδιος είχε πει πολλές φορές, ήταν η παραδειγματική απάντησή του στην ιστορική ρήση της ισραηλινής πρωθυπουργού Γκόλντα Μεϊρ το 1969 ότι «οι Παλαιστίνιοι δεν υπάρχουν». Στη φράση

αυτή ο Σαϊντ διέκρινε πάντα ακριβώς αυτό που προσπαθούσε να εξηγήσει μέσα από το κριτικό του έργο, πως δηλαδή ο εκπατρισμένος δε χάνει μόνο τον τόπο του, αλλά μαζί μ' αυτόν υποχρεώνεται να χάσει και την ίδια την ύπαρξή του ως μια ξεχωριστή υπόσταση με ανεξάρτητη φωνή και ιδιαίτερη ταυτότητα.

Η πολιτική σταδιοδρομία του Σαϊντ ωστόσο διόλου δεν έληξε με την παραίτησή του από το Παλαιστινιακό Εθνικό Συμβούλιο το 1991, όταν διαφώνησε με την απόφαση του Αραφάτ να στηρίξει την εισβολή του Σαντάμ στο Κουβέιτ το 1990. Η προφητική του εναντίωση στις Συμφωνίες του Όσλο, τις οποίες απεκάλεσε «Συνθήκη των Βερσαλλιών της Μέσης Ανατολής», και η άρνησή του να αποδεχτεί την πρόσκληση του Λευκού Οίκου να παραστεί στην τελετή υπογραφής των Συμφωνιών στις 13 Σεπτεμβρίου 1993, τον κατέστησε μια ενοχλητική πολιτική παρουσία κατά της κίβδηλης ειρήνευσης που εδώ και μια δεκαετία αδυνατούν οι ΗΠΑ να επιβάλουν. Από το 1998 και μετά, ο Σαϊντ αναθεώρησε την αρχική του θέση υπέρ «μιας λύσης των δύο κρατών», που πρώτος ίσως στήριξε εκ μέρους των Παλαιστίνιων απ' την επαύριο της εισβολής του 1967 [βλ. *Η πολιτική της αποστέρησης- Άρθρα 1969-1994*, (1994)], και στράφηκε προς τη νέα λύση του «δικοινοτικού κράτους», όπου Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι θα συνυπάρχουν κάτω από ενιαία κυριαρχία, [βλ. *Το τέλος της ειρηνευτικής διαδικασίας* (2002)]. Η εκ πρώτης όψης ουτοπική αυτή λύση, πήγαζε ωστόσο από τη ρεαλιστική εκτίμησή του για τη συνεχιζόμενη προέλαση των 300.000 ισραηλινών εποίκων στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, για τη διαπραγματεύτική αδυναμία της Παλαιστινιακής Αρχής να αποσπάσει μία βιώσιμη ειρήνη και για την αποδεδειγμένη απροθυμία των ΗΠΑ να επιβάλουν την υπεσχημένη αποχώρηση των δυνάμεων της ισραηλινής Κατοχής. Η λύση αυτή, έγραφε το 1999, απαιτεί πλέον από τους Παλαιστίνιους «να μεταφέρουν τον αγώνα τους από τις διαπραγματεύσεις υψηλού επιπέδου στο επίπεδο της πραγματικότητας που βρίσκεται στη βάση... [απαιτεί] την υιοθέτηση μιας στρατηγικής μαζί με ομοϊδεάτες Ισραηλινούς».

Σε μια συνέντευξη που έδωσε στην ET

το 1994, ο Σαϊντ ένωθε πλέον σε θέση να πει σοβαρά ότι «το ενδιαφέρον μου για το Παλαιστινιακό οφείλεται στο γεγονός ότι είναι ένα ριζοσπαστικό αντιποικιακό κίνημα, και όχι στην παλαιστινιακή καταγωγή μου, που είναι απλώς μια σύμπτωση»! Πράγματι, μ' ένα αντιιμπεριαλιστικό έργο όπως αυτό που ανέπτυξε ως ανεξάρτητος διανοούμενος, θα ήταν ίσως αδύνατο να μη γινόταν ένας κορυφαίος εκπρόσωπος του παλαιστινιακού απελευθερωτικού κινήματος, όπως λ.χ. υπήρξε, σε πλήρη αντίθεση με την καταγωγή του, ο εβραιοαμερικανός ομοϊδεάτης και φίλος του, Νοάμ Τσόμσκυ. Ωστόσο υπήρχε πάντοτε ένα ευχάριστο παράδοξο στις αντιθέσεις που συνδύαζε η ιδιόμορφη προσωπικότητα του Σαϊντ: όπως είναι σίγουρο πως το κριτικό του έργο θα τον έκανε έναν εκ πεποιθήσεως φίλο των Παλαιστίνιων ακόμη κι αν δεν ήταν συμπατριώτης τους, άλλο τόσο σίγουρο είναι ότι η προσωπική του εμπειρία ως παλαιστινίου εξορίστου ευθύνεται πλήρως για το χαρακτήρα του έργου που μας άφησε.

Αν και πέθανε όπως έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, δηλαδή εξορισμένος, είναι παρήγορο το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια κατάφερε κάπως να νιώσει, έστω ψυχικά, επαναπατρισμένος. «Εκπλήσσομαι από αυτή την παρατήρηση ακόμα και τη στιγμή αυτή που την κάνω», έγραφε το 1993: «ο διανοούμενος ως εξόριστος τείνει να είναι ευχαριστημένος με την ιδέα της δυστυχίας του, έτσι ώστε η δυσαρέσκειά του, που φτάνει στα όρια της δυσπεψίας, να μετατρέπεται όχι μόνο σ' έναν τρόπο σκέψης, αλλά και σ' έναν νέο... τρόπο ζωής». Πράγματι, με την πρωτοτυπία της σκέψης του και τη συνέπεια της δράσης του προς αυτήν, ο Έντουαρντ Σαϊντ κατάφερε να επανενταχτεί θριαμβευτικά στην οικουμενική πατρίδα των ανθρώπων που έδειξαν στον πολιτισμό της εποχής τους έναν νέο τρόπο σκέψης και ζωής. Μ' αυτή την παράδοξη αίσθηση μιας καλής επιστροφής έκλεισε άλλωστε και ο ίδιος την αυτοβιογραφία της ισόβιας εξορίας του: «Με τις ασυμφωνίες στη ζωή μου, έμαθα τελικά να προτιμώ να μην είμαι πάντα σωστός και να βρίσκομαι εκτός τόπου».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΖΑΜΙΑΣ

Ὁ σύνδρομο του Εφιάλτη

του Νίκου Πρωινού

¶ Μετά τον «προδότη» Μπάγιεβιτς νέος Εφιάλτης έκανε την εμφάνισή του στην ΑΕΚ. Το όνομα αυτού Λάκης Νικολίου. Ο παλιός ποδοσφαιριστής της ομάδας, νυν γιατρός ις, που ένα φεγγάρι ασχολήθηκε και με τα διοικητικά του χαζιού. Αιτία; Ανέλαβε την ιατρική φροντίδα –μέσω του τριτικού Κέντρου– των ποδοσφαιριστών και καλαθοσφαιριστών του Ολυμπιακού.

¶ Πήραν φωτιά τα σήμαντρα. Φυλλάδες, κανάλια και μερίδα σκληροπυρηνικών έπεσαν πάνω στο γιατρό. Άρχισαν και περισπούδαστες (και συνήθως προβοκατόρικες) αναλύσεις των ταμπλόιντ και πάνω που πηγαίνανε να πούνε δόξα ο Θεώ, από τη βαίνουσα προς εκτόνωση σχέση προπονητή-original, άρχισαν το βόθηθα Παναγιά μου.

¶ Ο Κρόκος πάλι άναψε φωτιές!

¶ Το σύνδρομο του Εφιάλτη βέβαια είναι ιδίον του Έλληνα. Δείτε για παράδειγμα τι γίνεται στην ΑΕΚ του Μπίστη με την τριάδα αμφισβήτησης του μεγάλου θεωρητικού του εκσυγχρονισμού. Ή στο ΠΑΣΟΚ, με την κατάπτυστη σκευωρία ε βάρους του Παπαθεμελή που τον θέλουν να συνωμοτεί σε άρος της Μεγάλης Δημοκρατικής(;) Παράταξης (sic).

¶ Ζούμε μ' έναν Εφιάλτη ως έθνος και ως χώρα.

¶ Για δεύτερη φορά εγκαινιάστηκαν οι εγκαταστάσεις τον Άγιο Κοσμά. Πριν από ένα χρόνο τις κορδέλες έκοψε ο . Κουράκης. Φέτος ήταν η σειρά του «καταλληλότερου», ου για χάρη Του έγινε πανικός στην παραλιακή. Αγανακτισμένοι οδηγοί αναπολούσαν με νοσταλγία τις μέρες που η ψηλότητά Του βρίσκονταν στην Ευρώπη, την εποχή που ροήδρευε (λέμε τώρα).

¶ Όμως τα εγκαίνια, τις κορδέλες, τα καρμπόν δελτία των αναλιών, τα ιδιότυπα ελληνικά Του και όλα τα σχετικά υπό ία έννοια τα έχουμε συνηθίσει. Αυτά που δεν αντέχονται είναι οι σπάτουλες των παρατρεχάμενων Του.

¶ «Αυτή είναι η ισχυρή Ελλάδα που εσείς μας παραδίδετε αθημερινά, κύριε Πρόεδρε...», αναφώνησε συγκινημένος ο . Λιάνης. (Πώς λέμε, κάθε πρωί ένα χυμό φρούτου; Ή κάπως έτσι τέλος πάντων.) Τα πλήθη δάκρυσαν από εθνική περηφάνια κι όλοι μαζί αναφώνησαν: Άξιος-άξιος.

¶ Ο Θανασάκης της ΕΠΑΕ δήλωσε ξανά ότι στις προσεείς εκλογές (τις πολιτικές) θα είναι υποψήφιος. Εδώ ο κόμος το 'χει τούμπανο κι αυτός το παρουσίασε ως αποκλειτικό! Το ζήτημα είναι ότι ο λοχαγός ε.α. κ. Φούρας –στην πέξω της εξουσίας τώρα– αντιδρά και μαζί με άλλα συντρόια του ακονίζουν τις χαντζάρες τους. Η ευγενής άμιλλα πά-

ντα χαρακτήριζε τους Πασόκους.

¶ Όσο για την περιφέρεια που επέλεξε ο Θανασάκης; Η Αχαΐα βεβαίως. Τώρα αν αντιμετώπισε το νόμο του μικροβενιζέλου ως κουρελόχαρτο και με μοχλό τους αθλητικούς δικαστές κρατά την Παναχαϊκή στη Β' Εθνική, είναι εντελώς συμπτωματικό...

¶ Το γεγονός είναι ότι τα Λιανοβενιζέλια ακούνε Κανελλόπουλος και βγάζουν σπυράκια. Αλλά υπάρχουν και οι δερματολόγοι. Το παιδί έχει γερό Κόκκαλ(ο) και δεν καταλαβαίνει τίποτα.

¶ Το ντέρμπι ΑΕΚ-ΠΑΟ έληξε ισόπαλο με διαιτητή τον γνωστό χαστουκοεισπράκτορα Ευθυμιάδη. Αφελείς οι Πράσινοι που πίστεψαν στη νίκη, επειδή προηγήθηκαν 2-0 κι ακόμα πιο αφελείς οι Κίτρινοι που ισοφαρίζοντας θέλησαν να πάρουν τους 3 βαθμούς. Το ματς έπρεπε να λήξει ισόπαλο, αφού ο Ολυμπιακός είχε χάσει από την Προοδευτική. Το πιάσατε το υπονοούμενο, ω αφελείς Κιτρινοπράσινοι;

¶ Τσίκινης. Το νέο αστέρι της Παράγκας. Έκανε ό,τι μπορούσε και χάρισε τη νίκη στον Ολυμπιακό με την Ξάνθη. Να τον χαίρεστε, κύριε Μπίκα. Κι εσείς κύριε Γκαγκάτση μας. Πάντα τέτοια κι όλα θα πάνε κατ' ευχήν.

¶ Την λαίδη Ιωάννα προσκάλεσε στην πρώτη εκπομπή του «Πρόσωπα» ο Ν. Χατζηγεωργιάτος στον Άλφα. Με τέτοιες κολακείες που εκστόμισε ίσως πολλοί να νόμισαν ότι ήταν πληρωμένη εκπομπή (όπως οι διαιτησίες), ή ότι ήταν ερωτευμένος. Σας βεβαιώνουμε ότι δε συμβαίνει τίποτα από τα δύο. Απλά οι κωλοτούμπες στην εξουσία είναι καθεστώς στα κανάλια. Και η ΕΣΗΕΑ ακόμα μοιράζει τις καρέκλες.

¶ Στην ίδια εκπομπή, ο φιλόσοφος της έντυπης τσόντας κ. Π. Κωστόπουλος, στο ίδιο μήκος κύματος με τον οικοδεσπότη, έπλεξε με τη σειρά του το εγκώμιο της λαίδης και πρόκανε να ειρωνευτεί το 5% των πολιτών (σ.σ. Εφιάλτες κι αυτοί) που διαφωνεί με τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αλήθεια από ποια δημοσκόπηση άντλησε τα στοιχεία του; Άντε Πέτρο, και εθελοντής με τον Φασούλα, την Κούρκουλα και τους κρατικοδίαιτους καλλιτέχνες-χειροκροτητές της Χαριλάου Τρικούπη.

¶ Και το πρωτάθλημα συνεχίζεται...

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Πολιτιστική Ολυμπιάδα αλλιώς

Δυστυχώς όλα είναι πολιτισμός. Ακόμη και τα πιο δυσάρεστα και τα πιο υποκριτικά. Σταχυολογούμε μερικά: Ο γλύπτης Φώτης, βραβευμένος με το διεθνές βραβείο Χακόνε της Οσάκα στην Ιαπωνία για το γλυπτό του Ερμαφρόδιτος (1990), βρήκε το έργο του προχθές πεταμένο στα μπάζα του Πάρκου Ριζάρη!

Το γλυπτό είχε στηθεί το 1996 σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο στο Γκάζι και απεσύρθη μετά λόγω των έργων του Μετρό. Οι υπεύθυνοι του Δήμου Αθηναίων και ο Γιάννης Παπαδάκης, τότε πρότανης στην Α.Σ.Κ.Τ., τον είχαν διαβεβαιώσει ότι το έργο του φυλάσσεται αμπαλαρισμένο σε αποθήκη του Δήμου! Αντιλαμβάνεστε την ταραχή του όταν είδε το έργο του στα σκουπίδια.

Ακολούθησαν αγωγές και μηνύσεις και βέβαια το θλιβερό συμπέρασμα: Κάθε μορφή εξουσίας, τοπική ή κρατική, είναι κατά βάθος εχθρός του πολιτισμού, και γιατί αισθάνεται μειονεκτικά απέναντί του και γιατί ο αληθινός πολιτισμός είναι εχθρός κάθε μορφής εξουσίας.

Άλλο τώρα: Πολιτισμός είναι η καθημερινότητά μας, η συχνά αβάσταχτη σ' αυτή την εχθρική πόλη.

Το Νοσοκομείο Παίδων στο Γουδί το ξέρετε. Πρόκειται για τον καθημερινό γολγοθά εκατοντάδων γονιών με τα μωρά τους. Κατ' αρχάς η προσπέλαση στο Νοσοκομείο είναι άκρως προβληματική και λόγω του υπογείου πάρκιγκ που κατασκευάζεται εδώ και χρόνια, αλλά δεν τελειώνει, και λόγω των τριπλοπαρκαρισμένων. Έπειτα δύο τεράστια περίπτεραςουπερμάρκετ(!) ασφαλισμένα με μπετόν (sic) αποκλείουν και τις δύο πλευρές του (εξαφανισμένου) πεζοδρομίου, έτσι ώστε οι πεζοί με τα μωρά στην αγκαλιά να κάνουν σλάλομ ανάμεσα σε αυτοκίνητα και μηχανάκια. Εικόνα τριτοκοσμική και αποκαρδιωτική.

Τέλος, στο Παίδων σπεύδουν πάμπολλοι Αθίγγανοι συμπατριώτες μας (Είναι γνωστό ότι οι παιδικές ασθένειες ενδημούν σε χώρους που δεν υπάρχει στοιχειώδης υγιεινή.) Έρχονται με τα ημιφορτηγά τους και συχνά με τηνπραμάτεια τους. Η αντιμετώπισή τους από τους τρίτους απαράδεκτα ρατσιστική. Ελπίζω οι γιατροί πάντως να πράττουν το καθήκον τους. (Εκτός κι αν σπεύδει sentimental η Μαρία Παπαδημητρίου.)

Κι αυτά είναι φευ πολιτισμός. Πολιτισμός της μελαγχολίας και του απανθρωπισμού, της νεύρωσης και της υστερίας, της μόνωσης και της μονα-

ξιάς. Και κάτι ευχάριστο τώρα: δειλά-δειλά βγαίνουν τα πρώτα καυστικά δημοσιεύματα για την πομφολύγα της «Πολιτιστικής Ολυμπιάδας». Εκτός των δημοσιογράφων, που επιτέλους έσκασαν μύτη, ελπίζουμε να ξεφοβηθούν και οι δημιουργοί.

Μάνος Στεφανίδης.

Ο γλύπτης Φώτης Χατζηιωαννίδης εμπρός στον «Ερμαφρόδιτο» (1989).

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- «Σύγχρονοι Ολλανδοί Καλλιτέχνες που εμπνεύστηκαν από την Ελλάδα» είναι ο τίτλος της πολύ ενδιαφέρουσας έκθεσης που παρουσιάζει τις ημέρες αυτές –και μέχρι 6/12– το Ολλανδικό Ινστιτούτο Αθηνών (Μακρή 11, Μακρυγιάννη). Περιλαμβάνει έργα (ζωγραφική, γλυπτική, movie art) δεκαεσσάρων σύγχρονων επιφανών ολλανδών καλλιτεχνών, εμπνευσμένα από την Ελλάδα.

- Στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (Βασ. Σοφίας 22) γίνεται τις μέρες αυτές η έκθεση «Ο εικαστικός Γιάννης Ρίτσος»: Οι περισσότεροι τον γνωρίζουν ως ποιητή· ο Ρίτσος όμως ασχολήθηκε και με τη ζωγραφική χρησιμοποιώντας μάλιστα ποικίλες τεχνικές. Η έκθεση περιλαμβάνει 200 περίπου πρωτότυπα έργα του από την περίοδο 1949-84, καθώς και μια σειρά φωτογραφιών του Πλάτωνα Μάξιμου που αποτυπώνουν την εικαστική πλευρά του ποιητή.

- Σήμερα, Παρασκευή 3/10, γίνονται τα εγκαίνια της έκθεσης χαρακτικών του μεγάλου Τζόρτζιο ντε Κίρικο, στην αίθουσα τέχνης «Αστρολάβος artlife» (Ηροδότου 11, Κολωνάκι). Περιλαμβάνει χαλκογραφίες και λιθογραφίες – κάποιες μάλιστα επιζωγραφισμένες από τον ίδιο τον καλλιτέχνη. Διάρκεια έως 30/10.

- Το 2ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινουμένων Σχεδίων της Αθήνας γίνεται από 15 μέχρι 19/10 στον πολυχώρο «Αθηναίς», στο Βοτανικό: Με προβολές ταινιών, εργαστήρια, εκθέσεις για τις νέες τεχνολογίες στον τομέα των κινουμένων σχεδίων και άλλα πολλά, ψυχαγωγικά και ενημερωτικά.

- Στη γκαλερί «Ζυγός» (Νίκης 48, Σύνταγμα) δείτε την έκθεση ζωγραφικής του Νίκου Γιαννέτου (μέχρι 18/10). Πολύ ωραία επίσης η δουλειά της ελληνοαμερικανίδας ζωγράφου Μαριάννας Φέντεραιλ που εκθέτει στη γκαλερί Titanium Yiayiannos (Βασ. Κωνσταντίνου 44) μέχρι τις 13/10.

Ο αιώνας του Μοντερνισμού

Σειρά Σεμιναρίων στην Ελληνοαμερικανική Ένωση

Από το Νοέμβριο του 2003 η Ελληνοαμερικανική Ένωση διοργανώνει δύο παράλληλα σεμινάρια, 12 εισηγήσεων το καθένα, με κεντρικό θέμα τον «Αιώνα του Μοντερνισμού» (ιστορία, θεωρία, πρωταγωνιστές).

Το πρώτο σεμινάριο, με άξονες την «Ιστορία ως διαρκή επανάσταση και τα κοινωνικά της συμφραζόμενα» και την «Παράδοση και νεωτερικότητα στο χώρο της πεζογραφίας» θα πραγματοποιείται κάθε Δευτέρα στις 18:30-21:30 με εισηγητές τον ιστορικό και συγγραφέα Απόστολο Διαμαντή και τον κριτικό λογοτεχνίας και πεζογράφο Άρη Μαραγκόπουλο. Έναρξη σεμιναρίου: Δευτέ-

ρα 10 Νοεμβρίου 2003.

Το δεύτερο σεμινάριο, με άξονες την «Άνοδο και πτώση της Μοντερνιστικής Ουτοπίας στις Τέχνες της Εικόνας» και την «Θεωρία και Τεχνικές της Ευρωπαϊκής Νεωτερικής Λογοτεχνίας - Το ελληνικό παράδειγμα» θα πραγματοποιείται κάθε Πέμπτη 18:30-21:30 με εισηγητές τον επιμελητή της Εθνικής Πινακοθήκης και κριτικό τέχνης Μάνο Στεφανίδη και τον θεωρητικό της λογοτεχνίας και πεζογράφο Γιώργο Αριστηνό. Έναρξη σεμιναρίου: Πέμπτη 13 Νοεμβρίου 2003.

Την Πέμπτη 6 Νοεμβρίου 2003, στις 19:00 θα γίνει εναρκτήριο εισαγωγικό

μάθημα, με ελεύθερη είσοδο, από τον Καθηγητή Ιστορίας και Θεωρίας της Λογοτεχνίας στο Τμήμα Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου, Δημήτρη Δημηρούλη με θέμα «Νεωτερικότητα, Λογοτεχνία και Αποδομισμός. Το ξένο και το ελληνικό παράδειγμα».

Αιτήσεις συμμετοχής μέχρι και την **Τετάρτη 29 Οκτωβρίου**.

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνείτε με το Τμήμα Πολιτιστικών της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης στα τηλέφωνα : 210 3680071, 210 3680047, κ. Γ. Μπανιώκος, κ. Έλλη Ηλιοπούλου.

Ίχνη στη στάχτη

Η -επίκαιρη- ελαιογραφία του εξωφύλλου μας είναι έργο του ζωγράφου Γιάννη Αντωνόπουλου από την τελευταία του έκθεση, που έγινε τον περασμένο Γενάρη στη γκαλερί «Έκφραση-γιάννα γραμματοπούλου». Τον ευχαριστούμε θερμά και παραθέτουμε λίγα λόγια για το έργο και τη συγκεκριμένη έκθεσή του από τον Διονύση Χαριτόπουλο:

Κάθε νέα δουλειά του Γιάννη Αντωνόπουλου είναι και ένας νέος δρόμος έρευνας και έκφρασης. Αυτή τη φορά το αποτέλεσμα είναι πέρα από κάθε προσδοκία.

Ίσως είναι η μεγάλη στιγμή του.

Ο καλλιτέχνης με σίγουρο και σταθερό χέρι κατορθώνει να αποτυπώσει το θυμό και τη λύπη του μαζί, με τόση ένταση που αναστατώνει τον κοινωνό του έργου του.

Εικόνες δυνατές, απρόοπτες και σπαρακτικές, με κυρίαρχο υλικό στάχτη, ομίχλη και ερημία, αποδίδουν χωρίς ωραιοποιήσεις αυτό που αισθάνεται. Στην ενόραση του καλλιτέχνη το μόνο που έχει απομείνει μέσα μας είναι τα αποκαΐδια αυτού που υπήρξαμε.

Καψάλες ψυχών και αισθημάτων.

Και αν δεν είναι ακόμη αντιληπτό σε εμάς τους υπόλοιπους, ο Γιάννης Αντωνόπουλος, που έχει το χάρισμα να «βλέπει», αναπαριστά την καταστροφή και μας συνταράζει.

Εκπληκτικής ποιότητας το μαύρο και το γκριζο σε τεράστια γκάμα τόνων. Καμία κολακεία του θεατή. Καμία προσπάθεια να γίνει αρεστός και συμπαθής.

Στάχτη, ομίχλη και ερημία.

Πού και πού κάποιο ανθρώπινο ίχνος με λίγο κόκκινο στην τύχη ή ένα σκοτωμένο καφέ είναι ό,τι απόμεινε από τη ζώσα πραγματικότητα, για την οποία ο καλλιτέχνης φανερά θρηνεί.

Κάψαμε τη ζωή. Καταστρέψαμε ό,τι μας δόθηκε.

Και δεν έχουμε δικαίωμα στην επιείκεια.

Ενόχλησαν οι εκδηλώσεις για τον Παλαμά

Με τοπική δυσανεξία ξεκίνησαν οι εκδηλώσεις του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου για τη συμπλήρωση 60 χρόνων από το θάνατο του Κωστή Παλαμά, στο Μεσολόγγι.

Η δυσανεξία έχει κυρίως να κάνει με τον τρόπο που επιλέχθηκαν οι προσκεκλημένοι στην εκδήλωση στην Τουρλίδα, καθώς, όπως ανέφερε ο τοπικός Τύπος, «δεν κλήθηκαν να παραστούν εκπαιδευτικοί που καθημερινά ασχολούνται με το έργο του ποιητή, δεν κλήθηκαν γνωστοί άνθρωποι που για χρόνια έχουν προσφέρει από διάφορα μετερίζια στα πολιτιστικά του Μεσολογγίου και στο παραπέντε κλήθηκαν οι δημοσιογράφοι».

Το «ρίνε» της εκδήλωσης που διοργανώθηκε με ευθύνη του Δήμου ήταν αυτό που ενόχλησε πιο πολύ, καθώς οι κάτοικοι της πόλης περίμεναν μια ανοιχτή εκδήλωση για τον Κωστή Παλαμά.

ΟΦΙς

‘Ο Παρδαλός Συρικτής τῆς ‘Εμλίνης

τοῦ Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου

Στό Χριστόφορο Μηλιώνη

Τόν εἶχα συναντήσει πρώτη φορά καί μέ άλλο ὄνομα –πᾶνε δέκα καί παραπάνω χρόνια ἀπό τότε– σέ μιά βόρεια παγολίμνη, καί, καθώς τώρα ἄκουγα στό τηλέφωνο τή Λ. νά μοῦ διαβάζει μέ τή συνηθισμένη της ἔξαψη τό κείμενο πού εἶχε βρεῖ, ὁ μισός νοῦς μου κόλλησε σ’ ἐκεῖνο τό πρῶτο συναπάντημα. Τό ἄλλο μισό του ἀκροαζόταν τή γλυκόπικρη μουσική πού ἔφερεν τό τηλέφωνο, πρωτάκουστη καί γνώριμη συνάμα:

Ἔπειτα εἶνε ἡ διήγησις τοῦ Παρδαλοῦ Συρικτοῦ τῆς ‘Εμλίνης πῶς πρῶτον ἐσφύριξεν ὅλους τούς ποντικούς καί τούς ἔβγαλεν ἔξω, καί ὕστερον, ὅταν ὁ δημογέρων παρεσπόνδησε πρὸς αὐτόν, ἔσυρεν ὅλα τά παιδιά μαζί του καί ἀπῆλθεν εἰς τό ὄρος. Τί περίεργος παλαιά παράδοσις εἶνε αὕτη! Ἀπορῶ τί σημαίνει, ἀνίσως σημαίνει τίποτε. Φαίνεται νά ὑπάρχει κάποιον ἀλλόκοτον καί βαθύ κρυπτόμενον ὅπισθεν τοῦ κυματίζοντος ρυθμοῦ. Συχνά ἐπιφοιτᾷ εἰς τήν μνήμην μου ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ ἀλλοκότου, μυστηριώδους καί γηραιοῦ αὐλητοῦ, φυσῶντος τήν σύριγγά του διά τῶν στενῶν δρομίσκων τῆς ‘Εμλίνης, καί τῶν παιδίων ἀκολουθούντων μέ πόδας ὀρχουμένους καί μέ σοβαρά, σύννοα πρόσωπα. Οἱ γεροντότεροι προσπαθοῦν νά τούς ἐμποδίσουν, ἀλλά τά παιδιά δέν δίδουν προσοχήν. Ἀκούουν τήν παράδοξον, τήν μαγευμένην μουσικήν, καί ὀφείλουν ν’ ἀκολουθήσωσι. Τά παιγνίδια μένουν ἡμιτελῆ, καί τά ἀθύρματα πίπτουσιν ἀπό τὰς ἀμελεῖς χεῖράς των. Δέν γνωρίζουν διά ποῦ ἐπείγονται. Ἡ μυστηριώδης μουσική τά καλεῖ, κ’ ἐκεῖνα ἀκολουθοῦσιν, ἀμέριμνα καί μὴ ἐρωτῶντα διά ποῦ. Ἐκεῖνη διεγείρει καί δονεῖ τὰς καρδίας των, καί οἱ ἄλλοι ἤχοι καθίστανται ἀμυδροί. Ὅθεν ἀκολουθοῦσι τό βῆμα τοῦ Παρδαλοῦ Συρικτοῦ, ἔξω τῆς πόλεως ‘Εμλίνης.

«Ἄ!», εἶπα νοερά ἐνῶ ἡ Λ. συνέχιζε νά τερετίζει συνεπαρμένη, μέ ἦθος πού ἀπαιτοῦσε νά παραδεχτῶ τή γοητεία τῆς μουσικῆς, «τό δέντρο φαίνεται πολύηχο, πρέπει τό δίχως ἄλλο νά κοιτάξω τόν κατάλογο Aarne-Tompson, νά δῶ σέ πόσες χῶρες φυσάει τή σύριγγά του ὁ Παρδαλός Συρικτής: ὁ Βρετανός τόν ἄκουσε, ὁ Νορβηγός ἐπίσης, θά...»

«Σοῦ ἄρεσε;» μέ ρώτησε ἡ Λ., τῆς ἀπάντησα ἀφηρημένος, εἶχα βγεῖ κι ἐγώ ἀπ’ τήν ‘Εμλίνη, ὁ νοῦς μου, ὅλος τώρα, ἦταν στήν ἰψενική παγολίμνη!

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

‘Ο Μόψεμαν κ’ ἐγώ, ἡμεῖς οἱ δύο, τό κάμνομεν ὁμοῦ. Καί γίνεται τόσον μαλακά, διότι ὅλοι εἴμαστε νά τό ἰδῇτε.

Ἐγώ ρίχνω ἓνα πεταχτάρι στό λαιμό του, καί ὕστερα τόν γυρίζω τρεῖς φορές γύρω στό σπίτι, καί παίζω τό σουραῦλί μου. Ὅταν τό ἀκούσουν, τρέχουν ν’ ἀναβοῦν ἀπό τά ὑπόγεια, καί νά καταβοῦν ἀπό τά λιακωτά, καί νά πεταχθοῦν ἔξω ἀπό ταῖς τρύπαις, ὅλα τά εὐλογημένα τά μικρά.

ΕΓΙΟΛΦ

Καί ὕστερα τά δαγκώνει καί πεθαίνουν;

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

ᾠ! ὄχι, ὄχι, κατεβαίνουμε κάτω στή βάρκα, ἐκεῖνος κ’ ἐγώ, καί τότε ἀκολουθοῦν κατόπιν μας, καί τά μικρά καί τά μεγάλα ποντίκια.

ΕΓΙΟΛΦ

(Ἀνυπομόνως.) Καί ὕστερα; εἶπέ μου.

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

Ὑστερα, ἀβαράρουμε ἀπ’ τή στεριά, κ’ ἐγώ τραβῶ μέ τό ἓνα κουπί, καί παίζω καί τό σουραῦλί μου. Καί ὁ Μόψεμαν κολυμβᾷ ἀπ’ ὀπίσω. (Μέ σπινθηρίζοντας ὀφθαλμούς.) Καί ὅλα τά ποντίκια καί τά ποντικάκια τρέχουν, τρέχουν καταπόδι μας, εἰς τά βαθιά, βαθιά νερά! Ναι, γιατί τό χρωστοῦν.

ΕΓΙΟΛΦ

Καί γιατί τό χρωστοῦν;

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

Ίσα ἴσα γιατί δέν τό ἐπιθυμοῦν ἴσα ἴσα γιατί φοβοῦνται
τρομερά τό νερό. Δι' αὐτό δέν εἰμποροῦν ν' ἀποφύγουν τό
νά βουτήξουν εἰς αὐτό.

ΕΓΙΟΛΦ

Καί ὕστερα πνίγονται;

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

Ὅλα, τά εὐλογημένα. (Ἡπιώτερον.) Κ' ἐκεῖ εἶνε ὅλα ἡσυ-
χα, καί μαλακά, καί σκοτεινά, ὅσον εἰμποροῦν νά ἐπιθυμή-
σουν μέ τήν καρδιά των, τ' ἀγαπημένα τά μικρά. Κάτω ἐκεῖ
κοιμῶνται μακρόν γλυκόν ὕπνον, χωρίς νά ἔχουνε κανένα
νά τά μισῇ ἢ νά τά κατατρέχη πλέον. (Ἐγειρομένη.) Τόν πα-
λαιόν καιρόν, εἰμπορῶ νά σοῦ πῶ, δέν ἐχρειαζόμην κανένα
Μόψεμαν. Τότε ἔρριχνα τό δόλωμα μοναχή μου, ἐγώ ἡ ἴδια.

ΕΓΙΟΛΦ

Καί τί ἔπιανες τότε;

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

Ἀνθρώπους. Ἐναν μάλιστα.

ΕΓΙΟΛΦ

(Ἀπλήστως.) ὦ! Ποιός ἦτον; Εἶπέ μου.

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

(Γελῶσα.) Ἦτον ὁ ἀγαπητικός μου, ὁ ἀγαπητικούλης
μου.

ΕΓΙΟΛΦ

Καί ποῦ εἶνε τώρα;

Η ΝΥΦΙΤΣΑ

(Σκληρῶς.) Κάτω, ὅπου εἶνε ὅλα τά ποντίκια.

Ἡ Λ. ἐπέμενε, πάλευε νά μοῦ ἀποσπάσει ἕναν ἔπαινο γιά
τό νέο της εὔρημα, τῆς τόν ἀπένειμα «ἀλλόφρων», ὅπως θά
ἔλεγε ὁ μεταγλωττιστής τῶν δύο κειμένων, ἀκολουθοῦσα
μαγεμένος τόν Παρδαλό Συρικτή καί τήν αὐλήτρια Νυφί-
τσα, εἶχα ἐγκαταλείψει τήν ἰδέα νά ψάξω στόν κατάλογο
Aarne-Tompson, γιατί νά καταπιανόμουν μέ ἔργα συστημα-
τικά καί παραδεδεγμένως χρήσιμα; Ἦταν ἀλλότρια καί τῆς
δύναμής μου καί τῆς φύσης μου, ἄς μελετοῦσε τό πράγμα
ένας εἰδικός, ἐκεῖνος θά ἐρμήνευε ὀξύτερα τά κοινά στοι-
χεῖα καί τίς διαφορές, ὥραϊα θά ἐξηγοῦσε τούς λόγους, ἄς
ποῦμε, πού ὁ Συρικτής τῆς Ἐμλίνης ὁδηγεῖ τά παιδιά στό
ὄρος ἐνῶ ἡ αὐλήτρια τραβάει τά ποντίκια στή λίμνη.

«Θά χρειαστεῖ μιά νέα ἔκδοση τοῦ Τζέρομ Τζέρομ», εἶπα
στή Λ., «ἀνάγκη πιά νά προσθέσουμε τήν “Τσαϊέρα” καί τό
“Περί κακῶν τελωνίων” πού βρῆκες πέρσι, προπάντων
ὅμως ἐτοῦτον τόν Συρικτή, ἄλλωστε κάτι πρέπει νά ποῦμε
στόν πρόλογο καί γιά»

«... ἐκεῖνον τόν δικό μας τόν Σουραυλή!», μέ πρόλαβε ἡ
Λ., ὅπως συχνά συμβαίνει πιά.

Τό πρῶτο, λοιπόν, ἀντάμωμα, νωρίτερα ἀπό τό 1993, εἶχε
γίνει στό *Νέον Πνεῦμα*, περιοδικό τοῦ Βλάση Γαβριηλίδη,
τεῦχος 1ης Ὀκτωβρίου 1994: ἀνώνυμο ὥραϊο δοκίμιο γιά

τόν *Μικρόν Ἐγιόλφ* τοῦ Ἰψεν. Ὁ συγγραφέας*,
ἀνώνυμος ὁ μεταφραστής, πού ὅμως ἦταν δίχως τήν παρα-
μικρή ἀμφιβολία ὁ Παπαδιαμάντης, καί ὁ γοητευμένος ἀπό
τό σουραυλή Ἐγιόλφ μέ εἶχε πάει ἴσια στή μικρή ἐγγόνα τῆς
γρια-Λούκαινας, τή μαυλισμένη ἀπό «τόν κρυμμένον αὐλή-
τήν».

Τώρα ἡ Λ. εἶχε ἀνακαλύψει τό ἐλλεῖπον τεῦχος (τῆς 1ης
Μαΐου 1894) τοῦ *Νέου Πνεύματος*, ὅπου βρῆκε ἕνα ἀκόμη
κομμάτι τοῦ προσφιλοῦς μας Τζέρομ Κ. Τζέρομ μέ τόν τίτ-
λο «Διά τά γατιά καί τά σκυλιά». Εὐγνώμων ἐκεῖνος πού φι-
λικά χέρια τόν ἀνέσυραν ἀπό βυθούς λήθης, φρόντισε νά
μὴν παραβεῖ τήν εὐλογημένη του συνήθεια νά ἐπιχειρεῖ μα-
κρές παρεκβάσεις καί, προφανῶς εἰδοποιημένος μέ μυστη-
ριώδη καί ἀκατάλυπτον τρόπον ὅτι φίλτατα διακειμέθα, ἡ
Λ. κι ἐγώ, πρὸς τόν μεταφραστήν του, μᾶς ἀντιφιλοδώρησε
μέ τρεῖς ἐξαίσιες παραγράφους γιά τόν Παρδαλό Συρικτή
τῆς Ἐμλίνης καί τά γητεμένα ποντίκια καί παιδιά. Ἐδῶ με-
τέφερα τήν πρώτη.

Δέ θά ἔπρεπε –πλάσις Θεοῦ εἶναι κι αὐτά– ὅμως ἀποστρέ-
φομαι τά ποντίκια σχεδόν ὅσο καί ὁ ἥρωας τοῦ Ὀργουελ
στο 1984. Ἐντούτοις ἔχω κιόλας διαβάσει αὐτές τίς παρα-
γράφους τρεῖς φορές ὥς τώρα δίχως τήν ἐλάχιστη σιχαμά-
ρα.

Τά εὐλογημένα! πού λέει ἡ ἰψενική αὐλήτρια. Μέ ξαναφέ-
ραν γητεμένο στήν Ἀκριβούλα, στόν σημαδιακό κι ἀταί-
ριαστο Σουραυλή, στά βαθιά, βαθιά νερά κάτω ἀπό τά
Μνημόρια τῆς Σκιάθου. Λίγο εἶναι, τώρα μάλιστα πού πα-
ρέκαμψα τά ἐβδομήντα;

Καί ἡμεῖς τα ἡλικιωμένα παιδιά ἀκούομεν τούς συριγμούς
του [τοῦ Παρδαλοῦ Συρικτοῦ τῆς Ἐμλίνης – γιά νά μὴν ξε-
χνιόμαστε] πότε καί πότε. Πλὴν οἱ συμπαθεῖς φθόγγοι εἶνε
πολύ μακράν, καί ὁ πολύτυρβος καί ταραχώδης κόσμος
δέν παύει νά ὀλολύζη καί νά βρυχᾶται τόσον δυνατά, καί
πνίγει τήν ὄνειρώδη μελωδίαν. Μίαν ἡμέραν οἱ γλυκεῖς θλι-
βεροὶ φθόγγοι θά ἠχήσωσι τρανῶς καί ἐναργῶς, καί τότε
καί ἡμεῖς, καθὼς τά μικρά παιδιά, θ' ἀπορρίψωμεν τά
ἀθύρματά μας καί θ' ἀκολουθήσωμεν. Εὐμενεῖς χεῖρες θά
ὀρεχθῶσι διὰ νά μᾶς σταματήσωσι, καί αἱ φωναὶ τὰς ὁποίας
συνειθίσαμεν ν' ἀκροώμεθα θά κράξωσι πρὸς ἡμᾶς νά
σταθῶμεν. Ἀλλά θ' ἀπωθήσωμεν ἡπίως τούς φιλικούς βρα-
χίονας, καί θά ἐξέλθωμεν τῆς θλιβερᾶς οἰκίας διὰ τῆς θύρας
τῆς ἀνοικτῆς: Διότι ἡ ἑξαλλος ἀήθης μουσική θά ἠχη εἰς τὰς
καρδίας μας, καί θά καταμάθωμεν τήν ἔννοιαν τοῦ ἄσμα-
τος ἀπό τότε.

Λοιπόν, ὅταν τέτοια ξανατονισμένη μουσική, ἑξαλλος καί
ἀήθης, γεννιέται ἀπό τά μεταφραστικά δάχτυλα τοῦ δικοῦ
μας αὐλητῆ, ὑπάρχει λόγος νά σκοτίζομαι γιά τόν κατάλο-
γο Aarne-Tompson καί νά γλείχομαι τίς σελίδες τῆς *Λαο-
γραφίας*; Δέ μοῦ ἀρκεῖ καί δέν ὑπερυψοῦται πού μέσα ἀπ'
αὐτά, τά ἐπωδύνως ὀζώδη δάχτυλα, ὁ Παρδαλός Συρικτής
τοῦ Τζέρομ Κ. Τζέρομ καί ἡ αὐλιτική Νυφίτσα τοῦ Ἰψεν
ἐκβάλλουν στήν ἀχειροποίητη μελωδία τοῦ «Μυρολογιοῦ
τῆς φώκιας»;

* Τότε, μέ δισταγμούς, νόμιζα πῶς ἦταν ὁ Παπαδιαμάντης. Ἡ
Λ. μέ ἔπεισε πῶς εἶχα λάθος.

Μετά τη μεγάλη επιτυχία που γνώρισε το περσινό εγχείρημα των Μονολόγων, το Υπουργείο Πολιτισμού και η Πολιτιστική Ολυμπιάδα αποφάσισαν όχι μόνο να το επαναλάβουν φέτος αλλά να διπλασιάσουν και τη δόση. Έτσι κάτω από τον γενικό τίτλο «Μονόλογοι 2003. Ο Ηθοποιός και ο Σκηνικός του Λόγος», σε τέσσερα θέατρα του Μεταξουργείου (Θέατρο της Άνοιξης, Από Μηχανής Θέατρο, Θέατρο Άπτις και Θέατρο Μεταξουργείο) 24 από τους σημαντικότερους ηθοποιούς του ελληνικού θεάτρου αναμετριοούνται με κείμενα που «διατρέχουν όλη την κλίμακα των λογοτεχνικών ειδών» (όπως σημειώνει ο Κώστας Γεωργουσόπουλος στο πρόγραμμα των Μονολόγων), αναμετριοούνται με το κοινό αλλά κυρίως αναμετριοούνται με τον εαυτό τους. Στον μονόλογο άλλωστε, ο ηθοποιός δεν μπορεί να «καλυφθεί», δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από τεχνικές και τερτίπια. Στέκεται μόνος απέναντι στο κοινό και μετατρέπει τον εαυτό του στο απόλυτο όργανο της θεατρικής τέχνης.

Ακόλαστες εσπερίδες

Η αναμέτρηση της Μπέττυς Αρβανίτη στο Θέατρο Άπτις, υπό την καθοδήγηση του Νίκου Μαστοράκη και με όχημα το έργο του Ανδρέα Στάικου *Ακόλαστες Εσπερίδες* υπήρξε αναμφισβήτητα μία από τις πιο ενδιαφέρουσες. Η Μπέττυ Αρβανίτη ως Εύα Παπαγιάννη, μία γυναίκα διάσημη για τα ερωτικά της όργια και για το αυτοβιογραφικό βιβλίο της (ένα βιβλίο που έγραψε ο σύντροφός της και αυτή απλώς το υπέγραψε μετά το θάνατό του), γέμισε όχι τη σκηνή, μα ολόκληρο το θέατρο με τη λαμπερή παρουσία της. Το έργο του Ανδρέα Στάικου βασίζεται σ' έναν ιδιαίτερο τρόπο γραφής και σ' έναν λόγο που την ίδια στιγμή μπορεί να μεταφέρει τόσο το απολύτως ανάλαφρο αίσθημα της κενότητας όσο και την τραγικότητα. Πίσω από τις λέξεις αναμοχλεύουν αισθήματα και καταστάσεις ουσιαστικές, ο λόγος δεν είναι λόγος αλλά πράξη έντονα συναισθηματικά, φιλοσοφικά και συγκινησιακά φορτισμένη. Το ύφος του συγγραφέα βρήκε την απόλυτη έκφρασή του στην σκηνοθετική ανάγνωση του Νίκου Μαστοράκη.

Ο σκηνοθέτης χαρακτηρίζεται από το

ιδιαίτερο χιούμορ με το οποίο αναγιγνώσκει κάθε είδους κείμενο. Χαρακτηρίζεται από την ευφυΐα του να το ανακαλύπτει κάτω από στρώματα δρα-

ματικών στιγμών και να το αποκαλύπτει στους θεατές φιλτραρισμένο μέσα από το προσωπικό του κριτήριο. Με τον ίδιο τρόπο όμως αποκαλύπτει και την τραγικότητα σε φαινομενικά ανώδυνες ή κενές καταστάσεις. Σε ένα σκηνικό περιβάλλον που διαμόρφωσε ο ίδιος με άρτια αισθητική, ένα ολόλευκο τραπέζι –απομεινάρια μιας διονυσιακής νύχτας που προηγήθηκε, τραπέζι σύμβολο μιας ζωής– η Εύα φυλλομετρώντας διάφορες επιστολές ξεφυλλίζει τη ζωή της. Μια ζωή πάνω, κάτω και γύρω από ένα τραπέζι. Μια νυχτερινή ζωή αδηφάγα, λαίμαργη. Μια ζωή που χαρακτηρίζεται από την ικανοποίηση των αισθήσεων.

Η ηρωίδα –δεν είναι τυχαία άλλωστε η επιλογή του πρότυπου θηλυκού ονόματος–, η Εύα, είναι ένα πλάσμα απόλυτα θηλυκό και ταυτόχρονα απόλυτα άφυλο. Ένα πλάσμα που πέρα από το χρόνο και το χώρο τυφλώνει τους ανθρώπους με τη λάμψη και τη γοητεία του, με μια υπερκόσμια ωστόσο χροιά. Ένα πλάσμα που προσπαθεί να τινάξει από πάνω του τη δόξα που το περιβάλλει. Μια γυναίκα που ενέπνευσε τη δημιουργία, που το όνομά της έγινε συνώνυμο της ηδονής. Η δική της ανάγκη για ηδονή ωστόσο ικανοποιείται από το αίσθημα του εξευτελισμού. Επιζητά τον εξευτελισμό ως πηγή ζωής. Μία ακαθόριστη μορφή θρησκευτικού, χριστιανικού, καθαγιασμού μέσω της οδύνης και της ταπείνωσης. Η επιστολή μιας άγνωστης σ' αυτήν γυναίκα, θα αποτελέσει τη λύτρωσή της. Η σύζυγος του συγγραφέα, μια γυναίκα που δεν διεκδίκησε ποτέ τον άντρα της εν ζωή, θα διεκδικήσει τα δικαιώματά του βιβλίου. Μπροστά στην απειλή του δημόσιου εξευτελισμού η Εύα αισθάνεται την απόλυτη ηδονή.

Η Μπέττυ Αρβανίτη, με καταλυτική παρουσία, όχι μόνο ενσάρκωσε το πλάσμα αυτό αλλά το δυνάμωσε με την ερμηνεία της. Καθηλωτική με την αμεσότητά της, με την τεχνική της, με τον τόσο δουλεμένο λόγο της. Η παράσταση, υπόδειγμα τόσο ερμηνείας όσο και σκηνοθεσίας, θα μπορούσε κάλλιστα να λειτουργήσει και ως πρότυπο δημιουργικής συνεύρεσης και δημιουργίας.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Ακολουθώντας την άποψη που δέλει τον Ευριπίδη να γράφει κάποιες από τις τραγωδίες του με σαρδόνιο χαμόγελο στα χείλη, η Λυδία Κονιόρδου κατέβηκε στα θερινά θέατρα χαρίζοντας τη μεγαλύτερη (εμπορικά και καλλιτεχνικά) επιτυχία του φετινού καλοκαιριού. Ο Ίωνας του Εθνικού έδειξε ότι η άποψη αυτή ανεβάσματος του αρχαίου ιλαροτραγικού λειτουργεί στο κοινό, τουλάχιστον σε εκείνα τα έργα του που το μεταφυσικό δείχνει να έχει εκτός από τα συνήδη νεύρα του και μια αίσθηση του χιούμορ.

Ευριπίδης σε σμίκρυνση

Πριν δώσουμε τα εύσημα σε όλη την παράσταση, με πρώτη τη σκηνοθέτιδα Λυδία Κονιόρδου, που κράτησε και τον ένα από τους δύο βασικούς ρόλους, καλό είναι να φέρουμε στη μνήμη μας το θεατρολογικό υπόβαθρο της όλης οπτικής του Ίωνα. Όσοι θυμούνται την παράσταση του Ίωνα από τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο, θα συνειδητοποιούν ασφαλώς ότι η Κονιόρδου παραβίασε στην πραγματικότητα ανοικτές θύρες. Αν και το σχόλιο απευθύνεται στην φετινή παράσταση του Εθνικού και όχι σε εκείνη του «Αμφι-Θεάτρου», καλό είναι να φέρουμε στο μυαλό μας πως πρώτος ο Ευαγγελάτος διέγραψε πριν από κάποια χρόνια με τόση ενάργεια αυτή την πορεία ανάγνωσης του Ίωνα: «λίγο από μελόδραμα, λίγο από κομεντί, λίγο από τραγωδία και λίγο από φάρσα». Αυτή την πορεία ακολούθησε και η Κονιόρδου, με επιτυχία, που φάνηκε στο χειροκρότημα του κοινού και στα ευμενή σχόλια των ειδικών. Ανάμεσα στα τελευταία, τονίστηκε η ομοιογένεια της παράστασης, η ισορροπία της ανάμεσα στα διαφορετικά είδη που λανθάνουν στο ενιαίο κείμενο του Ευριπίδη.

Ας μην κατηγορηθεί η στήλη αυτή για επιτηδευμένη αντίδραση, αλλά προσωπικά ούτε πλήρη ομοιογένεια διέκρινα, ούτε, το κυριότερο, «ισορροπία». Αντιθέτως, η παράσταση ξεχύθηκε στην ανάλαφρη νότα του μελοδράματος και σαν κύρια γραμμή της είχε την ευχάριστη αίσθηση της κομεντί. Τα τραγικά μέρη του έργου, αν υπάρχουν, εμφανίστηκαν σαν παρωδία, σαν ανομοιογενή

σώματα, ξένα προς το όλο κλίμα της παράστασης. Υπάρχει ένα μέτρο σε όλα. Και είναι καιρός, με αφορμή αυτή την σε όλα της επιτυχημένη παράσταση, να το ξαναβρούμε.

Ας χρησιμοποιήσουμε σαν βασικό κλειδί για να βρούμε το μέτρο την επιτυχή παρουσία του νέου ηθοποιού Χρήστου Λούλη στον κεντρικό ρόλο. Πράγματι, κάθε παρουσία του στη σκηνή έδινε στην παράσταση την ξεχωριστή χάρη του ανάλαφρου βλέμματος, της νεανικής αστάθειας, της αγαθής υπερβολής, στις οποίες τόσο στηρίχθηκε και τόσο πρόβαλε η οπτική της Κονιόρδου. Με αυτόν τον άξονα, οι θεοί εμφανίστηκαν σαν καρικατούρες (άμοιρε Μποστ!), η Πυθία σαν αλλοπαρμένη κ.ο.κ. Ήταν βέβαια μια όμορφη όψη αυτή της παράστασης που είδαμε, αλλά φοβάμαι πως ήταν μόνο πρόσοψη χωρίς κανένα βάθος. Ο Ίωνας του Εθνικού ακόμα και αν ήταν από μόνη της μια μεγάλη παράσταση, ήταν παράσταση ενός μικρού Ευριπίδη.

Γιατί είναι άλλο πράγμα να ανακαλύπτεις στοιχεία μελοδράματος, ειρωνείας (και γιατί όχι, μπουρλέσκο) στο σώμα ενός τραγικού κειμένου, και άλλο να καταλήγεις να ψάχνεις με το κιάλι το τραγικό μέσα σε όλο αυτό το πανηγύρι. Τέλος πάντων, υπάρχουν πολλοί τρόποι για να δεις τη μεταφυσική του τυχαίου στον Ευριπίδη. Το ερώτημα, για παράδειγμα, «παίζει ο Θεός ζάρια;» μπορεί να λέγεται χάριν αστεϊσμού, να θεωρείται πρόσχημα, δικαιολογία ή στήριγμα παρηγοριάς. Μπορεί ακόμα να αποκτήσει το πρώτο νόημα

της παραίτησης, της βαθιάς μελαγχολίας, της στοχαστικής απαισιοδοξίας. Λίγοι άνθρωποι έχουν δώσει απάντηση σε αυτό το ερώτημα, ελάχιστοι έχουν πραγματικά πιστέψει στην απάντησή τους. Η επιλογή είναι δική μας: Τι διαλέγουμε; Ένα χαζοχαρούμενο Ευριπίδη με τα χάπι-εντ του, ή ένα επικίνδυνο Ευριπίδη που συνειδητοποιεί πως τα όρια του τραγικού και του κωμικού είναι πολύ λεπτά, πολύ διαπερατά και πολύ εύθραυστα, πως ίσως δεν έχει νόημα να ζαλίζεις το κοινό σου με τραγωδίες, κωμωδίες και σατιρικά δράματα, γιατί όλος ο κόσμος όπως και να τον δεις, είναι μια σκέτη ζάλη...

Πιστεύω ότι αυτά τα ειρωνικά δράματα του Ευριπίδη δονούνται από ένα θαυμαστό συγκλονισμό. Σύμφωνα, είναι μια οπτική του κόσμου, που έδωσε στη συνέχεια έργα μελοδραματικά και φαρσικά, σεβαστά στην ιστορία τους, αλλά, στο μεγαλύτερο μέρος τους, δευτέρας διαλογής. Και είναι εξαιρετικά επικίνδυνο να διαβάζουμε την πρώτη τραγική ύλη ενός ερωτήματος, που λειτουργεί σαν σεισμός στα θεμέλια μιας κοινωνίας, με βάση τις υστερινές της παραναγνώσεις και τις χαζοχαρούμενες αστικές της διευκολύνσεις.

Αν ο Λούλης ήταν το ένα βασικό στοιχείο της επιτυχίας, ο Διονύσης Φωτόπουλος ήταν το άλλο. Λογικό είναι: Όταν μια παράσταση είναι μόνο πρόσοψη, με τον Φωτόπουλο στις δυνάμεις της, η πρόσοψη αυτή έχει πολύ ωραία όψη. Ο Χορός, θαυμάσιος στα μιουζικαλικά μέρη του, στα «κάπως-περισσότερο-σοβαρά» έμοιαζε χαμένος. Όσο για τη Λυδία Κονιόρδου, απέδειξε ότι μπορεί να παίζει με την ίδια ένταση και σε άλλες κλίμακες. Η Κρέουσά της είχε την πρέπουσα κομψότητα, χάρη και θηλυκότητα.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ο Θοδωρής Τσαπακίδης είναι το κύριο πρόσωπο της θεατρικής ομάδας «Σπασμένη Καρέκλα». Απόφοιτος του Πολυτεχνείου της Πάτρας, ασχολήθηκε με τη μετάφραση και τη συγγραφή. Έχει εκδόσει το πρώτο του μυθιστόρημα με τίτλο *Belladonna* και σύντομα θα κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις Ροές ένα παραμύθι που τιτλοφορείται «Ο

τρίτος από αριστερά κωπηλάτης». Ως θεατρικός συγγραφέας παρουσίασε την περασμένη χρονιά στο Άλεκτον και στο Θέατρο του Νέου Κόσμου το έργο του Πρόβα Τζενεράλε, ενώ φέτος ανεβάζει στο Θέατρο Φούρνος το Ρωμαίος και Ιουλιέτα (Περιμένοντας), που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στον Άδειο Χώρο του Εθνικού Θεάτρου.

Θοδωρής Τσαπακίδης: «Ψάχνοντας τους... Ήρωες»

Τη συνέντευξη πήρε η Ειρήνη Μουντράκη

• Η παράσταση αυτή αποτελεί μία εξέλιξη εκείνης που παρουσιάστηκε στις αρχές του καλοκαιριού στον Άδειο Χώρο της Πειραματικής Σκηνης του Εθνικού Θεάτρου;
– Πιστεύουμε ότι η δυναμική της παράστασης αυτής δεν εξαντλήθηκε στα στενά χρονικά περιθώρια του περσινού σχεδιασματος στην Πειραματική Σκηνή. Είναι και εν γένει μέσα στη λογική μας να παράγουμε εν εξελίξει έργα. Να μην τελειώνει δηλαδή η δουλειά με την πρεμιέρα. Να υπάρχει μια εξέλιξη, τροφοδοτούμενη από το κοινό, από το πώς αντιδρά σ' αυτό που του προτείνουμε και από τις διαπιστώσεις μας για το τι λειτουργεί τελικά, τι καταφέρνει να μεταφέρει η παράσταση από το έργο και τι όχι.

• Οι ήρωες του έργου σας κατάγονται από τους σαιξπηρικούς ομώνυμους ήρωες;
– Ο Ρωμαίος και η Ιουλιέτα που περιμένουν δεν είναι ο Ρωμαίος και η Ιουλιέτα του Σαίξπηρ. Μας είναι όμως οικείοι. Από την αρχή του έργου, δηλαδή από το γεγονός ότι είναι ζωντανοί μέσα στον τάφο και συνεχίζουν ακόμα κι εκεί να «τρώνονται», τους νιώθουμε πολύ κοντινούς μας. Δύο ζωντανοί άνθρωποι μέσα σ' έναν τάφο κάνουν ό,τι και μέσα σ' έναν οποιοδήποτε άλλο κλειστό χώρο. Ιδίως όταν το γύρω περιβάλλον είναι εχθρικό, παράξενο, απειλητικό –οι οικογένειές τους, η απέλαση, η πανούκλα– και συνάμα θελκτικό, με την έννοια ότι έξω υπάρχει φως. Ο τραυματισμένος Ρωμαίος όμως δεν μπορεί να μετακινηθεί και γι' αυτό θέλει να κρατήσει κοντά του την Ιουλιέτα. Εκείνη θέλει να πάει να φωνάξει βοήθεια, ή ίσως να βγει στο φως· σ' αυτή την αντίθεση βρίσκεται το δράμα. Ο τάφος μετασχηματίζεται σιγά-σιγά σε κάτι βιώσιμο. Από την άλλη, και τα δικά μας διαμερίσματα πολλές φορές θυμίζουν τάφους. Πολλοί άνθρωποι «ενταφιάζονται» στα σπίτια τους...

• Πόσο δύσκολο είναι για έναν νέο συγγραφέα να σκηνοθετεί ταυτόχρονα το έργο του;
– Γενικά είμαι πάρα πολύ επιφυλακτικός όταν βλέπω μία

παράσταση όπου ο συγγραφέας και ο σκηνοθέτης είναι το ίδιο πρόσωπο. Αν είναι και ηθοποιός στην παράσταση, δεν πηγαίνω. Διαισθάνομαι σ' αυτές τις περιπτώσεις μια αδυναμία διαλόγου. Προσωπικά θα ήθελα τα έργα που γράφω να μην τα σκηνοθετώ ο ίδιος. Τώρα, από υπερβάλλουσα αγάπη γι' αυτό που έχω γράψει, το κάνω. Πάντα ωστόσο υπάρχει και αντίλογος: Ο συγγραφέας γνωρίζει την πρόθεση με την οποία γράφτηκε το έργο του και έτσι έχει έναν μπούσουλα για να προχωρήσει στη σκηνική μεταφορά.

• Πόσο διαφοροποιείται η δική σας σκηνοθετική ματιά από εκείνη της πρώτης σκηνοθεσίας της Μαριλίτας Λαμπροπούλου;

— Αναπόφευκτα ο καθένας καταθέτει το δικό του βλέμμα. Το δικό μου βλέμμα αποκλίνει από την αρχική σκηνοθεσία. Έτσι μας δίνεται η δυνατότητα να δουλέψουμε το κείμενο από περισσότερες γωνίες. Το ιδανικό θα ήταν αυτή όλη η διαδικασία να καταφέρει να αποδώσει με την παράσταση μια πληρέστερη εικόνα του έργου. Επιπλέον ο σκηνογράφος Βασίλης Μπαρμπαρίγος, ο φωτιστής Τάσος Παλαιωρούτας και ο μουσικός Χρύσανθος Χριστοδούλου σ' αυτή την παράσταση έκαναν ένα πιο διεξοδικό διάλογο, τόσο με τη σκηνοθετική γραμμή όσο και μεταξύ τους. Ήταν όλοι παρόντες στις πρόβες, ενσωματώνοντας τις δικές τους καλλιτεχνικές επιλογές σε μια συνολική αντίληψη για την παράσταση.

• *Είναι πολιτική της ομάδας να παρουσιάζει μόνο δικά σας έργα;*

— Στη πρώτη μας παράσταση, στο *Ψάχνοντας τον Γκοντό*, (άνοιξη 1999) όλος ο θίασος βοήθησε στην εκπόνηση του κειμένου. Ήταν μεν πρωτόλειο όλο το εγχείρημα, αλλά μας ωφέλησε. Παιζαμε με τη δομή ενός πεζού του Μπέκετ, του *The lost ones*. Σ' αυτό το κείμενο υπάρχουν πολλές εικόνες του ίδιου πράγματος που περιστρέφονται γύρω από ένα ψάξιμο. Άνθρωποι - σώματα που περιφέρονται σ' έναν κύλινδρο ψάχνοντας μία έξοδο. Αυτοί ψάχνανε, και εμείς ψαχνόμασταν μαζί τους. Τα έργα που γράφω, έχω την εντύπωση ότι κάνουν διάλογο με έργα άλλων συγγραφέων, όχι με όλων όμως· αυτοί οι άλλοι συγγραφείς φαντάζομαι είναι το ρεπερτόριό μου, το ρεπερτόριο που ίσως ανακαλύψω κάποτε. Έχω επίγνωση ότι είναι ρίσκο το ότι δεν ανεβάζουμε δοκιμασμένα έργα και ανεβάζουμε τα δικά μου. Ελπίζω να μην γίνει κουσούρι.

• *Ποιοί είναι οι στόχοι της «Σπασμένης Καρέκλας»;*

— Στόχος μας είναι να δουλέψουμε έτσι ώστε ο θίασος να αποκτήσει μια κοινή γλώσσα, να είναι πιο συγκροτημένος ως συλλογικότητα. Τα περισσότερα μέλη της «Σπασμένης Καρέκλας» είναι άνθρωποι που δουλεύουν στο θέατρο αλλά δεν είναι ηθοποιοί. Είναι σκηνογράφοι, θεατρολόγοι, φωτιστές. Ανήκουμε στις «πειραματικές» ομάδες. Για μας είναι σημαντική η αξία του πειράματος, της ιδέας. Δεν μας απασχολεί η τελειότητα της υλοποίησης, αυτό που θέλουμε να προτείνουμε είναι ένα νέο βλέμμα, μια νέα φόρμα. Μας ενδιαφέρει το πολιτικό θέατρο μέσα από μία νέα προσέγγιση.

• *Αυτή την ανάγκη έρχεται να καλύψει η επόμενη δουλειά που σχεδιάζετε;*

— Το επόμενο έργο που θα ανεβάσουμε θα βασίζεται στα παραμύθια της Χαλιμάς από τα οποία θα χρησιμοποιήσουμε μόνο τη δομή τους. Θα ήταν εξάλλου ανειλικρινές από μέρους μας να μιλήσουμε για έναν πολιτισμό που αγνοούμε. Μπορούμε να μιλήσουμε όμως για την αντίληψη που έχουμε εμείς γι' αυτόν τον πολιτισμό. Τα παραμύθια της Χαλιμάς θα είναι κατά κάποιο τρόπο συνέχεια της δουλειάς που είχαμε κάνει στο *Ψάχνοντας τον Γκοντό*, την πρώτη μας παράσταση. Η δραματοουργία θα γίνει σε μεγάλο βαθμό από τους ίδιους τους ηθοποιούς. Επιλέγουμε αυτό το δρόμο γιατί η αφήγηση απαιτεί ένα ιδιαίτερο βιωματικό στοιχείο. Η κάθε ιστορία θα βγαίνει μέσα από την προηγούμενη. Η δικιά μας Χαλιμά θα

είναι σε ένα φανταστικό πόλεμο, σε κάποια όχι μακρινή εποχή, όπου κάποιοι αιχμάλωτοι προσπαθώντας να σώσουν τη ζωή τους θ' αρχίσουν να λένε ιστορίες. Ιστορίες από το Κάνσας, τη Λυών, το Μπρίξτον.

Το αστείο με τα παραμύθια της Χαλιμάς είναι πως όπως η Χαλιμά κινδυνεύει να χάσει τη ζωή της, αν δεν πει ωραίες ιστορίες, έτσι και οι ηθοποιοί αν δεν πουν καλά την ιστορία τους, αν δεν παίξουν καλά, χάνονται, δηλαδή φεύγουν οι θεατές και εκλείπει το ένα από τα στοιχεία που κάνουν το θέατρο.

Θα αντιτάξουμε τα παραμύθια της Χαλιμάς στην απαξίωση της ανθρώπινης ζωής στον τελευταίο πόλεμο. Το ξέρουμε ότι αυτό δεν θα αλλάξει τα πράγματα αλλά θα είναι η δική μας συνεισφορά σ' αυτό που λέγεται κόσμος ή ζωή. Γιατί αυτό που κάνει κανείς είναι ο κόσμος.

• *Σας βοήθησε η μεταφραστική σας ιδιότητα στο πέρασμα στη συγγραφή;*

— Έμαθα να γράφω μεταφράζοντας. Ο μεταφραστής, λένε, είναι ο καλύτερος αναγνώστης ενός συγγραφέα. Από τη διαδικασία της μετάφρασης έχεις τη δυνατότητα να δεις και να αντιληφθείς πώς ο συγγραφέας κατασκευάζει το έργο του, και έτσι μαθαίνεις κι εσύ να κατασκευάζεις τις μεταφράσεις σου, τις παραγράφους σου, τις προτάσεις σου, να συντάσσεις τις ιδέες σου.

Πρέπει όμως να εξισορροπήσεις τη συγγραφή με άλλες δραστηριότητες που να σου προσφέρουν μια πιο πλατιά επαφή με την κοινωνική πραγματικότητα· γιατί καθώς οι προσλαμβάνουσες που έχεις περιορίζονται πάρα πολύ, υπάρχει ο κίνδυνος να καταλήξεις ακόμη ένας νέος συγγραφέας που γράφει: «Έχω μπροστά μου ένα λευκό χαρτί και πνίγομαι». Να καταλήξεις δηλαδή σ' ένα υπαρξιακό αλισβερίσι με το χαρτί, σε μια στείρα αυτο-αναφορικότητα.

• *Πόσο εύκολο είναι για έναν νέο θεατρικό συγγραφέα να βρει τρόπο να παρουσιάσει το έργο του;*

— Στην Ελλάδα δημιουργούνται ακόμα συλλογικότητες, με μια καλώς νοούμενη παρεισθιακή αντίληψη, οι οποίες παράγουν έργο. Ο προσανατολισμός ενός έργου στην επιχορήγηση νομίζω ότι είναι εσφαλμένος σαν αντιμετώπιση των πραγμάτων. Το ίδιο το έργο κάνει διάλογο με την κοινωνία και άρα, αν υπάρχει λόγος να υπάρχει το έργο, θα υπάρξει και ο τρόπος για να υπάρξει το κοινό του.

Ρωμαίος και Ιουλιέτα (Περιμένοντας)

Εταιρεία Θεάτρου «Σπασμένη Καρέκλα»

Θέατρο «Φούρνος» 25 Σεπτεμβρίου-13 Οκτωβρίου 2003

Σκηνοθεσία: Μαριλίτα Λαμπροπούλου-Θοδωρής Τσαπακίδης

Σκηνικά-Κοστούμια: Βασίλης Μπαρμπαρίγος

Φωτισμοί: Τάσος Παλαιωρούτας

Μουσική: Χρύσανθος Χριστοδούλου

Παίζουν: Δημήτρης Τσιάμης, Ηλέκτρα Τσακαλία, Μπάμπης

Καλαντζής, Μαρία Πασχαλίδου, Δέσποινα Σαραφίδου

«Φούρνος», Μαυρομιχάλη 168, Αθήνα

Τηλ. 210-6460748 & 210-6420451,

e-mail: info@fournos-culture.gr

Το καλύτερο από τα εικοσιέξι

Παράλληλα με τις μεγάλου μήκους ελληνικές ταινίες, την ίδια κυοφορία μιας αναμενόμενης άνοιξης χρόνια τώρα την βιώνουν και οι μικρού μήκους. Η αισιόδοξη διαφορά και εξέλιξη είναι ότι, σε αντίθεση με τις μεγάλου μήκους οι οποίες συνεχίζουν να ταλαιπωρούνται, πορευόμενες από απογοήτευση σε απογοήτευση (οι εξαιρέσεις δαχτυλοδείχνουν τον κανόνα), οι μικρού μήκους, η δουλειά δηλαδή των πασίγνωστων πλέον «μικρομηκάδων», προσφέρει πληθυνόμενα δείγματα μιας εντυπωσιακής ανθοφορίας. Η ανοδική –αριθμητική και ποιοτική– εξέλιξη που σημειωνόταν τα τελευταία επτά-οκτώ χρόνια δικαιολογούσε την αναμονή μιας «έκρηξης», που πραγματικά συνέβη στη φετινή, 26η διοργάνωση του Φεστιβάλ Ελληνικών Ταινιών Μικρού Μήκους στη Δράμα.

Το συμπέρασμα το έχουμε διατυπώσει από τις στήλες του *Αντί* πριν από καιρό: Η μικρού μήκους ταινία τείνει να καταστεί ο πραγματικός εθνικός μας κινηματογράφος. Φέτος έχουμε την απόδειξη ότι έτσι συμβαίνει. Όσοι, τυχεροί, θεατές παρακολούθησαν τη φετινή διοργάνωση στην ακριτική Δράμα απόλαυσαν έναν σημαντικό αριθμό άρτιων παραγωγών, αφού στο σύνολο των τριανταπέντε ταινιών που πήρανε μέρος στο διαγωνιστικό τμήμα μυθοπλασίας, μόνο τρεις-τέσσερις ήταν αυτές με φανερά σημάδια αδυναμίας.

Η θεματική ποικιλία και η κεντρική ιδέα που τη στηρίζει, η εμφανής τεχνική βελτίωση και οι αξιόπιστες ερμηνείες υπήρξαν τα κύρια επιτεύγματα. Παρά ταύτα, τα σενάρια –με λίγες εξαιρέσεις– εξακολουθούν να ολοκληρώνονται με φανερά ελλείμματα. Και το πιο σημαντικό: στη θεματική ποικιλία δεν περιλαμβάνονταν παρά μόνο δύο ταινίες με κοινωνικό (στην ευρεία του έννοια) περιεχόμενο. Αυτή η αδυναμία παραμένει το «μαλακό υπογάστριο» γενικά του κινηματογράφου μας. Αλλά ενώ αυτό το κατανοούμε (όχι όμως και το αποδεχόμαστε) σ' ό,τι αφορά τις με-

γάλου μήκους ταινίες (ταμείον γαρ), προκειμένου για τις μικρού μήκους όπου δεν υπάρχει ανάλογη ταμειακή προσδοκία, προκαλεί σκεπτικισμό η απουσία ενδιαφέροντος για τον κοινωνικό χώρο ή η ανικανότητα να τον υποψιαστούν. Σ' αυτό το σημείο να προστεθεί ότι ένα εθνικό φεστιβάλ νέων κινηματογραφιστών –και μάλιστα μικρού μήκους ταινιών– όπως είναι αυτό της Δράμας, οφείλει με τις βραβεύσεις του να προωθεί και άλλες (θετικού χαρακτήρα) σκοπιμότητες, όπως π.χ. την εκμέρους των νεοσσών δημιουργών μεγαλύτερη ενασχόληση με θέματα και προβλήματα του κοινωνικού χώρου. Είναι ανησυχαστικός αυτός ο «βαθύς ύπνος» και η άκριτη «έμπνευση και απομίμηση των τηλεοπτικών προτύπων». Άλλο τέχνη των σκουπιδιών και άλλο σκουπίδια της τέχνης.

Με αυτή την προτεραιότητα των κριτηρίων, η ταινία της Στρατούλας Θεοδωράτου *Όχι πια ιστορίες αγάπης* αποτέλεσε το πιο ενδιαφέρον παράδειγμα: Αναπαράσταση μιας επαρχιακής μικροκοινωνίας και της αδυναμίας της να αφομοιώσει τις απροσδόκητες αλλαγές που εισβάλλουν στο προσκήνιο της καθημερινότητάς της (π.χ. τη συμβίωση με τους λαθρομετανάστες). Η ηθογραφική σχέση ενός «μάτσο» Αλβανού με μια εύπορη ντόπια γεροντοκόρη, που ίσως θα μπορούσε να γίνει και αγάπη, καταλήγει σε εξοντωτική ανταλλαγή συμπεριδόντων. Τολμηρός και ανατρεπτικός χειρισμός ενός ευαίσθητου υλικού. Αλλά αυτή είναι η κινηματογραφική «οδός» που χάραξε η Μαρκετάκη. Για να μιλάμε τα σωστά...

Διαμετρικά αντίθετα στέκεται το καλλιτεχνικό επίτευγμα –και έκπληξη της φετινής χρονιάς– της Ειρήνης Βαχλιώτη (ανεψιάς της διάσημης ενδυματολόγου Θεώνης Βαχλιώτη-Ωλντρίζ) *Skipper Straad*, που κυριολεκτικά σάρωσε τα βραβεία και τις διακρίσεις. Πρόκειται για ένα ατμοσφαιρικό αφήγημα εμπνευσμένο –όπως δηλώνει η ίδια η δημιουργός– από το βιβλίο *Βάρδια* του Ν. Καβαδία. Κινηματογραφι-

κές μνήμες ύστερου γερμανικού εξπρεσιονισμού ή και Μαρσέλ Καρνέ που του έδωσαν υλικότητα τα σκηνικά και τα κοστούμεια της Ντέννης Βαχλιώτη-Στεφανάκη, αδελφής της Ειρήνης, και η συνταρακτική ασπρόμαυρη φωτογραφία του Παναγιώτη Κλειδαρά. Η θολή, υγρή σήψη των ποιητικών λιμανιών των «καταραμένων».

Το δικαίωμα στα βραβεία το είχε σειρά από ταινίες που δεν συναντούσαμε συχνά, και σε τέτοιο αριθμό, σε προγενέστερες διοργανώσεις:

Με τη *Χαραυγή* (χωριό στην Κεντρική Μακεδονία που το απαλλοτριώνει η επέκταση των λιγνιτορυχείων της Πτολεμαΐδας) ο Γιάννης Κατσάμπουλας μετέτρεψε τη μυθοπλασία σε σπαρταρικό δραματοποιημένο ντοκιμαντέρ. Ένας γέρος με τα πόδια του ρίζες στην πατρώα γη, ένα τσούρμο μετανάστες από την Ασία κι ένα παιδικό βλέμμα ανεβάζουν το ρεαλιστικό θερμόμετρο στα ύψη. Δυνατός, έντιμος και κυρίως χρήσιμος κινηματογράφος. Καμιά ταινία του Νίκου Λερού δεν πέρασε απαρατήρητη στη Δράμα. Έτσι και τώρα με το *Paint it black*. Με θαυμαστή δεξιοτεχνία θρυμματίζεται η δομή ενός ηθογραφήματος για να προκύψει τελικά μια σπαρταριστή κωμωδία με επίκεντρο όμως την τρυφερότητα και την κατανόηση. Συμβολικός ο τίτλος της ταινίας του Άρη Φατούρου *Ηφαίστειο*: έξοχα φωτογραφημένη από τον Οδυσσέα Παυλόπουλο, στάθηκε η μοναδική ταινία (υποβόσκοντος) ερωτισμού, καταπιεσμένου από τη μεριά της γυναίκας, δισταχτικού από την πλευρά του άντρα. Τα «ηφαίστεια» εν υπνώσει μπορούν σε κάθε στιγμή να ενεργοποιηθούν. Άριστος χειρισμός, σφιχτοί χρόνοι. Όπως και με τον *Γκόγκο* (2001) ξανά ο Παναγιώτης Φαφούτης μας κέρδισε με το *Red Sky*. Σύγχρονα, ανέμελα ήθη, νεανικοί τρόποι που παρασύρουν κοντά τους και την ώριμη, στερημένη, ηλικιακή εκδοχή. Η μουσική σε συναινετικό ρόλο, όχι τελείως πειστικά. Χωρίς αμφιβολία, την καλύτερη κωμωδία, ευρηματικά σκηνοθετημένη και θαυμάσια ερμηνευμένη, πρόσφερε η Εμμανουέλα Φραγκιαδάκη με το σπαρταριστό *Τι κολυμπάει και γελάει*. Κάποτε παρακαλούσαμε να δούμε στη Δράμα κωμωδίες και τώρα που έρχονται, τα βραβεία τις αγνοούν. Και χω-

Στρατούλας Θεοδωράτου: Όχι πια ιστορίες αγάπης.

Ειρήνης Βαχλιώτη: Skipper Straad.

ρίς βραβείο η ταινία παραμένει απολαυστική. Δεν χορταίνεται. Δύο ταινίες, η *Τρικυμία* του Χρήστου Νικολέρη και το *Ιξαμπέλ* του Αρσένη Πολυμενόπουλου, μεγάλο μέρος της επιτυχίας τους το οφείλουν στον σεναριογράφο τους Παναγιώτη Ιωσηφίλη, κυρίως σπουδαίο διαλογίστα. Δώρο σπουδαίο για τον ελλειμματικό στο σημείο αυτό κινηματογράφο μας. Στην πρώτη ταινία, την *Τρικυμία*, δύο διαμετρικά αντίθετοι χαρακτήρες, επισκέπτες στο Άγιον Όρος, προσεγγίζονται και «αγιογραφούνται» ανταλλάσσοντας ρόλους στους χώρους ενός κακόφημου σκυλάδικου που δίνει και το όνομα στην ταινία. Στη δεύτερη, το *Ιξαμπέλ*, ένα «παιχνίδι» ρόλων στο αναρρωτήριο στρατιωτικού νοσοκομείου θα διατρέξει τον αφρό της κωμωδίας για να καταλήξει στο αίμα, αλλά με σωστά κινηματογραφικά μέσα. Ο *Αριστείδης ο Αλόπεκας* του Αλέξη Αλεξίου, ποιητικό, ηθογραφικό ψυχογράφημα με ήρεμους και ισορροπημένους ρυθμούς και σκηνοθετικό έλεγχο. Θυμόμαστε πάντα τη δουλειά της Έλενας Καζαντζίδη (π.χ. *Η ζωή είναι στο δρόμο*, 1995). Τον ίδιο ευαίσθητο στο χειρισμό του, μαγικό ρεαλισμό με ποιητικά ριπίσματα (το κατιτίς από Φρανκ Κάπρα...), έναν θάνατο που υπερβαίνεται από τη ζωή βρήκαμε στην ταινία της *Πάω σπίτι* – γιατί αυτή έχει το δώρο της αγάπης. Μαζί της.

Μια άλλη σειρά, με φανερές αρετές, πρέπει ν' αναφερθεί στη συνέχεια έστω κι αν παρουσιάζουν ασθενή σημεία ή δίνουν την εικόνα του ακαταστάλα-

κτου. Πάντως τα θετικά τους σημεία υπερέχουν. Τέτοιες ήταν το *Money go round* του Πέτρου Νούσια, το *Λου και Λένα* της Μαρίας Λάφη, η *Κούκλα* του Αλέξανδρου Κακαβά, *Ο Bill*, η *Gates* και η *Βόλτα* της Μελπομένης Τσαρουχά, το *Εκκρεμές* του Αργύρη Παπαδημητρόπουλου, *Ο συγκάτοικος* του Γιάννη Καραπιπερίδη, *Το Ψυγείο* του Γιώργου Σιούγα, η *Ύστατη προσπάθεια* του Κυριάκου Χατζημηχαλίδη, το *Μόνο για πάντα* του Μιχάλη Κωνσταντάτου, το *Σουβλάκια-Σιεφταλιά* του Πασχάλη Παπαπέτρου, η *Απροθυμία* του Μάνου Γιαμαλάκη, το *Πες μου χρόνια πολλά*, του Νίκου Κρητικού.

Στα ντοκιμαντέρ η σοδειά ήταν φτωχή. Για την καλή τους πρόθεση, ν' αναφερθούν το *Σαββατόβραδο* του Αντώνη Μποσκαίτη και η *Διπλή μνήμη* των Γιώργου Μουτεβέλλη και της Νίκης Τσιλιγκίρογλου. Το ίδιο φτωχό ήταν και το τμήμα «Έλληνες του Κόσμου». Ο Μ. Γιαμαλάκης που κέρδισε το σχετικό βραβείο με την ταινία του *Απροθυμία* είναι Έλληνας της... Ελλάδας. Η έλλειψη ελληνικότητας της ταινίας του του βγήκε σε καλό. Από την ενδιαφέρουσα σοδειά των σπουδαστικών ξεχώρισαν η *Ολυμπία* του Βασίλη Ξυλάρα, το *Κτήνος με τα πέντε δάχτυλα* της Βέρας Λελούδα και τα *Μυστικά της πόλης* της Έλενας Δημητρακοπούλου.

Σαν υστερόγραφο: Τούτη, η καλύτερη (από πλευράς ταινιών) χρονιά από συστάσεως του φεστιβάλ, δεν έβγαζε προς τα έξω και ανάλογο οργανωτικό πρόσωπο. Μια αίσθηση κόπωσης. Ο

Δήμαρχος της πόλης δήλωσε πως ήταν η τελευταία φορά που προήδρευε του Φεστιβάλ – κάθοδος στις εκλογές γαρ. Παρ' όλο που τόσο αυτός όσο και ο υπουργός Πολιτισμού υποσχέθηκαν την έναρξη της μετασκευής της γνωστής καπναποθήκης σε φεστιβαλικές αίθουσες, γεγονός παραμένει ότι για κάποια χρόνια ακόμα το Διεθνές Φεστιβάλ θα στρατωνίζεται στη διεθνή ντροπή των «Αστεριών»! Εικοσιέξι χρόνια «Αστέρια»... Χρόνια και χρόνια με δεκάριους, με υποσχέσεις και εξαγγελίες, «κι από δώθε κι από κει». Η ενός δισεκατομμυρίου κόστους αίθουσα «Ολυμπία» ούτε για την τελετή λήξης δεν έφτανε. Πάλι καλά κι έτσι. Σκέψου να πήγαιναν τον Βενιζέλο στ' «Αστέρια»! Και ο μεν φίλος Δήμαρχος-Πρόεδρος του φεστιβάλ –«με το καλό»– θα μετεγκατασταθεί στο Κοινοβούλιο (άλλο «φεστιβάλ» αυτό), αλλά πίσω του αφήνει –είναι κοινό μυστικό– κοντά διακόσια εκατομμύρια χρέος. Φέτος στο παραπέντε τη γλύτωσε η διοργάνωση. Δεν λέει κανείς ότι αυτός είναι ο (αποκλειστικά) υπεύθυνος. Να δούμε όμως ποιος θα τα δώσει. Το ΥΠΠΟ λέει γιοκ.

Ας είναι καλά το ταλέντο των νέων δημιουργών, η ομολογουμένως εντυπωσιακή και ζείδωρη στήριξη του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου και του προγράμματος «Μικροφίλμ» της ΕΡΤ, καθώς και η δουλειά που πατάνε οι καλλιτεχνικοί και οι οργανωτικοί συντελεστές του φεστιβάλ, διαφορετικά... «Θου Κύριε...»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Εικονο-γραφές και γκράφιτι

Η Οπτική Ποίηση στην Ελλάδα με
αφορμή την έκθεση στον Τεχνοχώρο
«Το Μήλο» και την Ελληνοαμερικανική
Ένωση (8-29 Οκτωβρίου)

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΠΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ;

Ο Καρούζος ονόμαζε τα ποιήματα ενθύμια φρίκης. Και τα οπτικά τους ανάλογα; Είναι η επιθυμία της γραφής να (ξανα)γίνει εικόνα· δηλαδή η λατρεία του ορώμενου. Επίσης είναι η επισφαλής ανισορροπία ανάμεσα στον λόγο και το θέαμα, το οράν και το εννοείν· ο έρωτας των λέξεων για τα πράγματα και η βούληση των πραγμάτων να εκτεθούν οντολογικά. Ακόμη, η γλώσσα ως ύλη, ως ματιέρα. Πάλι αποκαλυπτικός ο Καρούζος: Δεν βγάζω γλώσσα, βγαίνω απ' τη γλώσσα. Ομφάλιος λώρος ανάμεσά τους και εμβρυουλκός και νυφική παστάδα συγχρόνως η γραφή. Επειδή γράφοντας έρχεται ο κόσμος, για να παραφράσουμε άλλον ποιητή, κι επειδή η γραφή χαράζει τα όρια του όποιου κόσμου κι επειδή πάντα είναι

ένα κείμενο που υπερβαίνει τα όρια αυτά. Χιλιάδες χρόνια τώρα...

ΟΛΑ ΕΙΝΑΙ FLUXUS; Ή ΜΗΠΩΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΟΛΑ FLUXUS;

Τον Σεπτέμβριο του 1962 στο Βισμπάτεν της (τότε) Δυτικής Γερμανίας οργανώθηκε το πρώτο κονσέρτο Fluxus για βιολί, στο χώρο του Städtisches Museum. Η τελετή προέβλεπε το διώξιμο από σκηνής των πέντε βιρτουόζων βιολιστών που είχαν μετακληθεί ειδικά από τη Βιέννη και την αντικατάστασή τους από καλλιτέχνες Fluxus που δεν ήξεραν βιολί. Θυμάται σχετικά ο Dick Higgins: «Κανείς από εμάς δεν είχε αγιάξει ποτέ στη ζωή του βιολί. Ήμασταν υποχρεωμένοι να συνθέτουμε επί τόπου τρεις ώρες αντιβιολιστικής μουσικής. Πολύ γρήγορα μας τελείωσαν οι ιδέες. Αρχίσαμε τότε να συνθέτουμε ονόματα ανύπαρκτων συνθετών».

Ονόματα ανύπαρκτα, λέξεις, ήχοι που δεν γίνονται μουσική, δράση. Τι είναι τελικά η μουσική; Τι η ποίηση; Και τι η

Οπτική Ποίηση; Τ' ανοιχτά αυτά ερωτήματα είναι πιο καθησυχαστικά απ' οποιαδήποτε θηριώδη βεβαιότητα, οποιονδήποτε κανόνα.

Το μανιφέστο του G. Maciunas ζητούσε –προσέχτε, ζητούσε, όχι απαιτούσε– να καθαρίσουμε τον κόσμο από την αστική ζωή και να προωθήσουμε την πραγματικότητα της μη-τέχνης. Ορίζοντας κάτι ως τέχνη καταδικάζουμε όλα τα υπόλοιπα πράγματα της ζωής ως μη-τέχνη. Πράγμα που είναι σχεδόν ακρωτηριασμός ύπαρξης.

Ο Marinetti έλεγε ότι ο χώρος και ο χρόνος πέθαναν χτες. Η νεοτερικότητα εν γένει είχε μια κλίση στους θανάτους, τις εκτελέσεις. Πρώτα ο Θεός, έπειτα η φιλοσοφία, η τέχνη και μετά κάποια εκατομμύρια οπαδοί της.

Στα Festa Festorum του Fluxus περιλαμβάνονταν δράσεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν Οπτική Ποίηση. Όπως επίσης και τα σύγχρονα γκράφιτι μπορούν να εκληφθούν ως οπτικά ποιήματα και αντιεξουσιαστικές δράσεις.

Συχνά ισχυρίζομαι ότι η τέχνη είναι ταξική. Μ' αυτό υπονοώ πως η τέχνη είναι εναντίον της τάξης εν γένει, της αυθεντίας ασφαλώς και της εξουσίας οπωσδήποτε. Τα γκράφιτι, όσο κι αν έχουν ρυμουλκηθεί προς τις διαδικασίες της αγοράς –το ίδιο εξάλλου συνέβη και με τα κόμικς–, εντούτοις, επειδή επιμένουν να οικειοποιούνται τον δημόσιο χώρο μ' έναν τρόπο επιθετικό και αναρχικό, μπορούν επίσης να θεωρηθούν «ταξική έκφραση»: Το δικαίωμα του ανώνυμου να σφραγίσει το απρόσωπο και συχνά απάνθρωπο αστικό τοπίο της «ευμάρειας» και της «τακτοποίησης» – και μάλιστα παίζοντας κρυφτούλι με τις «ειδικές δυνάμεις», τους σεκιουριτάδες ή την αστυνομία. Η αισθητική ως παραβατικότητα (και μην ξεχνάμε, όπως λέει και ο Άρης –ο Μαραγκόπουλος, όχι ο άλλος– η παραβατικότητα αποτελεί κύριο κανόνα του «μοντερνισμού»).

Υπογραφές-ψευδώνυμα (τα tag) που γράφονται γρήγορα και με σπρέι δημιουργώντας περίεργα αραβουργήματα, ακατανόητες ψυχεδελικές εικονολέξεις στους τοίχους και στις γωνίες της πόλης αποτελούν μίαν ιδιότυπη ποίηση που ξέρασε ο εμβρυουλκός της ανάγκης. Πότε έγιναν; Από ποιους; Γιατί;

Δεν υπάρχουν απαντήσεις, γιατί δεν αποδεχόμαστε τα ερωτήματα. Χωρίς λόγο, χωρίς αισθητική (τουλάχιστον με τους τρέχοντες όρους), χωρίς τιμή, χωρίς υπογραφή, αλλά με στυλιζάρισμα και πρόκληση. Ιδού η αποκάλυψη του ανώνυμου – ένα είδος καλλιτέχνη-εκδικητή και η σύγχρονη κουλτούρα της συνωμοσίας.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Οι Εικονο-γραφές αποτελούν τρόπον τινά τη λογική προέκταση της έκθεσης «Γλωσσαλγία» που είχαμε οργανώσει πριν από δύο περίπου χρόνια, πάλι στην Ελληνοαμερικανική Ένωση. Και τότε και τώρα κοινός ο στόχος: Για την γραφή που είναι συγχρόνως και οπτικό σημείο, δηλαδή τρόπος με τον οποίο η ίδια εντάσσεται στους μηχανισμούς της εικόνας, αλλά και για την εικόνα που εκβάλλει στο λόγο και καταθέτει νόημα μέσω των μορφών. Επίσης το άλγος για μια έκφραση που θ' ανανεώνεται ένδον χωρίς δοκησιοφισμούς εντυπωσιασμού και που θ' αγωνιά για ένα κείμενο διαρκώς διαμορφούμενο μεν, αλλά όχι δεδομένο.

Οι Εικονο-γραφές δεν εξαντλούν βέβαια την ιστορική παρουσία της Οπτικής Ποίησης στην Ελλάδα. Ως κύριο στόχο έχουν την επαναπροβολή της «Ομάδας Οπτικής Ποίησης», που πρωτοπαρουσιάστηκε το 1981 και την αποτελούσαν δώδεκα ποιητές με εικαστικές ανησυχίες ή, αν προτιμάτε, δώδεκα εικαστικούς δημιουργούς με έντονο το άλγος για τη γλώσσα. Πρόκειται για τους: Μιχαήλ Μήτρα, Κύριλλο Σαρή, Έρση Σωτηροπούλου, Δημοσθένη Αγραφιώτη, Στάθη Χρυσικόπουλο, Κωστή Τριανταφύλλου, Θανάση Χονδρό, Αλεξάνδρα Κατσιάνη, Τηλέμαχο Χυτήρη, Νατάσσα Χατζηδάκι, Γιούλια Γαζετοπούλου και Σοφία Μαρτίνου. Παράλληλα, μέσω της έκθεσης αυτής ανιχνεύεται η δυναμική της Οπτικής Ποίησης σήμερα ως *avant-garde* καλλιτεχνικής έκφρασης, δεκαετίες πλέον μετά την πρώτη της εμφάνιση τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Ανάλογες δράσεις, συγγενικές προς την *Konkrete Kunst* ή την *poésie visuelle*, έχουν πραγματοποιήσει κι άλλοι πολλοί σημαντικοί δημιουργοί στον τόπο μας. Πρόχειρα αναφέρω το *Roman Pictural* του Δημήτρη Κοντού το

1967, τη συμβολή του Νάνου Βαλαωρίτη και της Μαντώς Αραβαντινού, τη συμμετοχή του Βλάση Κανιάρη στο λετριστικό περιοδικό *OU*, τον Κωνσταντίνο Ξενάκη και τα ιερογλυφικά του σήματα κ.ά. Μόνο που αυτή τη φορά θα ασχοληθούμε αποκλειστικά με τα έργα της συγκεκριμένης ομάδας, επιδιώκοντας ν' αποκαταστήσουμε έναν ιστορικό ιστό που ξεδιπλώνεται στο βάθος μιας εικασαετίας. Κι αυτό για έναν ακόμη πολύ σημαντικό λόγο: Διότι δεν περισσεύουν πια οι καλλιτεχνικές ομάδες στον τόπο μας, καθώς σπρωχνόμαστε κατά μόνας σ' όλο και πιο εγωπαθή αδιέξοδο.

Απ' την άλλη πλευρά, η καλλιέργεια της Οπτικής Ποίησης στην Ελλάδα, έστω κι αν είναι περιορισμένης εμβέλειας, συνιστά όμως ένα ελπιδοφόρο γεγονόςς αντιακαδημαϊκής έκφρασης και επίσης μοιάζει να επιλύει την ενοχλητικότερη αντίφαση της νεοτερικότητας: τη σύγκρουση δηλαδή διεθνισμού και εντοπιότητας. Εξηγούμαι: η νεοτερικότητα εμφανίζεται για τους γνωστούς λόγους στα μεγάλα καλλιτεχνικά κέντρα της Δύσης, τα οποία συγχρόνως ήσαν και οι πρωτεύουσες του ανερχόμενου, του κυρίαρχου καπιταλισμού: Παρίσι, Βερολίνο, Λονδίνο, Ρώμη και αργότερα Νέα Υόρκη. Παράλληλα η νεοτερικότητα επέβαλε μια διεθνή, όσο και ακραία «κοινή», την οποία αντιλαμβάνονταν μόνον οι μυημένοι και η οποία διεκδικούσε παγκόσμια εμβέλεια. «*Uns trägt kein Volk*» («Δεν μας ακολουθεί το πλήθος»), έλεγε με παράπονο ο Paul Klee.

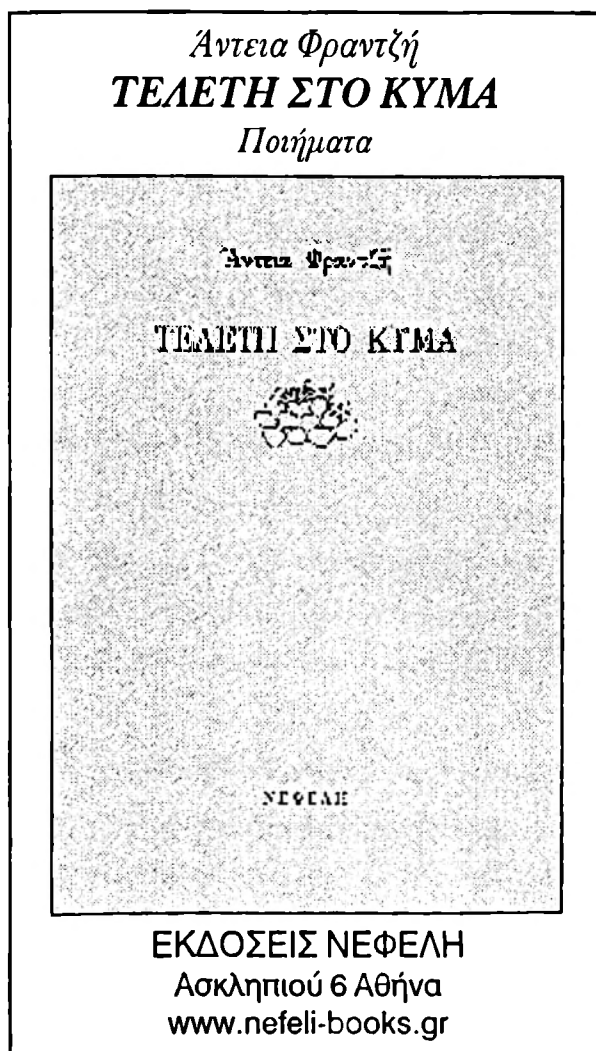
Ήδη το χάσμα ήταν ορατό. Τα κέντρα παρήγαγαν την *modernité*, ενώ οι περιφέρειες ή έπρεπε να προσαρμοστούν ακολουθώντας την μάλλον μιμητικά, δηλαδή ακαδημαϊκά, ή αντιστέκονταν καλλιεργώντας την εντόπια καλλιτεχνική τους παράδοση, γεγονός όμως που τις καθιστούσε αυτόχρημα παρωχημένες, εκτός εποχής. Βλέπετε το *ethnics* δεν ήταν ακόμη συρμός. Ζήσαμε και στον τόπο μας αυτό το ψευδοδίλημμα: παράδοση ή πρωτοπορία; Λες και δεν συνδέει ένας ομφάλιος λώρος αυτούς τους δύο πόλους.

Απ' την άλλη πλευρά, εγώ ο ίδιος έχω υποστηρίξει με θέρμη τη δυνατότητα ενός ιθαγενούς μοντερνισμού, δηλαδή μιας τέχνης παραβατικής, που θα αμφισβητεί την εντόπια κατεστημένη έκ-

φραση και που θα διαλέγεται ισότιμα με τα όσα ζωντανά στοιχεία της παράδοσης. Μιας τέχνης, μ' άλλα λόγια, που θα είναι καινούργια, όχι όμως βάσει προκατασκευασμένων συνταγών ευτυχίας εξ Εσπερίας, αλλά που θα στηρίζεται στις ανάγκες ή και τις αδυναμίες της εντόπιας κοινωνίας.

Όταν όμως πρόκειται για την εμπλοκή και της γλώσσας, το σκηνικό αλλάζει. Ω του θαύματος! Ο θεωρούμενος παρίας γίνεται ισότιμος εταίρος ή και πρωταγωνιστής κατά περίπτωση. Το στοιχείο που διαφοροποιεί πλέον το καλλιτεχνικό έργο είναι στην προκειμένη περίπτωση η γλώσσα. Συγκεκριμένα, στην Οπτική Ποίηση ο δημιουργός μπορεί να είναι όσο αβανγκαρντίστας θέλει στη φόρμα (την εικόνα, τη σύνθεση, το μορφοπλαστικό χώρο), αλλά και να πειραματίζεται υπαρκτικά και απόλυτα με τον πιο παραδοσιακό θεσμό του ιδιαίτερου πολιτισμού του: τη γλώσσα. Έτσι ο Τσέχος, ο Μολδαβός, ο Αιγύπτιος ή ο Έλληνας μπορούν να υπερβούν την εγγενή αντίφαση του μοντερνισμού-διεθνούς ύφους, καλλιεργώντας χωρίς τύψεις –ή και με τύψεις, γιατί όχι;– την εθνική τους γλώσσα, αλλά και κατασκευάζοντας νέα τέχνη.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Τα βραβεία ΔΕΣΤΕ 2003

–Πώς σας φαίνεται ο δυτικός πολιτισμός; –*It's a very good idea.*
Μαχάτμα Γκάντι

Η Μαρία Παπαδημητρίου, κάτοχος του φετινού βραβείου ΔΕΣΤΕ με το έργο της *T.A.M.A. Sentimental* αποτελεί την πιο cult persona του σύγχρονου εικαστικού μας χώρου. Ευφυής και ενέλικτη, ενημερωμένη και ανενδοίαστη (με την καλή έννοια), κατ' ουσίαν επιχειρεί μian όσμωση όλων των ειδών που είναι του συρμού (confusion of styles) και σε τελική ανάλυση το έργο της είναι ο εαυτός της. Η εφεύρεση του προσωπικού της image. Εδώ και πολύ καιρό αυτές οι «εκδοχές εαυτού» είναι το πιο φιλόδοξο εγχείρημά της. Η διεθνής επιτροπή του βραβείου ΔΕΣΤΕ πάλι, ξεχώρισε την Παπαδημητρίου γιατί με το *T.A.M.A.*, δηλαδή ένα project που αναφέρεται στους Αθίγγανους της Αυλίζας στην Πάρνηθα (φωτογραφίες, video, αρχιτεκτονικές μακέτες και virtual κατασκευές για έναν «ιδανικό τόπο»), συνδυάζεται ο κοινωνιολογισμός που είναι της μόδας με τις ethnic αναφορές, εφόσον είμαστε και Βαλκάνια και εφό-

σον το υπερηφανευόμαστε. Το *T.A.M.A.* (Temporary Art Museum for All) είναι όλα και τίποτε και κυρίως είναι η ικανότητα της Μαρίας να κινητοποιεί γη και ουρανό καθιστάμενη το επίκεντρο (ουρανού τε και γης).

Από τη μια μεριά οι πιο γκανιάν θεωρητικοί ξιφουλκούν για πάρτη της, απ' την άλλη τα ιδρύματα σφάζονται στα πόδια της και στο τέλος οι συνάδελφοί της την αγαπούν, την μισούν και την ζηλεύουν. Όλα αυτά καλά, αλλά για τη συγκεκριμένη της πρόταση έχω προσωπικά αρκετές ενστάσεις. Κι όχι μόνο αυτό. Ήρθε και η τελετή απονομής να με δικαιώσει. Στο πολυτελές εστιατόριο Cosmos όπου έτρωγαν οι επίσημοι και η εικαστική μας high society –φαντάζομαι γαλλική κουζίνα ή αμερικάνικη– ο κλαρινετζίς Μάγκας διασκέδαζε την ομήγυρη ολοκληρώνοντας το «έργο». Ο ίδιος μάλιστα δήλωσε στην τηλεόραση «Νικήσαμε!». Λίγο πριν, ο υπουργός Πολιτισμού είπε πάνω-κάτω ότι το βραβείο ΔΕΣΤΕ είναι μια σύζευξη του μοντέρνου και του μεταμοντέρνου πνεύματος των ελλήνων καλλιτεχνών. Πολύ σωστά. Αν πάντως όλα αυτά εσάς δεν σας βγάζουν μian επαρχιω-

τίλα και μια νεοπλουτίστικη μιζέρια, εμένα μου βγάζουν.

Κατ' αρχάς μ' ενοχλούν οι διαχωρισμοί από δω οι καλλιτέχνες κι από κει οι άνθρωποι ή από δω οι άνθρωποι και από κει οι τσιγγάνοι (sentimental). Πράγμα που δεν είναι μόνο αφελές είναι και κρυπτορατσιστικό. Κι όσο κι αν αγαπάει η Παπαδημητρίου τους τσιγγάνους, δεν φτάνει αυτή η αγάπη (love, passion) να καταστεί έργο. Μπορεί βέβαια να γίνει επικοινωνιακό τρικ και να εντυπωσιάσει, όσους ταυτίζονται με το bon.pour l' Orient (και δεν εννοώ εδώ μόνο τη διεθνή, εικαστική επιτροπή).

Από την άλλη, το ίδιο το ΔΕΣΤΕ ατύχησε και οργανωτικά, μπερδεύοντας τον κοσμοπολιτισμό με το life-style. Η παρουσίαση του Απόστολου Γεωργίου ήταν μετριότατη, πράγμα που επηρέαζε την τελική εντύπωση, ενώ κατά τη γνώμη μου ο Δημήτρης Κόζαρης αδικήθηκε. Εν πάση περιπτώσει, τα βραβεία είναι της μόδας, αν και κατά την ταπεινή μου άποψη μόνο ο χρόνος δικαιώνει ή καταδικάζει αυτές τις πρωτοβουλίες. Για παράδειγμα, τα βραβεία του Μουσείου Σπυρόπουλου νομίζω ότι έχουν ιστορικά δικαιωθεί εδώ και μια δεκαετία, παρά τα όποια σκαμπανεβάσματά τους. Γιατί; Μάλλον γιατί είναι πιο κοντά στην ελληνική εικαστική πραγματικότητα και δεν επιδιώκουν μέσα από κατασκευές επιτυχίας τον εξωραϊσμό τους.

Σ' αυτόν τον μικρό τόπο γνωριζόμαστε όλοι πολύ καλά, ώστε να ξέρουμε ο ένας τις πραγματικές δυνατότητες του άλλου, τις γνώσεις, την εμπειρία, την ευαισθησία του. Βέβαια κάποια έξυπνη φωτογράφιση, μια «πονηρή» δήλωση, ένα video τρικ (που θα γυρίσει για μας κάποιος τρίτος, ένας επαγγελματίας) αρκούν και περισσεύουν για τη δημιουργία εντυπώσεων. Όταν μάλιστα το ethnic έρθει και δέσει με το international, τότε η επιτυχία είναι αναμφισβήτητη. Δηλαδή *It's a very good idea!* Παρένθεση: Ρώτησαν κάποτε τον Τσαρούχη: «Γιατί σας αρέσει ο νεοέλληνας;». «Γιατί είναι αδιάβροχος», απάντησε.

Πώς το είπε ο Μάγκας εν μέσω φουάγκρα; «Νικήσαμε!» Άντε με τέτοιες νίκες και στους Ολυμπιακούς...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Κιόλας πέντε σχεδόν χρόνων και ξέρει πολλά, δεν παύει να εντυπωσιάζει με τους δαιμονικούς τρόπους που αφομοιώνει όσα τρέχουν γύρω του. Η παιδική αδωότητα θα πρέπει να είναι το καθαρό αποκύημα φαντασίας κάποιων αρρωστημένων. Βαδύτατος γνώστης της ελληνικής πραγματικότητας, ο Ταντίν προσπαθεί απλούστατα να επιβιώσει, όπως άλλωστε και όλοι μας, με τις λιγότερο δυσάρεστες συνέπειες.

Ο Ταντίν στην ακροθαλασσιά

Ο Ταντίν παίζει στην ακροθαλασσιά. Με την υπόδειξη της μητέρας του (να πού αρχίζουν οι άμεσες επιδράσεις) χαράζει ένα αυλάκι στην άμμο, που πάει σαν σκουλίκι. Το έχει βαφτίσει «δρόμο». Μετά από λίγη ώρα ο Ταντίν βαριέται αυτό το παιχνίδι και σταματά. Στο σημείο που σταμάτησε τη διάνοιξη έχει σχηματιστεί ένα ακατάστατο βουναλάκι με άμμο. Η μητέρα του απορεί: γιατί σταμάτησες; Η απάντηση έρχεται άμεσα: «Έχει έργα!»

Παιδί της εποχής του, ο Ταντίν ταλαιπωρείται συνοδεύοντας τους γονείς του σε διάφορες διαδρομές μέσα στην πόλη, που μοιάζουν να κρατούν αιώνες. Ακούει σιωπηλός τις συζητήσεις τους, τα σχόλιά τους κάθε φορά που πρέπει να κάνουν κάποια παράκαμψη ή όταν αναγκαστικά σταματούν με τις ώρες στα μποτιλιαρίσματα. Ακούει τους αναστεναγμούς τους, τις ελάχιστες καλυμμένες βρισιές τους, και ξέρει. Αν κοιτάξει έξω από το παράθυρο άλλωστε θα δει όλα τα σημάδια των «έργων», τις μπουλντόζες, τα βέλη που αναβοσβήνουν, τους σωρούς από χαλίκια και τα σύννεφα από σκόνη.

Ο κόσμος του, ο στενός γύρω από το σπίτι του κάθε φορά που θα χρειαστεί να πάνε κάπου με τα πόδια και ο πλατύτερος που διανύεται υποχρεωτικά με το αυτοκίνητο, έχει τα ίδια χαρακτηριστικά. Τίποτα δεν είναι ίσιο, κανονικό, προβλέψιμο. Τίποτα δεν είναι στη θέση του και τίποτα σταθερό. Όλα αλλάζουν από μέρα στη μέρα. Χθες πηδούσαν ένα χαντάκι, σήμερα περνούν από το

άλλο πεζοδρόμιο. Το δίδαγμα που κατασταλάζει μέσα σ' αυτή την «αθώα ψυχή» είναι πως τίποτα δεν είναι όπως θα έπρεπε να είναι.

Ακόμα και σ' αυτή την ειδυλλιακή αμμουδιά που παίζει, λίγο να σηκώσει το βλέμμα του θα παρακολουθήσει τις ίδιες μπουλντόζες, τα ίδια σύννεφα χύματος, τους ίδιους εκκωφαντικούς θορύβους, καθώς η άλλοτε «παρθένα» πλαγιά μετασχηματίζεται σε τουριστικό θέρετρο, με μια αρχιτεκτονική θλιβερά προβλέψιμη, τόσο φτωχή που να πονάει η ψυχή σου. Του δείχνουν τον μοναχικό γλάρο (θα υπάρχει άραγε του χρόνου;), τα κρινάκια του γιαλού

που τώρα ανθίζουν (θα αντέξουν την κατασκευή των βόθρων από πάνω τους;), την (ακόμα) καθαρή αμμουδιά χωρίς ομπρέλες και μουσικές κονσέρβες (ως τότε, παλληκάρια;).

Το περίεργο είναι ότι ενώ στο σπίτι η μητέρα του απαιτεί την εφαρμογή άκαμπτων κανόνων για την τακτοποίηση των παιχνιδιών του, για το ντύσιμο, το φέρεσιμο, και τον τρόπο διατροφής, εδώ έξω ισχύει μια εντελώς άλλη λογική. Τα «έργα» υπάρχουν παντού ανατρέποντας κάθε έννοια τάξης και οργάνωσης. Τα βρίσκεις μπροστά σου όπου να κοιτάξεις. Μπορεί να μην ξέρει ακόμα ο Ταντίν τι σημαίνει «έργα υποδομής», «εκσυγχρονισμός», ή τα πιο πρόσφατα: «δασική κάλυψη» και «αυθαίρετα». Αλλά ξέρει πολύ καλά τι είναι «4wheel drive» (δύο ετών ήξερε όλες τις μάρκες απέξω) και έχει μάθει πως πολλά από αυτά που συμβαίνουν τώρα οφείλονται στην ηρωική προσπάθεια της (μικρής μας πατρίδας) Ελλάδας να φέρει σε πέρας τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Του το έχουν εξηγήσει καθώς τον πληροφορούσαν πως του αγόρασαν εισιτήρια για τους Αγώνες του χρόνου – το όνειρο του πατέρα του όταν γεννιόταν.

Μέσα στην Αθήνα ο Ταντίν έχει πάψει πια να εντυπωσιάζεται από τα «έργα», αφού πια τα θεωρεί φυσικό κομμάτι της ύπαρξής του. Ούτε τον νοιάζει ιδιαίτερα η κακή αρχιτεκτονική που ξεφυτρώνει γύρω του με τόσο απίστευτη ταχύτητα. Ακούει βερεσέ τα ειρωνικά σχόλια των μεγάλων με τα γνωστά επιφωνήματα (κοίτα παιδί μου, πώς του ήρθε αυτό, τι διαστροφή!), ψυχραιμότητας. Η αρχιτεκτονική φαίνεται καθαρά ότι μετριέται με την ποσότητα, κάτι σαν απόδοση στο χρηματιστήριο.

Ανέμελος παίζει τώρα στην αμμουδιά με τα αγαπημένα του πλαστικά τέρατα, φορτωμένα θώρακες και τρομερά πολυβόλα (ακριβώς όπως στη διαφήμιση στην τηλεόραση). Μιμείται και τους σχετικούς θορύβους. Σε άλλα λείπει ένα χέρι, σε άλλα ένα πόδι, αλλά δεν πειράζει και πολύ. Άλλωστε, έτσι δεν είναι όλα τα πράγματα γύρω του; Αργά αλλά σταθερά, μπροστά στα μάτια μας ο Ταντίν μετασχηματίζεται σε Νεοέλληνα με ιδιαίτερα αναπτυγμένο ανοσοποιητικό σύστημα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Το παλαιόν κηροπλαστέιον

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Ελάχιστα κτήρια στην Ελλάδα έχουν... την τιμή το Υπουργείο Πολιτισμού να έχει την πρωτοβουλία εκκίνησης των διαδικασιών ώστε να κριθούν διατηρητέα.

Ακόμα πιο σπάνιο είναι να κηρύσσονται διατηρητέες οι χρήσεις των κτηρίων – και μάλιστα με την πρωτοβουλία πάντα της Πολιτείας.

Στην εφημερίδα *Νεολόγος* της Πάτρας, στο φύλλο της 30ης Μαΐου του 1901, έγινε η πρώτη αναφορά σε κηροπλαστέιο της οδού Γεροκωστοπούλου 11 της πόλης. Εκατό περίπου χρόνια μετά, η ιταλική κρατική τηλεόραση καταγράφει τη δραστηριότητα του «Κηροπλαστέιου Αβράμη» σε εκπομπή της σχετικά με τα παραδοσιακά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν. Το συγκεκριμένο κηροπλαστέιο αποτελεί ένα από τα ελάχιστα του είδους του που υπάρχουν όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το κατάστημα διατηρεί όλα τα αυθεντικά στοιχεία, τα απαραίτητα για την παραγωγή κεριού (μηχανήματα, εργαλεία, καλούπια), από την αρχή της λειτουργίας του μέχρι σήμερα.

Επίσης, διατηρεί και επιμέρους στοιχεία, όπως η ξύλινη πόρτα εισόδου, οι βιτρίνες, οι εσωτερικές προθήκες με ξυλόγλυπτο διάκοσμο, οι πάγκοι.

Η οικογένεια Αβράμη, λειτουργεί το κηροπλαστέιο από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Η τέχνη έχει περάσει από τον πατέρα στο γιο, μέχρι και σήμερα.

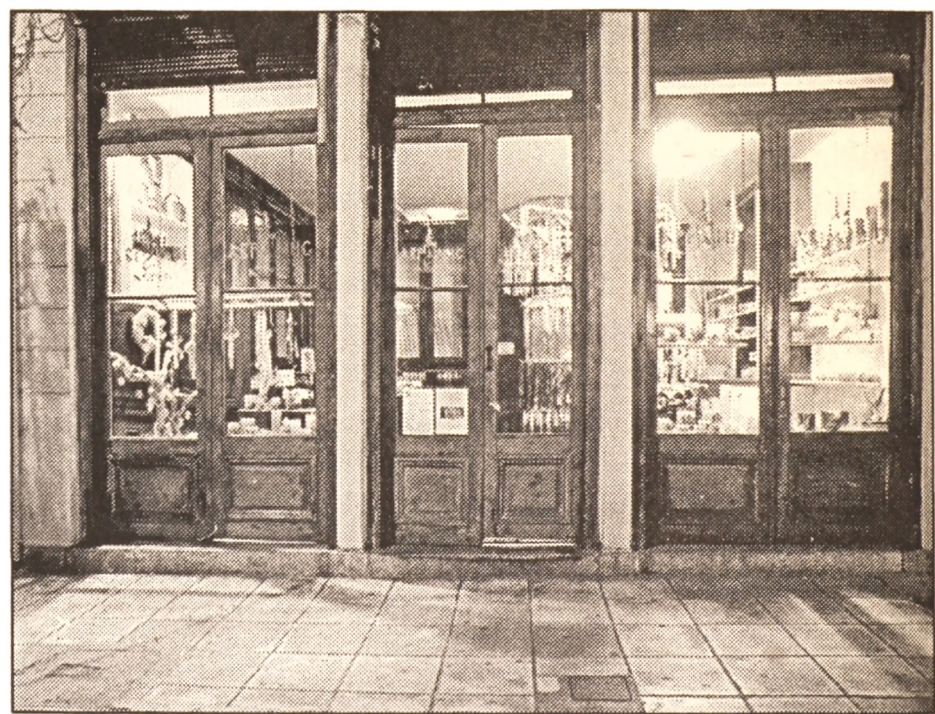
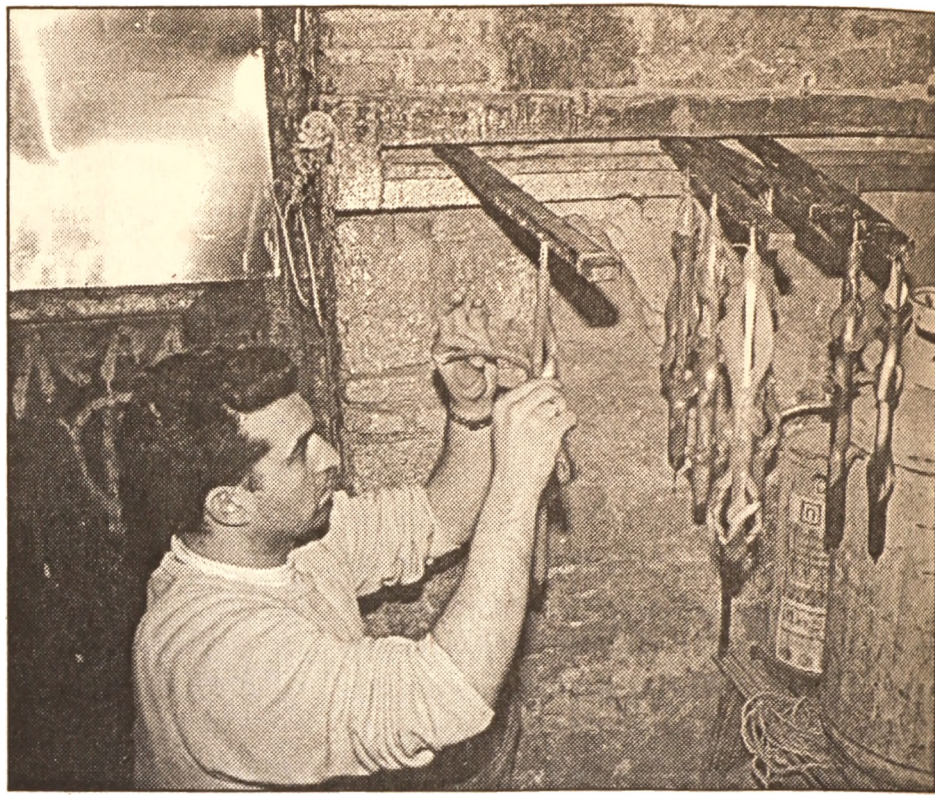
Η κηροπλαστική τέχνη αποτελεί ένα από τα παλαιότερα επαγγέλματα που βασίστηκε στην ανακύκλωση της πρώτης ύλης, καθώς το κερί μπορεί να λιωθεί και να χρησιμοποιηθεί πολλές συνεχόμενες φορές.

Από το 1936 περίπου εγκαταλείφθηκαν οι τεχνικές παραγωγής κεριών της προηγούμενης εποχής.

Στο συγκεκριμένο κηροπλαστέιο ακόμη και σήμερα διατηρούνται καλούπια για την κατασκευή κέρινων ομοιωμάτων, που είναι κατασκευασμένα από χώμα και γύψο.

Σημαντικός είναι ο ρόλος του στην παιδευτική διαδικασία, καθ' όσον το κηροπλαστέιο έχει συμμετάσχει τόσο σε πολιτιστικές δραστηριότητες εκπαιδευτικού χαρακτήρα, όσο και ως χώρος επίσκεψης σχολικών μονάδων στο πλαίσιο της παραδοσιακής διαδικασίας παρασκευής κεριού.

Το κτήριο στο οποίο στεγάζεται το κηροπλαστέιο, χτίστηκε στα μέσα του 1800 και ανήκε στο δικηγόρο Α. Γεωργακό-

πουλο, ο οποίος το κληροδότησε στο νοσοκομείο «Άγιος Ανδρέας».

Η εισήγηση της Διεύθυνσης Νεότερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς για το μέλλον του κτηρίου αναφέρει ότι πρέπει να χαρακτηρισθεί «το κτήριο ως μνημείο, ως και του κηροπλαστέιου Αβράμη με τη χρήση του και τον εξοπλισμό του *insitu*. Γιατί αποτελεί ένα από τα ελάχιστα εργαστήρια κηροπλαστικής, διατηρεί ακέραιο τον εξοπλισμό του, παράγει μη βιομηχανοποιημένα προϊόντα άρρηκτα συνδεδεμένα με τις κοινωνικές, εθιμικές και θρησκευτικές παραδόσεις».

Η συμβολική αντίληψη του χώρου

Λύα Καραϊτίδη,
για μία μόνο νύχτα Αθηναία,
κδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2002, σ. 168.

Στο όνομα *Αθηναία* του τίτλου μπορούν να ιοθούν διάφορες ερμηνείες: 1) Συσχετίζεται με την Αθήνα, χώρο-σύμβολο του λαμπρού ιχαιοελληνικού πολιτισμού. 2) Είναι ευχεϊκό (αποσκοπεί να κάνει τη γυναίκα του τίτλου *Αθηναία*). 3) Αποτελεί «τεκμήριο» ότι η γυναίκα του τίτλου δεν θεωρείται ακόμη *Αθηναία* αλλά μπορεί να γίνει κάτω από ιρισμένες προϋποθέσεις).

Ο ταξινομικός χαρακτήρας, τον οποίο έμμεσα υποδεικνύει η τρίτη ερμηνεία, αποδίδει, κατά την άποψή μας, το νόημα του ονόματος, μόνο που θα πρέπει να προσδιορίσουμε πού ακριβώς το βιβλίο τοποθετεί με αυτό τη γυναίκα πριν την ενσωμάτωσή της στον χώρο της Αθήνας. Θα δείξουμε ότι η αντίληψη του χώρου εδώ είναι συμβολική και μας δίνει το κλειδί για να ερμηνεύσουμε το όνομα μέσα στο συμβολικό σύστημα όπου συνυπάρχουν διάφορες αντιθέσεις.

Θα δούμε κατ' αρχήν τα τρία γενικά χαρακτηριστικά του συστήματος, για να προσδιορίσουμε κατόπιν τη σημασία, το περιεχόμενό του.

1) Το σύστημα στο σύνολό του οικοδομείται με ουσίες που εκλύουν ενέργεια. Και πρώτα απ' όλα, το ανθρώπινο σώμα. Σε όλες τις περιπτώσεις, οι καταστροφές που προκαλούνται, συνδέονται με τη σωματική παρουσία (π.χ. μεταμορφώσεις, αχαλίνωτη σεξουαλική δραστηριότητα, σωματική κακοποίηση κτλ.). Έπειτα, διάφορα σημεία του χώρου φυλακές, ψυχιατρεία, αίθουσες συναυλιών, ιουσεία, κτλ.). Από εκεί θεωρείται ότι ξεκινούν οι κίνδυνοι που απειλούν τον άνθρωπο. Οι άνθρωποι επίσης που διαβαίνουν τον χώρο, προσβαλλόμενοι από την ενέργεια αυτή θεωρούνται, με τη σειρά τους, ως ουσίες που έχουν ενσωματώσει και εκλύουν, τη συνέχεια, την ενέργεια του χώρου.

2) Οι διάφορες ουσίες και οι ενέργειες

τους που περιέχονται στο σύστημα, οργανώνονται μέσα σ' αυτό αντιθετικά. Από τη μια, επικίνδυνες, καταστροφικές ουσίες και ενέργειες, από την άλλη, ουσίες και ενέργειες που αντιτίθενται στις πρώτες.

3) Το σύστημα έχει ως έδρα του το ανθρώπινο σώμα, το οποίο θεωρείται ταυτόχρονα ως πηγή και ως στόχος της επικίνδυνης ενέργειας που ρέει στο χώρο. Έτσι το σώμα προκαλεί συμβολικές πράξεις που μεσολαβούν στη ροή της επικίνδυνης ενέργειας από και προς αυτό.

Περνάμε πλέον στο νόημα από το οποίο εμφορείται το σύστημα. Θα το αναζητήσουμε στο πλαίσιο της διάκρισης Φύση-Πολιτισμός. Ο πολιτισμός οριοθετείται ως διαφοροποίηση από τη φύση και περιλαμβάνει την κοινωνική συμβίωση, ως ζωή που δεν ρυθμίζεται από το ένστικτο, την τεχνολογία και τα διάφορα συμβολικά συστήματα (γλώσσα, θρησκεία, τέχνη). Στο βιβλίο, ο πολιτισμός είναι μολυσμένος από την επιδημία του φόβου, της αγωνίας, της ραδιουργίας, της αλαζονείας (σσ. 67, 121, 127), ενώ η φύση είναι προικισμένη με τις αρετές της γενναιοδωρίας και της ταπεινότητας (σσ. 121-122). Η Φύση λοιπόν και ο Πολιτισμός, νοούμενα ως ουσίες που εκλύουν ενέργεια, είναι οι αντίπαλοι που συγκρούονται γύρω από το ανθρώπινο σώμα. Ο πολιτισμός αντιπροσωπεύει την πλευρά των κινδύνων από και προς το σώμα, η φύση την απόκρουσή τους. Από την ποιότητα τώρα των αποτελεσμάτων της ενέργειας, μπορούμε να προσδιορίσουμε την πηγή της: το ανθρώπινο σώμα συλλαμβάνεται νοητικά ως μία πολιτισμική πηγή καταστροφικής ενέργειας («Κι αν οι δραστηριότητές μου δεν ήταν πάντα για καλό, δικών μου και των άλλων, τι τα θες;», σ. 108). Στην περίπτωση των κινδύνων που στοχεύουν στο ανθρώπινο σώμα, θα πρέπει να αναχθούμε στην πηγή τους. Πρόκειται λοιπόν για τον πολιτισμένο χώρο, αυτόν που ελέγχει ο πολιτισμός, του οποίου και προσωποποιήσεις οι κίνδυνοι είναι (βλ. ενδεικτικά το διήγημα «Η φωνή», σσ. 103-108).

Αν η Ευρώπη έχει μέλλον, μόνο η αυτοδυναμία της θα το επικυρώσει. Ο πρώην καγκελάριος της Γερμανίας Χέλμουτ Σμιτ εκθέτει με ειλικρίνεια τα νέα προβλήματα που ταλανίζουν την ανθρωπότητα και την Ευρώπη ειδικότερα. Παρακαλουθεί τις διεθνείς εξελίξεις και εκδηλώνει την απογοήτευσή του για τους Άγγλους, απορρίπτει κάθε ιδέα ένταξης της Τουρκίας στην Ευρώπη (γιατί άραγε;), δηλώνει πίστη στη γαλλογερμανική συνεργασία και θέλει να ελεγχθεί η ασυδοσία των αγορών. Όσο για τους Αμερικανούς, η άποψή του είναι ότι δεν έχουν καταλάβει πως η παντοδυναμία τους δεν θα κρατήσει παντοτινά (αυτό σίγουρα είναι ευχή!): *Η αυτοδυναμία της Ευρώπης*.

Προοπτικές για τον 21ο αιώνα (πρόλογος: Δημήτρης Θ. Τσάτσος, εκδ. Παπαζήση, 2003).

Βασική προϋπόθεση για την αξιολόγηση της σκέψης του Jacques Derrida είναι η ουσιώδης διάκριση ανάμεσα στην παγερά αδιάφορη ακαδημαϊκή νοοτροπία και στη δική του στάση συμμετοχής και κριτικής έτσι όπως διαφαίνεται στο κείμενο που εκφώνησε κατά την αναγόρευσή του ως επίτιμου διδάκτορα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, όπου δίδει τη δική του απάντηση στο ερώτημα που ο ίδιος θέτει: «Πώς να ερμηνεύσουμε, ακόμη και πέρα από την ευρωπαϊκή μας ιδιότητα του πολίτη, την ως πανεπιστημιακών εν

καιρώ πολέμου;». Το
κείμενο αυτό
παρουσιάζεται σε
δίγλωσση έκδοση υπό
τον τίτλο *Απροϋπόθετο ή
κυριαρχία. Το
πανεπιστήμιο στα
σύνορα της Ευρώπης*
(προσφωνήσεις:
Δημήτρης Δημηρούλης,
Γιώργος Βέλτσος,
μετάφραση, σημειώσεις:
Βαγγέλης Μπιτσώρης,
εκδ. Πατάκη, 2002).

Για την εκπαίδευση και
τον δημοτικισμό γίνεται
συστηματική έρευνα από
τον **Χάρη Αθανασιάδη**, ο
οποίος εντοπίζει το
ενδιαφέρον του στο
περιοδικό *Αυγή* και
ανασύρει κείμενα της
συγκεκριμένης έκδοσης.
Παράλληλα μελετά το
περιοδικό και μας
παρουσιάζει
τεκμηριωμένες απόψεις
στο βιβλίο του *Δάσκαλοι
και Εκπαιδευτικός
Δημοτικισμός. Το
περιοδικό Αυγή (1923-
1925)*, (προλογικό
σημείωμα: **Αλέξης
Δημαράς**, εκδ.
Μεταίχμιο, 2001).

Διαβάζουμε για την
εκπαίδευση, μιλάμε και
συχνά σχολιάζουμε τα
σημερινά και ξεχνάμε ή
αγνοούμε τα
παλαιότερα. Μία
διδασκαλική διατριβή
που υποστηρίχθηκε στο
πανεπιστήμιο της
Βιέννης το 1952
αναδημοσιεύεται και
προσφέρει πλήθος
πληροφοριών για τον
ερευνητή αλλά και τον
εκπαιδευτικό:
**Κωνσταντίνος
Καλαντζής, Η παιδεία εν
Ελλάδι, 1935-1951**
(εισαγωγή: **Γιώργος
Γρόλλιος, Χρήστος
Τζήκας**, εκδ. Ελληνικά
Γράμματα, 2002).

Ποια είναι τώρα η θέση της γυναίκας που
λέγεται *Αθηναία* μέσα σ' αυτό το σύστημα,
όπου φύση και πολιτισμός περιεργάζονται
το σώμα της; Το ίδιο το βιβλίο, ονοματίζο-
ντάς την *Αθηναία*, υπερβαίνει τον συμβολι-
σμό των αντικρουόμενων ουσιών φύσης και
πολιτισμού. Η *Αθηναία* αποτελεί μια σύνθε-
ση των δύο αντιθέσεων της συμβολικής αντί-
ληψης του χώρου, μια Φύση μέσα στον Πολι-
τισμό («Τώρα θ' ανεβούμε στην Ακρόπολη
να δούμε την πανσέληνο... Από αύριο –το
υπόσχομαι στον εαυτό μου– θα ξαναγίνω
αράχνη. Από αύριο. Σήμερα, και για μία μό-
νο νύχτα, θα μείνω Αθηναία», σσ. 27-28).

Η γραφή ωστόσο, μια συμβολική πράξη,
θεωρείται ότι μεταποιεί, ως ουσία κι αυτή,
με την εκλυόμενη ενέργειά της τη φυσική
ύπαρξη σε πολιτιστική. Αυτή η καταλυτική
ενέργεια απορρέει από την ιδιότητά της ως
πράξης ονοματοδοσίας των πραγμάτων. Αυ-
τή είναι που τερματίζει ουσιαστικά την ταύ-
τιση της συγγραφέως προς την γυναίκα του
τίτλου, εντάσσοντάς την στον διεφθαρμένο
από την τεχνολογία και τα διάφορα συμβο-
λικά συστήματα πολιτισμό της σύγχρονης
Αθήνας.

Σωτηρία Σταυρακοπούλου

“*Sous le drapeau*”

Νικόλας Κάλας-Μιχάλης Ράπτης,
Μια πολιτική αλληλογραφία, 1967-1984,
Εισαγωγή-επιμέλεια: Lena Hoff,
εκδ. «Άγρα», Αθήνα 2002, σ. 171.

Δεν ήρθε ούτε από το Παρίσι, όπου διέμε-
νε στα χρόνια της δικτατορίας ο πρώην
γραμματέας της Δ' Σοσιαλιστικής Διεθνούς
Μιχάλης (Πάμπλο) Ράπτης, ούτε απ' τη Νέα
Υόρκη, όπου έζησε τα τελευταία 48 χρόνια
της ζωής του ο σουρρεαλιστής θεωρητικός
και ποιητής Νικόλας Κάλας: η ενδιαφέρου-
σα αλληλογραφία των δύο ελλήνων τροτски-
στών έφτασε στα βιβλιοπωλεία μας από την
άριστη έκδοση της «Άγρας», μέσω Δανίας!
Οι 71 επιστολές που την απαρτίζουν (όσες
δηλαδή φυλάχθηκαν εκεί από τον ίδιο) βρέ-
θηκαν στο Αρχείο Κάλας, το οποίο κληρονό-
μησε το 1990 ο στενός φίλος του ποιητή και
Διευθυντής του Μουσείου Λουιζιάνα της
Δανίας, Στέινγκριμ Λάουρσεν. Εννέα χρό-
νια αργότερα, ο Λάουρσεν το μετέφερε στο
Ινστιτούτο της Δανίας στην Αθήνα, όπου τα-
ξινομήθηκε και αρχειοθετήθηκε από την
ίδια τη μεθοδική επιμελήτρια της έκδοσης
της «Άγρας», τη δανή μελετήτρια του Κάλας,
Λένα Χοφ.¹

Αρχικά, η αλληλογραφία αυτή εκπέμπει
μία δροσερή και ζωντανή ατμόσφαιρα επι-
κοινωνίας ανάμεσα σε δύο αριστερούς δια-
νοουμένους που ζουν και παρακολουθούν
πολλές απ' τις δραματικές πολιτικές εξελί-
ξεις της δεκαεπταετίας 1967-1984. Στα
γράμματά τους διαβάζουμε για τη Δικτατο-
ρία των Συνταγματαρχών στην Ελλάδα και
για τον αντιδικτατορικό αγώνα του Ανδρέα
Παπανδρέου στις ΗΠΑ, για το Μάη του
1968 στη Γαλλία, την Επανάσταση του Κά-
στρο μετά τη δολοφονία του Τσε, το Βιετνάμ

και το «Μαύρο Σεπτέμβρη» του 1970 στην
Ιορδανία. Διαβάζουμε επίσης για την κυ-
βέρνηση Αλλιέντε στη Χιλή, για την εξέγε-
ρη των φοιτητών στη Νομική Αθηνών το
1973, για την «Επανάσταση» του 1974 στην
Πορτογαλία και για το ΠΑΣΟΚ της πρώιμης
μεταπολίτευσης. Όλα αυτά εκλαμβάνουν
εδώ ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον διότι προ-
βάλλονται απ' τον στενό, αλλά συνάμα κα-
θαρά εστιασμένο φακό μιας περιθωριακής
ομάδας που επεξεργάστηκε τον επαναστατι-
κό διεθνισμό του Τρότσκι, κυρίως μέσα από
τις σελίδες του περιοδικού *Sous le drapeau
du socialisme* (Κάτω από τη σημαία του σο-
σιαλισμού).

Παρά την ευχάριστη και συχνά διαφωτισ-
τική ματιά –κυρίως του Κάλας– δύσκολα βρί-
σκει κανείς εδώ κάποιες πρωτότυπες ιδέες ή
ανατρεπτικές αποκαλύψεις που να αμφισβη-
τούν όσα γνωρίζουμε για τις δεκαετίες 1960-
1970. Εντούτοις, ιδιαίτερο ενδιαφέρον πα-
ρουσιάζει η αντίθεση αμφοτέρων κατά της
σοβιετικής εισβολής στην Τσεχοσλοβακία το
1968, η επιφυλακτική στάση του Κάλας απέν-
αντι στους Αλλιέντε και Κάστρο, αλλά και
η κριτική του εις βάρος του επιφανειακού
και φιλοδυτικού αντιδικτατορικού αγώνα
που διεξήγαγε ο Ανδρέας Παπανδρέου –
την «Ανδυσταση»² όπως την αποκάλεσε
σαρκαστικά σε άρθρο του που εμφανίστηκε
το 1968 στο τροτσκιστικό περιοδικό του Ρά-
πτη, *Αντίσταση*!

Για τους μελετητές της σκέψης του Κάλας,
το βιβλιαράκι αυτό περιέχει πράγματι αρκε-
τά κατατοπιστικά στοιχεία. Αρχικά, φαίνε-
ται πως στην περίοδο αυτή οι πολιτικές του
ιδέες συμπιπτουν μ' εκείνες του βέλγου θεω-
ρητικού και διαδόχου του Ράπτη στην Ενω-
αία Γραμματεία του τροτσκιστικού κινήμα-
τος, Έρνεστ Μαντέλ. Αλλού όμως τον βλέ-
πουμε να υιοθετεί μια αιρετική για τους τρο-

τσικιστές θέση, λέγοντας ανοιχτά πως «πρέπει να εγκαταληφθεί η θεωρία του πιο αδύναμου κρίκου». Ιδιαίτερη όμως εντύπωση κάνει μια επιστολή του 1978 όπου ο Κάλας φαίνεται να συλλαμβάνει, σχεδόν προφητικά, αυτό που σήμερα αποκαλούμε “παγκοσμιοποίηση”: «Ζούμε στην εποχή... των οικονομικών παιχνιδιών, που σε 24 ώρες μπορούν να μεταφέρουν τεράστια κεφάλαια από τη μία άκρη του κόσμου στην άλλη, και των στρατιών που μπορούν από ένα στρατιωτικό κέντρο στην Αμερική ή στην Ευρώπη να μεταφέρουν στρατιωτικά σώματα και βόμβες στην Τεχεράνη ή στη Βαγδάτη». Κι αμέσως μετά, σα να βρισκόταν σήμερα εδώ, προσθέτει την εξής βαθυστόχαστη και πολύπλοκη θεωρητική παρατήρηση: «Αυτό που οφείλουμε να κάνουμε είναι να κατανοήσουμε ότι ο καπιταλιστικός κόσμος είναι πολυκεντρικός και ότι ο μη καπιταλιστικός κόσμος δεν είναι ενωμένος».

Κλείνοντας το βιβλίο αυτό, είναι δύσκολο να μην ξανασκεφτεί κανείς ότι ο ξεχωριστός αυτός διανοούμενος, που κατά τον Αντρέ Μπρετόν «απάντησε σε όλα τα ερωτήματα»

που έθεσε ο Σουρρεαλισμός, βρέθηκε δυστυχώς αποκλεισμένος από τον επαρχιωτισμό του κεντροαριστερού ελληνικού τύπου. Παρ’ όλα αυτά, κυρίως χάρη στο Ράπτη, τα ενδιαφέροντα ελληνικά του κείμενα για την πολιτική πάντα έβρισκαν στέγη τελικά στα τροτσικιστικά περιοδικά *Αντίσταση* και *Για το Σοσιαλισμό*. Τρία από αυτά, περιλαμβανομένης και μίας αιχμηρής πολεμικής κατά της σοβιετικής νομιμοφροσύνης του ποιητή Γιάννη Ρίτσου, παρατέθηκαν από την επιμελήτρια στο χρήσιμο «παράρτημα» της αξιοπρόσεκτης αυτής έκδοσης.

Αλέξανδρος Καζαμίας

1. Για όσους ενδιαφέρονται, το Αρχείο Νικόλα και Έλενας Κάλας βρίσκεται σήμερα στη Βιβλιοθήκη Βορείων Χωρών –ένα κοινό ίδρυμα των Σκανδιναβικών Ινστιτούτων της Ελλάδας– το οποίο στεγάζεται στην οδό Καβαλώτη 7, στη συνοικία του Μακρυγιάννη στην Αθήνα.
2. Andy αποκαλούσαν τον Ανδρέα Παπανδρέου οι φίλοι του στις ΗΠΑ.

Η κρυφή βία στην εργασία

Marie-France Hirigoyen,
Ηθική παρενόχληση στο χώρο της εργασίας,
Μετάφραση: Ασπασία Σιγάλα,
εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2002, σ. 374.

Με την κρυφή βία στο χώρο της εργασίας, την ηθική παρενόχληση, όπως μεταφράστηκε ελληνικά, ασχολείται το σημαντικό αυτό και εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο. Ο γαλλικός τίτλος αναλύεται σε τρεις παραμέτρους του θέματος. Κάνει λόγο για «malaise dans le travail», στενοχώρια, δυσφορία, ανησυχία, ακόμη και σωματική αδιαθεσία στο χώρο της δουλειάς, «harcèlement moral», ενόχληση, παρενόχληση, πίεση, βασανισμό, σφυροκόπημα, και τέλος για την ανάγκη να διαχωρισθεί το αληθές από το αναληθές «démêler le vrai du faux». Έχουμε λοιπόν μπροστά μας ένα τεράστιο θέμα που άπτεται ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ηθικής, ακόμη και πολιτικής, το οποίο μέχρι να γραφτεί το πρώτο βιβλίο της συγγραφέως πριν από τρία χρόνια, ήταν άγνωστο. Δεν είχε απασχολήσει ούτε τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, ούτε τους εργοδότες, ούτε τους νομικούς, ούτε την αστυνομία, ούτε κανέναν άλλον. Το γνώριζαν μόνον όσοι συμμετείχαν σ’ αυτό είτε ως θύματα, είτε ως θύτες. Το βιβλίο της Marie-

France Hirigoyen ανέτρεψε αυτό το καθεστώς της απάθειας και οδήγησε σε μεγάλου βεληνεκούς αλλαγές, αφού πια η ηθική παρενόχληση πέρασε στον Εργατικό Κώδικα της Γαλλίας.

Η συγγραφέας, ψυχίατρος, ψυχιαναλύτρια και ψυχοθεραπεύτρια με κλινική πείρα ως θυματολόγος, μελέτησε διεξοδικά το φαινόμενο της ηθικής παρενόχλησης στους εργασιακούς χώρους. Την προσπάθεια δηλαδή «ηθικής εξόντωσης» ενός ανθρώπου με λόγια, υπονοούμενα, νεύματα, διασπορά ψευδών, υποκλοπή τηλεφωνημάτων και e-mails, παραβίαση ή μη επίδοση αλληλογραφίας, και ότι άλλο μπορεί να φανταστεί ο νοσηρός εγκέφαλος, όχι μόνον ενός ανθρώπου αλλά και μιας ολόκληρης ομάδας. Έκανε έρευνα σε πολυάριθμους εργασιακούς χώρους στη Γαλλία, μίλησε με πάρα πολλούς παθόντες και κατόρθωσε να συγκεντρώσει ένα δραματικό και συγκλονιστικό υλικό που διαφορετικά θα έμενε θαμμένο, αφού τα περισσότερα θύματα αρνούνται όχι μόνον να μιλήσουν, αλλά και να θυμηθούν αυτά που έζησαν. Πρόσφερε εν τέλει υποστήριξη σε εργαζομένους που είχαν διαταραχθεί ψυχολογικά μέχρι του σημείου να σκέπτονται την αυτοκτονία και τους βοήθησε να συνεχίσουν τη ζωή τους.

Διαβάζοντας το εκπληκτικό αυτό βιβλίο-

Ένα γοητευτικό μυθιστόρημα που δρα όπως στον κόσμο των παραμυθιών: οι αληθινές και οι φανταστικές διηγήσεις διαπλέκονται και το παρελθόν συνδέεται άρρηκτα με το παρόν. Ο Ισπανός **Γουστάβο Μαρτίν Γκάρθο** κατορθώνει με αβίαστο τρόπο τη μετάβαση από την ιστορία στο μύθο, από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση: *Η κοιλάδα των ξωτικών* (μετάφραση: **Μελίνα Παναγιωτίδου**, εκδ. Εξάντας, 2003).

Ζούμε μέρες όπου η ιστορική δίκη της 17N περνά στην ιστορία. Ένα βιβλίο που πραγματεύεται αυτή τη σχέση αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αναδεικνύει αυτή την τόσο επίμαχη συνθήκη: *Ο δικαστής και ο ιστορικός. Σκέψεις στο περιθώριο της δίκης Σόφρι του Κάρλο Γκίνζμπουργκ* (μετάφραση: **Χαρά Σαρλικιώτη**, επιμέλεια: **Ιουλία Πεντάζου**, εκδ. Νεφέλη, 2003). Το βιβλίο αυτό αφορά τη δίκη για τη δολοφονία του αστυνομικού διοικητή του Μιλάνου, το 1972, η οποία αποδόθηκε σε στελέχη της ακροαριστερής οργάνωσης Lotta Continua. Τα ερωτήματα που θέτει ο ιστορικός, μελετώντας τα δικαστικά πρακτικά, είναι εξαιρετικά τολμηρά και οδηγούν στην ανάδειξη της ουσιαστικής σύγκρουσης ανάμεσα στο ρόλο του δικαστή και στο ρόλο του ιστορικού. Ο δικαστής δικάζει σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή·

συνηθίσαμε να λέμε ότι δεν κρίνουμε τις δικαστικές αποφάσεις, ωστόσο ο ιστορικός έχει τη δυνατότητα να κρίνει μέσα σε βάθος χρόνου και να επανεξετάσει τα δεδομένα μιας δικαστικής απόφασης. Η ιστορική έρευνα, υπ' αυτήν την έννοια, αποκτά την ιδιαίτερη βαρύτητά της καθώς δρα πλέον ως κριτής του δημόσιου βίου. Μια διεισδυτική ανάλυση του θέματος, ιδιαιτέρως πειστική.

ο χαρτοκόπτης

ντοκουμέντο, το οποίο θα μπορούσε ν' αποτελέσει τον καμβά για τα πιο ανατριχιαστικά θρίλερ, αισθάνεται κανείς ότι εξακολουθούν να ζουν δίπλα μας οι «εκστρατείες σπύλωσης» (vilification campaigns) του σταλινισμού και του χιτλερισμού! Η πέτσα του πολιτισμού που καλύπτει την εξοντωτική λύσσα μας εναντίων των «άλλων» και του «Άλλου» είναι στ' αλήθεια πολύ λεπτή! Ο κανιβαλισμός ουδέποτε υπήρξε μονοπώλιο της Αφρικής. Ανέκαθεν κατοικούσε παντού και τώρα τον βλέπουμε να επιβιώνει ακμαιότατος δίπλα στην microsoft technology του δυτικού κόσμου!

Η ηθική παρενόχληση υπάρχει επιπλέον της ρατσιστικής συμπεριφοράς, επιπλέον των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών, επιπλέον των ταξικών διακρίσεων. Μπορεί να έχει στοιχεία απ' όλες αυτές τις εχθρικές συμπεριφορές, αλλά έχει τη δική της υφή και τις δικές της διαβαθμίσεις που αγγίζουν

τα όρια της διαστροφής. Αν δεν υπάρχουν ισχυρές αντιστάσεις και κριτική ικανότητα στα μέλη μιας ομάδας –γιατί όλα αυτά συμβαίνουν σε μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες–, η ηθική παρενόχληση απλώνεται σαν ιός. Ο κανόνας νούμερο ένα των ομάδων είναι: ή συντάσσεσαι ή απορρίπτεσαι. Για να αντισταθεί κανείς είτε αρνούμενος τον ρόλο του θύτη, είτε αρνούμενος να μπει στον ρόλο του θύματος χρειάζεται να έχει ασάβινη λογική. Η τρέλα καιροφυλακτεί παντού δυναμωμένη από πολιτισμό όπως οι κατσαρίδες απ' τα κατσαριδοκτόνα! Όταν στην ταινία *Le jouet* (Το παιχνίδι) απολύεται ξαφνικά ο Pierre Richard από το αφεντικό του, του δίνεται η ακόλουθη δικαιολογία:

«Σας απολύω γιατί οι παλάμες σας είναι υγρές». Αυτό τα λέει όλα.

Μαρία Τσάτσου

Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε

Πρόγραμμα Νόστος-Ομάδα συγγραφέων, *Το πέρασμα*, (ΚΕ.ΘΕ.Α Νόστος), Αθήνα 2003.

Βασίλης Παπάς, *Πρωί στο φρύδι*, (Κέδρος), Αθήνα 2003.

Πάνος Τζώνος, *Η Ιλιάδα - Ο κόσμος μας*, (Εξάντας-Νήματα), Αθήνα 2003.

Παναγιώτης Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο Κατοχής*, (Εστία), Αθήνα 2003.

Marcel Detienne, *Συγκρίνοντας τα μη συγκρίσιμα*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Ιωάννης Π. Σταθόπουλος, *Το κίνημα του Ναυτικού - Μάιος 1973*, (Παπαζήση), Αθήνα 2003.

Αλφρέ Ζαρύ, *Υμπύ δεσμώτης*, (Νησίδες), Αθήνα 2003.

Roger Marples, *Οι σκοποί της εκπαίδευσης*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Νίκος Στύλος, *Στοιχεία Προϊστορίας*, (Γ. Γέρου), Αθήνα 2003.

Πλάτων Μαλλιάρκας, *Η εξαφάνιση του συλλέκτη*, (Εστία), Αθήνα 2003.

Γιάννης Σολδάτος, *Υποβρύχιος έρωτας*, (Κέδρος), Αθήνα 2003.

Ιναάμ Κασάσι, *Λόγια γυναικών του Ιράκ*, (Κέδρος), Αθήνα 2003.

Γιώργος Κακουλίδης, *Το τραγούδι του φαύνου*, (Εξάντας), Αθήνα 2003.

Βασίλης Αλεξάκης, *Οι ξένες λέξεις*, (Εξάντας), Αθήνα 2003.

Νίκος Παναγιωτόπουλος (επιμ.), *Για μια ρεαλιστική ουτοπία*, (Πατάκη), Αθήνα 2003.

Τζέρι Νίλσεν, *Παγιδευμένη στον πάγο*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Άρι Μιωνής, *Νωχελική αντίδραση*, (Α. Α. Λιβάνης), Αθήνα 2003.

Γιώργος Καραμπελιάς, *Χιλιαεθνικο-σιαεικοσιδυο*, (Εναλλακτικές), Αθήνα 2003.

Σάσκια Σάσεν, *Χωρίς έλεγχο*; (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Κλεοπάτρα Λυμπέρη, *Φλάουερ*, (Άγρα), Αθήνα 2003.

Ζακί Μαμού, *Συζητώντας με τα παιδιά μου για την ανθρωπιστική δράση*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Ταρίκ Αλί, *Η σύγκρουση των φονταμενταλισμών*, (Άγρα), Αθήνα 2003.

Παναγιώτης Κανελλόπουλος, *Μεταφυσικής Προλεγόμενα*, (Εστία), Αθήνα 2003.

Δημήτρης Κυριαζής, *1940-1950, η δεκαετία που συγκλόνισε τη χώρα*, (Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος), Αθήνα 2003.

Χρήστος Τσουραμάνης, *Σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα*, (Παπαζήση), Αθήνα 2003.

Ευμορφία Καραμπατάκη, *Άρια ντα κάπο*, (Εστία), Αθήνα 2003.

Μάγδα Έλληνα, *Ριγέ Ουρανός*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2002.

Φρανσουάζ Ντολτό, *Τα ευαγγέλια και η πίστη*, (Εστία), Αθήνα 2002.

Panos Karnezis, *Little Infamies*, (FSG) New York 2003.

Ηλίας Σταβέρης, *Οικοδόμοι*, (Παρασκήνιο), Αθήνα 2003.

Ίμρε Κέρτες, *Το μυθιστόρημα ενός ανθρώπου δίχως πεπρωμένο*, (Καστανιώτη), Αθήνα 2003.

Κωνσταντίνος Μ. Καλλίας, *Μια ματιά στη ζωή μου*, (Καστανιώτη), Αθήνα 2003.

Νίκιας Λούντζης, *Στο Ιόνιο Λιμπερτά*, (Περίπλους), Αθήνα 2003.

Κώστας Αρκουδέας, *Ο πειρατής*, (Κέδρος), Αθήνα 2003.

Γουστάβο Μαρτίν Γκάρθο, *Η κοιλάδα των ξωτικών*, (Εξάντας), Αθήνα 2003.

Ελένη Συρίγου-Ρήγου, *Πάμε σαν άλλοτε*, (Φιλίστωρ), Αθήνα 2003.

Χαράλαμπος Γ. Βλάχος, *Οι ένοχοι της Τρομο-κρατορίας*, (Εναλλακτικές), Αθήνα 2003.

Διονύσης Καψάλης, *Από λεπτότατη οδύνη*, (Άγρα), Αθήνα 2003.

Νίκος Παρασκευόπουλος, *Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο*, (Πατάκη), Αθήνα 2003.

Λεονίντ Τσίπκιν, *Καλοκαίρι στο Μπάντεν-Μπάντεν*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Στρατής Πασχάλης, *Στίχοι ενός άλλου*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2003.

Βιτόρι Φόα, **Μύριαμ Μαφάι**, *Αλφρέντο Ράιχλιν*, *Η σιωπή των κομμουνιστών*, (Φιλίστωρ), Αθήνα 2003.

Δημ. Κατσορίδας, **Δημ. Λιβιεράτος**, **Κώστας Παλούκης**, *Ο ελληνικός τροτσκισμός*, (Φιλίστωρ), Αθήνα 2003.

Γιώργος Χαριτωνίδης, *αναμνήσεις με πολλά κουκούτσια*, (Κέδρος), Αθήνα 2003.

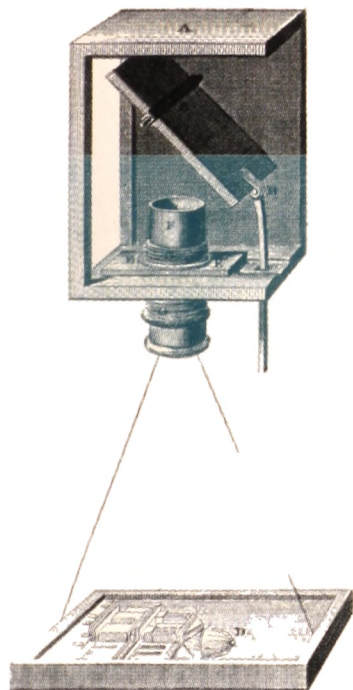
Σέφης Αναστασάκος, *Δραπέτες*, (Το ροδακίό), Αθήνα 2003.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

NTENI NTINTERO

Αισθητικά

Μετάφραση ΚΑΛΥΠΗ ΜΙΣΟΥΡΑΚΗ
Εισαγωγή ΕΠΗ ΜΕΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΑΝΤΩΝΗ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ
παρτιούρις

Λορέντζο Ντιλέττο

Όδοιπορία στο Άγιο Όρος

Τό ημερολόγιο ενός ρωμαιοκαθολικού μοναχού

Μετάφραση ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΥΦΑΝΤΗΣ

ΜΙΣΕΛ ΝΤΕ ΜΟΝΤΑΙΝΙ

ΔΟΚΙΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

Ολιβιέ
Ρουά

Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου

Στρατηγική και τρομοκρατία

Μετάφραση ΝΙΚΟΣ ΖΑΡΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επιμέτρο ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ
εστία ιδεών

